

มองสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
จากวรรณกรรม

895.635
ค122ค
ฉ.1

มณฑา พิมพ์ทอง

มองสังคมญี่ปุ่น
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2
จากวรรณกรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มณฑา พิมพ์ทอง

I16475604

มองสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากวรรณกรรม

เขียนโดย

มณฑา พิมพ์ทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2539

สงวนลิขสิทธิ์

895. 635

ม 129 ม

(ค. 1

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร

คำนำของผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้เกิดจากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ
วรรณกรรมหลังสงครามที่มหาวิทยาลัยโอซะซะโนะมิทสุ ประเทศญี่ปุ่น ระหว่าง
เดือนมิถุนายน 2536 ถึงเดือนมีนาคม 2537 ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิญี่ปุ่น
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้เขียนได้รับความเมตตาจาก อาจารย์โอะทซูกะ ทัซึเนะกิ
(Prof. Otsuka Tsuneki) อาจารย์คุโบตะ ยูโกะ (Prof. Kubota Yūko) ซึ่งได้ให้
คำแนะนำปรึกษาอย่างจริงใจ และเมื่อมีปัญหาในการอ่านภาษาญี่ปุ่น อาจารย์
ซุกิอุระ ซะชิโกะ (Ms. Sugiura Sachiko) อาจารย์ทะนะกะ ฌูโกะ (Ms. Tanaka
Shūko) ก็ได้ช่วยเหลือให้ความกระจ่างเป็นอย่างดี เมื่อมาถึงขั้นตอนสุดท้าย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์
สุริยะวงศ์ไพศาล รองศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้กรุณาช่วยตรวจแก้ต้น
ฉบับ และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ผู้เขียนจึงขอขอบคุณมูลนิธิญี่ปุ่น อาจารย์
ทุกท่านที่กล่าวนามมาแล้ว ตลอดจนคณาจารย์ในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น และ
บริษัทพฤษวารี คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจน
หนังสือเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

อนึ่ง ผู้เขียนมีเวลาในการทำงานวิจัยเรื่องนี้ค่อนข้างจำกัด จึงอาจยังมีข้อ
ผิดพลาดบกพร่องอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามผู้เขียนหวังว่างานเขียนนี้ จะทำให้มอง
เห็นภาพของสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบันได้ และจะ
เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่กำลังศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวรรณกรรมญี่ปุ่นบ้างตามสมควร

มณฑา ทิมพ์ทอง

สารบัญ

	หน้า
คำนำของผู้เขียน	
บทนำ	1
บทที่ 1 สภาครอบครัว	4
1. ทิวทัศน์ริมทะเล	5
2. ครอบครัวสลาย	18
3. คิทเชน และ พระจันทร์เต็มดวง	27
4. สรุบบทที่ 1	38
5. เชิงอรรถ	40
บทที่ 2 ปัญหาการดูแลคนชรา	42
1. หลง	47
2. บุษเพสันนิวาสนันโต	64
3. ใต้เงาตอกชาทุระ	69
4. สรุบบทที่ 2	76
5. เชิงอรรถ	77
บทที่ 3 สมัยใหม่กับสิ่งแวดล้อม	78
1. สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของฉัน	80
2. หลากหลายมวลมลพิษ	91
3. เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล	112
4. สรุบบทที่ 3	125
5. เชิงอรรถ	127

บทสรุป	129
ภาคผนวก 1 : ประวัตินักเขียน	132
ภาคผนวก 2 : สภาพของวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามจนถึง ปัจจุบัน	155
บรรณานุกรม	171
ระบบการถอดอักษรภาษาไทยปุ่น	175

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศจากสภาพที่เป็นเจ้ารูลิในสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีระดับสูงของโลก สภาพของประชาชนที่อดอยากยากแค้นในช่วงแรก ๆ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงนั้น มิได้เหลือร่องรอยให้ชาวโลกได้เห็นอีกเลย ชาวญี่ปุ่นมีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์พูนสุขอย่างมากทางด้านวัตถุ ในช่วงปีทศวรรษที่ 1960 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเริ่มเจริญเติบโตในระดับสูง สามสิ่งของแต่ละครอบครัวจะต้องซื้อหาเอาไว้เพื่ออำนวยความสะดวก และให้ความเพลิดเพลินคือ โทรทัศน์ ตู้เย็นและเครื่องซักผ้า ทุกคนคิดว่าเมื่อมีสามสิ่งนี้แล้วย่อมจะมีความสุข กลายเป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกับพระจักรพรรดิที่ต้องมีดาบ กระจก และเครื่องประดับที่ทำจากหินมีค่า เป็นเครื่องแสดงความเป็นพระจักรพรรดิ ภาพของประเทศญี่ปุ่นในสายตาของคนทั่วโลกก็คือความมั่งคั่ง ความสวยงามของดอกซากุระ ความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง อย่างไรก็ตามสำหรับตัวผู้เขียนเองอดคิดอยู่เสมอไม่ได้ว่า ในความสุขสบายนั้นได้มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเกิดปัญหาใดขึ้นในสังคมแทนความยากจนที่ได้เคยมีอยู่บ้าง เมื่อได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยทางด้านวรรณกรรมหลังสงครามที่ประเทศญี่ปุ่นระหว่างปี 1993-1994 เป็นเวลาประมาณ 9 เดือนเศษ จึงได้เลือกที่จะศึกษาวรรณกรรมในช่วงระหว่างปี 1959-ปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาญี่ปุ่นได้ฟื้นฟูประเทศจากการพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 พัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่และความเป็นเจ้าเศรษฐกิจของโลก ผู้เขียนได้เลือกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว คนชรา และสภาพแวดล้อม เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลง ของสภาพสังคมหลังสงครามในแง่มุมดังกล่าว งานเขียนที่ได้เลือกมาศึกษาคือ

“ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959) ของ ยะซุโอะกะ โคมะโอรุ (Yasuoka Shōtarō) “ครอบครัวสลาย” (Hōyōkazoku : 1965) ของ โคะจิมะ โนะบุโอะ (Kojima Nobuo) “คิทเชน” (Kitchin : 1987) และ “พระจันทร์เต็มดวง” (Mangetsu : 1988) ของ โยะมิโมะโตะ บะนะนะ (Yoshimoto Banana) “หลง” (Kōkotsu no Hito : 1972) ของ อะริโยะมิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) “บุพเพสันนิวาสอันใด” (Donna Goende : 1988) ของ โคะฮะรุโตะ (Kō Haruto) “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969) ของ อิโนะอุเอะ ยะซุชิ (Inoue Yasushi) “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนมะตะของฉัน” (Kugaijōdō Wagaminamatabyō : 1968) ของ อิชิมุระ มิชิโกะ (Ishimure Michiko) “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen : 1975) ของ อะริโยะมิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) และ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai : 1980) ของ ทะเตะมะทัง วะเฮะอิ (Tatematsu Wahei) การที่ผู้เขียนได้เลือกงานเขียนดังกล่าวขึ้นมาศึกษา ก็เพราะนวนิยายเหล่านี้มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมที่กำลังเผชิญกับปัญหาการดูแลคนชราที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เสื่อมโทรมเนื่องจากมลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อนำประเทศไปสู่ความยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรัชญาของสมัยใหม่

งานเขียนแต่ละเรื่องผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อดูภาพลักษณ์ของสังคมญี่ปุ่นในแง่ของครอบครัว คนชรา และสิ่งแวดล้อมว่ามีสิ่งใดเป็นปัญหา ส่วนประวัติของนักเขียนแต่ละคนผู้เป็นเจ้าของผลงานที่เลือกมาศึกษาได้รวมไว้ในภาคผนวก 1 ตามลำดับอักษรไทย และเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพรวมของวรรณกรรมหลังสงครามพอเป็นสังเขป จึงได้นำเรื่องราวของวรรณกรรมหลังสงคราม

มาไว้ในภาคผนวก 2

งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 บท และภาคผนวกอีก 2 บท คือ

บทที่ 1 เป็นการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการพัฒนาสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ยิ่งขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

บทที่ 2 เป็นการศึกษาสภาพสังคมหลังสงครามที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในแง่ของปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุ

บทที่ 3 เป็นการศึกษาสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแง่ของสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรม ได้ทำให้สภาพแวดล้อมและมนุษย์อยู่ในสภาพวิกฤติ

ภาคผนวก 1 ศึกษาประวัตินักเขียนผู้เป็นเจ้าของผลงานที่นำมาศึกษา

ภาคผนวก 2 ศึกษาสภาพวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

สำหรับระบบการเขียนชื่อและคำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยได้ใช้ระบบการถอดอักษรญี่ปุ่นออกเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้สนใจจะดูได้จากรายละเอียดซึ่งอยู่ด้านหลังของหนังสือเล่มนี้ ส่วนการเขียนชื่อคนญี่ปุ่นนั้นได้ใช้วิธีเขียนตามแบบญี่ปุ่นคือ ใช้นามสกุลขึ้นก่อน แล้วตามด้วยชื่อ และข้อความภาษาญี่ปุ่นที่คัดมาจากงานวิชาการ งานวิจารณ์วรรณคดีและผลงานของนักเขียนแต่ละคน ผู้เขียนได้แปลเป็นภาษาไทยทั้งหมด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 1

สภาพครอบครัว

ตั้งแต่สมัยเมจิ ญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนา การปรับปรุง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ความสมบูรณ์พูนสุข ความสะดวกสบาย การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นและตะวันตกเข้าด้วยกัน เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงก็ยิ่งเห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะระบบครอบครัวที่ให้อำนาจแก่พ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวอย่างเต็มที่เมื่อก่อนสงคราม ได้พังทลายไปด้วยลัทธิประชาธิปไตยที่สหรัฐอเมริกานำเข้ามาเผยแพร่ การปฏิรูปกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้หญิงและชายมีสิทธิเสมอภาคกัน ทำให้ภาพลักษณ์ของพ่อที่เคยเข้มแข็งเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของครอบครัวได้เปลี่ยนจากรูปแบบของครอบครัวใหญ่ในสังคมเกษตรกรรมมาเป็นครอบครัวเล็กในสังคมอุตสาหกรรม การเข้าทำงานในบริษัท และรับเงินเดือนเป็นรายเดือนมีมากขึ้น จนเกิดคำเรียกคนที่ทำงานรับเงินเดือนว่า ซาลารีมัน (salary man) สามียหรือพ่อบ้านมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในที่ทำงาน ภรรยาจึงต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาของลูก การคบหาสมาคมกับเพื่อนบ้าน สามียจะมอบเงินเดือนทั้งหมดให้ภรรยา อำนาจในการจับจ่ายใช้สอยในครอบครัวตกอยู่ในมือภรรยา สถานภาพของสามียจึงตกต่ำ พ่อบ้านกลายเป็นพ่อและสามียที่อยู่ในวงล้อมของครอบครัว ตรงกันข้ามกับสมัยก่อนที่ครอบครัวจะอยู่ในความดูแลของพ่อบ้าน ระบบครอบครัวที่เข้มงวดเมื่อก่อนสงคราม เริ่มหย่อนยานลง เช่น การที่ลูกชายคนโตจะต้องสืบทอดอาชีพครอบครัว พ่อมีอำนาจสูงสุด ทุกคนต้องเชื่อฟังพ่อ ก็เริ่มเลือนหายไป ผู้คนเริ่มเป็นอิสระจากระบบที่เข้มงวดดังกล่าว ค่านิยมในเรื่องความอดกลั้นต่อความ

ต้องการของตนเองที่แสดงออกมาในรูปแบบของความอุตสาหะพยายาม ความ
ขยันขันแข็ง ความเอาใจจริงเอาใจเริ่มเสื่อมลง ในช่วงระหว่างปี 1960 ถึง 1970
มีการรับเอารูปแบบการดำรงชีวิตแบบอเมริกันเข้ามา ประชาชนเริ่มเข้าไปอยู่
อาศัยในอพาร์ทเมนต์คอมเพลกซ์กันมากขึ้น เกิดทัศนคติใหม่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว
เช่น มีความพยายามที่จะทำให้ครอบครัวสมบูรณ์พูนสุข สนุกสนาน
เพลิดเพลิน ซึ่งมาจากความคิดตะวันตกนั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง และความคิดในเรื่องครอบครัวนั้น
เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมญี่ปุ่น การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ถูกนำ
มาเขียนไว้ในนวนิยายหลายเรื่อง ผู้เขียนได้เลือกนวนิยายที่กล่าวถึงสภาพครอบครัว
มาศึกษา 3 เรื่อง คือ 1. ทิวทัศน์ริมทะเล (Kaihen no Kōkei) ของ
ยะซุโอะกะ โฉตะโร 2. ครอบครัวสลาย (Hōyōkazōku) ของ โคะจิมะ
โนะบุโอะ และ 3. คิทเชน (Kitchin) และ พระจันทร์เต็มดวง (Mangetsu)
ของ โยะมิโอะตะ บะนะนะ สาเหตุที่เลือกงานเขียนดังกล่าวขึ้นมาศึกษา
เพราะว่ามีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน

1. “ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959)

ยะซุโอะกะ โฉตะโร เขียนเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ขึ้นจากเรื่องจริงที่
เกิดขึ้นในชีวิตของเขา โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่แม่ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคจิต ยะซุ-
โอะกะ เริ่มเรื่องโดยให้ตัวละครเอก ฉินตะโร เดินทางจากโตเกียวไปเยี่ยม และ
เฝ้าดูอาการของแม่ซึ่งกำลังป่วยหนักอยู่ที่โรงพยาบาลโรคจิต ซึ่งตั้งอยู่ริมทะเลใน
เมืองโคชิ เกาะมิโกะกุ ฉินตะโรดูแลพยาบาลอยู่เป็นเวลา 9 วันแม่ก็เสียชีวิตลง
ในระหว่าง 9 วันนั้น ฉินตะโรเกิดความรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ โกรธ และสับสน
ทวนวายใจที่ไม่สามารถอธิบายได้ เขาทวนคิดถึงสภาพครอบครัวในอดีตที่ผ่านมา

คิดถึงแม่ที่เกลียดพ่อ ไม่มีความภาคภูมิใจในตัวพ่อซึ่งมีอาชีพเป็นสัตวแพทย์มาตั้งแต่เริ่มแต่งงานอยู่ด้วยกันมา แม่หันมาทุ่มเทความรักให้กับฉินตะโร ซึ่งเป็นลูกชายคนเดียว ฉินตะโรถูกส่งไปรวมรบในแมนจูเรีย แต่ต้องถูกส่งตัวกลับมา ก่อนเพราะป่วยเป็นวัณโรค ฉินตะโรนอนพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านตลอดเวลา จึงทำให้เกิดความใกล้ชิดกับแม่ ในระหว่างนั้นพ่อถูกส่งออกไปประจำการที่อื่นเมื่อพ่อกลับคืนมาสู่ครอบครัวหลังสงครามสงบลง ชีวิตความเป็นอยู่กลับลำบากขัดสนยิ่งขึ้น เพราะขาดรายได้จากเงินเดือนของพ่อที่เคยได้รับเป็นประจำทุกเดือนระหว่างที่ไปในสงครามมาช่วยค้าจุนครอบครัว พ่อพยายามจะทำอาชีพอื่น เช่น หาไก่มาเลี้ยง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดครอบครัวของฉินตะโรต้องย้ายออกจากบ้านของอาที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ระหว่างสงคราม หลังจากบ้านของฉินตะโรในโตเกียว ถูกระเบิดเหลือเพียงซากปรักหักพัง พ่อกับแม่ย้ายไปอยู่บ้านเดิมของพ่อที่เมืองโคชิ ส่วนฉินตะโรย้ายเข้ามาอยู่ในโตเกียว ฉินตะโรคิดว่าแม่เริ่มมีสภาพทรุดโทรมทั้งด้านร่างกายและจิตใจเมื่อพ่อกลับจากสงคราม และไม่สามารถจะประกอบอาชีพ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้เพียงพอ แม่มีอาการเสียสติ จนในที่สุดต้องเข้ารับการรักษาดัวในโรงพยาบาลโรคจิตเป็นเวลาปีกว่า ยะซุโอะกะได้บรรยายภาพก่อนเสียชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งโดยตรงไปตรงมา และแสดงให้เห็นถึงสภาพครอบครัวหลังสงครามที่อยู่ในสภาพขัดสน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกที่เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพก่อนสงครามได้อย่างชัดเจน

ประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถมองเห็นได้ในนวนิยายเรื่องนี้คือ

1. แม่ปรารถนาที่จะเห็นลูกชายดีกว่าพ่อ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายที่สนิทสนมเกินกว่าธรรมดา

1. แม่ปรารถนาที่จะเห็นลูกชายดีกว่าพ่อ

แม่ของฉินตะโรเข้าพิธีแต่งงานกับพ่อด้วยความจำใจ เพราะสภาพสังคมในตอนนั้นซึ่งเป็นช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แม่ญี่ปุ่นจะเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแล้วตั้งแต่การปฏิวัติเมจิกก็ตาม ผู้หญิงก็ยังคงถูกมองว่าจะต้องเป็นภรรยาและแม่เท่านั้น ผู้หญิงจึงต้องแต่งงานโดยไม่มีทางเลือก แม่ของฉินตะโรแต่งงานด้วยความเห็นชอบของผู้ใหญ่ โดยที่ไม่เคยเห็นหน้าตากันมาก่อนเลย ความรู้สึกครั้งแรกของแม่เมื่อเห็นพ่อในชุดเข้าพิธีแต่งงานก็คือเกลียด ยะชุกะยะชุกะได้บรรยายความรู้สึกของแม่จากการหวนระลึกถึงความหลังของฉินตะโรไว้ว่า

“แม่เกลียดพ่ออย่างน่าประหลาด แม่พูดให้ใครต่อใครฟังมาหลายปีแล้วว่าทุกอย่างในตัวฉินตะโรไม่อยู่ในรสนิยมของตัวเองเลย โดยเฉพาะฉินตะโรซึ่งเป็นลูกชายคนเดียวได้ฟังมานับครั้งไม่ถ้วนว่า แม่เกลียดพ่อที่สวมชุดสีฟ้าในวันเข้าพิธีแต่งงานเพียงใด ‘อย่างที่คุณนั่นแหละ เพราะแม่แต่งงานโดยไม่ได้ดูตัวกันมาก่อนในวันแต่งงานตอนที่เห็นคนโกนหัวเหม่งกลม ๆ คอยยื่นออกมาจากคอเสื้อกิโมโนเหมือนลูกเต๋าเดินช้า ๆ มาทางนี้ ทำทางไม่ฉลาด แม่คิดว่าพิธีแต่งงานตามบ้านนอกนี้เชิญกระทั่งพระมาร่วมพิธีด้วย แต่พอมีคนบอกว่า นั่นแหละคือเจ้าบ่าวแม่เกือบจะหนีกลับมาแล้ว’ ” (1)

นี่คือความรู้สึกไม่ประทับใจในรูปลักษณ์ของพ่อที่แม่เพิ่งเห็นเป็นครั้งแรกในพิธีแต่งงาน แม่เป็นบุตรสาวของพนักงานธนาคาร เกิดในโตเกียว และมาเติบโตที่โอซากา นั่นอาจจะทำให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อยที่ต้องมาแต่งงานกับชายอัปลักษณ์เช่นนี้ ฉินตะโรคิดว่าตัวเองไม่ชอบพ่อ เพราะได้รับอิทธิพลจากแม่

“การที่ตัวเองไม่ชอบพ่อ จะต้องได้รับอิทธิพลจากแม่อย่างแน่นอน สิ่งที่ทำทุกอย่าง ตั้งแต่รสนิยมเรื่องการกินไปจนถึงการเลือกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ล้วนแต่ได้รับการบอกเล่าจากแม่ว่าไม่ดีทั้งนั้น” (2)

และสิ่งที่ทำให้แม่และฉินตะโรเกลียดพ่อมากที่สุด คงจะเป็นเรื่องอาชีพ สัตวแพทย์ทหารของพ่อ เมื่อมีคนถามว่าพ่อประกอบอาชีพอะไร แม่จะดังเลที่จะตอบและเกิดความอาย เช่นในตอนหนึ่งที่หวนเข้ามาในความทรงจำของฉินตะโร ก็คือตอนที่สงครามแมนจูเรียได้เริ่มขึ้นไม่นาน ฉินตะโรนั่งอยู่ที่โต๊ะทำความร้อนกับแม่ในห้องรับแขกข้าง ๆ ห้องครัว เด็กส่งของเข้ามาจากประตูครัว และได้ถามถึงพ่อว่าเป็นทหารใช่ไหม แม่มีความดังเลที่จะพูดความจริงและไม่ยอมให้ฉินตะโรพูดอะไรด้วย

“สามีของคุณเป็นทหารม้าใช่ไหมครับ”

‘ไม่ใช่’

‘อ้าว แล้วเป็นอะไรล่ะครับ’

ฉินตะโรทำท่าจะตอบว่า ‘สัตวแพทย์’ แต่ถูกแม่เอามือกระตุกเท้าเอาไว้ และหลังจากนั้นแม่ก็ตอบด้วยน้ำเสียงซาเย็นขึ้นมาทันทีว่า

‘เออ... ก็’ แล้วแม่ก็จ้องหน้าฉินตะโร ในตอนนั้นความรู้สึกอายของแม่ได้เข้ามาสู่จิตใจของฉินตะโร...” (3)

การที่แม่เกลียดพ่อ และรู้สึกอับอายในเรื่องอาชีพของพ่อนั้นมีอิทธิพลต่อฉินตะโรอย่างมาก เมื่อเวลาที่ต้องเขียนว่าพ่อประกอบอาชีพอะไรลงในเอกสารของโรงเรียน ฉินตะโรจะเขียนเพียงว่าเป็น “ทหาร” และรู้สึกไม่สบายใจ จนสงครามสงบไม่มีทหารอาชีพอีกต่อไป เขาจึงรู้สึกปลดปล่อยใจขึ้น แม้กระนั้นเมื่อมีคนถามถึงอาชีพของพ่อในโอกาสต่าง ๆ เช่น เมื่อแม่และฉินตะโรไปปรึกษาทนายความเรื่องที่ถูกอาฟ้องให้ออกจากบ้าน ทนายความถามถึงอาชีพของพ่อ เขาก็ยังรู้สึกอาย ทั้ง ๆ ที่พ่อกลับมาบ้านเป็นเวลาถึง 4 ปีแล้ว ในความรู้สึกของฉินตะโรและแม่ สัตวแพทย์เป็นอาชีพที่ต้องอยู่กับม้าเป็นอาชีพที่สกปรกน่ารังเกียจ ความรู้สึกรังเกียจอาชีพสัตวแพทย์ของพ่อ เป็นความรู้สึกส่วนตัวของแม่

ที่ถ่ายทอดมาสู่ผืนตะเภา และแน่นอนแม้จะซูโอะกะจะมีได้พรรณนาความรู้สึกของผืนตะเภาออกมาอย่างชัดเจนว่า ไม่อยากที่จะสืบทอดอาชีพสัตว์แพทย์ของพ่อ แต่ความรู้สึกอับอายที่จะบอกใคร ๆ ว่า พ่อเป็นสัตว์แพทย์นั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างดีว่า ผืนตะเภาจะไม่เลือกอาชีพนี้เจริญรอยตามพ่ออย่างเด็ดขาด แม้ว่าเขาจะไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนมากนัก กล่าวคือในระหว่างที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย เขาสอบตกและถูกทางราชการเรียกตัวไปเป็นทหารเข้าร่วมรบที่แมนจูเรีย และถูกส่งตัวกลับมาเพราะป่วยเป็นวัณโรค ความรู้สึกที่แม่และลูกชายรังเกียจอาชีพของพ่อนี้ น่าจะพูดได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงหลังจากญี่ปุ่นเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ เมื่อมีการปฏิวัติเมจิในปี 1868 เพราะในสังคมเกษตรกรรมก่อนหน้าที่จะเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ญี่ปุ่นมีระบบครอบครัวที่ว่าลูกชายคนโตจะต้องสืบทอดอาชีพของพ่อ ไม่ว่าอาชีพนั้นจะเป็นเกษตรช่าง พ่อค้าก็ตาม ส่วนลูกชายคนที่สองคนที่สาม และคนอื่น ๆ อาจจะต้องไปเป็นลูกบุญธรรมของครอบครัวที่ไม่มีลูกชายคนโตหรือไม่ก็แยกบ้านออกไปแต่ยังประกอบอาชีพเช่นเดียวกันได้ ในสมัยเมจิเมื่อเกิดมีระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่หรือแบบตะวันตกขึ้นมา ลูกชายคนที่สองและคนอื่น ๆ จึงเริ่มประสบความสำเร็จจากการศึกษา ลูกชายคนโตก็เช่นเดียวกัน การศึกษาทำให้เขามีโอกาสที่จะเลือกอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเจริญรอยตามบิดาเพียงอย่างเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่าในสังคมก่อนสมัยใหม่ของญี่ปุ่น แม่และลูกชายไม่มีโอกาสที่จะแสดงความรังเกียจหรืออับอายต่ออาชีพของพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว ความรู้สึกของแม่และลูกชายในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” นี้ นับได้ว่าเป็นสำนึกของคนสมัยใหม่ที่เห็นว่า ลูกชายจะต้องมีอนาคตที่ดีกว่าจากสภาพสังคมสมัยใหม่ที่หยิบยื่นการศึกษาให้ ในจุดนี้ เอะโต จุน นักวิจารณ์ทางด้านวรรณกรรมและศิลปะผู้มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น ได้กล่าวไว้ว่า

“ถ้าพวกเขา (แม่และมินตะโร) มีชีวิตอย่างสงบสุขด้วยความเป็นเกษตรกรที่เป็นประเพณีสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ด้วยความรู้สึกของผู้ที่อาศัยอยู่ในที่ใดที่หนึ่งซึ่งไม่มีการย้ายถิ่นฐาน ก็คงจะไม่เกิดความรู้สึกอับอายในอาชีพของพ่ออย่างสุดโต่งขนาดนี้ ในวัฒนธรรมที่เจียบสงบนี้ เป็นหน้าที่ของแม่ที่จะต้องเลี้ยงดูลูกให้เหมือนกับพ่อ และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่สนิทแนบแน่น” (4)

จากข้อความนี้จะเห็นว่า ในสังคมก่อนสมัยใหม่ที่ยังดำรงขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดมานั้น แม่และลูกจะไม่เกิดความรู้สึกเช่นแม่และมินตะโรที่รู้สึกต่อพ่อ และลูกจะต้องเจริญรอยตามพ่ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

และอีกตอนหนึ่ง เอะโต จุน ได้พูดถึงระบบการศึกษาในสมัยใหม่กับมินตะโรในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ไว้ว่า

“ญี่ปุ่นสมัยใหม่นั้น กำแพงแห่งชนชั้นได้พังทะลายลง เพราะรูปแบบที่เรียกว่าความแน่นอนของระบบการศึกษาในโรงเรียน หนทางแห่งความสำเร็จได้เปิดออกด้วย ‘การศึกษา’ กล่าวคือ ถ้าสามารถจะได้รับการศึกษาสูงก็เกือบจะเป็นการแน่นอนว่า ลูกชายจะสามารถก้าวขึ้นไปสู่ชนชั้นที่สูงขึ้น ลูกของ ‘สัตว์แพทย์’ ก็สามารถจะเป็น ‘ทหารม้า’ ได้ ถ้าอยากจะเป็น แม้แต่นักการทูตหรือศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยก็สามารถจะเป็นได้ ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ญี่ปุ่นสมัยใหม่จากการนำเอาระบบการศึกษาในโรงเรียนเข้ามา ได้เปิดพรมแดนอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่อีกด้านหนึ่งของทุ่งกว้างขึ้นในใจของเหล่าบุรุษทั้งหลายและบรรดาแม่ทั้งหลายก็จะต้องส่งลูกชายไปสู่ ‘พรมแดน’ นี้ เพื่อจะได้หลุดพ้นจาก ‘ความอับอายที่ประดูความรู้สึกเจ็บปวดแปลบปลาบ’ ” (5)

ระบบการศึกษาที่เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยใหม่ของญี่ปุ่นนั้น ได้สร้างความหวังให้กับผู้เป็นแม่ที่จะเห็นลูกไปสู่อนาคตที่ดีกว่าการเป็นสัตว์แพทย์เช่นพ่อ ในแง่นี้เรา

ก็อาจตีความได้ว่าสถานภาพของพ่อที่เคยมีอำนาจสูงสุด เป็นที่เคารพยำเกรงของภรรยาและลูกในยุคก่อนสมัยใหม่นั้นได้พังทลายลงมาโดยสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกเปลี่ยนไป รูปแบบของครอบครัวที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณแตกสลายไปเกิดรูปแบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ นั่นก็คือลูกชายคนโตหรือลูกชายคนเดียวที่ต้องสืบทอดอาชีพของพ่อในยุคก่อนสมัยใหม่ สามารถจะไปประสบความสำเร็จในอาชีพอื่นจากระบบการศึกษาของสมัยใหม่ และนั่นก็คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานภาพของพ่อตกต่ำลง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายที่สนิทสนมเกินกว่าธรรมดา

ในระหว่างที่พ่อซึ่งเป็นสัตวแพทย์ทหารไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 แม่และฉินตะโรมีชีวิตอยู่ได้ด้วยเงินเดือนประจำของพ่อ ฉินตะโรเองก็ถูกส่งไปร่วมรบที่แมนจูเรีย แต่เนื่องจากเขาล้มป่วยลงด้วยวัณโรค จึงถูกส่งตัวกลับมา ก่อน ฉินตะโรใช้ชีวิตอยู่กับแม่ที่บ้านพักตากอากาศของอาที่คุงะนะมุระ เนื่องจากบ้านของตัวเองในโตเกียวถูกระเบิดเสียหายจนหมด ยะซุโอะกะได้พูดถึงช่วงเวลาแห่งความสุขของฉินตะโรและแม่ว่า

“ตั้งแต่วันที่สงครามสงบ จนถึงตอนที่พ่อกลับมาในเดือนพฤษภาคมปีต่อมา คงเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับฉินตะโรและแม่อย่างแน่นอน ฉินตะโรนอนอยู่หนึ่ง ๆ เพราะวัณโรคที่ป่วยตั้งแต่อยู่ในกองทัพและยังไม่หาย แม่มีผมหงอกมากขึ้น แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามสงครามก็สงบแล้ว แม่สามารถดูแลลูกชายที่นอนป่วยอยู่ได้ เป็นอิสระจากการตรวจสอบกำลังพล คำสั่ง และกฎลงโทษต่าง ๆ บ้านพักตากอากาศที่คุงะนะมุระซึ่งอาฝ่ายแม่ได้ให้ยืมอาศัยอยู่ สบายกว่าอยู่บ้านตัวเองในโตเกียวที่ถูกไฟไหม้จากสงครามทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย ในขณะที่ลูกชายกำลังนอนทอดส่ายตาไปที่สนามหญ้าอยู่กับแม่ซึ่งนั่งซ่อมเสื้อผ้าที่

ขาดอยู่ที่ระเบียงซึ่งมีแสงแดดและสายลมในฤดูหนาว เขาก็คิดว่าปุ่มตาตันหญ้าที่งูขึ้นขึ้นมาจากรากสีน้ำตาลอ่อนนั้น เมื่อไรจะงอกขึ้นมาเป็นต้นสักที่หนอ คิดง่าย ๆ ว่าสันติสุขนั้น เป็นเช่นนี้เองและจะเป็นเช่นนี้เท่านั้น” (6)

แม่และผินตะโรมีความสุขที่ได้อยู่ด้วยกันสองคน ถึงแม้ผินตะโรจะยังป่วยอยู่ก็ตาม ทั้งสองได้เงินเดือนของพ่อซึ่งไปร่วมรบในสงครามมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งแม่และลูกชายได้สร้างอาณาจักรเล็ก ๆ ของตนขึ้นมา ความที่แม่มีความเกลียดชังพ่อดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตลอดจนการที่พ่อต้องจากบ้านไปร่วมรบในสงคราม ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายใกล้ชิดมากกว่าปกติ

เมื่อพ่อส่งโทรเลขแจ้งข่าวมาว่าจะกลับบ้านพรุ่งนี้ เขารู้สึกเหมือนกับพ่อกำลังจะกลับมาจากการเดินทางไปทัศนศึกษา เขารู้สึกอึดอัดอย่างบอกไม่ถูกเมื่อเผชิญหน้ากับพ่อ พ่อเองก็รู้สึกเคอะเขิน การอาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันของผินตะโรกับผินกิซึผู้เป็นพ่อ ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกในรอบสิบปี ตั้งแต่สงครามแมนจูเรีย พ่อต้องออกไปทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ตลอดมา การอยู่ร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่แปลก เขารู้สึกเหมือนพ่อเป็นญาติห่าง ๆ ญาติผู้สูงอายุที่เดินทางมาโตเกียวแล้วถือโอกาสแวะมาเยี่ยมเยียน ความรู้สึกนี้นับวันยิ่งจะรุนแรงยิ่งขึ้น ผินตะโรรู้สึกเหมือนกับพ่อเป็นแขกที่เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย แม้เวลารับประทานอาหาร ผินตะโรกับแม่จะนั่งใกล้กันโดยปริยาย ส่วนพ่อไปนั่งฝั่งตรงข้ามบรรยากาศของความห่างเหินนี้พ่อเองก็รู้สึกได้ พ่อรู้สึกเกรงใจแม้เวลารับประทานอาหารก็ไม่กล้าที่จะพูดขอข้าวเพิ่มอีกจากแม่ตรง ๆ แต่จะพูดพิมพ์พ้อเหมือนกับพูดคนเดียวว่ายังมีกับข้าวเหลืออยู่ แล้วก็ยกชามข้าวขึ้นแอบมองมาทางแม่ ในเวลากลางวันพ่อมักจะใช้เวลาอยู่ในสวน แทนจะไม่ได้อยู่ในบ้านเลยนอกจากเวลารับประทานอาหาร แม้แต่เวลาฝนตก พ่อก็จะใส่เสื้อกันฝนเก่าที่มีอยู่ตัวเดียวใน

บ้าน ทำงานอยู่นอกบ้าน ในสถานการณ์เช่นนี้พ่อจึงกลายเป็นส่วนเกินของครอบครัวไปเสียแล้ว และเมื่อพ่อไม่สามารถหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเป็นเงินเดือนเช่นแต่ก่อนเนื่องจากถูกปลดประจำการ แม้จะพยายามทำอาชีพอย่างอื่นก็ไม่ประสบความสำเร็จ สถานภาพของพ่อในสายตาของแม่และลูกชายจึงยิ่งตกต่ำลงไปอีก

อีกตอนหนึ่งที่แสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างมินตะโรกับแม่ก็คือ หลังจากพ่อเอาไก่มาเลี้ยง เพื่อจะหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เนื่องจากไม่มีรายได้เป็นเงินเดือนประจำเช่นแต่ก่อน แต่การเลี้ยงไก่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ พ่อกับแม่ทะเลาะกันในคืนหนึ่ง และตั้งแต่นั้นมาพ่อกับแม่ก็แยกห้องนอนกัน แม่ชอบมานั่งใกล้ ๆ มินตะโร ในวันหนึ่งมินตะโรได้รู้สึกถึงความเป็นหญิงของแม่

“เช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อมองไปก็เห็นพ่อกับแม่แยกห้องนอนกันแล้ว ที่ห้องรับแขกมีเครื่องนอนของพ่อปูอยู่เหมือนเดิม ส่วนห้องรับประทานอาหารมีที่นอนของแม่ยับยู่ยี่วางอยู่ มินตะโรเหลือบตาไปมอง เขารู้สึกถึงไอตัวของแม่อย่างมีรูปร่าง เหตุ ตั้งแต่ตอนนั้นเขาก็รู้สึกถึงว่าในตัวแม่มีสิ่งที่เขาไม่ชอบอยู่ โดยเฉพาะเวลานอนกลางวันก็เช่นกัน แม่มักจะแอบมานั่งบนหมอนที่เขาหนุนอยู่ สำหรับแม่การกระทำเช่นนี้เป็นปกติวิสัยโดยมีรูปร่าง เขารู้สึกถึงความเป็น ‘หญิง’ ของแม่ในเวลาเช่นนั้น ร่างอ้วนไม่มีรูปทรง ขวນให้คิดถึงของเหลวในภาชนะที่กำลังจะแตกและไหลทะลักออกมา

ขณะที่มินตะโรรู้สึกร้อนผ่าวที่แก้มข้างหนึ่งจากไอตัวของแม่ เขาก็หันไปทางสนามโดยไม่ตั้งใจ พลันสายตาก็สะดุดอยู่ที่ฟองซึ่งบางทีก็เอาจอบชุดตัดรากหญ้าแห้ง บางทีก็ยื่นมองเข้าไปที่ว่างเปล่าอย่างเลื่อนลอย เขาใจหายรู้สึกที่ตัวเองกำลังใกล้ชิดกับแม่ โดยที่พ่อไม่รู้” (7)

จากข้อความที่ยกมาข้างบนนี้จะเห็นได้ว่า ความเกลียดชังของแม่ที่มีต่อพ่อ

มาโดยตลอดนั้นมิได้จิตใจลง แต่กลับทวีความเข้มข้นขึ้นถึงกับแยกห้องนอนกัน และหันมาใกล้ชิดกับลูกชายเสมือนเป็นคนรัก ลูกชายเองก็รู้สึกรักแม่แต่เกลียดพ่อ ซึ่งน่าจะเรียกได้ว่าเป็นลักษณะของปมรักแม่เกลียดพ่อ (mother complex) หรือ ปมอิดิปุส (oedipus complex) ตามทฤษฎีของฟรอยด์ได้ ลักษณะเช่นนี้มีให้เห็นมากในสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามของญี่ปุ่น เมื่อครอบครัวมีขนาดเล็กลง กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่และลูก โครงสร้างของสังคมญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่ผู้ชายหรือพ่อจะต้องอุทิศตัวให้กับบริษัทหรือสถานที่ทำงานที่ตนสังกัดอยู่จนแทบไม่มีเวลาอยู่บ้าน ทำให้เกิดคำเรียกคนพวกนี้ว่า “มนุษย์บริษัท” (kaishaningen) หรือเรียกพฤติกรรมที่ทุ่มเทให้กับบริษัทว่า “แต่งงานกับบริษัท” (kaisha to kekkon shita) เมื่อสามีไม่ให้ความสนใจภรรยาเท่าที่ควร เพราะหมกมุ่นอยู่กับงาน ภรรยาซึ่งเป็นแม่บ้านมิได้ประกอบอาชีพอย่างอื่น มีหน้าที่ดูแลบ้านและลูก จึงหันมาทุ่มเทความรักความเอาใจใส่กับลูก กลายเป็นครอบครัวแม่ลูก (boshi katei) โดยเฉพาะเมื่อเป็นลูกชาย จึงมักจะเกิดกรณีปมรักแม่เกลียดพ่อขึ้น เด็กชายพวกนี้เมื่อโตขึ้นและแต่งงาน ก็มักจะคาดหวังว่าภรรยาจะต้องเหมือนแม่ของตน เมื่อไม่เป็นไปอย่างที่คิด จึงเกิดการหย่าร้างจนเกิดคำศัพท์ที่เรียกว่า “หย่าที่นะริตะ” (Narita rikon) ขึ้น ความหมายของคำนี้ก็คือเมื่อแต่งงานและไปฮันนีมูนต่างประเทศ กลับมาถึงสนามบินนะริตะก็หย่ากันทันที เพราะมีภาพของแม่ติดอยู่ในใจจนไม่อาจยอมรับหญิงอื่นที่แตกต่างจากแม่ของตัวเองได้

เอะโต จุน ได้พูดถึงภูมิหลังของความผูกพันระหว่างแม่กับลูกในสังคมก่อนสมัยใหม่ไว้ว่า

“ลูกชายจะต้องดำรงชีวิตด้วยการรักษาไร่นาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษอยู่ที่บ้าน เขาจะทำตัวเป็นอิสระเหมือนควายร้อยไร่ไปไม่ได้ มีความผูกพันกับแม่อย่างแนบแน่น และต้องผูกพันกับแผ่นดินด้วยความรู้สึกที่จริงจังเหมือนที่มีต่อแม่

ความผูกพันของแม่และลูกชายของคนญี่ปุ่น น่าจะเกิดจากภูมิหลังวัฒนธรรมเช่นนี้ อย่างน้อยที่สุดสิ่งที่อยู่ในแก่นของความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกในเรื่อง 'ทิวทัศน์ริมทะเล' ก็คือความรู้สึกเช่นนี้" (8)

แน่นอนความรู้สึกของแม่และลูกในเรื่อง "ทิวทัศน์ริมทะเล" อาจมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมในสังคมก่อนสมัยใหม่ก็จริง แต่ในสังคมก่อนสมัยใหม่แม่จะต้องดูแลลูกให้สืบทอดอาชีพของพ่อ แต่แม้อาจไม่มีเวลาใกล้ชิดลูกเท่ากับแม่ในสมัยใหม่ เพราะไม่ว่าจะเป็นแม่ในครอบครัวเกษตรกรรมหรือครอบครัวช่าง แม่ก็ต้องช่วยงานครอบครัวด้วยส่วนหนึ่ง และอีกประการหนึ่งในครอบครัวสมัยก่อนมักจะมีปู่ย่าตายายอยู่ด้วย จึงไม่เปิดโอกาสให้แม่ใกล้ชิดกับลูกชายมากเช่นในเรื่อง "ทิวทัศน์ริมทะเล" ซึ่งแม่มีโอกาสอยู่กับลูกชายตามลำพังเป็นเวลานานถึงสิบปี

ในจุดนี้เอง อุเอะโนะ ชิสุโกะ นักสังคมวิทยาผู้มีชื่อเสียงได้กล่าวไว้ว่า

" 'ความผูกพันที่แนบแน่นระหว่างแม่กับลูก' เกิดขึ้นหลังจากญี่ปุ่นเข้าสู่สมัยใหม่ ในชุมชนชั้นกลาง 'แม่' ได้ถูกปลดปล่อยจากสถานที่ผลิต (ไร่นาและสถานที่ประกอบอาชีพของครอบครัว) กลายเป็น 'แม่อาชีพ' ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความเป็น 'แม่' อย่างแท้จริงตั้งแต่นั้นมา 'แม่ผู้เลี้ยงดู' 'แม่ผู้ให้การศึกษา' จะถูกประเมินค่าด้วย 'ผลงาน' หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือ 'การสร้างลูก' " (9)

กรณีของมินตะโรและแม่ในเรื่องนี้สามารถพูดได้ว่า เป็นความผูกพันที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับที่ อุเอะโนะ ชิสุโกะ ได้กล่าวมาแล้ว นั่นก็คือแม่ถูกปลดปล่อยจากการทำงานเลี้ยงชีพ เนื่องจากได้เงินเดือนของพ่อที่ไปสงครามมาใช้จ่าย หมดความกังวลในเรื่องการดำรงชีพ จึงหันมาเอาใจใส่และใกล้ชิดกับลูกมากกว่าที่แม่ในสมัยก่อนจะสามารถกระทำได้

อย่างไรก็ตามฉินตะโรนั้น ถึงแม้จะผูกพันกับแม่เพียงใด แต่ก็มี ความขัดแย้งอยู่ในใจคือ อยากจะเป็นอิสระจากแม่ สิ่งหนึ่งที่ทำให้ฉินตะโรรู้สึกอึดอัดขัดข้องก็คือ เวลาได้ยินแม่ร้องเพลงโปรดของแม่ซึ่งเขาได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก จนแม่กระทั่งเข้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาลโรคจิต แม่ก็ยังจำเนื้อเพลงได้ทั้งหมด แม่จะลืมเรื่องอื่น ๆ ยะซุโอะกะได้พูดถึงความรู้สึกของฉินตะโร เมื่อได้ยินแม่ร้องเพลงว่า

“ฉินตะโรจำเนื้อร้องตอนหนึ่งที่ทำให้เขารู้สึกขมขื่นตั้งแต่ตอนเป็นเด็กกับการร้องเพลงของแม่ ‘ลืมแล้วหรือเมื่อตอนที่ลูกยังเล็ก ไม่รู้จักสิ่งชั่วร้าย ร้องให้โยเย แม่อุ้มลูกไกวไปมา ลูกไม่รู้หรือว่าแม่อธิษฐานให้ลูก น้ำตาไม่เคยเหือดแห้งราวกับสายฝนจากชายคาในฤดูใบไม้ผลิ น้ำค้างในสวนในฤดูใบไม้ร่วง’ พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือมันเป็นเพลงโปรดของแม่ วันหนึ่ง ๆ แม่จะร้องเข้าไปเข้ามาอยู่หลายครั้ง บางทีอาจจะเป็นการร้องโดยไม่รู้ตัวอย่างแน่นอน เพราะทำจนเป็นความเคยชินสำหรับฉินตะโรซึ่งเป็นผู้ฟัง การร้องโดยไม่รู้ตัวทำให้เขาเกิดความรู้สึกถึงการยับเยียดอารมณ์ความรู้สึกในใจของแม่อย่างชัดเจน จากการยับเยียดนั้น ทำให้เขาเกิดความอยากจะตั้งคำถามขึ้นมาในใจที่ยังเป็นเด็กกลับไปว่า สำหรับแม่ตัวเขาคืออะไร แม่คืออะไร ลูกชายคืออะไร” (10)

การที่ฉินตะโรรู้สึกอึดอัดกับเนื้อเพลงตอนนี้ก็อาจจะตีความได้ว่า เพราะเนื้อเพลงนั้นมีความหมายที่เรียกร้องให้ลูกสำนึกว่า แม่รักลูกเพียงใด เสมือนจะเรียกร้องให้ลูกผูกติดอยู่กับแม่ตลอดไป ซึ่งนั่นก็คือการปฏิเสธการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของลูก แม่ทนไม่ได้ที่จะเห็นลูกแยกออกไปเป็นอิสระจากตัวเอง การที่ลูกเติบโตจากตัวเองไป ก็คือการทยศต่อแม่ ความรู้สึกนั้นได้สร้างความขมขื่นให้กับฉินตะโร ทำให้เขาสงสัยว่าลูกนั้นคืออะไรของแม่

และอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็น ความอึดอัดใจของฉินตะโรที่จะต้องผูก

ติดอยู่กับแม็กก็คือ เมื่ออาซอร์ร้องให้ครอบครัวของมินตะโรออกจากบ้านพักตากอากาศของตน ในครั้งแรกแมได้ขอร้องเขาให้เข้ามาติดต่อขอกู้เงินในโตเกียว เพื่อเอาไปสร้างบ้านใหม่สำหรับอยู่ด้วยกันสามคนพ่อแม่ลูก มินตะโรเข้ามาติดต่อธุระดังกล่าวอย่างไม่กระตือรือร้น ยะซุโอะกะได้กล่าวถึงความรู้สึกของมินตะโรไว้ว่า

“ถ้าจะพูดความจริงกันล่ะก็ เป็นเพราะตัวเองไม่อยากจะอยู่กับพ่อแม่อีกต่อไป” (11)

จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่า มินตะโรต้องการที่จะปลีกตัวเองออกมาเป็นอิสระจากพ่อและแม่ ถ้าจะพูดให้ชัดเจนก็คือเป็นอิสระจากแม่นั่นเอง เพราะพ่อกับเขาแม่จะอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน ก็แทบจะไม่มีความผูกพันทางใจใด ๆ ต่อกัน ในที่สุดมินตะโรก็เข้ามาอยู่ในโตเกียวลำพังคนเดียว ส่วนพ่อกับแม่ย้ายไปอยู่ที่เมืองโคชิ เกาะมิโกะกุ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของพ่อ แม้กระนั้นมินตะโรก็ยังมิได้เป็นอิสระอย่างเต็มที่ แม่ซึ่งเริ่มมีอาการป่วยทางจิตยังคงเขียนจดหมายมาหา และบอกว่าอยากจะมาอยู่กับมินตะโรซึ่งทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง และแปลหนังสือหารายได้พิเศษไปด้วยที่โตเกียว เมื่อพ่อกับมินตะโรพาแม่ไปส่งโรงพยาบาลโรคจิต หมอได้แนะนำให้มินตะโรพูดให้กำลังใจแม่ มินตะโรจึงพูดว่า

“แม่ หายเร็ว ๆ นะ อดทนอยู่ที่นี้จนกว่าจะหาย พอหายแล้วผมจะมารับทันทีเลย แล้วก็ไปโตเกียวด้วยกัน” พูดได้แค่นั้นมินตะโรก็รู้สึกที่ตัวเองสิ้นพันทัน พลังเกิดความรู้สึกอยากหนีออกไปจากตรงนั้นให้เร็วที่สุด” (12)

เมื่อพูดจนแม่ไปอยู่โตเกียวด้วยกันแล้ว มินตะโรก็เกิดความรู้สึกอยากจะหนีไปจากที่นั่น ในตอนนี้นั้นจะตีความได้ว่าเขารู้สึกผิดที่พูดในสิ่งที่ตรงข้ามกับใจของตัวเองเพื่อรักษาน้ำใจแม่ไว้ ใจจริงนั้นเขาอยากจะเป็นอิสระจากแม่ เพื่อเข้าไปสู่ความสงบสุขเป็นผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตามในความรู้สึกอยากเป็นอิสระนั้น

เขาก็มีความรู้สึกผิดที่ไม่ได้อยู่ดูแลแม่ปอนอยู่ด้วย เมื่อเห็นสภาพแม่ที่ทรุดโทรม ยิ่งขึ้น นอนไม่ได้สติ ได้แต่ร้องครวญครางแสดงความเจ็บปวด และพอฟื้นขึ้น มากก็พิมพ์าเรียกหาพ่อ แทนที่จะเรียกฉินตะโรซึ่งเป็นลูกรักก็ยิ่งทำให้เขาารู้สึกผิด มากขึ้น ความรู้สึกในตอนนั้นของฉินตะโรได้ถูกบรรยายไว้ว่า

“ลมหายใจของแม่สงบลง นางหลับตา ได้ยินเสียงฝีเท้าคนเดินอยู่ข้างนอก ห้อง แล้วพอก็ก้าวมานั่งลงตรงข้างหมอน ตอนนั้นแม่ซึ่งเหมือนกำลังจะหลับก็ พิมพ์าขึ้นว่า ‘เจ็บ เจ็บ’ แล้วพูดออกมาด้วยเสียงแหบแห้งว่า ‘พ่อ’ ฉินตะโรเกิดความ รู้สึกว่าแม่ทำอะไรที่กำลังกำไว้ในมือตกลงไป” (13)

ความรู้สึกของฉินตะโรเมื่อได้ยินแม่ร้องเรียกพ่อแทนที่จะเป็นเขา อาจจะ เรียกได้ว่าเป็นความตกใจ ผิดหวัง และรู้สึกว่าแม่ได้ลืมเขาซึ่งเป็นลูกชายที่รักที่หวังจะพึ่งพาเพียงคนเดียวไปแล้ว ทั้งนี้ก็อาจจะอนุมานได้ว่าเพราะฉินตะโร มิได้อยู่ใกล้ซิดดูแลแม่เมื่อยามเจ็บป่วย พ่อเป็นผู้ดูแลพยาบาลเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะ เป็นการอาบน้ำ หรือหาอาหารให้รับประทาน ตั้งแต่ครั้งที่เริ่มป่วยอยู่ที่บ้าน จน ถึงเมื่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล แม่ซึ่งมีสภาพจิตวิปริตจึงจำได้แต่พ่อซึ่ง เป็นที่พึ่งของตนเองเพียงผู้เดียว และเมื่อแม่เสียชีวิตลง ฉินตะโรก็ยังไม่สามารถ จะเป็นอิสระได้ เพราะเขารู้สึกผิดอยู่ในใจที่ได้ทอดทิ้งแม่ไป

2. "ครอบครัวสลาย" (Höyökazoku : 1965)

"ครอบครัวสลาย" เป็นเรื่องราวการแตกสลายของครอบครัวมิวะ ซึ่ง ประกอบด้วยสามี ฉุนซุเกะ ภรรยา โทะกิโกะ ลูกชาย เรียวอิชิ และลูกสาว โนะริโกะ ฉุนซุเกะ ทำงานเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ในขณะที่เดียวกันก็ ทำงานแปลหนังสือไปด้วย เพราะมีความรู้ภาษาอังกฤษดี จากการที่เคยไป ศึกษาที่อเมริกา โทะกิโกะอายุมากกว่า ฉุนซุเกะ 2 ปี เป็นแม่บ้าน ดูแล

บ้านและลูก ๆ มิได้ออกไปทำงานนอกบ้าน เรียวอิชิเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย โนะริโกะเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้น ครอบครัวมิวะจ้างผู้ช่วยแม่บ้านชื่อมิชิโยะมา ช่วยดูแลบ้าน มิชิโยะพาจอร์จซึ่งเป็นทหารอเมริกันประจำฐานทัพอเมริกันใน ญี่ปุ่น เข้ามารู้จักกับครอบครัวมิวะ จอร์จมาเยี่ยมเยียนครอบครัวมิวะ บางครั้งจะพักค้างคืนด้วยบ่อย ๆ จนเกิดมีความสัมพันธ์กับโทะกิโกะ ฉุนซุเกะรู้เรื่องนี้จากมิชิโยะ ฉุนซุเกะตัดสินใจเลิกจ้างมิชิโยะ ห้ามไม่ให้จอร์จมาที่บ้านอีก อีกทั้งยังทุบตีโทะกิโกะ ไล่ออกจากบ้าน โทะกิโกะไม่ยอม และได้ตอบกลับไปว่าเป็นบ้านที่ตัวเองออกเงินสร้างขึ้นมา เพราะฉะนั้นย่อมมีสิทธิที่จะอยู่ ฉุนซุเกะตกอยู่ในอาการสับสน ในที่สุดก็เกิดความคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตัวเองมีส่วนจะต้องรับผิดชอบด้วย ฉุนซุเกะคิดว่าการที่ตัวเองเดินทางไปเรียนที่อเมริกา โดยทิ้งโทะกิโกะไว้ที่ญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ผิดพลาด และทำให้โทะกิโกะโกรธ ฉุนซุเกะและโทะกิโกะตกลงที่จะขายบ้านเดิมที่อาศัยอยู่และไปสร้างบ้านใหม่ เพื่อประดับประดาครอบครัวให้แตกสลาย บ้านใหม่ติดตั้งเครื่องทำความร้อนแบบเซลทรัลฮีทติง และมีเครื่องปรับอากาศ อีกทั้งมีโครงการที่จะสร้างสระว่ายน้ำด้วย เป็นบ้านแบบอเมริกันหรืออีกนัยหนึ่งคือบ้านในฝันของคนญี่ปุ่น

สภาพภายในครอบครัวมิได้ราบรื่นอย่างที่ฉุนซุเกะคาดหวัง โทะกิโกะป่วยเป็นมะเร็งที่เต้านมและเสียชีวิตในที่สุด ฉุนซุเกะต้องกลับไปจ้างมิชิโยะมาดูแลบ้านแทนมะซะโกะสาวใช้ที่ลาออกไป นอกจากนั้นยังมีคนอื่น ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านอีกสองคนคือ ยะมะกิชิและคิซะกิซึ่งเป็นเพื่อนของเรียวอิชิ เมื่อมีคนภายนอกเข้ามาอยู่ในบ้าน ก็ยิ่งทำให้บรรยากาศในครอบครัวแยลง ฉุนซุเกะพยายามที่จะแต่งงานใหม่ เพื่อหาแม่บ้านมาดูแลบ้าน แต่ก็ไม่สำเร็จ สภาพครอบครัวที่พ่อบาດความเป็นผู้นำ ทำให้ลูก ๆ ตกอยู่ใน

สภาพไร่ที่พี่ โทะกิโกะมีอาการทางประสาท เรียวอิชิออกจากบ้านโดยทิ้งเพียงจดหมายเอาไว้ ฉุนซุเกะไม่สามารถประทับประคองครอบครัวเอาไว้ได้ ครอบครัวของเขาต้องแตกสลายไปในที่สุด

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถมองเห็นได้ในนวนิยายเรื่องนี้คือ

1. ค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงเปลี่ยนไป
2. สำนึกของผู้หญิงในการเป็นแม่บ้านน้อยลง
3. พ่อไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ดีได้

1. ค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงเปลี่ยนไป

โทะกิโกะในเรื่อง “ครอบครัวสลาย” ได้แสดงให้เห็นว่าสำนึกทางจริยธรรมบางอย่างที่เคยมีมาเมื่อก่อนสมัยใหม่ในญี่ปุ่นนั้นจางหายไป โทะกิโกะมีความสัมพันธ์กับจอร์จ ทหารอเมริกันที่เข้ามายึดครองญี่ปุ่น จอร์จเข้ามารู้จักสนิทสนมกับครอบครัวของโทะกิโกะ โดยการแนะนำของมิชิโยะซึ่งเป็นผู้ช่วยแม่บ้าน จอร์จเล่าเรื่องนี้ให้มิชิโยะฟัง และมิชิโยะก็นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ฉุนซุเกะสามีของโทะกิโกะฟังอีก ฉุนซุเกะโกรธประกาศตัดสัมพันธ์กับจอร์จ และได้มิชิโยะออกจากงาน นอกจากนี้ยังทุบตีและไล่โทะกิโกะออกจากบ้าน แต่โทะกิโกะบอกว่าบ้านนี้เป็นบ้านที่ตัวเองสร้างขึ้นมา จึงมีสิทธิที่จะอยู่และได้โต้ตอบ ฉุนซุเกะว่า

“ถ้าคุณทนเรื่องอย่างนี้ไม่ได้ก็แย่แล้ว ต้องสุขุมใจเย็น ต้องคิดว่าเป็นสุนาฏกรรม คุณก็เชี่ยวชาญวรรณคดีต่างประเทศไม่ใช่หรือ’

‘สุนาฏกรรม อ้อ อย่างนั้นหรือ’

‘ถ้าคิดว่าเป็นโศกนาฏกรรมก็โ بردานไปแล้วละ ความคิดของคุณทุกเรื่อง

เก่าทั้งนั้นไม่ใช่หรือ" (14)

สิ่งที่โทะกิโกะต้องการจะบอกฉุนชูเกะก็คือ ให้อยอมรับว่าการนอกใจของผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ควรมองให้เป็นเรื่องของความสุข และยังเน้นอีกว่า ฉุนชูเกะซึ่งเป็นอาจารย์ทางด้านวรรณคดีต่างประเทศควรจะรู้เรื่องนี้ดี จากข้อความดังกล่าวอาจตีความได้ว่า ค่านิยมทางศีลธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์ของภรรยาต่อสามีได้หมดความสำคัญไปเสียแล้วในความรู้สึกของโทะกิโกะ หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้หญิงสมัยใหม่ในทศวรรษที่ 1960 (โคะจิมะเขียนเรื่อง 'ครอบครัวสลาย' ในปี 1965) ไม่สงสัยว่าการนอกใจสามีจะเป็นเรื่องเลวร้ายแต่อย่างใด ถ้าจะดูตามประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ในสมัยเอะโดะ ภรรยาของชาмуไรถ้าประพฤตินอกใจสามี สามีมีสิทธิที่จะฆ่าทิ้งได้โดยตัวเองไม่มีความผิด ในสมัยเมจิก็มักกฎหมายลงโทษภรรยาที่ประพฤตินอกใจสามี โทะชิภรรยาได้รับก็คือการถูกไล่ออกจากบ้านในเรื่อง "และแล้ว" (Sorekara) นะทึซุเมะ ไชเซะกิ ได้แสดงให้เห็นความเข้มงวดของสังคมต่อการประพฤติผิดศีลธรรมเช่นนี้ ผ่านคะอิชูเกะตัวละครเอกในเรื่อง เพียงแต่พ่อของคะอิชูเกะสงสัยว่า คะอิชูเกะจะหลงรักภรรยาของเพื่อน ก็ถึงกับประกาศตัดคะอิชูเกะออกจากตระกูล และสังคมก็ไม่ยอมรับคะอิชูเกะอีกด้วย

แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ญี่ปุ่นตกอยู่ในสภาพของประเทศผู้แพ้สงคราม วัฒนธรรมและความคิดทางด้านประชาธิปไตย ความคิดในเรื่องความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจากอเมริกาได้หลั่งไหลเข้าสู่ญี่ปุ่น ไม่มีกฎหมายลงโทษภรรยาที่ประพฤตินอกใจสามี ผู้หญิงเช่นโทะกิโกะจึงไม่เห็นว่าเป็นความผิดที่ตัวเองประพฤติเช่นนี้

2. สำนึกในเรื่องการเป็นแม่บ้านของผู้หญิงลดน้อยลง

โทะกิโกะแต่งงานกับฉุนชูเกะด้วยความรัก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการมีอิสระในการเลือกคู่ครองของผู้หญิงสมัยใหม่ เมื่อเทียบกับแม่ของฉินตะโรในเรื่อง "ทิวทัศน์ริมทะเล" ของ ยะซุโอะกะ โฉตะโรที่ต้องแต่งงานแบบคลุมถุงชน โดยไม่เคยเห็นหน้าเจ้าสาวมาก่อนเลยจนกระทั่งถึงวันแต่งงาน ผู้หญิงสมัยแม่ของฉินตะโรมีทางเลือกน้อยมากเมื่อเทียบกับโทะกิโกะ ผู้หญิงจำเป็นต้องแต่งงาน ดำรงชีวิตคู่กับผู้ชายคนหนึ่ง การมีชีวิตอยู่คนเดียวแทบจะเป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้ เพราะฉะนั้นในกรณีแม่ของฉินตะโรนั้นก็คือ ถึงไม่ชอบก็ตกอยู่ในภาวะจำยอมที่จะต้องแต่งงาน

โทะกิโกะเลือกฉุนชูเกะเป็นคู่ครองด้วยความรัก แต่ก็มีความไม่พอใจในชีวิตครอบครัวที่เป็นอยู่ "ครอบครัวสลาย" เริ่มเรื่องเมื่อโทะกิโกะเปลี่ยนแปลงไปจากการเคยเป็นแม่บ้านที่ดี ดูแลบ้าน ลูก สามี อย่างดี มาเป็นความเบื่อหน่ายไม่สนใจที่จะทำหน้าที่แม่บ้าน แม้จะมีผู้ช่วยแม่บ้านคือ มิชิโยะมาทำงานบ้านให้โทะกิโกะก็มีได้ใส่ใจที่จะควบคุมให้มิชิโยะทำงานอย่างดี บ้านจึงสกปรก ไร้ระเบียบ แม้กระตุมเสื้อโค้ทของสามีจะหลุดมาหลายวันแล้ว โทะกิโกะก็มีได้สนใจที่จะซ่อมแซมให้ และเรื่องที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการประทุพุดินอกใจสามี ไปมีความสัมพันธ์กับจอร์จทหารหนุ่มอเมริกันวัยเพียง 23 ปี ดั่งได้กล่าวมาแล้ว

ในประเด็นนี้นอกจากจะแสดงถึงสำนักทางด้านจริยธรรมของผู้หญิงสมัยใหม่ สังคมเป็นประชาธิปไตยที่ไม่มีกฎหมายลงโทษผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ดังได้กล่าวไว้ในเรื่องค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงแล้ว ในกรณีของโทะกิโกะอาจจะอนุมานได้อีกว่า เป็นการกระทำต่อต้านพฤติกรรมของสามีที่เก็บภรรยาไว้ที่บ้านคือให้ภรรยาทำหน้าที่เป็นแม่บ้านอยู่ในบ้านเพียงอย่างเดียว โทะกิโกะเคยทำหน้าที่นั้นอย่างดี แต่สามีก็ได้รู้สึกขอบคุณ รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หญิงจะต้องทำให้ และถือว่านั่นเป็นสิทธิอันชอบธรรมของสามีที่จะได้รับ เช่น ในตอนหนึ่ง

โทะกิโกะได้ถามฉุนชู่เกะว่าจะกินอะไร

“แล้วคืนนี้ คุณอยากกินอะไรล่ะ” โทะกิโกะพูดอย่างท้อแท้

‘เรื่องของกินผมไม่มีที่ชอบที่เกลียด กินอะไรก็ได้เพราะอยากให้ครอบครัว
สามัคคีปรองดอง’

‘งั้น คุณอยากจะกินความสามัคคีปรองดองใช่ไหม ฉันไม่เคยให้คุณกินของ
ไม่ได้เลยนะ’ “ (15)

จากบทสนทนาได้ตอบระหว่างฉุนชู่เกะกับโทะกิโกะในตอนนี จะเห็นได้
ว่า ฉุนชู่เกะต้องการจะแสดงให้เห็นว่าตัวเองใจดี กินอะไรก็ได้ ไม่จุกจิกจู้จี้เพื่อ
ความสงบในครอบครัว แต่จริง ๆ แล้วเขาก็ไม่ได้คิดว่าภรรยาทำอาหารอย่างดีให้
กิน ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าแม้โทะกิโกะจะทำหน้าที่ภรรยาได้ดี จัดหาอาหาร
ที่ดีให้สามีและลูกกิน แต่สามีก็ยังคิดว่านั่นเป็นเรื่องธรรมดา และมีได้แสดงความ
รู้สึกขบซึ่งในตัวภรรยา เมื่อเป็นเช่นนั้นาน ๆ เข้า ก็ยอมจะทำให้โทะกิโกะเกิด
ความเบื่อหน่ายต่อการเป็นแม่บ้าน อยู่ในบ้านด้วยความอึดอัดใจ อยากเป็นอิสระ
ต้องการออกไปสู่โลกภายนอกเช่นเดียวกับผู้ชาย การเกิดความรู้สึกเช่นนี้ก็อาจจะ
อนุมานได้ว่า มาจากความคิดในเรื่องความเสมอภาคระหว่างชายหญิงที่เผยแพร่
เข้ามาในช่วงหลังสงคราม การมีสิทธิศึกษาโดยเท่าเทียมกัน ทำให้ผู้หญิงเกิด
ความสงสัยว่าในเมื่อตัวเองจบการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเท่าสามี แต่ทำไมต้อง
ทำงานบ้านเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โทะกิโกะเกิดความรู้สึกเบื่อตัวเอง
และอยากจะออกไปที่ต่าง ๆ ตามใจชอบ เธออยากไปอเมริกาซึ่งเป็นสัญลักษณ์
แห่งความเป็นอิสระ แต่ไม่สามารถทำได้ จึงแสดงออกมาด้วยการปฏิเสธ
ความเป็นแม่และความเป็นผู้หญิง การปฏิเสธนำไปสู่ความสูญเสียอย่าง
ตัวเอง ในจุดนี้ เอะโต จุน ได้กล่าวไว้ว่า

“ครอบครัวสลายได้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกว่าเหว่ ความสูญเสียอย่าง

ลึกซึ้งที่ไหลอยู่กันบึงของสภาพจิตใจของสังคมในปี 1956 อย่างชัดเจน ในตอนต้นของบทนี้ผมได้กล่าวไว้ว่า สังคมเกษตรกรรมของญี่ปุ่นได้เข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมหลัง สงครามรัสเซียญี่ปุ่นสงบลง ถ้าเป็นเช่นนั้นในช่วงเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี 1956 ทั่วประเทศญี่ปุ่น ได้ก้าวเข้าสู่กระแสคลื่นแห่ง 'สมัยใหม่' หรือ 'การเป็นอุตสาหกรรม' เป็นสมัยที่กำลังจะไปสู่โฉมหน้าของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ในกระบวนการทั้งหมดของการเป็นอุตสาหกรรมนี้ สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นทางด้านจิตใจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดก็คือความอึดอัดใจ 'ที่ถูกทอดทิ้ง' อิริคสัน ได้กล่าวว่า 'ความอึดอัดใจที่ถูกทอดทิ้งนี้คือ ความอึดอัดใจซึ่งเป็นรากเหง้าของสตรี ความอึดอัดใจนี้เชื่อมโยงถึงสำนึกที่เห็นความแตกต่างระหว่างหญิงชายที่สตรีมีประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็ก' (16)

ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายขึ้นก็คือ การที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ ก็เพราะความรู้สึกว่า สังคมเกษตรกรรมนั้นล้าหลังกว่าสังคมอุตสาหกรรม ความรู้สึกล้าหลังนี้มีทั้งความรู้สึกอึดอัดใจ อาย และความอยากจะเริ่มต้นใหม่ อยู่ด้วย สังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมที่อาศัยธรรมชาติ มีลักษณะที่เป็นฝ่ายรับ เช่นเดียวกับสตรี เอะโต จุน ได้พูดถึงลักษณะของสังคมเกษตรกรรมว่า มีลักษณะเป็นสตรีหรือแม่ เมื่อสตรีหรือแม่ถูกทอดทิ้ง อีกนัยหนึ่งก็คือถูกปฏิบัติอย่างต่ำต้อย ความเป็นธรรมชาติหรือความเป็นแม่ในตัวก็จะถูกทำลายด้วยมือของตัวเอง ยิ่งสังคมเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมเร็วเพียงใด การทำลายตัวเองของสตรีก็จะยิ่งรุนแรงจนไม่มีอะไรเหลือ เมื่อความอึดอัดขัดข้องใจรุนแรงขึ้น วิธีที่จะเอาชนะก็คือการปฏิเสธความเป็นแม่ ความเป็นธรรมชาติของตัวเอง กรณีของโทะกิโกะที่ปฏิเสธความเป็นแม่ เพราะความอึดอัดขัดข้องใจที่ถูกสามีทอดทิ้งให้อยู่แต่ในบ้าน จึงแสดงออกมาด้วยการมีชู้ การไม่ทำหน้าที่แม่บ้านที่ดี และในที่สุดก็ถึงแก่กาลล่มสลายเมื่อเธอป่วยเป็นมะเร็งและเสียชีวิตในที่สุด

สาเหตุที่ทำให้โทะกิโกะล้มป่วยลง ก็น่าจะพูดได้ว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากความเครียด ความอึดอัดใจที่ตัวเองไม่สามารถจะหลุดพ้นออกไปจากบ้านอย่างที่ต้องการได้

บทสนทนาตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าโทะกิโกะไม่พอใจในตัวสามี และต้องการออกไปเริ่มต้นใหม่ก็คือ ตอนที่ฉุนซุเกะถามโทะกิโกะถึงเรื่องที่มีชิโยะเล่าว่าโทะกิโกะมีความสัมพันธ์กับจอร์จ

“เรื่องที่มีชิโยะพูดนะจริงสินะ เธอตั้งใจจะติดต่อกับเขาต่อไปใช่ไหม เธอชอบผู้ชายที่ชอบพูดเรื่องไม่ดีของคนอื่น’

‘ฉันก็ไม่ได้เกลียด เขาเป็นคนขี้เหนียว ถึงไม่ใช่คนนั้น ถ้าเป็นผู้ชายที่มีความรับผิดชอบ และถ้าฉันยังสาวอยู่สักก็ จะแต่งงานด้วยและออกจากบ้านนี้ตามไปอยู่อเมริกาหรือที่ไหนก็ได้’ ” (17)

จากบทสนทนาตอนนี้จะเห็นได้ว่า โทะกิโกะต้องการจะเริ่มต้นใหม่กับผู้ชายที่คิดว่าเหมาะสมซึ่งไม่ใช่ฉุนซุเกะ แต่เนื่องจากตัวเองอายุ 45 ปีแล้ว การจะหย่าร้างแล้วหาคู่ใหม่ย่อมมิใช่เรื่องง่าย การจะออกไปเริ่มทำงานก็เป็นเรื่องยากสำหรับผู้หญิงสมัยนั้นอีกเช่นเดียวกัน โทะกิโกะจึงตกอยู่ในภาวะอึดอัดขัดข้องใจ และฉุนซุเกะก็ไม่เข้าใจถึงความรู้สึกนี้

3. พ่อไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ดีได้

ฉุนซุเกะในสายตาของโทะกิโกะและลูก รวมทั้งคิซะกิและยะมะกิฉิมิ ซึ่งเป็นคนอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านหลังจากที่โทะกิโกะเสียชีวิตลง ดูจะไม่ใช่หัวหน้าครอบครัวที่เป็นที่พึ่ง เป็นหลักที่ดีของครอบครัว โทะกิโกะมีความไม่พอใจในตัวฉุนซุเกะจนมีความสัมพันธ์กับจอร์จ

ในสายตาของเรียวชิลูกชาย ฉุนซุเกะคือพ่อที่เขาไม่ภาคภูมิใจ จนในที่

สุดท้ายก็ออกจากบ้านไปเมื่อแม่เสียชีวิตลง ในตอนหนึ่งเรียวยอชิได้พูดกับพ่อเมื่อพอบอกว่าแม่จะอยู่ได้ไม่นาน เพราะโรคมะเร็งที่คุกคามอยู่ พ่อต้องการให้เรียวยอชิรับรู้ไว้

“ อย่างไม่รู้ก็ตาม ก็รับรู้ไว้ ”

‘เรื่องบ้า ๆ พ่อเน่าทำตัวให้เข้มแข็งหน่อยสิ’

‘เข้มแข็งอะไรล่ะ’

‘ก็ไม่ใช่หรอก ก็พ่อเน่าปกติไม่เป็นเรื่องเป็นราว เรื่องมะชะโกะก็เหมือนกัน’

‘อะไร’

‘ช่างเถอะ’

‘ที่ให้ความสำคัญกับมะชะโกะก็เพื่อบ้านของเราไม่ใช่เหรอ’

‘เฮอะ ช่างเถอะ’ ” (18)

เรียวยอชิเห็นว่าพ่อไม่สามารถจัดการกับความไม่เรียบร้อยในบ้านได้ เช่น เรื่องมะชะโกะสาวใช้ที่ทำตัวเหลวไหล โทะกิโกะเคยบ่นว่า ใช้มะชะโกะไปทำธุระ 1 ชั่วโมง แต่เจ้าหล่อนหายไป 3 ชั่วโมง พ่อไม่สามารถจัดการให้มะชะโกะทำงานให้ดีได้ แต่กลับหันไปเอาใจ เพื่อไม่ให้มะชะโกะออกจากบ้าน เพราะเกรงว่าจะไม่มีคนช่วยทำงานบ้าน

ในตอนต้นเรื่อง เมื่อฉุนซุเกะรู้ว่าโทะกิโกะไปมีความสัมพันธ์กับจอร์จ ฉุนซุเกะถามโทะกิโกะว่า สาเหตุเป็นเพราะตัวเองไม่พาโทะกิโกะไปอเมริกาด้วยใช่ไหม เมื่อโทะกิโกะบอกว่าใช่ ฉุนซุเกะก็เกิดความรู้สึกว่าตัวเองอาจจะมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย เขาไม่รู้ว่โทะกิโกะได้สะสมความไม่พอใจในเรื่องอื่น ๆ มานานแล้ว และถือโอกาสแสดงการต่อต้านสามีในตอนนี ในจุดนี้จะเห็นได้ว่า ฉุนซุเกะซึ่งเป็นพ่อบ้านสมัยใหม่ ยอมฟังความคิดเห็นของภรรยา ซึ่งผิดกับพ่อบ้านสมัยก่อนสมัยประชาธิปไตย ที่จะยึดความคิดเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ เมื่อ

รู้สึกว่าคุณเองมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ เขาก็พยายามจะกอบกู้ครอบครัวด้วยการสร้างบ้านใหม่แบบอเมริกัน มีเครื่องทำความร้อนแบบเซลทรัลฮีทติ้ง และเครื่องปรับอากาศ แต่แล้วครอบครัวของเขาก็ต้องแตกสลายไป เพราะโทะกิโกะป่วยเป็นมะเร็งที่เต้านมและเสียชีวิตในที่สุด ลูก ๆ มีความรู้สึกขาดที่พึ่ง โนะริโกะมีอาการทางประสาทเรื้อรังออกจากบ้านไป

ในจุดนี้เองอาจจะพิจารณาได้ว่าเมื่อสังคมเป็นประชาธิปไตย อำนาจของหัวหน้าครอบครัวกลับลดน้อยลง ภรรยาและลูกสามารถแสดงความคิดเห็นขัดแย้งได้ สำหรับผู้ชายที่อ่อนแออย่างฉุนชูกะจึงขาดความมั่นใจไม่สามารถพุงครอบครัวไว้ได้อย่างที่ต้องการ

3. “คิทเชน” และ “พระจันทร์เต็มดวง” (Kitchin, Mangetsu : 1987,1988)

การที่โยะมิโมะโตะ บะนะนะ ใช้ชื่อเรื่องว่า kitchin ซึ่งเป็นคำที่มาจาก kitchen ในภาษาอังกฤษ แทนที่จะใช้คำว่า ดะอิโตะโกะโระ (daidokoro) ซึ่งเป็นคำญี่ปุ่นแท้ ๆ น่าจะคิดได้ว่าเป็นเพราะเธอต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพห้องครัวแบบสมัยใหม่มากกว่าภาพของห้องครัวญี่ปุ่นแบบเก่า ผู้เขียนจึงจะไม่ขอเปลือชื่อเรื่อง แต่จะใช้คำว่า “คิทเชน” ทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามการออกเสียงในภาษาไทย

“คิทเชน” และ “พระจันทร์เต็มดวง” (คิทเชนตอนที่ 2) เป็นเรื่องราวของชะกุระอิ มิกะสะ เด็กสาวที่ต้องสูญเสียพ่อแม่ไปตั้งแต่ตัวเองอยู่ในวัยเด็ก พ่อแม่ของมิกะสะเสียชีวิตไปทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว มิกะสะจึงอยู่ในความดูแลของนุและย่า ต่อมานูได้เสียชีวิตลง เมื่อมิกะสะกำลังจะเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเมื่อเรียนอยู่ในชั้นมหาวิทยาลัย ย่าก็เสียชีวิตลงอีกคนหนึ่ง การจากไปของย่าซึ่งเป็นญาติคนเดียวในครอบครัวที่เหลืออยู่ ทำให้มิกะสะรู้สึก

เหงาและโดดเดี่ยว มิกะจะชอบทำอาหารและชอบครัวมาก เมื่อต้องใช้ชีวิต
 อยู่คนเดียว มิกะจะมักจะเข้าไปนอนฟังเสียงตู้เย็นอยู่ในครัว ทำให้ความรู้สึก
 โดดเดี่ยวอ้างว้างค่อยคลายลง ในระหว่างงานศพของย่า ยูอิชิเด็กหนุ่มวัย
 เดียวกับมิกะจะ ซึ่งทำงานพิเศษอยู่ในร้านขายดอกไม้ที่ย่าไปซื้อเป็นประจำ
 และเป็นที่รักเอ็นดูของย่ามาก ได้มาช่วยงานอย่างเต็มที่ ยูอิชิชวนมิกะจะไป
 พักอยู่ที่บ้านของเขา ซึ่งอาศัยอยู่ตามลำพังกับแม่สองคน แม่ของยูอิชิชื่อ
 เอะริโกะ ที่จริงเอะริโกะคือพ่อของยูอิชิ พ่อเสียใจที่แม่ตายจากไป และคิด
 ว่าตัวเองคงจะรักผู้หญิงคนอื่นไม่ได้อีกแล้ว จึงตัดสินใจไปผ่าตัดใบหน้า และ
 แต่งตัวเป็นผู้หญิง จากนั้นก็หันมาประกอบอาชีพบริการในบาร์เกย์ ทั้งยูอิชิ
 และเอะริโกะได้ให้การต้อนรับมิกะอย่างอบอุ่น คิทเช่นจบลงตอนที่มิกะจะ
 และเอะริโกะคุยกันในอพาร์ทเมนต์ของเอะริโกะ “พระจันทร์เต็มดวง” หรือ
 คิทเช่นตอนที่ 2 เริ่มเรื่องเมื่อมิกะจะได้ย้ายออกมาอยู่อพาร์ทเมนต์ตามลำพัง
 หลังจากออกจากบ้านยูอิชิได้ครึ่งปี มิกะจะลาออกจากมหาวิทยาลัย และ
 ทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัยทางด้านโภชนาการ วันหนึ่งในฤดูหนาวมิกะจะได้
 รับโทรศัพท์จากยูอิชิ แจ้งข่าวร้ายว่า เอะริโกะถูกแทงเสียชีวิตเมื่อฤดูใบไม้ร่วง
 ที่ผ่านมา มิกะจะไปเยี่ยมยูอิชิ ทั้งสองสื่อความรู้สึกของความโดดเดี่ยวที่
 ต้องสูญเสียครอบครัวที่เคยมีต่อกันได้ มิกะจะต้องเดินทางไปทำงานที่อิซุ
 สามวัน ยูอิชิรู้สึกเหงามาก จึงไปหาชิกะซึ่งทำงานอยู่ที่เดียวกับเอะริโกะและ
 ชวนไปเที่ยว ชิกะไม่ว่าง จึงแนะนำให้ยูอิชิไปเที่ยวพักผ่อนที่ที่พักแรมแห่งหนึ่ง
 ซึ่งมีบริการอาหารมังสวิรัต ยูอิชิไปตามคำแนะนำของชิกะ ชิกะเล่าเรื่องนี้ให้
 มิกะจะฟังและแนะนำให้มิกะจะตามยูอิชิไป มิกะจะโทรศัพท์คุยกับยูอิชิจาก
 อิซุ คืนนั้นมิกะจะได้กินกะท้ชูดน (หมูชุบแป้งทอดมีซอสราด) ที่แสนอร่อย
 มิกะจะนึกถึงยูอิชิ จึงซื้อกะท้ชูดนใส่กล่องแล้วนั่งแท็กซี่เอาไปให้ยูอิชิถึงที่พัก

แรมซึ่งอยู่ไกลจากอิซุมมาก ยูอิซิกินอย่างเอิร์ดอรัย เขารู้สึกถึงความเอิร์ดอรัยนั้นมาจากบรรยากาศของครอบครัว มิกะเงะกลับมาอิซุในคืนนั้น ส่วนยูอิซิกลับโตเกียวในวันต่อมา “พระจันทร์เต็มดวง” จบลงตอนที่ยูอิซิกโทรศัพท์ถึงมิกะเงะที่อิซุ บอกว่าจะไปรับที่สถานี มิกะเงะบอกเวลาที่จะถึงโตเกียวให้ยูอิซิทราบ ทิ้งให้ผู้อ่านวาดภาพความสัมพันธ์ของทั้งสองในอนาคตเขาเอง

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถเห็นได้ในนวนิยายทั้งสามเรื่องนี้คือ

1. วิธีการดำรงชีวิตของคนหนุ่มสาวที่รู้สึกโดดเดี่ยวในสมัยปัจจุบัน
2. การเคลื่อนย้ายบทบาทของพ่อและแม่

1. วิธีการดำรงชีวิตของคนหนุ่มสาวที่รู้สึกโดดเดี่ยวในสมัยปัจจุบัน

โยะมิโมะโตะ บะนะนะ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความรู้สึกโดดเดี่ยวของ ชะกะระอิ มิกะเงะ เด็กสาวคนหนึ่งที่ต้องเผชิญกับความตายของคนในครอบครัว นับตั้งแต่พ่อแม่ที่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มสาว จนกระทั่งถึงปู่และคนสุดท้ายคือย่าผู้ซึ่งเลี้ยงดูมิกะเงะมาตั้งแต่พ่อแม่เสียชีวิตไป ในตอนหนึ่งโยะมิโมะโตะ ได้บรรยายความรู้สึกของมิกะเงะหลังจากที่ย้ายจากไปว่า

“สิ่งที่เคยมีที่เรียกว่าครอบครัว ได้หายไปทีละคนทีละคนตามวันเวลาที่ผ่านไป พอนึกขึ้นมาได้ว่า ตัวเองอยู่ที่นี้เพียงคนเดียว สิ่งที่อยู่เบื้องหน้าทั้งหมดดูเหมือนเป็นเรื่องโกหก เวลาผ่านไปขนาดนี้แล้ว ภายในห้องที่ฉันเกิดและเติบโตเหลือเพียงฉันคนเดียว มันน่าตกใจ เหมือนนวนิยายวิทยาศาสตร์ SF ความมืดในจักรวาล” (19)

มิกะเงะรู้สึกโดดเดี่ยวเพราะสิ่งที่เรียกว่าครอบครัว ได้สูญหายไปทีละคนจนเหลือเธอเพียงคนเดียว สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นไม่น่าเชื่อจนน่าตกใจ หลังจากที่ย้ายเสีย

ชีวิตลง ในช่วงที่มีกะละมังยังต้องอยู่บ้านเดิมซึ่งเคยใช้ชีวิตอยู่กับย่ามาตลอด มิกะ
ละมังนอนไม่หลับจึงต้องย้ายเข้าไปนอนในครัวซึ่งเป็นพื้นที่ตัวเองชอบ เมื่อได้นอนฟัง
เสียงตู้เย็นแล้วความรู้สึกเหงา เศร้า ทั้งหลายก็จะค่อยบรรเทาเบาบางลง

“ความโศกเศร้าที่เปี่ยมล้นใจ จนทำให้น้ำตาไม่ค่อยไหลออกมา ความง่วง
ค่อย ๆ แทรกตัวเข้ามาอย่างเงียบ ๆ ฉันทากที่นอนเข้ามาในครัวที่สว่าง เงียบสงัด
เอาผ้าห่มพันตัว... เสียงตู้เย็นที่ดังหึ่ง ๆ ช่วยปกป้องฉันจากความรู้สึกโดดเดี่ยว ใน
ครัวนั้น คินที่ยาวนานผ่านไปอย่างสงบสุขและรุ่งอรุณก็มาเยือน” (20)

สิ่งที่ช่วยปลอบประโลมให้มิกะละมังคลายจากความเศร้าโศก และความเหงา
ที่ต้องสูญเสียครอบครัวไป ก็คือครัวและเสียงตู้เย็น เมื่อมิกะละมังเข้าไปนอนในครัว
ได้ฟังเสียงตู้เย็นก็สามารถหลับอย่างเป็นสุขได้ตลอดคืน นักวิจารณ์ทางวรรณกรรม
บางคนได้ให้ความหมายของครัวและตู้เย็นในเรื่องนี้ไว้ว่า ครัวเป็นที่ ๆ ประกอบ
อาหาร และตู้เย็นเป็นที่เก็บอาหารสำหรับสมาชิกในครอบครัว จึงน่าจะถือว่าเป็น
สัญลักษณ์อย่างหนึ่งของครอบครัวได้ ดังนั้นมิกะละมังซึ่งกำลังเหงาจึงรู้สึกอบอุ่น
ขึ้นเมื่อได้อยู่ในครัวและได้ยินเสียงตู้เย็น

หลังจากงานศพของย่าเสร็จสิ้นลง ในขณะที่มิกะละมังต้องเผชิญกับความ
เหงา โดดเดี่ยว ที่ต้องมีชีวิตอยู่เพียงลำพังคนเดียว อีกทั้งยังต้องค้นหาที่อยู่ใหม่
เพราะอพาร์ทเมนต์เดิมที่อยู่กับย่าจนถึงเดี๋ยวนี้กว้างเกินกว่าที่จะอยู่คนเดียว ทะ
นะเบะ ยูอิชิ เด็กหนุ่มที่สนิทสนมกับย่า เนื่องจากย่าไปซื้อดอกไม้ที่ร้านดอกไม้
ที่ยูอิชิทำงานพิเศษอยู่เป็นประจำ และได้มาช่วยงานศพของย่าอย่างแข็งขัน ได้
แสดงน้ำใจมาชวนมิกะละมังไปพักอยู่ที่บ้านของเขา มิกะละมังจึงไปพักอยู่กับยูอิชิ
และแม่ซึ่งที่จริงก็คือพ่อที่ไปผ่าตัดหน้าตา และแต่งตัวเป็นผู้หญิง การได้มาอยู่
ร่วมกับครอบครัวทะนะเบะ ได้ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของมิกะละมังให้มีชีวิตชีวาขึ้น
ความรู้สึกในคืนแรกที่มีกะละมังเข้ามาพักอยู่ในบ้านของยูอิชิ ได้ถูกบรรยายไว้ว่า

“ฉันเอาผ้าห่มพันตัว หัวเราะขันทิ้งคืนนี้ก็นอนอยู่ข้างครัวเหมือนกัน แต่ฉันไม่รู้สีกโดดเดี่ยว ฉันอาจจะคอยอยู่ ฉันอาจจะรอคอยที่นอนที่จะทำให้ฉันลืมสิ่งที่เกิดขึ้นจนถึงเดี๋ยวนี้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้สักชั่วครู่หนึ่ง ถ้ามีคนอยู่ข้าง ๆ จะยิ่งเหงามากขึ้น ไม่ได้ แต่การมีครัว มีต้นไม้ มีคนอยู่ได้ชายคาเดียวกัน แล้วก็เงียบ เป็นสิ่งที่ดีที่สุด ดีที่สุด” (21)

มิกะเงะมีความสุขขึ้นเมื่อมาอยู่กับครอบครัวทะเลาะเบาะ เธอรู้สึกว่าจะจิตใจที่เคยหม่นมัวนั้นค่อย ๆ สว่างสดใสขึ้น และสดชื่นราวกับมีสายลมพัดโชยผ่านเข้ามา ในตอนหนึ่งโยะมิโมะโตะได้บรรยายความรู้สึกของมิกะเงะหลังจากเข้าไปอยู่กับครอบครัวทะเลาะเบาะว่า

“...ด้วยเหตุนี้ ฉันจึงเข้าไปสู่ชีวิตแบบผู้อาศัย

ฉันอนุญาตให้ตัวเองอยู่ตามสบายได้จนถึงเดือนพฤษภาคม ทุกวันฉันจึงรู้สึกมีความสุขเหมือนอยู่บนสวรรค์

ฉันไปทำงานพิเศษอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นก็ทำความสะอาดบ้าง ดูทีวีบ้าง ทำเค้กบ้าง มีชีวิตเหมือนแม่บ้าน

ฉันดีใจมากที่ได้เห็นแสงสว่างและสายลมที่ค่อย ๆ ผ่านเข้ามาในหัวใจที่ละนิด” (22)

จิตใจที่หวงหาครอบครัวของมิกะเงะค่อย ๆ ได้รับการเยียวยาจากครอบครัวทะเลาะเบาะที่เธอเข้าไปอาศัยอยู่ด้วย สภาพที่มิกะเงะเข้าไปอยู่ในครอบครัวของยูอิชิ นั้น ถึงแม้จะเป็นการไปอยู่เพียงชั่วคราว แต่ก็เหมือนการเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่สำหรับคนที่ไม่มีความสัมพันธ์ เช่นมิกะเงะ การสร้างความสัมพันธ์ใหม่นี้ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการสร้างครอบครัวใหม่ของมิกะเงะ คนที่โดดเดี่ยวเหลือตัวคนเดียวจากการที่เคยมีครอบครัว ในแง่นี้การสูญเสียครอบครัวของมิกะเงะ อาจจะตีความได้ว่า โยะมิโมะโตะ บะนะนะะ สร้างมิกะเงะขึ้นมาเป็นตัวแทนของคนวัยหนุ่มสาว

ที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากการพัฒนาของสมัยใหม่ ทำให้ครอบครัวสลายไป ดังเช่นครอบครัวของฉุนชูเกะและโทะกิโกะในเรื่อง “ครอบครัวสลาย” ของโคะจิมะ โนะบุโอะ พ่อและแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวและแม่บ้านได้ จนในที่สุดลูกชายต้องออกจากบ้านไป และลูกสาวมีอาการทางประสาท สภาพของลูก ๆ ในเรื่อง “ครอบครัวสลาย” นั้น แม่พ่อจะยังมีชีวิตอยู่ แต่พ่อก็ได้สร้างความมั่นใจให้กับลูก ๆ ได้ แม่ซึ่งเคยเป็นแม่และภรรยาที่ดี ก็ค่อย ๆ ปฏิเสธหน้าที่นี้ และในที่สุดก็เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง ลูก ๆ เหล่านี้รวมทั้งมิกะงะมิได้มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทุกคนมีความสมบูรณ์พูนสุขทางวัตถุ แต่ตกอยู่ในสภาพที่โดดเดี่ยวและว้าเหว่ มิกะงะมิสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่กับครอบครัวของยูอิชิและเอะริโกะ ถ้าจะมองในแง่ของครอบครัวของยูอิชิและเอะริโกะ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นครอบครัวที่มีใช้ครอบครัวปกติธรรมดาทั่วไป เอะริโกะที่เคยเป็นพ่อเสียใจที่ภรรยาเสียชีวิตจากไปจนถึงกับหันมาแต่งตั้งเป็นผู้หญิง ความสัมพันธ์ระหว่างมิกะงะมิกับครอบครัวยูอิชิ จึงน่าจะตีความได้ว่าเป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ของคนที่ไม่สามารถรักษาครอบครัวเดิมของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ตาม มิกะงะมิพักอยู่กับครอบครัวยูอิชิระยะหนึ่ง จึงย้ายไปอยู่พาร์ทเมนท์ข้างนอก และลาออกจากมหาวิทยาลัยมาทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัยทางด้านโภชนาการ ในเรื่อง “พระจันทร์เต็มดวง” ซึ่งเป็นตอนที่ 2 ของเรื่อง “คิทเซน” เอะริโกะแม่ของยูอิชิถูกแทงเสียชีวิตลงในฤดูใบไม้ร่วง ยูอิชิจึงตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวไร้ครอบครัวเช่นเดียวกับมิกะงะมิ ยูอิชิได้พูดถึงความรู้สึกของตัวเองกับมิกะงะมิหลังจากเอะริโกะเสียชีวิตลงว่า

“ช่วงเวลาตั้งแต่เขาตายลงถึงงานศพ ผมไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร คิดอะไรไม่ออก เบื้องหน้ามีความมืดมน สำหรับผมเขาเป็นคนเดียวที่ร่วมชายคา

เดียวกัน เป็นแม่ เป็นพ่อ ผมรู้สึกสับสนมากกว่าที่คิดเอาไว้ เพราะตั้งแต่รู้สึกตัวว่าอะไรเป็นอะไรก็สับสนมาตลอด” (23)

ยูอิชิมีความรู้สึกงุนงงใจจากการที่เอะริโกะซึ่งเป็นทั้งพ่อและแม่ และคนที่อยู่บ้านเดียวกันต้องมาจากไป ทั้งเขาให้เผชิญชีวิตเพียงลำพังคนเดียว ยูอิชิไม่มีญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด เขาจึงตกอยู่ในสภาพเดียวกับมิกะเงะเมื่อตอนที่สูญเสียยาไป อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าทั้งสองสื่อความรู้สึกโดดเดี่ยวกันได้คือ เมื่อมิกะเงะพูดกับยูอิชิว่า

“ ‘รอบ ๆ ตัวของพวกเรา มีแต่ความตายเต็มไปหมด พ่อแม่ของฉัน คุณปู่ คุณย่า’ สิ่งที่อยู่จากปากของฉันคือถ้อยคำแบบนั้น ‘แม่ที่คลอดยูอิชิ แล้วก็คุณเอะริโกะ มากจริง ๆ นะ ในโลกนี้ไม่มีใครเหมือนพวกเราหรอก ที่เราสองคนสนิทสนมกันน่าจะเป็นเรื่องบังเอิญเหลือเกิน มีแต่เรื่องตาย...ตาย’ ” (24)

ถึงแม้ทั้งสองจะเข้าใจความรู้สึกของกันและกันดี แต่ทั้งสองก็ไม่ก้าวเข้ามาใกล้กัน หรือดึงคนใดคนหนึ่งเข้ามาร่วมทุกข์กับตัวเอง ความสัมพันธ์ของทั้งสองคน เมื่อขาดเอะริโกะเป็นตัวกลางเชื่อมโยง กลับกลายเป็นความสัมพันธ์ที่คลุมเครือที่เจ้าตัวเองก็มีอาจจะบอกได้ว่า เป็นอะไร เช่นในตอนหนึ่ง ยูอิชิได้พูดกับมิกะเงะว่า

“ ‘ตอนนี้คิดอะไรไม่ออก สำหรับผมมิกะเงะเป็นอะไร จากนั้นไปตัวผมเองจะเปลี่ยนไปอย่างไร จะต่างกับตอนนี้อย่างไร เรื่องนั้นผมไม่รู้เลย ลองคิดดูก็ได้ แต่ในสภาพจิตใจแบบนี้ผมคิดอะไรไม่ออก ตัดสินใจไม่ได้ อยากออกไปจากที่นี่เร็ว ๆ อยากออกไปเร็ว ๆ ตอนนี้ผมจะดึงเอาเธอเข้ามาพัวพันไม่ได้ ถึงแม้ว่าเราทั้งสองจะตกอยู่ท่ามกลางความตายเหมือนกัน แต่เธอจะไม่ลุกขึ้นได้หรอก ทรายที่เราอยู่กันเพียงสองคน อาจจะเป็นอย่างนั้นตลอดไป’

‘ยูอิชิ ไม่จำเป็นต้องคิดออกมาให้ได้ในครั้งนี่ทีเดียวหรอก มันจะเป็นอย่าง

ที่จะเป็นนั่นแหละ' ฉันพูดขณะที่เกือบจะร้องให้ออกมา" (25)

ในความรู้สึกของยูอิชิ นั้น แม้เขาและมิกะเงะจะตกอยู่ในสภาพเดียวกัน แต่ถ้าทั้งสองคนอยู่ด้วยกัน ก็มีได้ทำให้มิกะเงะมีความสุขขึ้น และเขาเองก็ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเขาทั้งสองคืออะไร มิกะเงะก็มีอาจจะทนอยู่ใกล้กับยูอิชิได้ในยามนี้ ดังนั้นเมื่อมิกะเงะรู้ว่าจะต้องไปช่วยงานอาจารย์ที่อิซุ เธอจึงรู้สึกโล่งใจ

"ขณะที่เดินไปทางห้องเตรียมอาหาร อยู่ ๆ ฉันก็รู้สึกปลดปล่อยใจขึ้นมาทันที การที่จะได้ออกไปให้ไกลจากโตเกียว ไกลจากยูอิชิ ออกไปให้ไกลแม้เพียงช่วงเวลาเพียงเล็กน้อยก็ตาม เป็นเรื่องที่ดี" (26)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มิกะเงะเองก็มีอาจแบกความทุกข์ของยูอิชิได้ เธออยากจะไปให้ไกลจากโตเกียว จากยูอิชิ เพื่อตัวเองจะได้หลุดพ้นจากสถานการณ์แห่งความหม่นหมองนั้นไป จากจุดนี้อาจจะตีความได้ว่าความสัมพันธ์ของคนสมัยปัจจุบันนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนสำหรับตัวเองที่จะไม่เข้าไปใกล้คนอื่นมากจนใกล้ชิดเช่นคนในสมัยก่อนหน้า และพยายามรักษาตัวเองให้ปลอดภัย ไม่ต้องการจะทุกขีร้อนเพราะคนอื่นจนเกินความจำเป็น ส่วนยูอิชิเองก็รู้สึกว่ ไม่อาจจะเอามิกะเงะมาทุกขีร้อนกับตัวเองมากกว่านี้ได้ ที่จริงนั้นยูอิชิต้องการไปเที่ยวที่ไหนสักแห่งเพื่อพักผ่อนจิตใจ แต่ยูอิชิไม่กล้าชวนมิกะเงะไป เพราะเห็นว่าการงานของมิกะเงะกำลังดำเนินไปด้วยดี จึงไปชวนชิกะสวประภทสองซึ่งทำงานอยู่ที่เดียวกับเอะริโกะ เมื่อชิกะถามว่าทำไมไม่ชวนมิกะเงะไปด้วย เขาก็ตอบว่า

"มิกะเงะต้องไปทำงานที่อิซุ แล้วก็ไม่ว่าอยากให้มีมิกะเงะต้องเข้ามาพัวพันกับครอบครัวของผมมากกว่านี้ ตอนนี้นางของเขากำลังดำเนินไปได้ดี ไม่ดีแน่ ๆ ที่จะดึงเอามิกะเงะมาด้วย" (27)

ยูอิซึก็เช่นเดียวกับมิกะเงะ คือซีตวงล้อมของตัวเองมิให้คนอื่นเข้ามาใกล้เกินไปจนทำให้ตัวเองทุกซีรอน แต่ก็ไม่ใช่ยอมให้คนอื่นต้องทุกซีรอนกับตัวเองมากเกินไป เป็นความสัมพันธ์ใหม่ที่มิใช่แบบคู่รัก เป็นการพยายามที่จะเข้าใจกัน แต่ก็ไม่พยายามจะรบกวนกัน จึงอาจจะพูดได้ว่าความสัมพันธ์ของยูอิซึและมิกะเงะนั้นออกมานอกกรอบของการเป็นคู่รัก สามีภรรยา แต่ก็สามารถจะอยู่ด้วยกันได้ในตอนสุดท้ายมิกะเงะได้รับประทานกะท้ชุนตอนที่แสนอร่อยที่อิซุ เธอนึกถึงยูอิซึที่กำลังพักแรมอยู่ในที่พักแรมแห่งหนึ่งตามที่ชิเกะบอก มิกะเงะนั่งแท็กซี่เอากะท้ชุนไปให้ยูอิซึรับประทาน เสร็จแล้วตัวเองก็เดินทางกลับมาอิซุ ยูอิซึได้พูดถึงความรู้สึกที่ได้รับประทานอาหารกับมิกะเงะว่า

“ทำไมเวลากินอะไรกับเธอถึงได้อร่อยอย่างนี้นะ”

‘ความพอใจในเรื่องเช็ทส์กับความอยากอาหารได้รับการตอบสนององละมั้ง’

‘ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่’ ยูอิซึพูดพลางหัวเราะดังลั่น

‘เพราะเป็นครอบครัวนะ ๗ เลย’ แม้จะไม่มีคุณเอะริโกะอยู่ บรรยากาศที่สดใสรหว่างเราสองคนแบบนั้นกลับคืนมาแล้ว ยูอิซึกินกะท้ชุน ชันตีมน้ำชา ไม่มีความตายแทรกอยู่ในความมืด ดีแล้ว” (28)

ยูอิซึรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับประทานอาหารกับมิกะเงะ เขารู้สึกว่านั่นคือบรรยากาศของครอบครัว มิกะเงะก็รู้สึกถึงความปลอดภัยไปลงใจ มีความสุขเช่นกัน ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างยูอิซึกับมิกะเงะเป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่หลุดออกจากกรอบของคนรัก เป็นความสัมพันธ์ของคนสองคนที่สามารถอยู่ด้วยกันได้ สามารถเข้าใจกันได้ แต่ต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะปิดตัวเองอยู่ในโลกเล็ก ๆ ของตัวเอง ไม่พยายามจะรบกวนกันมากเกินไป อีกทั้งพยายามรักษาตัวเองมิให้ลำบาก เพราะต้องไปแบกความทุกข์ของคนอื่นมากเกินไปดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งต่างกับคนสมัยก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด

ญี่ปุ่นหรือทั่วโลกในช่วงก่อนสมัยใหม่ที่จะคบกันอย่างเปิดเผย มีการกระทบกระทั่ง ทะเลาะกันบ้าง แต่ก็สามารถสนิทสนมกันอย่างไม่มีความสัมพันธ์แบบใหม่ มีลักษณะคลุมเครือ และอยู่ระหว่างการเป็นเพื่อนและคู่รัก อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมหลังสมัยใหม่ (post modern) ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัตถุ แต่ความอบอุ่นในครอบครัวกลับลดน้อยลง จนต้องแสวงหาส่วนที่ขาดนั้นจากการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ เช่นนี้

2. การเคลื่อนย้ายบทบาทของพ่อและแม่

โยะมิโมะโตะ บะนะนะ ได้สร้างตัวละครที่ค่อนข้างแปลก ซึ่งผู้อ่านบางคนอาจไม่เคยพบเห็นตัวละครเช่นนี้ในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ นั่นก็คือ การให้พ่อของยูอิชิฆ่าตัดหน้าตา แต่งตัวเป็นผู้หญิงหลังจากที่แม่ของยูอิชิเสียชีวิต และใช้ชื่อใหม่ว่าเอะริโกะ เหตุผลที่ทำให้เช่นนั้นก็คือ คิดว่าตัวเองจะไม่สามารถรักผู้หญิงคนอื่นได้อีกนอกจากภรรยาคนนี้เท่านั้น ยูอิชิได้เล่าถึงสาเหตุที่พ่อตัดตัดสินใจเป็นผู้หญิงขณะที่เอารูปแม่ที่แท้จริงให้มิกะเงะดูว่า

“หลังจากที่แม่คนนี้ตาย คุณเอะริโกะก็ลาออกจากงาน พามมที่ยังเล็กอยู่ไปด้วย เขาคิดอยู่ว่าจะทำอะไรดี แล้วก็ตัดสินใจเป็นผู้หญิง เขาบอกว่า คงจะรักใคร่ไม่ได้อีกแล้ว ก่อนจะกลายเป็นผู้หญิง รู้สึกจะเป็นคนไม่ค่อยพูด เป็นคนไม่ชอบอะไรครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็เลยฆ่าตัดหน้าตาและอะไรอื่น ๆ ด้วย เงินที่เหลือก็เอามาทำร้านแบบที่เคยทำ เลี้ยงผมมา นี่จะเรียกว่าด้วยน้ำมือผู้หญิงใหม่” (29)

ยูอิชิเองก็ยอมรับการที่พ่อจะกลายเป็นแม่ และไม่เห็นเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ การเขียนแบบนี้ออกจะน่าตกใจ และดูจะเป็นไปได้ยาก แต่ก็อาจเป็นไปได้ เพราะในสังคมปัจจุบัน บทบาทของแต่ละเพศมิได้ถูกกำหนดตายตัวเช่นในสมัย

ก่อนหน้าสมัยใหม่ที่ผู้ชายจะทำงานที่เป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว และจะไม่
 แตะต้องงานบ้าน ไม่เข้าครัวทำอาหารเลย แต่เมื่อเริ่มสมัยใหม่หน้าที่ของชาย
 หญิงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายได้ ในเรื่อง “ครอบครัวสลาย” ของ
 โคะจิมะ โนะบุโอะ ในตอนท้ายเรื่องเมื่อโทะกิโกะป่วย ณฺนชูเกะก็เริ่มจะทำ
 หน้าที่เป็นแม่บ้านบ้าง และเมื่อมาถึงช่วงหลังสมัยใหม่พ่อของยูอิชิกลายเป็น
 แม่อย่างเต็มตัว แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายกำลังค่อย ๆ
 สูญสลายไป ในที่สุดผู้หญิงก็จะสามารถทำหน้าที่เป็นพ่อบ้าน และผู้ชายก็
 สามารถทำหน้าที่เป็นแม่บ้านได้ จากพฤติกรรมของเอะริโกะในเรื่อง “คิทเซน”
 นี้ อาจอนุมานได้ว่าโยะมิโอะโตะสร้างเอะริโกะขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของ
 การเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายบทบาทของเพศชาย และหญิงในสังคมปัจจุบันมาก
 กว่าที่จะเป็นการเขียนในลักษณะเหมือนจริง มิกะงะก็รู้สึกชอบเอะริโกะ การ
 ที่ยูอิชิและมิกะงะยอมรับเอะริโกะได้ ก็นับว่าเป็นความใหม่เช่นกัน แสดงให้
 เห็นว่าคนสมัยหลังสมัยใหม่เริ่มยอมรับในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของทั้งสองเพศ
 มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปบทที่ 1

จากวรรณกรรมทั้งสามเรื่องที่ได้นำมาวิเคราะห์แล้วนี้ จะเห็นได้ว่าการที่ครอบครัวได้เปลี่ยนขนาดลงจากครอบครัวขนาดใหญ่ในสังคมเกษตร มาเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็กในสังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ในเรื่อง "ทิวทัศน์ริมทะเล" สมาชิกในครอบครัวแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ พ่อและแม่กับลูก ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่พ่อต้องห่างเหินจากบ้าน ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในที่ทำงาน ทั้งให้แม่และลูกอยู่กันตามลำพัง แม่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลลูก ในกรณีของแม่กับลูกชาย บางครั้งจะเกิดการสนิทสนมกันมากกว่าระดับปกติ ทำให้เกิดปมรักแม่เกลียดพ่อขึ้นมาได้ ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชายคนโต ซึ่งในสมัยก่อนลูกชายคนโตจะต้องทำหน้าที่สืบทอดอาชีพของพ่อ ไม่มีโอกาสที่จะไปประกอบอาชีพอื่นได้ แต่เมื่อถึงสมัยใหม่ที่มีการศึกษาที่เป็นระบบสำหรับประชาชน ทำให้ลูกชายคนโตมีโอกาที่จะเลือกอาชีพอื่น ๆ ที่มีอาชีพของบรรพบุรุษได้ กรณีของฉินตะโร ในเรื่อง "ทิวทัศน์ริมทะเล" เป็นตัวอย่างของความเปลี่ยนแปลงนี้ได้เป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่เช่นเดียวกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน สามีในสมัยสังคมเกษตรกรรมก่อนสมัยใหม่จะคงความเป็นใหญ่ในบ้าน และได้รับการยกย่องจากภรรยา แต่เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ ความคิดในเรื่องความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น เช่นเดียวกับประเทศตะวันตกอื่น ๆ ทำให้สถานภาพของสามีเริ่มสั่นคลอน ฉุนชุกะในเรื่อง "ครอบครัวสลาย" ยอมฟังความคิดเห็นของภรรยา และทำหน้าที่ดูแลบ้านเมื่อภรรยาป่วย โทะกิโกะก็มีได้เกรงกลัวสามี เธอกล้า

ที่จะประพุดตินอกใจ โดยมีได้มีความรู้สึกผิดแต่อย่างใด และเมื่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่แยง ผู้ได้รับผลกระทบก็คือลูก ลูกจะกลายเป็นเด็กมีปัญหาต้องออกจากบ้านหรือเป็นโรคประสาทไปในที่สุด และเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ที่ผู้คนอ้อมเอมกับวัตถุทั้งหลายเต็มที่แล้ว คนบางคนที่ต้องเหลือตัวคนเดียวเพราะครอบครัวสลายไปแล้ว ก็พยายามที่จะสร้างครอบครัวแบบใหม่กับคนอื่น ๆ ที่มีไซคนในครอบครัวของตน เป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่อยู่ที่กลางระหว่างความเป็นเพื่อนและคนรัก แต่จะไม่เข้าไปสนิทสนมใกล้ชิดกันมากเช่นคนรัก เช่นความสัมพันธ์ของยูอิชิและมิกะเงะในเรื่อง “คิทเซ่น” และ “พระจันทร์เต็มดวง” ประเด็นสุดท้ายที่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ก็คือ หน้าที่ของภรรยาที่เคยกำหนดตายตัวไว้ในสมัยสังคมก่อนสมัยใหม่ที่ว่า หญิงจะต้องดูแลบ้าน ชายทำงานนอกบ้านก็เปลี่ยนไป หน้าที่ของทั้งสองฝ่ายมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้าย ทำให้สามีสามารถทำหน้าที่แทนภรรยาได้ และภรรยาก็อาจทำหน้าที่แทนสามีได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพของครอบครัวญี่ปุ่นในสมัยใหม่จนถึงช่วงหลังสมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นขนาดของครอบครัว ความรู้สึก ความสัมพันธ์ และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถ

- (1) Shōtarō Yasuoka, Kaihen no Kōkei (Tokyo : Shinchōsha, 1993), 24.
- (2) Ibid.
- (3) Ibid, pp.24-25.
- (4) Jun Eto, Seijuku to Sōshitsu - "Haha" no Hōkai (Tokyo : Kōdansha, 1993), 13.
- (5) Ibid, p.14.
- (6) Shōtarō Yasuoka, Kaihen no Kōkei (Tokyo : Shinchōsha, 1993), 47-48.
- (7) Ibid, p.53.
- (8) Jun Eto, Seijuku to Sōshitsu - "Haha" no Hōkai (Tokyo : Kōdansha, 1993), 11.
- (9) Ibid, p.260.
- (10) Shōtarō Yasuoka, Kaihen no Kōkei (Tokyo : Shinchōsha, 1993), 61.
- (11) Ibid, p. 45.
- (12) Ibid, p.113.
- (13) Ibid, p.69.
- (14) Nobuo Kojima, Hōyōkazoku (Tokyo : Shinchōsha, 1992), 32.
- (15) Ibid, p.38.
- (16) Jun Eto, Seijuku to Sōshitsu - "Haha" no Hōkai (Tokyo : Kōdansha, 1993), 111.
- (17) Nobuo Kojima, Hōyōkazoku (Tokyo : Shinchōsha, 1992), 18.
- (18) Ibid, p.85.

- (19) Banana Yoshimoto, Kitchin (Tokyo : Fukutakeshoten, 1993), 19.
- (20) Ibid, p.20.
- (21) Ibid, p.25.
- (22) Ibid, p.32.
- (23) Banana Yoshimoto, Mangetsu (Tokyo : Fukutakeshoten, 1993), 78.
- (24) Ibid, p. 79.
- (25) Ibid, p.99.
- (26) Ibid, p.103.
- (27) Ibid, p.129.
- (28) Ibid, p.153.
- (29) Ibid, p.22.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ปัญหาการดูแลคนชรา

สมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวไปจากสภาพก่อนสมัยใหม่ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างหนึ่งก็คือสังคมที่มีคนชรามากขึ้น ซึ่งตามมาด้วยปัญหาของการดูแลคนชรา

สังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ รูปแบบของสังคมจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมก่อนสมัยใหม่ที่มีการเกิดมากและการตายมาก มาสู่สภาพของการเกิดมายน้อย และเข้าสู่รูปแบบสังคมสมัยใหม่ที่มีการเกิดน้อยและการตายน้อย ประเทศญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ตั้งแต่สมัยเมจิ และเมื่อเริ่มปฏิวัติอุตสาหกรรมในปี 1898 อัตราการเกิดเริ่มลดลงจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงระหว่างปี 1948-1950 จึงเกิดปรากฏการณ์เบบี้บูมขึ้น มีการแต่งงานและมีเด็กเกิดขึ้นมากในช่วงนี้ อาจจะพูดได้ว่าเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กับการที่ไม่สามารถแต่งงาน และมีลูกตามใจชอบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 1948 มีเด็กเกิด 34.8 คนต่อประชากร 1,000 คน ปี 1949 : 33.5 คน ปี 1950 : 33 คน ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ที่เข้าร่วมสงครามด้วย หลังจากนั้นในช่วงปี 1951 ถึง 1958 อัตราการเกิดลดลงเหลือเพียง 17.2 และกลับเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างปี 1972-1974 เป็น 19.2 ซึ่งถือเป็นช่วงเบบี้บูมครั้งที่ 2 ผู้ที่เป็นพ่อแม่ของเด็กรุ่นนี้ก็คือผู้ที่เกิดในช่วงเบบี้บูมครั้งแรก หลังจากนั้นอัตราการเกิดก็เริ่มลดลงอีกคือ ปี 1975 เหลือ 18.6 ปี 1979 เหลือ 14.9 สาเหตุของอัตราการเกิดที่ลดลงก็คือ การเผยแพร่ความคิดในเรื่องการวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิดให้มีลูกจำนวนน้อย เพื่อที่จะสามารถให้การศึกษา

ลูกได้ดี สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือความคิดในเรื่องที่จะต้องมียูทเพื่อสืบทอดตระกูล การมียูทเพื่อเป็นที่พึ่งยามชรา ซึ่งเป็นความคิดที่มีมาจนถึงก่อนสงครามค่อย ๆ หดไป นอกจากนั้นเมื่อเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นไปในระดับสูงทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในเรื่องการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ กินดีอยู่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจ การมียูทมากย่อมไม่สามารถจะดำรงชีวิตเช่นนั้นได้

ในสังคมที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง อัตราการตายก็จะลดลง เช่นเดียวกับอัตราการเกิด อัตราการตายในประเทศญี่ปุ่นสูงมาโดยตลอดตั้งแต่ปี 1901 และสูงสุดในช่วงปี 1919-1921 และยังคงอยู่ในระดับสูงจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามสงบ อัตราการตายค่อย ๆ ลดลง ปี 1948 มีผู้เสียชีวิต 1,140,000 คน ปี 1950 : 950,000 คน ปี 1952 : 840,000 คน ปี 1954 : 770,000 คน ปี 1958 : 690,000 คน และคงอยู่ในระดับ 700,000 คน มาจนถึงปัจจุบัน

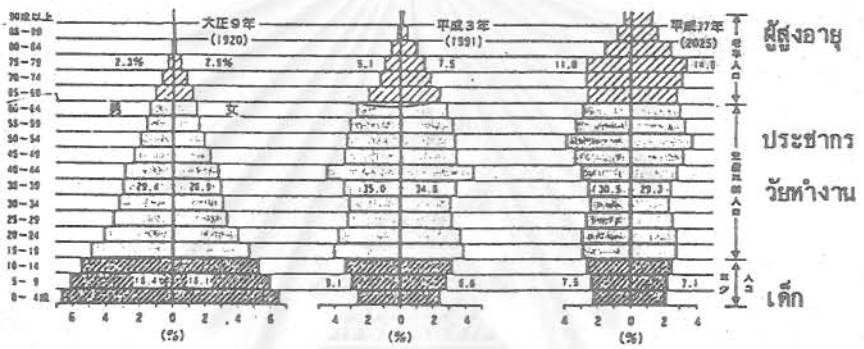
สาเหตุที่ทำให้อัตราการตายลดลงก็คือ ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ และการรักษาพยาบาลทำให้อัตราการตายของทารกแรกเกิด เด็กทารก เด็กเล็กลดลง การจัดระบบประกันสุขภาพให้ประชาชน ทำให้ทุกคนมีโอกาสเข้ารับการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ประชาชนที่อายุ 65 ปีขึ้นไป จะได้รับการรักษาพยาบาลโดยมิต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ นอกจากนั้นสภาพการโภชนาการต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น การจัดบริการน้ำประปาสะอาดให้ประชาชนทั่วประเทศบริโภคและระบบการจัดเก็บขยะที่ดี ทำให้การระบาดของโรคต่าง ๆ น้อยลง สิ่งเหล่านี้ทำให้อัตราการตายจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ลดน้อยลงมาก ส่งผลให้คนญี่ปุ่นมีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าดูตัวเลขอายุขัยเฉลี่ยของคนญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงหลังของสมัยเมจิ จนถึงปัจจุบันจะเห็นความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าว

คือในช่วงหลังของสมัยเมจิ ระหว่างปี 1868-1912 จนถึงสมัยทะชิโอะ ระหว่างปี 1912-1926 อายุขัยเฉลี่ยของชายคือ 42-43 ปี หญิง 43-44 ปี เมื่อเข้าสู่สมัยโชวะ ตั้งแต่ปี 1926 ชาวญี่ปุ่นเริ่มมีอายุยืนขึ้น และในช่วงปี 1947-1948 ทั้งชายหญิงเริ่มมีอายุยืนกว่า 50 ปี ในช่วงปี 1951-1952 ทั้งชายและหญิงมีอายุยืนขึ้นประมาณ 2 ปี มากกว่าอายุขัยเฉลี่ยที่ผ่านมา ในปี 1951 ผู้หญิงมีอายุขัยเฉลี่ยมากกว่า 60 ปี และในปี 1962 ผู้ชายเริ่มมีอายุขัยเฉลี่ยมากกว่า 60 ปี หลังจากนั้นอีกสิบกว่าปี คือในปี 1976 อายุขัยเฉลี่ยของผู้ชายเพิ่มขึ้นเป็น 71.73 ปี ผู้หญิง 76.89 ปี 1979 ผู้ชายมีอายุขัยเฉลี่ย 72.97 ปี ผู้หญิง 78.33 ปี ในระยะเวลา 30 ปี หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้ชายมีอายุยืนขึ้น 22.91 ปี ผู้หญิง 24.37 ปี และในปี 1991 ผู้ชายมีอายุขัยเฉลี่ย 76.11 ปี ผู้หญิง 82.11 ปี และในปี 1993 กระทรวงสาธารณสุขของญี่ปุ่นได้ประกาศว่า มีคนชราที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ถึง 4,802 คน และผู้ที่มีอายุมากที่สุดเป็นชายอายุ 114 ปี

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้เอง ทำให้สังคมญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตามสถิติในปี 1991 มีผู้สูงอายุตั้งแต่ 65 ปี จนถึง 90 ปีขึ้นไป เป็นอัตรา 12.6% แบ่งเป็นชาย 5.1% หญิง 7.5% (ในปี 1920 มีชาย 2.3% หญิง 2.9%) และคาดว่าในปี 2025 จะมีผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไป ประมาณ 24.8% แยกเป็นชาย 11.0% และหญิง 14.8% (ดูกราฟประกอบ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิแสดงโครงสร้างประชากรวัยต่าง ๆ ของญี่ปุ่น

ที่มา : Sōmuchiōtōkeikyoku. Nihon no Tōkei 1992/1993 Tokyo : Sōmuchiōtōkeikyoku, 1993.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาของคนชราในประเทศ ญี่ปุ่นได้เริ่มเห็นชัดเจนขึ้นในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1950 ซึ่งเป็นทศวรรษที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และเริ่มกลายเป็นปัญหาของสังคมขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสมัยก่อนสมัยใหม่ เมื่อผู้คนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ คนทั่วไปมีอายุ 60 กว่าปีก็เสียชีวิตแล้ว ปัญหาคนชราสามารถแก้ไขได้ในระดับครอบครัว แต่เมื่อได้พัฒนามาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญทางด้านกาแพทย์และอื่น ๆ ทำให้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ปัญหาคนชราได้กลายเป็นปัญหาร้ายแรงที่บางครั้งคนในครอบครัวไม่สามารถจัดการตามลำพังได้ ดังนั้นจึงเกิดระบบบำนาญสำหรับผู้สูงอายุขึ้นในปี 1962 เพื่อช่วยผู้สูงอายุทางด้านเศรษฐกิจเงินเหล่านี้ได้จากภาษีที่เรียกเก็บจากคนที่อยู่ในวัยทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัญหาทางการเงินจะได้รับการแก้ไขในระดับหนึ่ง แต่ก็มิได้หมายความว่าคนชราจะมีชีวิตอยู่อย่างสันติสุขกันทุกคน แน่นอนตราบโศกที่สภาพร่างกายและจิตใจยังสมบูรณ์ดีย่อมไม่เกิดปัญหา แต่เมื่อไรก็ตามเมื่อเกิดเจ็บป่วยถึงขนาดที่ต้องการคนดูแล เงินบำนาญเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถจะช่วยให้คนชราดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นในปี 1964 จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายสวัสดิการคนชราขึ้น มีการสร้างบ้านพักคนชราสำหรับผู้ที่ยังไม่สามารถดูแลได้ และหน่วยงานของรัฐได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยดูแลคนชราตามครอบครัวต่าง ๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมญี่ปุ่นซึ่งกำลังมุ่งไปสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือปัญหาคนชรา ปัญหาคนชราเป็นปัญหาหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน รวมทั้งได้มีนักเขียนหลายคนนำเอาเรื่องราวของคนชราในแง่มุมต่าง ๆ ในช่วงสมัยใหม่ มาเขียนเป็นนวนิยายผู้เขียนได้เลือกนวนิยายที่กล่าวถึงปัญหาคนชรา มาศึกษา 3 เรื่อง คือ 1. "หลง" (Kōkotsu no Hito)

ของ อะริโยะฉิมิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) 2. “บุพเพสันนิวาสอัน
โต” (Donna Goende) ของ โค ฮะรุโตะ (Kō Haruto) 3. “ใต้เงาดอก
ซากุระ” (Hana no Shita) ของ อิโนะอุเอะ ยะซุฉิมิ (Inoue Yasushi)
เนื่องจากเป็นงานเขียนที่สะท้อนให้เห็นปัญหาการดูแลคนชราในแง่มุมต่าง ๆ
ได้อย่างชัดเจน

1. “หลง” (Kōkotsu no Hito : 1972)

‘หลง’ เป็นงานเขียนที่สำคัญเรื่องหนึ่งของอะริโยะฉิมิ ซะวะโกะ ซึ่ง
เขียนขึ้นในปี 1972 เป็นงานเขียนที่สะท้อนปัญหาของคนชราในสังคมที่มี
การพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงได้เป็นอย่างดี นวนิยายเรื่องนี้เป็นที่กล่าวถึง
และมีผู้อ่านอย่างแพร่หลาย เป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่ง ในระยะ
เวลาเพียง 4 เดือน สามารถทำสถิติการจำหน่ายได้ถึง 1 ล้านเล่ม คำว่า
โคโกะทซุ โนะ ฮิโตะ ซึ่งเป็นชื่อหนังสือในภาษาญี่ปุ่น และหมายถึงคน
แก่ที่มีอาการหลงเลอะเลือนได้กลายเป็นคำฮิตติดปากของคนทั่วไป ต่อมา
ได้ถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ มีผู้ติดตามชมอย่างมากมาย ทำให้
คนทั่วไปหันมาสนใจปัญหาคนชราที่กำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้น

‘หลง’ เป็นเรื่องราวของครอบครัวทะเลนิบะนะที่มีพ่ออายุ 85 ปี ซึ่งมี
อาการหลงอย่างรุนแรง ครอบครัวนี้ประกอบด้วยโนะบุโตะฉิมิหัวหน้าครอบครัว
อะกิโกะภรรยาของโนะบุโตะฉิมิ ซะโตะฉิมินุตรชายซึ่งกำลังเรียนอยู่ใน
ชั้นมัธยมปลาย และฉิมิเกะโซฟุของโนะบุโตะฉิมิซึ่งเริ่มมีอาการหลงลืมตั้ง
แต่ภรรยาเสียชีวิตลง

อะกิโกะอยู่ในวัยประมาณ 45-46 ปี เธอแต่งงานกับโนะบุโตะฉิมิมา
ได้ประมาณ 20 ปี อะกิโกะเป็นสตรียุคใหม่ที่ทำงานนอกบ้านและดูแลบ้าน

ด้วย ดังนั้นเธอจึงจัดวันเสาร์ไว้เป็นวันทำความสะอาดบ้าน ตลอดจนซื้ออาหารสำหรับรับประทานได้ตลอดหนึ่งสัปดาห์มาเก็บไว้ในตู้แช่แข็ง และวันเสาร์ก็จะเป็นวันซักเสื้อผ้าด้วย เมื่อซักเสร็จก็จะนำเข้าเครื่องอบแห้งทันที การมีเครื่องอบผ้าทำให้สามารถซักผ้าได้ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่ฝนหรือหิมะตก โนะบุโตะมิสามีของอะกิโกะจะยุ่งกับการทำงานตลอดตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ วันอาทิตย์จึงเป็นวันพักผ่อนโดยการนอนอยู่กับบ้านทั้งวัน ส่วนชะโตะมิลูกชายสามารถไปไหนมาไหนได้อย่างเสรี ในขณะที่เดียวกันก็กำลังเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย ภาระของอะกิโกะเริ่มหนักขึ้นเมื่อมิเกะโซฟอของสามี ซึ่งอาศัยอยู่ด้วยในบ้านหลังเล็กบริเวณเดียวกันเริ่มมีอาการหลงหลังจากที่ภรรยาเสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน โนะบุโตะมิและอะกิโกะไม่กล้าที่จะปล่อยให้มิเกะโซฟอในบ้านหลังเล็กตามลำพัง จึงนำตัวมาอยู่ด้วยในบ้านหลังใหญ่ อาการหลงของมิเกะโซเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นต่อนางานศพของภรรยา เขาจำลูกแท้ ๆ ของตัวเองคือ โนะบุโตะมิและเคะอิโกะ น้องสาวของโนะบุโตะมิไม่ได้ แต่จำอะกิโกะกับชะโตะมิหลานชายได้ นอกจากนั้นยังมีอาการผิดปกติอื่น ๆ คือรับประทานจุมาก และเมื่อไม่ได้รับประทานทันทีก็จะร้องไห้เหมือนเด็ก ๆ หลังงานศพมิเกะโซหนีออกจากบ้าน เคะอิโกะตามไปจนพบ พยายามชวนกลับบ้านก็ไม่ยอมกลับ จนต้องบอกว่าอะกิโกะเป็นห่วง จึงยอมหันหลังกลับ และเดินด้วยฝีเท้าเร็วมาก ผ้าไฟแดง รถที่กำลังวิ่งอยู่ต้องหยุดกันอย่างกะทันหัน เมื่อมิเกะโซมีอาการหลงขนาดนี้โนะบุโตะมิจึงอยากให้อะกิโกะลาออกจากงานมาเป็นแม่บ้านอย่างเต็มตัว เพื่อที่จะดูแลมิเกะโซได้เต็มที่ แต่อะกิโกะต้องการจะทำงานต่อไป จึงพามิเกะโซไปฝากไว้ที่สมาคมคนชราซึ่งอยู่ใกล้ ๆ บ้านในตอนกลางวัน โดยฝากให้ไปกับคุณยายคะโตะ-

ตะนิซึ่งเป็นเพื่อนบ้าน ตอนเย็นเมื่อชะโตะฉีกกลับจากโรงเรียนก็จะไปแวะรับกลับมาบ้านด้วยกัน อะกิโกะต้องดูแลเรื่องอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า และต้องพาออกไปบัสสวาระที่สนามหญ้าทุกคืน เนื่องจากมิเกะโซไม่ยอมใช้ห้องน้ำแบบตะวันตกในบ้านของอะกิโกะ เพราะเคยชินกับการใช้ห้องน้ำแบบญี่ปุ่นที่บ้านหลังเล็ก

มิเกะโซไปสมาคมคนชราอยู่ระยะหนึ่ง ก็เกิดขัดใจกับคุณยายคะโตะตะนิจึงเลิกไปที่สมาคมนั้นอีก อะกิโกะพยายามคิดแก้ปัญหาที่จะต้องทิ้งมิเกะโซไว้ที่บ้านในตอนกลางวัน ในที่สุดก็พาไปฝากไว้ที่สมาคมคนชราอีกแห่งหนึ่ง

คืนหนึ่งในะบุโตะฉีกกลับบ้านดึกและบังเอิญเห็นภาพที่ภรรยากำลังพาพ่อของตนเองไปบัสสวาระที่สนามหญ้า เขาจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษาหมอประจำบริษัทที่เขาทำงานอยู่ หมอบอกว่าโรคหลงของคนชราเป็นโรคอารยธรรม คือความเจริญทำให้คนอายุยืนยาว หมอแนะนำให้อายานอนหลับให้มิเกะโซรับประทาน เพื่อมิให้ตื่นขึ้นมาตอนดึก มิเกะโซนอนหลับจนรุ่งเช้าจากฤทธิ์ของยานอนหลับ อะกิโกะจึงได้พักผ่อนเต็มที่ แต่ปัญหาใหม่ที่ตามมาคือมิเกะโซบัสสวาระดึกที่นอน หลังจากใช้ยานอนหลับได้ 2 เดือน มิเกะโซก็มีอาการดีขึ้น ตื่นขึ้นมายามดึกอีก คืนหนึ่งมิเกะโซออกจากบ้านกลางดึก ชะโตะฉีกักรยานออกไปตามกลับมาได้

อะกิโกะคิดที่จะพามิเกะโซไปอยู่บ้านคนชรา จึงไปปรึกษาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทางด้านคนชรา เจ้าหน้าที่แนะนำว่าคนชราขนาดมิเกะโซยังดูแลอยู่ที่บ้านได้ อีกทั้งยังมีลูกหลานอยู่ด้วย อยู่บ้านจะมีความสุขกว่าบ้านคนชราส่วนมากมักจะไม่ว่าง และจะพิจารณารับคนชราที่อยู่คนเดียว

หรือนอนป่วยก่อนกรณีอื่น ๆ

วันหนึ่งขณะที่อะกิโกะกำลังให้มิเกะโซลงแช่ในอ่างอาบน้ำอยู่ ก็มีโทรศัพท์แจ้งข่าวว่าเพื่อนร่วมรุ่นคนหนึ่งกำลังป่วยเป็นมะเร็งขั้นสุดท้าย อะกิโกะตกใจจนลืมนึกไปชั่วคราวว่ามิเกะโซกำลังอยู่ในอ่างอาบน้ำ เมื่อนึกขึ้นมาได้ และกลับเข้าไปดูก็พบว่ามิเกะโซจมอยู่ในอ่างอาบน้ำ อะกิโกะรีบพาขึ้นมา ผายปอดและตามหมอมาดู หมอบอกว่าเป็นปอดบวม และจะมีชีวิตอยู่ได้ประมาณ 3 วัน แต่มิเกะโซกลับรอดตายราวกับปาฏิหาริย์ ในตอนที่อะกิโกะพยายามปลุกมิเกะโซ เธอก็เริ่มรู้สึกสงสารมิเกะโซ และเมื่อมองไปรอบ ๆ ตัว ก็ได้รู้ว่าการดูแลคนชรานั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่คนทั่วไปต้องประสบ คุณยายคะโดะตะนิซึ่งเคยพามิเกะโซไปสมาคมคนชรา ก็ล้มป่วยลงต้องนอนอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ผ้าอ้อมเหมือนเด็กเล็ก ๆ ความชราเป็นสิ่งธรรมดา ตัวเองก็ต้องถึงเวลานั้นในวันหนึ่งข้างหน้า มิเกะโซเมื่อหายป่วย กลับมีอาการเปลี่ยนไปคือ ซอเบี้ยม หัวเราะ และไม่พูด ในที่สุดอะกิโกะก็ตัดสินใจลดวันทำงานลงเหลือสัปดาห์ละ 3 วัน เพื่อจะได้มีเวลาดูแลมิเกะโซมากขึ้น ส่วนอีกสองวันนั้นก็ขอให้นักศึกษาสาวชื่อเอะมิ ซึ่งมาเช่าบ้านหลังเล็กอยู่กับสามีช่วยดูแลให้ วันหนึ่งมิเกะโซก็หายตัวออกไปจากบ้านอีก คราวนี้ตำรวจช่วยตามและพากลับมาบ้านได้ มิเกะโซกลับมาอนพักและเสียชีวิตในที่สุด

ประเด็นสำคัญที่มองเห็นได้จากนวนิยายเรื่องนี้คือ

1. การดูแลคนชราในครอบครัว : ความทุกข์ของสะไก
2. ความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้

1. การดูแลคนชราในครอบครัว : ความทุกข์ของสะไก

สิ่งที่ประพาศปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็น
 ประเพณีอย่างหนึ่งในสังคมญี่ปุ่นก็คือ ลูกชายคนโตจะต้องเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ และ
 ผู้ที่คอยปรนนิบัติดูแลสวระทุกข์สุขดิบในเรื่องความเป็นอยู่ก็คือ ลูกสะใภ้นั่นเอง
 ในสมัยก่อนผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ดูแลบ้านเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อ
 สภาพสังคมเปลี่ยนไป สตรีเริ่มมีสิทธิเท่าเทียมบุรุษ และออกไปทำงานนอก
 บ้านแม้จะแต่งงานแล้วก็ตาม ผู้หญิงจึงต้องรับภาระทั้งการดูแลบ้าน ดูแลการ
 กินอยู่ของคนในครอบครัว รวมทั้งการทำงานนอกบ้านของตนเองด้วย ทราย
 โดที่ทุกคนในครอบครัวมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี แม่บ้านก็ไม่ต้องแบกภาระ
 เกินระดับปกติ แต่เมื่อไรก็ตามที่เกิดการเจ็บป่วยขึ้น ไม่ว่าจะป็นทางร่างกาย
 หรือจิตใจกับคนในครอบครัว ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลก็คือแม่บ้านหรือภรรยา การ
 ดูแลคนป่วยนั้นถือเป็นงานหนักอย่างยิ่ง โดยเฉพาะถ้าคนป่วยมีความบกพร่อง
 ทางสมอง เช่น คนชราที่มีอาการหลง ทำอะไรด้วยตัวเองไม่ได้เลย ภาระ
 การดูแลคนชราที่ป่วยเป็นโรคสมองเสื่อมเป็นภาระที่หนักหน่วงยิ่งนัก พ่อบ้าน
 จะทำงานเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว การที่จะมาช่วยแม่
 บ้านดูแลคนป่วยคนชรา นั้นแทบไม่ต้องหวังเลยก็ว่าได้ ในเรื่อง 'หลง' อะกิ-
 โกะภรรยาของโนะบุโตะมิ ต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติมิเกะโซพ่อของสามีที่มี
 อาการหลงรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ถึงขั้นที่จำลูกของตัวเองทั้งสองคนคือ โนะบุ-
 โตะมิและเคะอิโกะซึ่งเป็นน้องสาวไม่ได้ จำได้แต่อะกิโกะซึ่งเป็นคนดูแลทุก
 อย่างให้ กับชะโตะมิหลานชายที่คอยไปรับที่สมาคมคนชราและพากลับบ้าน
 ทุกวัน อะกิโกะต้องคอยดูแลมิเกะโซทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะป็นเรื่องอุจจาระ
 ปัสสาวะ อาหารการกิน โดยเฉพาะเรื่องที่มิเกะโซจะต้องลุกขึ้นมากลางดึก
 เพื่อจะถ่ายปัสสาวะ เขาไม่ยอมใช้ห้องน้ำแบบฝรั่งในบ้านของอะกิโกะ เธอจะ
 พาไปเข้าที่ห้องน้ำแบบญี่ปุ่นในบ้านหลังเล็กที่มิเกะโซเคยอยู่กับภรรยาก็ไม่ทัน

จึงต้องให้ถ่ายปัสสาวะที่สนามหญ้าทุกคืน อะริโยะมิได้บรรยายความรู้สึกอัดอั้นตันใจของอะกิโกะที่ต้องทำหน้าที่นี้ว่า

“คืนนี้ก็เช่นเดียวกัน ฉิเกะโซตื่นขึ้นมากลางดึก อะกิโกะช่วยประคองออกไปปัสสาวะที่สนามหญ้า อะกิโกะคิดอยู่ในสมองที่ยังไม่สว่างจากความง่วงว่า นี่เป็นสัญชาตญาณของสัตว์หรือของสิ่งมีชีวิต พอเสร็จจรดกลับมาที่ห้องแล้วจึงหอบผ้าห่ม หมอน ขึ้นไปนอนชั้นสอง เพื่อนอนในห้องของตนจนถึงรุ่งเช้า เพราะทนไม่ได้ที่จะนอนอยู่ข้าง ๆ พ่อของสามี

โนะบุโตะฉิอนเอาผ้าวมคลุมโปงหลับสนิท พ่อของตัวเองแท้ ๆ ยังปล่อยให้เมียดูแลอยู่คนเดียว อะกิโกะรู้สึกโกรธ หรือมนุษย์ที่เรียกว่าผู้ชายนี้จะมีนิสัยชอบหลีกเลียงเรื่องยุ่งยากน่ารำคาญในครอบครัว ทุกคืนทุกคืนคนที่พาฉิเกะโซออกไปปัสสาวะคือ อะกิโกะ โนะบุโตะมิไม่เคยได้ยินเสียงน้ำนั่นเลย ตอนที่แม่สามีตาย เรื่องอะไรที่ยุ่งยากทั้งหลายฉันทำอยู่คนเดียว โนะบุโตะมิได้แต่นั่งเฉย ๆ เขาเคยรู้สึกผิดสักครั้งไหมที่ภรรยาต้องพุงพ่อผู้ชราออกไปสนามหญ้าทุกคืน ผู้ชายคนนี้ได้ฉันตายก่อน เขาคงจะลืมฉันแน่ ๆ อะกิโกะเกิดความโกรธพลุ่งขึ้นมา จึงเอาหมอนที่ถืออยู่ที่สามี โนะบุโตะมิตกใจลืมตาขึ้นถามว่า

‘เกิดอะไรขึ้น’

‘ไม่มีอะไร’

อะกิโกะตอบ” (1)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้ จะเห็นความอัดอั้นตันใจของอะกิโกะที่ต้องคอยดูแลพ่อสามีในขณะที่สามีไม่ได้มีส่วนร่วม แต่ในที่สุดโนะบุโตะมิ ก็ได้เห็นภาพที่ภรรยาประคองพ่อของตัวเองออกไปปัสสาวะที่สนามในตอนดึกคืนหนึ่ง คืนนั้นเขากลับดึก และได้เห็นเหตุการณ์ตอนนั้นพอดี เขารู้สึก

ไม่สบายใจอยู่เหมือนกันที่อะกิโกะต้องทำเช่นนั้น แต่ก็ได้เอ่ยปากว่าจะช่วย
ผลัดเวร เพื่อให้อะกิโกะได้นอนเต็มที่บ้าง อะริโยะมิได้บรรยายเหตุการณ์
ในตอนนั้นไว้ว่า

“ก่อนจะเข้านอน โนะบุโตะมิจิดคิดว่าควรจะส่งเสียงให้อะกิโกะรู้ ใจ
คิดว่าจะพูดอะไรสักคำเพื่อขอบคุณภรรยาที่ต้องลำบากขนาดนั้น แต่สิ่งที่
ออกมาจากปากของเขาก็คือคำพูดห้วน ๆ ที่ว่า

‘อะกิโกะ ผมกลับมาแล้ว’

แต่ทว่าภรรยาได้ตอบผู้ชายญี่ปุ่นที่ทำอะไรไม่เป็น ด้วยคำตอบที่สดใส
คาดไม่ถึงว่า

‘อ้อ คนฉลาด’

‘ขอโทษนะ ที่เธอต้องทำอย่างนี้อยู่เสมอ’

‘อ้อ เห็นเหรอ’

โนะบุโตะมิเข้าไปในฝันวม ไม่ตอบคำถามนั้น ๆ” (2)

คงจะเป็นโชคร้ายของอะกิโกะที่จะต้องทำหน้าที่นี้แต่เพียงคนเดียว เพราะ
ถึงแม้โนะบุโตะมิจะออกปากว่า จะช่วยพาพ่อของตัวเองออกมาทำธุระกลางดึก
เขาก็ไม่สามารถทำได้ เพราะมิเกะโซ่จำลูกชายตัวเองไม่ได้ ในระยะหลังพอ
เห็นหน้าโนะบุโตะมิ เขาจะบอกว่าเป็นขมขม ร้องโวยวายให้อะกิโกะเรียก
ตำรวจมาจับ อะกิโกะจะขอให้ลูกชายคือชะโตะมิมาช่วย ชะโตะมิก็กำลังอยู่
ในช่วงเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย อะกิโกะจึงตกที่นั่งลำบากอยู่เพียงคน
เดียว

ภาวะอีกอย่างหนึ่งที่เพิ่มขึ้นเมื่อมิเกะโซ่มีอาการหลงก็คือ อะกิโกะต้อง
ช่วยอาบน้ำให้มิเกะโซ่

“วันเสาร์เป็นวันที่อะกิโกะยุ่งมาก เพราะต้องทำความสะอาดบ้านที่ไม่ได้

ทำมาเลยตลอดหนึ่งอาทิตย์ ต้องซักเสื้อผ้าที่ใช้ในอาทิตย์นั้น เมื่อมิเกะโซมาอยู่ด้วย ได้ทำให้เกิดมึนงงเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือการอาบน้ำให้มิเกะโซหลังอาหารเย็น มิเกะโซถอดใส่เสื้อผ้าเองได้แต่อาบน้ำเองไม่ได้ เขาจะมึนงง ๆ อยู่ตรงบริเวณที่อาบน้ำอยู่อย่างนั้น พอส่งสบู่ให้ก็จะเอาสบู่ถูมือจนสบู่ละลายหมด ดังนั้นจึงต้องพาเข้าไปในห้องอาบน้ำ อาบให้เหมือนเด็ก ๆ มิเกะโซจะสงบเสียงมเรียบร้อย บอกให้ยกมือก็ยก บอกให้ยืนก็ยืน แต่อะกิโกะซึ่งไม่เคยมีความรู้สึกต่อต้านอะไรเมื่ออาบน้ำให้ซะโตะมิ กลับรู้สึกรังเกียจที่ต้องล้างร่างกายส่วนล่างของมิเกะโซ ส่วนด้านหลังจะใช้ผ้าถูสบู่ เอาน้ำอุ่นล้างให้ แล้วบอกว่า

‘คุณปู่ ล้างข้างหน้าเอาเองนะ’

‘อือ อือ’

มิเกะโซรับคำ แต่มองดูสบู่ในมืออย่างเหม่อลอย

‘คุณปู่ ล้างสิคะ’

อะกิโกะขึ้นเสียงอย่างเหลืออด

‘อือ อือ’

มิเกะโซมองต้นขาของตัวเอง ทำอยู่อย่างนั้นสักครู่หนึ่ง อะกิโกะตะโกนเสียงดังขึ้นอีก 3-4 ครั้ง แต่พอนึกขึ้นได้ว่าถ้าซะโตะมิได้ยินเสียงของตัวเองอย่างนี้จากข้างนอกจะเกิดความรู้สึกอย่างไร อะกิโกะเกิดความรู้สึกเวทนาขึ้นมา แต่ก็ยังไม่กล้าที่จะเอามือของตัวเองล้างให้ ในที่สุดอะกิโกะก็ยอมแพ้ เอาน้ำอุ่นจากถังรดลงไปโครม ๆ เป็นอันเสร็จ อยากให้โนะบุโตะมิมาทำงานแบบนี้ดูสักครั้ง โนะบุโตะมิจะต้องพูดว่าอย่าล้อเล่นนะ และไม่ยอมทำอย่างแน่นอน” (3)

อะกิโกะมีความยุ่งยากใจที่จะต้องอาบน้ำให้มิเกะโซ ซึ่งถึงแม้ว่าจะ

เป็นพ่อของสามี แต่ก็มิได้มีความใกล้ชิดเช่นสามีและลูก ผู้หญิงทั่ว ๆ ไป ถ้าต้องมาทำหน้าที่แบบนี้ ก็คงจะรู้สึกอึดอัดใจเช่นเดียวกับอะกิโกะ นอกจากการอาบน้ำที่มิเกะโซทำเองไม่ได้แล้ว นิสัยการกินก็เปลี่ยนไป คือถ้าหิวแล้วไม่ได้กินทันที ก็จะร้องไห้เหมือนเด็ก ๆ วันหนึ่งเมื่ออะกิโกะตื่นขึ้นมาในตอนเช้า และกำลังล้างหน้า แปรงฟัน เพื่อเตรียมอาหารเช้าต่อไป ขณะที่แปรงฟันก็คิดว่า ถ้ามิเกะโซใส่ฟันปลอมแล้วไม่ได้เอาออกมาล้างเลยก็คงจะสกปรก ทันใดนั้นมิเกะโซก็พูดขึ้นว่า

“อะกิโกะ หิวแล้ว หาอะไรให้กินหน่อย”

อะกิโกะทนไม่ได้ที่จะทำเป็นอารมณ์ดีเหมือนครูในโรงเรียนอนุบาล จึงพูดด้วยความโมโห ขณะที่กำลังพับที่นอนอย่างลวก ๆ ว่า

“ทำให้เดี๋ยวนี้ไม่ได้หรอก คอยเดี๋ยว คุณปูเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนไม่ดีกว่าหรือคะ”

มิเกะโซดูเหมือนจะจ้องมองอะกิโกะด้วยดวงตาที่เลื่อนลอย แต่ในที่สุดก็ยกแขนสองข้างขึ้นมาปิดหน้า แล้วเริ่มร้องไห้โฮ ๆ พูดว่า

“หิวนะ เอาอะไรให้กินที หิว ไม่มีข้าวกิน”

อะกิโกะไม่รู้จะทำอย่างไรดี พอเอาขนมปังสองชิ้นให้ มิเกะโซก็หยุดร้องไห้ ลงมือกินทั้ง ๆ ที่ไม่มีเนย ไม่มีแยม” (4)

ดังนั้นก่อนที่จะอะกิโกะจะทำอาหารเช้าตามปกติ เธอก็จะต้องหาอาหารให้มิเกะโซรับประทานก่อนคนอื่น ๆ เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นจากตอนที่มิเกะโซยังปกติอยู่ อาการอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้อะกิโกะเป็นห่วงก็คือ การหนีออกจากบ้านไปเดินอยู่ข้างนอกโดยไม่บอกใครและไม่มีความหมายปลายทาง เขาจะเดินเร็วมากขนาดที่คนที่เดินตามจะต้องถึงกับหอบด้วยความเหน็ดเหนื่อย เหตุ-

การณ์แบบนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อภรรยาของมิเกโซเสียชีวิตลง มิเกโซ ตกใจเดินออกมาจากบ้านโดยไม่รู้ตัว แต่โชคดีมาพบอะกิโกะกลางทาง อะกิโกะจึงพากลับบ้าน ตอนนั้นเธอก็ยังไม่ได้เฉลียวใจว่าเป็นอาการของคนแก่ที่หลง แล้วชอบเดินออกจากบ้านโดยไม่รู้จุดหมายปลายทาง ครั้งที่สอง เมื่อเสร็จพิธีศพของภรรยา มิเกโซก็หายออกไปจากบ้านอีก เคะอิโกะ น้องสาวของโนะบุโตะมิซึ่งมาร่วมงานศพมารดา และยังอยู่ที่บ้านออกไปตาม มิเกโซเดินด้วยความเร็วสูงจนเคะอิโกะตามแทบไม่ทัน ครั้งที่สาม คราวนี้ชะโตะมิเป็นคนไปตาม ชะโตะมิรีบโทรศัพท์ให้อะกิโกะนั่งแท็กซี่ไปรับตัวกลับมาได้ และครั้งที่สี่ ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่มิเกโซจะเสียชีวิตลง มิเกโซออกจากบ้านไป คราวนี้อะกิโกะต้องขอให้ตำรวจช่วยตามให้ตำรวจที่ป้อมยามแห่งหนึ่งจับตัวไว้ได้ โนะบุโตะมิจึงรีบนั่งแท็กซี่ไปรับตัวกลับมา มิเกโซมีอาการอ่อนแอมาก จนทุกคนคิดว่าจะต้องเอาเขาเข้าไปรักษาในโรงพยาบาลแต่ในคืนนั้นเองมิเกโซก็เสียชีวิตลง

นอกจากจะต้องดูแลสุขภาพอนามัยทั่ว ๆ ไปในเรื่องการกินอยู่หลับนอนขับถ่าย อะกิโกะยังละเอียดละออถึงกับเป็นห่วงว่าพื้นปลอมของมิเกโซที่เจ้าตัวเชื่อว่าเป็นพื้นจริง และไม่ยอมถอดออกมอล้างเลยจะสกปรก ถึงแม้อะกิโกะจะรู้สึกไม่สบายใจที่จะต้องล้างพื้นปลอมนี้ แต่ในที่สุดก็กล้าใจล้างเอามาจากปากของมิเกโซแล้วเอาไปล้างให้ อะริโยะมิได้บรรยายเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

“วันนี้โนะบุโตะมิลืมกลับบ้านเร็ว อยากจะทดลองให้มิเกโซกินยานอนหลับ มิเกโซอ้าปากอย่างว่าง่ายแล้วกลืนยาลงไป โนะบุโตะมิช่วยอะกิโกะแต่พอมิเกโซอ้าปาก ก็รู้สึกเหมือนกับปะทะกับแก๊ซพิษ พอพูดขึ้นมา อะกิโกะก็บอกว่า เคยได้กลิ่นบ่อย ๆ

‘คงจะเป็นพันปลอมมันแหละ รู้สึกจะไม่เคยล้าเลย ฉันรู้สึกคลีนได้ก็เลยปล่อยไว้ อย่างนั้นแต่คิดดูแล้วมันก็สกปรกนะ’

อะกิโกะเกิดความรู้สึกตื่นเต้นอยากจะถอดพันปลอมให้ฉีกะโซ ขนาดที่ตัวเองรู้สึกว่ามันเป็นความสบายใจอย่างหนึ่งที่จะได้ทำต่อหน้าโนะบุโตะฉิมิ อะกิโกะเอามือล้วงเข้าไปในปากของฉีกะโซ ถอดเอาพันปลอมทั้งข้างล่างข้างบนออกมา

ทั้งอะกิโกะและโนะบุโตะฉิมิร้องฮ้าออกมา กลิ่นเหม็นเหมือนกับเกาะที่เกิดจากการเอาขยะไปถมทิ้งในกรุงโตเกียว รุนแรงยิ่งกว่าของเสีย สิ่งที่น่าจะเรียกว่ากลิ่นเหม็นเน่าตลบอบอวลไปทั่วห้อง

อะกิโกะสะกดกันความรู้สึกอยากจะทำอะไรได้ โยนพันปลอมลงในอ่างล้างชามในครัวเปิดก๊อกน้ำใช้แปรงขัดเอาคราบสกปรกออก” (5)

อะกิโกะนั้นถึงแม้จะมีความรู้สึกรังเกียจอยู่บ้าง ตามประสามนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ไม่อยากแตะต้องของสกปรก โดยเฉพาะของสกปรกของคนอื่น แต่เมื่อนึกถึงสุขอนามัยของฉีกะโซเธอก็ยอมทำ และการที่เกิดความรู้สึกอยากจะทำต่อหน้าโนะบุโตะฉิมิ ก็อาจจะอนุมานได้ว่าต้องการที่จะให้โนะบุโตะฉิมิได้เห็นความลำบากในการดูแลคนชราที่หลงจนแทบไม่สามารถทำอะไรด้วยตนเองได้ อะกิโกะซึ่งเป็นลูกสะใภ้ต้องดูแลทุกอย่าง ในขณะที่โนะบุโตะฉิมิลูกชายแท้ ๆ กลับมิได้ดูแลปรนนิบัติพ่อของตนเองเท่าที่ควร และอีกต่อนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความลำบากในการดูแลคนชราที่ช่วยตัวเองไม่ได้ของอะกิโกะก็คือ เมื่อฉีกะโซป่วยเป็นปวดบวมอย่างรุนแรงเนื่องจากจมน้ำในอ่างอาบน้ำ ในขณะที่อะกิโกะออกไปรับโทรศัพท์ที่มีชิโกะซึ่งเป็นทั้งเพื่อน และพี่สะใภ้โทรมาแจ้งข่าวว่าชิโกะเพื่อนคนหนึ่งกำลังเป็นมะเร็งขั้นสุดท้าย หมอบอกว่าฉีกะโซจะอยู่ได้เพียงสามวัน ในระหว่างที่ฉีกะโซนอนอยู่บนที่นอน ลูกไปไหนไม่

ได้นั้น จึงเป็นภาระของอะกิโกะที่จะต้องดูแลเช็ดสิ่งปฏิภูลทั้งหลายให้

“...อะกิโกะมีวันชายที่นอนขึ้นอย่างฉวก ๆ กลิ่นเหม็นรุนแรงแผ่กระจายไปทั่ว ทั้งชะโตะฉิและโนะบุโตะฉิต่างรู้สึกตกใจยับตัวถอยห่าง ทั้งสองคนได้เห็นสิ่งที่ไม่อยากเห็นที่สุด อะกิโกะให้ชะโตะฉิเอาผ้าชุบน้ำมาให้ ให้โนะบุโตะฉิส่งผ้าอ้อมใหม่ให้ ดวงตาของเธอแสดงความโกรธ ขณะที่จัดการกับของเสียของฉิเกะโซ เธอเคยชินกับการจัดการปัสสาวะของฉิเกะโซแล้ว แต่อุจจาระนี้เป็นประสบการณ์ครั้งแรก” (6)

จากการปฏิบัติของอะกิโกะต่อฉิเกะโซที่ได้ยกมากล่าวแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของสตรีที่แต่งงานแล้วต่อครอบครัว และบุพการีของสามีนั้น เป็นภาระที่หนักอึ้งยิ่งนัก โดยเฉพาะเมื่อต้องคอยดูแลคนชราผู้มีอาการหลงเช่นนี้ ภาระของสะไกในการดูแลคนชรานั้น ก็ถึงกับกลายเป็นปัญหาที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้

อาจจะพูดได้ว่า อะริโยะฉิได้เรียกร้องให้ทุกคนหันมาสนใจต่อปัญหาการดูแลคนชราที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากบ้านเมืองพ้นจากความบอบช้ำจากสงคราม สุขความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ปัญหาคนชราบางครั้งก็ไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับครอบครัว การจัดตั้งสถานสงเคราะห์และหน่วยงานที่จะช่วยดูแลคนชราย่อมจะช่วยบรรเทาภาระของครอบครัวได้

2. ความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้

อะกิโกะเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานนอกบ้าน การดูแลบ้านและการดูแลคนชราที่มีอาการหลง จนบางครั้งอะกิโกะเกิดความรู้สึกว่าถ้าคนแก่คนนี้ตายไปได้ ตัวเองคงจะมีความสุขขึ้น แต่หลังจากที่ฉิเกะโซล้มป่วยเป็นปอดบวมขนาดหนักจนหมอบอกว่าจะอยู่ได้เพียง 3 วัน เนื่องจากจมอยู่ในอ่าง

อาบนํ้า ตอนที่อะกิโกะกำลังตกใจที่ได้รู้ข่าวจากมิทซึโกะว่ามิซึโกะเพื่อนวัย
 ต้นสี่สิบของตนป่วยเป็นมะเร็งจนล้มไปว่ากำลังให้มิเกะโซแช่นํ้าร้อนอยู่ในอ่าง
 เมื่อนึกขึ้นได้และกลับไปดูอีกทีก็พบว่ามิเกะโซจมนํ้าอยู่ อะกิโกะรีบเอาขึ้นมา
 จากอ่าง และผายปอด ในใจนั้นนึกกลัวว่าถ้ามิเกะโซเสียชีวิตในตอนนั้น ตัว
 เองอาจถูกสงสัยว่าพยายามฆ่าเพื่อปลดภาระในการดูแลก็ได้ ในขณะที่มิติด
 ต่อเรียกเคะอิโกะน้องสาวให้มาดูใจพ่อเป็นครั้งสุดท้าย ในระหว่างที่มิเกะโซ
 นอนป่วยอยู่ เขายังพูดอะไรไม่ได้ สภาพที่น่าเวทนาเช่นนี้ทำให้จิตใจของ
 อะกิโกะเริ่มอ่อนลง

“มิเกะโซนอนหลับสนิท กินเก่งขนาดนั้นแต่บอกไม่ได้ว่าตัวเองอยาก
 จะได้อะไร อะกิโกะรู้สึกสงสารที่มิเกะโซตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น เธอจึงทำนํ้าส้ม
 และนํ้าแอปเปิ้ลให้โดยใช้หลอดดูดวันละ 3-4 ครั้ง พอลอดถูกปาก มิเกะโซ
 ก็ห่อริมฝีปากดูดเข้าไปได้ครั้งหนึ่ง” (7)

และสิ่งที่ทำให้อะกิโกะเกิดความสงสารมิเกะโซขึ้นมาอีก อาจจะอนุมาน
 ได้ว่า มาจากท่าทีของเคะอิโกะลูกสาวแท้ ๆ ที่มีได้แสดงความรักและห่วงใย
 พ่อของตัวเองเท่าที่ควร เคะอิโกะพูดถึงมิเกะโซว่าเป็นคนที่ไม่มีความสุข ตลอด
 ชีวิตที่ผ่านมาวัน ๆ หนึ่ง ก็เอาแต่พูดบ่นเรื่องโน้นเรื่องนี้ หมกหมุ่นอยู่กับเรื่อง
 กระเพาะลำไส้ไม่ปกติ แม่เป็นคนโชคร้ายที่ต้องมาอยู่กับผู้ชายคนนี้ ผู้ชายที่หา
 ความทุกข์มาใส่ตัวเอง ใจร้าย ไม่มีความเมตตา ไม่มีเพื่อนฝูง ไม่รู้ว่าชีวิตอยู่
 ไปเพื่ออะไร ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ไม่เคยมีความสุขกับอะไรเลย สิ่งที่เคะอิโกะพูด
 ออกมานั้น ใจหนึ่งอะกิโกะก็เห็นด้วย อีกใจหนึ่งก็รู้สึกว่าเขาช่างเป็นผู้ชายที่
 โชคร้ายที่แม้แต่ลูกสาวของตัวเองก็ยังเอาเรื่องไม่ดีขึ้นมาพูด

‘อะกิโกะคิดว่ามิเกะโซเป็นผู้ชายโชคร้ายจริง ๆ แม้แต่ลูกสาวแท้ ๆ ของ
 ตัวเองก็ยังพูดเรื่องแบบนี้อยู่ในห้องที่พ่อซึ่งหมอบอกว่า กำลังจะตายนอนอยู่

แต่อะกิโกะไม่ใช่จะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เคะอิโกะพูด ฌิเกะโซเป็นคนไม่มีงาน
อดิเรก จุกจิกจู้จี้ไปหมด ไม่เคยคบหากับเพื่อนบ้าน ไม่ดูละคร ไม่เลี้ยง
บอนไซ หมกตัวใช้ชีวิตอยู่กับภรรยาสองคนในบ้านเล็ก ๆ คงจะไม่มีอะไร
กระตุ้นจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดอาการหลง คุณยายคะโตะ-
ตะนิก็เคยว่าฌิเกะโซว่า การหลงลืมนั้นเกิดจากใจ อาจจะเป็นอย่างนั้นก็
ได้” (8)

เมื่อฌิเกะโซรู้สึกตัวมีอาการดีขึ้น แต่พูดอะไรไม่ได้นอกจากเรียก “นี่
นี่” เท่านั้น พอถามว่าปัสสาวะแล้วใช่ไหม ก็ได้แต่หัวเราะ อะกิโกะรีบ
เปลี่ยนผ้าอ้อมให้ ในขณะที่เคะอิโกะหัวเราะและพูดทำนองว่าคราวหน้าถึง
จะบอกว่าพ่อตายก็จะไม่มา เพราะพ่อคงไม่ตายง่าย ๆ คำพูดนี้เองคงจะ
ทำให้อะกิโกะรู้สึกสงสารฌิเกะโซขึ้นมาอีก

“นี่ นี่” ฌิเกะโซเรียก

‘จี้หรือคะคุณปู่’

ฌิเกะโซยิ้ม เมื่อเปิดดูจึงรู้ว่าเปียกเสียแล้ว เคะอิโกะซึ่งมองอะกิโกะ
ที่รีบเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ หัวเราะออกมาอย่างเห็นเป็นเรื่องสนุก

‘ตลกจริง ๆ นะ อะไร พูดแต่ นี่ นี่ คราวนี้ถึงจะบอกว่าคุณพ่อตาย
แล้ว หนูก็ไม่มาแล้วนะ พูดแต่ นี่ นี่ ตลกจริง ๆ’

อะกิโกะนั่งเงียบ แต่ในใจนั้นได้ตัดสินใจแน่วแน่แล้ว แม้จะรู้สึกว่าการ
มีชีวิตอยู่ของฌิเกะโซนั้นช่างทำความเดือดร้อนให้เธอเหลือเกิน แต่เอาละตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไป ฉันจะทำให้ฌิเกะโซมีชีวิตยืนยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ใช่
คนอื่นหรอก ฉันนี่แหละจะเป็นคนทำ ผันที่หยุดตกตั้งแต่กลางวันเริ่มตกลงมา
อีก เสียงฝนในคำคืนนี้แทรกซึมเข้าไปในจิตใจของอะกิโกะ” (9)

อาการนั่งเงียบของอะกิโกะ เมื่อได้ฟังคำพูดที่ไม่ได้แสดงความยินดีที่

พ่อของตัวเองมีอาการดีขึ้นของลูกสาวแท้ ๆ น่าจะคิดได้ว่าอะกิโกะเกิดความรู้สึกสงสารมิเกะโซมากขึ้นที่แม่แต่ลูกของตัวเองก็ได้รักใคร่ไยดี มนุษย์เรานั้นอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ บางคนจะรู้สึกสะใจที่คนอื่นแสดงความไม่สนใจไยดีกับคนที่ตัวเองไม่ชอบ แต่บางคนกลับเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจคน ๆ นั้น จากการกระทำที่ไร้น้ำใจของอีกคนหนึ่ง อะกิโกะคงจะจัดอยู่ในประเภทหลังนี้ คือเป็นพวกที่มีจิตใจอ่อนโยน และไม่อาฆาตแค้น จึงเกิดความสงสารมิเกะโซ เมื่อเห็นการกระทำอันเย็นชาของเคะอิโกะลูกสาวในไส้ของตนเอง

หลังจากที่มิเกะโซมีอาการดีขึ้นจนพ้นขีดอันตราย มิทซึโกะก็โทรศัพท์มาแจ้งข่าวการเสียชีวิตของมิซึโกะ การที่มิเกะโซซึ่งอยู่ในวัยชรารอดชีวิตมาได้ ส่วนมิซึโกะซึ่งอยู่ในวัยกลางคนต้องเสียชีวิตลงด้วยโรคร้าย ทำให้อะกิโกะมองเห็นสังกรรมบางอย่างของชีวิต บทสนทนาระหว่างมิทซึโกะและอะกิโกะแสดงให้เห็นความรู้สึกดังกล่าวของอะกิโกะได้อย่างชัดเจน บทสนทนาเริ่มจากการที่มิทซึโกะแสดงความแปลกใจเมื่อทราบว่ามีมิซึโกะยังมีชีวิตอยู่

“ ‘เหรอก เป็นอย่างนั้นเหรอก มิซึโกะตายไปแล้ว แต่คุณพ่อของคุณ ทะมิบะนะ (มิเกะโซ) กลับรอดชีวิต ถ้าตายก็ไม่สบายใจนะ ดีแล้วละ ถึงต่อไปจะลำบากก็เถอะ’

‘ใช่ ฉันก็คิดอย่างนั้น บอกไม่ถูกนะ ในที่สุดก็ทำได้’

‘อนาคตข้างหน้าของพวกเราก็คงจะลำบากนะ อายุก็เข้าวัยที่จะเป็นมะเร็ง ถึงโชคดีไม่เป็นมะเร็ง แต่ก็ไม่มีทางจะหนีความแก่ไปได้’

‘จริงด้วยมิทซึโกะ ฉันคิดอยู่นะว่าคุณในโลกนี้จะทำอย่างไรกันต่อไป ก็เลยเกิดความรู้สึกว่าจะต้องดูแลคุณปู่ให้ดีที่สุด’ ” (10)

อะกิโกะทำใจยอมรับความจริงที่ว่า ความชรา และความชำรุดทรุดโทรมของร่างกายจากความชรานั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปจะต้องเผชิญ นอกจากคน ๆ นั้นจะเจ็บป่วยเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร เช่น ฌีซูโกะ ซึ่งก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานอีกแบบหนึ่ง ในที่สุดอะกิโกะก็สามารถทำใจยอมรับสภาพที่ตัวเองจะต้องดูแลชายชราคนนี้ต่อไปได้

หลังจากเหตุการณ์ที่ฌีโกะโซเกือบจะเสียชีวิตลงในอ่างอาบน้ำ อะกิโกะก็ตัดสินใจอยู่บ้านเพื่อดูแลฌีโกะโซ เมื่อมองไปรอบ ๆ ตัวก็ได้เห็นว่ามีครอบครัวที่ต้องดูแลคนชราที่มีอาการหลงอยู่หลายครอบครัว เช่น ที่สำนักกฎหมายที่อะกิโกะเคยทำงานอยู่ ก็มีเพื่อนร่วมงานถึงสามคนที่ต้องดูแลคนชราที่มีอาการหลง คุณยายคะโคะตะนิซึ่งเคยพาฌีโกะโซไปสมาคมคนชรา ก็เกิดหกล้มจนต้องนอนอยู่กับบ้าน และต้องใช้ผ้าอ้อมเหมือนกับฌีโกะโซ กรณีของคุณยายคะโคะตะนินี้มีสะไกเป็นผู้ดูแลเช่นเดียวกับฌีโกะโซ อะกิโกะจึงรู้สึกว่าคุณอื่น ๆ ก็ต้องเผชิญกับเหตุการณ์แบบนี้เช่นเดียวกับตนเหมือนกัน ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของอะกิโกะไว้ว่า

“อะกิโกะตัดสินใจไม่ออกไปทำงาน ตลอดวันจึงว่าง ได้ต้อนรับเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มาหา เป็นคนที่มีภาระต้องดูแลคนแก่เหมือนกัน เมื่อได้คุยกัน โดยไม่มีความตั้งใจที่จะบ่นว่าอะไร จึงได้รู้ว่าไม่ใช่ตัวเองที่ลำบากอยู่คนเดียว อะกิโกะเกิดความรู้สึกปลดปล่อยใจขึ้นมา” (11)

อะกิโกะมองเห็นความจริงแล้วว่า ภาระการดูแลคนชรานั้นเป็นเรื่องธรรมดา มิใช่ตัวเองเพียงคนเดียวที่ต้องทนทุกข์เช่นนี้ คนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน อาจจะกล่าวได้ว่าอะริโอะมิได้พยายามจะแสดงให้เห็นว่า การดูแลคนชรานั้น แม้จะเป็นเรื่องลำบากเหน็ดเหนื่อยเพียงใด แต่ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์จะต้องพึงปฏิบัติต่อกัน แม้จะไม่เสียชีวิตเพราะโรคภัยไข้เจ็บก่อนวัยอันสมควร

เช่น ฌีซูโกะเพื่อนของอะกิโกะ แต่ทุกคนยอมไม่อาจหลีกเลี่ยงความชรา บางคนโชคร้ายอาจต้องมีอาการหลงอย่างเช่นฌีโกะโซ ชูเกะงะวะ โนะริมะฉิ นักวิจารณ์วรรณกรรมได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของอะริโยะฉิในการเรียกร้องให้เห็นว่าความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ว่า

“ไม่ใช่แต่เพียงทะชิบะนะ ฌีโกะโซ คนเดียวเท่านั้นที่ต้องพบกับความชรา กลุ่มผู้สูงอายุที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ มองเห็นได้เด่นชัดเหมือนแสงสว่างจากเบื้องหลังของฌีโกะโซซึ่งเป็นจุดรวมแสง

พ่อของพระที่มาสวดมนตร์ให้ในงานศพของภรรยาฌีโกะโซ ก็กลายเป็นคนแก่นอนอยู่กับที่ คุณยายคะโคะตะนิ สามิที่เสียชีวิตไปแล้วของคุณนายโมะกุสะระ พ่อที่เสียชีวิตไปแล้วของทนายความชื่อฟูจิ ซึ่งทำงานในสำนักกฎหมายที่อะกิโกะทำงานอยู่ คุณยายของเสมียนหญิงซึ่งเป็นรุ่นน้องของอะกิโกะ และคนชราที่สมาคมคนชราทั้งสองแห่ง นอกจากผู้สูงอายุที่ได้กล่าวในนวนิยายแล้ว ภาพของคนชราทั่วประเทศในตอนนั้น (1972) ที่มีถึง 4-5 ล้านคน และกล่าวกันว่าในปี 2005 จะมีผู้สูงอายุ 30 ล้านคน ขึ้นมาเรียงกันแน่นชนิดยากที่จะหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ว่านวนิยายเล่มนี้กำลังโยนคำสาปแช่งที่แปลกประหลาด นั่นก็คือ คำสาปแช่งที่ว่าท่านก็ไม่ใช่กรณียกเว้นที่จะหลีกเลี่ยงจากความชราได้” (12)

จึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมปัจจุบันของญี่ปุ่นนั้น การใช้ชีวิตในช่วงวัยชราอันยาวนานเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่จะต้องเผชิญ และจำนวนคนชราที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการกินดีอยู่ดี และความก้าวหน้าในทางการแพทย์นั้น ก็กำลังเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้คนทั้งหลายในสังคมว่า จะช่วยกันดูแลคนชราเหล่านั้นได้อย่างไร

2. “บุพเพสันนิวาสนันได” (Donna Goende : 1988)

งานเขียนที่แสดงให้เห็นปัญหาของคนชราในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากเรื่อง “หลง” ของอะริโยะฉิมิ ะวะวะโกะ ก็คือ เรื่อง “บุพเพสันนิวาสนันได” ของ โค ฮะรุโตะ โคเขียนเรื่องนี้ลงในนิตยสาร “ฉินโฉม” เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1988 กล่าวกันว่าเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตจริงของเขาที่ว่า การเขียนหนังสือของเขาไม่สามารถจะทำรายได้พอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้ ภรรยาจึงต้องทำงาน รวมทั้งต้องทำงานบ้านและดูแลตัวเขาด้วย สิ่งนี้เองที่ทำให้ใคร่รู้สึกว่าเขาเป็นผู้ที่ทำให้ภรรยาต้องลำบาก ต้องทำงานมากเกินไป จนร่างกายทรุดโทรมในยามชรา

“บุพเพสันนิวาสนันได” เป็นเรื่องราวของสามีภรรยาชราอายุ 81 ปี ที่ใช้ชีวิตอยู่กันตามลำพังในเมือง ไม่มีลูกหรือญาติพี่น้องคอยดูแลยามเจ็บป่วย ทั้งสองคนใช้ชีวิตร่วมกันมาเป็นเวลา 50 ปี ตลอดเวลา 50 ปี ภรรยาได้ดูแลทำงานบ้าน ทำอาหาร ซักผ้า ประณินับดีสามีอย่างดี จนถึงอายุ 81 ปี ก็ยังซักผ้าด้วยมือในห้องอาบน้ำ จนในที่สุดร่างกายที่ชราภาพก็อ่อนแอ และทรุดโทรมลงมากจนไม่สามารถซักผ้าด้วยมือได้ ทั้งสองคนพากันไปซื้อเครื่องซักผ้า อากาศของภรรยาทรุดลงเรื่อย ๆ แม้แต่งานง่าย ๆ เช่น การเอาเสื้อผ้าสกปรกใส่ลงในเครื่อง พับผ้า ผ้าที่ซักแล้วก็ไม่สามารถทำได้ ในที่สุดสามีต้องทำแทนทุกอย่าง รวมทั้งการดูแลเรื่องอาหารการกิน อาบน้ำให้ เวลาอาบน้ำให้ภรรยา สามีรู้สึกถึงความทรุดโทรมของภรรยา และนี่ก็อยู่เสมอกว่าภรรยาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ ก็เพราะต้องทำงานปรนนิบัติตัวเองมาตลอด ภรรยาเป็นคนชอบอาบน้ำมาก เมื่อตอนที่ยังแข็งแรงดีจะชอบอาบน้ำทุกวัน หลังจากที่ร่างกายอ่อนแอลง ต้องอาศัยสามีช่วยดูแล จึงลดลงมาอาบ 3-4 วันครั้ง และในที่สุดก็เปลี่ยนมาเช็ดตัว 3-4 วันครั้ง เพราะสามีเองก็แก่มาก

ไม่สามารถประคองภรรยาเข้าออกห้องอาบน้ำได้

สามีขอให้หมอช่วยมาดูอาการภรรยา หมอให้ยาและแนะนำให้ไปติดต่ोज่าหน้าที่สาธารณสุขของเขตเพื่อขอคำแนะนำ เพราะทั้งสองอยู่กันตามลำพังคนแก่ ใจจริงนั้นสามีไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากทางราชการ เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ที่ตัวเองจะต้องชดใช้ให้ภรรยา แต่ภรรยาที่ต้องดูแล หุงหาอาหารให้คนป่วยสำหรับคนอายุ 81 ปีนั้น สามีเองก็เกิดความรู้สึกว่าตัวเองกำลังจะรับภาระนี้ไม่ไหว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเขตซึ่งเป็นสตรีได้มาเยี่ยมและให้คำแนะนำว่า ให้เอาภรรยาไปฝากที่บ้านคนชราเป็นรายวัน เพื่อให้คนดูแลคือ สามีได้พักผ่อนบ้าง ควรจะฝากอาทิตย์ละ 2 วัน และทางเขตจะส่งรถมารับภรรยาไปอาบน้ำให้เดือนละ 2 ครั้ง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มาด้วยจะช่วยตัดผมและตัดเล็บให้ภรรยา

ภรรยามีอาการหลงมากขึ้น วันหนึ่งได้ล้มเปิดแก๊ซทิ้งเอาไว้ สามีกลับมาเห็นพอดี และบางครั้งก็ออกจากบ้านโดยไม่บอกใคร ตำรวจต้องพากลับมาส่งบ้าน ในที่สุดสามีก็เอาภรรยาไปฝากไว้ที่บ้านคนชราสัปดาห์ละ 2 วัน และจ้างผู้ช่วยแม่บ้านมาดูแลทำความสะอาดบ้านสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

ภรรยาเริ่มทำห้องน้ำสกปรก อาการเช่นนี้เริ่มเมื่อปีที่แล้ว บางครั้งถึงกับถ่ายเรี่ยราดเพราะไปห้องน้ำไม่ทัน สามีเอาผ้าปูที่นอนเก่าที่ภรรยาเก็บไว้และเคยพูดว่าจะเอาไว้ทำผ้าอ้อมให้สามี มาตัดทำผ้าอ้อมให้ภรรยา ระยะหลังภรรยาเริ่มพูดและเรียกชื่อพี่ชายที่เสียชีวิตไปแล้ว

สามีไปรับยาป้องกันไม่ให้เกิดอาการหลงจากหมอทุก 5 วัน และเล่าเรื่องภรรยาให้หมอฟัง หมอบอกว่าภรรยาเป็นโรคเอนเซฟฟาโลมาเลเชีย (Encephalomalacia) หรือโรคเนื้อเยื่อสมองเสื่อม

สามีคิดอยู่เสมอว่าภรรยาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ ก็เพราะทำงานเพื่อ

ตน สามีเคยคิดว่าตัวเองจะตายก่อนภรรยา เพราะญาติพี่น้องเป็นโรคปอดตายหมดแล้ว แต่เนื่องจากภรรยาดูแลอย่างดี จึงมีชีวิตรอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในที่สุดสามีก็พาภรรยาเข้าไปอยู่ในบ้านคนชรา เพราะตัวเองร่างกายอ่อนแอลง จะต้องเข้าโรงพยาบาลผ่าตัดเพราะมีเม็ดขึ้นที่ไตลึน ก่อนเข้าโรงพยาบาลสามีได้ไปแจ้งข่าวให้ภรรยาทราบที่บ้านคนชรา ระหว่างที่สามีอยู่ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ได้พาภรรยามาเยี่ยมวันเว้นวัน สามีมีความรู้สึกที่ว่าที่ภรรยาต้องมีสภาพเช่นนี้เพราะตัวเองเป็นสาเหตุ งานเขียนเรื่องนี้แสดงให้เห็นภาพชีวิตของคนชราที่ต้องใช้ชีวิตอยู่กันตามลำพังได้อย่างชัดเจน

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่ปรากฏในงานเขียนเรื่องนี้มีดังนี้

1. ชีวิตคนชราในครอบครัวเล็กในเมือง
2. ที่พึ่งของคนชราที่ไร้ญาติข้างเคียง

1. ชีวิตคนชราในครอบครัวเล็กในเมือง

'บุพเพสันนิวาสอันใด' แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของคนชราที่อาศัยอยู่กันตามลำพังสามีภรรยาในเมือง ไม่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงที่จะเป็นที่พึ่งพาได้ หรือแม้จะมีเพื่อนบ้านก็มีไซ้เพื่อนบ้านแบบหมู่บ้านชนบทที่จะมีเวลามาแวะเวียนดูแล ชีวิตของคนในเมืองเป็นชีวิตที่รีบเร่ง ทำงานแข่งกับเวลา จึงไม่มีเวลาเมื่อแม่ไปถึงคนแก่ที่อยู่บ้านใกล้เคียง สภาพเช่นนี้ก็คือผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรมาสู่สังคมอุตสาหกรรม สังคมเกษตรนั้นผู้คนจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ ย่า ตา ยาย หลาน หรือญาติพี่น้องคนอื่น ๆ อยู่ในบ้านเดียวกัน หรือไม่ก็อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อนบ้านต่างก็รู้จักสนิทสนมพอที่จะช่วยเหลือกันได้ แต่เมื่อสังคมเกษตรกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม ครอบครัวมีขนาดเล็กลง บางครอบครัวมีเพียงแค่สามี

ภรรยา เพื่อนบ้านแทบไม่รู้จักกัน ความอบอุ่นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ย่อมน้อยลง ครอบครัวที่อยู่ตามลำพังสามีภรรยาและมีอายุในวัยชรา เมื่อยังมี สุขภาพแข็งแรงย่อมไม่มีปัญหา แต่เมื่อคนหนึ่งเกิดล้มป่วยเพราะความชรา อีก คนหนึ่งซึ่งเป็นคนชราเหมือนกันจะต้องเป็นผู้ดูแล และจะกลายเป็นภาระที่หนัก อึ้ง เพราะร่างกายไม่อยู่ในสภาพที่จะดูแลคนป่วยได้ โค ฮะรุโตะ ได้พูดถึง ความเหน็ดเหนื่อยของสามีที่ต้องดูแลภรรยาที่มีอาการหลง ไม่สามารถทำอะไร ได้ สามีต้องดูแลเรื่องอาหารการกิน เสื้อผ้า อาบน้ำให้ และในที่สุดสามีเอง ก็มีสภาพร่างกายเริ่มทรุดโทรมลงว่า

“ตัวผมเองหลังจากที่เอาภรรยาอาบน้ำ ก็รู้สึกไม่สบายอยู่ประมาณ 1 อาทิตย์

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงตัดสินใจต้มน้ำร้อน แล้วเอาผ้าขนหนูชุบน้ำร้อนเช็ดตัว ให้ภรรยา พออย่างเข้าเดือนกันยายนผมรู้สึกเหนื่อย จึงเช็ดตัวให้ภรรยา 3-4 วัน ครั้ง อาจจะเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้ผดขึ้น” (13)

และอีกตอนหนึ่งที่สามีรู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตัวเอง จะรับภาระนี้ไม่ไหวก็คือ

“แต่เมื่อการดูแลภรรยา (รวมทั้งการเตรียมอาหารสามมื้อสำหรับตัวผม และภรรยา) ผ่านไปนานวัน ผมก็เริ่มรู้ขึ้นมาทีละน้อยว่า ผมคนเดียวทำไม่ไหว” (14)

สามีตัดสินใจขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ด้วยเหตุผล ที่ว่าคุณภาพร่างกายตัวเองกำลังจะรับไม่ไหว ตามคำแนะนำของหมอที่ไปปรึกษา ที่บอกว่า

“ถ้าคุณตาป่วยลงละก็คุณยายก็ต้องอยู่คนเดียวนะ คุณตาต้องพยายาม อย่าให้ล้มป่วยลงไปละ” (15)

สิ่งที่หมอพุดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ถ้าคนดูแลพยาบาลเกิดล้มป่วยเพราะความเหน็ดเหนื่อยจากการดูแลคนป่วยและเสียชีวิตไป ในที่สุดคนป่วยต้องอยู่คนเดียว สถานการณ์ก็จะยิ่งรุนแรงขึ้น การดำรงชีวิตของคนชราที่อยู่กันตามลำพังเป็นครอบครัวขนาดเล็กในเมืองใหญ่ จึงออกจะเป็นเรื่องยากลำบาก เป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไขช่วยเหลือ

2. ที่พึ่งของคนชราที่ไร้ญาติข้างเคียง

สามีตัดสินใจติดต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเขตเพื่อขอคำแนะนำ เจ้าหน้าที่จากเขตซึ่งเป็นสตรีได้มาหาที่บ้าน และแนะนำให้ทำเรื่องเอาภรรยาไปฝากไว้ที่บ้านคนชราเป็นรายวัน สัปดาห์ละ 2 วัน เพื่อให้คนดูแลคือสามีได้พักผ่อนบ้าง เจ้าหน้าที่ได้แนะนำว่า

“คุณตาคงรู้เรื่องจากข่าวและแผ่นพับของเขตแล้ว บี.เอ็ม.โฮม ที่บ้านพักฟื้นคนชราพิเศษ ที่อะโกะตา มีระบบเคย์โฮม ที่รับคนชราเพียงวันเดียว เพื่อให้คนดูแลได้ พักผ่อน และตัวคนชราที่เข้าไปพักก็ตั้งใจมากด้วย ถ้าได้รับอนุญาตก็จะเอาคุณยายไปฝากได้อาทิตย์ละครึ่ง วันที่คุณยายไปบ้านคนชราคุณตาก็จะได้พักผ่อน และได้สังสรรค์ต่าง ๆ ที่สะดวกเอาไว้ด้วย มีคนต้องการเข้ามา อาจไม่ได้ในทันที แต่ควรรีบสมัครจะดีกว่า” (16)

นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ยังบอกอีกว่า ในระหว่างที่ยังเข้าบ้านคนชราไม่ได้ จะมารับคุณยายไปอาบน้ำที่ที่อาบน้ำสำหรับคนชราของเขต และช่วยตัดเล็บตัดผมให้ด้วย

“คุณ T กลับมาที่โต๊ะเย็นขึ้น มองภรรยา แล้วพูดว่า

‘ดิฉันรู้สึกกังวลยังไงไม่ทราบ ตัดผมได้ไหมคะ ก่อนจะอาบน้ำตัดผมให้สั้นไว้ก่อน’

พอเสร็จจากผม ก็เอาที่ตัดเล็บออกมา ตัดเล็บมือให้ ตั้งแต่ภรรยาตัดเล็บเองไม่ได้ ผมก็ตัดให้ แต่ผมมักจะกลัว และมัดผอนออกไปอีกวันอยู่เรื่อย ๆ” (17)

เมื่อดูจากสภาพของสามีภรรยาในเรื่อง “บุพเพสันนิวาสอันใด” แล้ว น่าจะพูดได้ว่าที่พึ่งของคนชราที่อยู่กันตามลำพังคนชราในเมือง ไร้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่จะให้ความช่วยเหลือเช่นสังคมเกษตรในต่างจังหวัด ก็คือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของทางราชการหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐบาลจะต้องจัดเตรียมสวัสดิการให้แก่คนชราที่อยู่กันตามลำพังเช่นนี้ด้วย

3. “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969)

“ใต้เงาดอกซากุระ” เป็นงานเขียนประเภทเรื่องสั้นของอิโนะอุเอะ ยะซุมิ ที่พูดถึงชีวิตในวัยชราของแม่ของผู้บรรยายในเรื่องซึ่งใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า ‘ผม’ แม่เคยใช้ชีวิตอยู่กับพ่อตามลำพังที่เซะโตะ เป็นเวลากว่า 30 ปี เดิมพ่อเป็นแพทย์ทหารแต่ได้ลาออกมาใช้ชีวิตในชนบทซึ่งเป็นบ้านเกิดของแม่ตั้งแต่อายุ 48 ปี พ่อเป็นคนชอบสันโดษ จึงมีความสุขกับการปลูกผัก เลี้ยงไก่และทำมิโซะกินเอง พ่อเสียชีวิตลงเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ด้วยโรคมะเร็ง อายุได้ 80 ปี หลังจากพ่อเสียชีวิตลูก ๆ คือ ‘ผม’ ผู้บรรยายในเรื่องและน้องสาว 2 คน น้องชาย 1 คน ต่างเป็นห่วงแม่ที่ต้องอยู่คนเดียวตามลำพัง จึงรับแม่มาอยู่กับน้องสาวคนเล็กชื่อคุวะโกะซึ่งแยกทางกับสามีและเปิดร้านเสริมสวยอยู่ในโตเกียว แม่สมัครใจที่จะอยู่กับลูกสาวมากกว่าครอบครัวของลูกชาย ลูก ๆ สามคนคือ ‘ผม’ น้องชายและน้องสาวคนเล็กที่ชื่อคุวะโกะ ต่างเข้ามาทำงาน และตั้งถิ่นฐานอยู่ในโตเกียว ส่วนน้องสาวคนโตอยู่ที่มิถิมะ ไม่มีใครอยู่ที่บ้านเดิมของพ่อหรือแม่เลย

สภาพร่างกายของแม่ยังแข็งแรงดี หลังไม่โก่ง ตายังอ่านหนังสือได้โดยไม่

ต้องใช้เวลา พันทึยังแข็งแรง หน้าตามีเลือดฝาดสดใส แต่ก่อนที่พ่อจะเสียชีวิตลง 2-3 ปี แม่เริ่มมีอาการหลงลืมอย่างรุนแรง และชอบพูดเรื่องเดียวกันซ้ำซากกันสองสามครั้ง เมื่อแม่เข้ามาอยู่ในโตเกี่ยวกับควะโกะ การพูดซ้ำซากรุนแรงยิ่งขึ้น ใน 1 ชั่วโมงจะพูดเรื่องเดียวกันซ้ำ ๆ หลายครั้ง น้องสาวมาเล่าอาการหลงของแม่ให้ 'ผม' ฟัง 'ผม' จึงรับแม่มาอยู่ที่บ้านบ้าง แต่แม่อยู่ได้ไม่ถึง 3 วันก็อยากจะกลับไปบ้านน้องสาว 'ผม' เห็นอาการหลงลืมของแม่แล้ว ก็รู้สึกว่แม่เหมือนกับเครื่องจักรที่มีบางส่วนเสียไปไม่ใช่อาการป่วย ส่วนที่เสียและส่วนที่ติผสมปนเปกันอยู่ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม่มีอาการหลงลืมรุนแรงก็จริง แต่ก็มีบางเรื่องที่แม่ไม่ลืม แม่มักจะพูดถึงญาติผู้ชายคนหนึ่งชื่อฉุมมะซึ่งเสียชีวิตไปแล้วเมื่ออายุ 17 ปี ในขณะที่ตอนนั้นแม่มีอายุเพียง 7 หรือ 8 ขวบให้คนในบ้านฟังว่าเป็นคนใจดีและฉลาด ถ้ายังมีชีวิตอยู่จะต้องเป็นนักวิชาการที่มีความสามารถ ทุกคนในบ้านลงความเห็นว่แม่ชอบญาติคนนี้

แม่ไม่พูดเรื่องญาติชื่อฉุมมะให้ลูก ๆ คือ 'ผม' และควะโกะฟัง ควะโกะคิดว่า แม่อาจเกรงใจลูก ๆ แม่ยังแยกได้ว่าใครเป็นลูก ใครเป็นญาติ ใครเป็นเพื่อน แม่พูดเรื่องนี้ให้คนในบ้านฟัง ญาติและเพื่อนของแม่ที่อยู่บ้านเดิมที่แม่เคยอยู่กับพ่อต่างรู้เรื่องนี้กันทุกคน

เมื่อแม่อายุครบ 80 ปี ลูก ๆ พาแม่ไปชมดอกซากุระที่อิซุ และไปไหว้สุสานพ่อที่บ้านเดิมซึ่งอยู่ใกล้ ๆ เพื่อเป็นการฉลองอายุ 80 ปีของแม่ ลูก ๆ คิดว่จะบอกเรื่องนี้กับแม่เมื่อใกล้จะเดินทาง แต่แม่รู้เรื่องนี้ก่อนเมื่อช่วงเข้าเดือนเมษายน จึงโทรศัพท์มาที่บ้าน 'ผม' ทุกเช้าเย็น ตามอยู่เรื่องเดียวว่จะแวะบ้านต่างจังหวัดหรือเปล่า

เมื่อขึ้นรถออกจากบ้าน แม่นึกขึ้นได้ว่าลืมกระเป๋า จึงกลับไปเอาที่บ้าน พอไปถึงโรงแรมที่พักและรับประทานอาหารเสร็จ ทุกคนต่างแยกย้ายกันไปห้อง

ของตัวเอง และออกไปชมดอกซากุระยามค่ำคืน แม่ขอพักผ่อนอยู่ในห้อง 'ผม' เข้าไปคุยกับแม่ จึงพบว่าแม่เอาสมุดจดรายชื่อคนที่เอาเงินมาช่วยงานศพของ พ่อมาด้วย 'ผม' ถามว่าเอามาทำไม แม่บอกว่าไม่รู้ว่าจะอยู่ในกระเป๋าได้อย่างไร คุระโกะอาจจะเป็นคนเอาใส่มาให้ก็ได้ แต่พอน้องชายเข้ามา แม่เอากะเป๋า ซ่อนไว้ข้างหลังไม่ให้เห็น น้องชายถามถึงรายการของวันพรุ่งนี้ที่จะป็นเขาขึ้นไป ให้อัฐุสถานพ่อซึ่งอยู่บนเขา แน่نونทุกคนรู้ว่า แม่ไม่อยู่ในสภาพที่จะป็นเขาขึ้นไป ให้อัฐุสถานได้ จึงตกลงกันไว้แล้วว่าแม่ไม่ต้องขึ้นไป แม่รีบพูดออกมาก่อนว่า แม่ จะไม่ขอป็นเขาขึ้นไปให้อัฐุสถาน เพราะกลัวขาหัก และจะขอหยุดทำงานเพื่อพ่อ เสียที เพราะได้ทำมามากแล้ว หลังจากนั้นก็พูดถึงความเหน็ดเหนื่อยที่ต้องดูแล พ่อ ต้องหาอาหารกลางวันใส่กล่องให้ไปรับประทานที่ทำงาน ต้องขับรถง่า ทัพยาวให้ ต้องไปรับพ่อตอนหิมะตกลงมาทับถมพื้นถนนเต็มไปหมด น้องชาย พยายามที่จะพูดถึงเรื่องที่สนุกสนานมีความสุข เช่น เรื่องที่แม่เคยไปดูซากุระ เพื่อเบนความสนใจออกไป แต่แม่กลับจำไม่ได้ ในที่สุดก็เบื่อน่ายที่จะพูดกับ น้องชาย จึงบอกว่าจะขอพักผ่อนอยู่ในห้อง 'ผม' และน้องชายพากันออกไป ดูดอกซากุระ และพูดถึงแม่ว่า แม่จำได้แต่ความลำบากเมื่ออยู่กับพ่อ เรื่องที่มี ความสุขกลับลืมไปเสียหมด

ยะซุมิเขียนนวนิยายเรื่องนี้โดยมีพื้นฐานอยู่บนชีวิตจริงของเขา เขาพยายามจะพรรณนาภาพของแม่เพื่อให้เห็นความงดงาม แต่เขาก็ไม่อาจฝันความจริง ที่ปรากฏอกมากับความชราของแม่ และทำให้เกิดความรู้สึกเหงาในตอนสุดท้าย ได้

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่อง นี้คือ

1. การเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองใหญ่ในวัยชรา

2. ลูกชายคนโตกับการดูแลพ่อแม่

1. การเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ในวัยชรา

แม่ของลูก ๆ ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” ต้องเข้ามาอยู่ในโตเกียวเกี่ยวกับลูกสาวคนเล็กซึ่งหย่ากับสามี และดำเนินกิจการร้านเสริมสวย เนื่องจากพ่อเสียชีวิตลงก่อน ลูก ๆ เป็นห่วงแม่ที่จะต้องใช้ชีวิตคนเดียวที่บ้านในต่างจังหวัด จึงชวนมาอยู่ด้วยในเมืองใหญ่ แต่สิ่งที่ลูก ๆ ลืมไปก็คือชีวิตของแม่ในต่างจังหวัดนั้น แม่มีเพื่อน มีญาติพี่น้องที่จะคุยกันได้ เพราะมีชีวิต และคุ้นเคยกับสถานที่นั้นมาเป็นเวลาหลายสิบปี เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ทุกคนรีบเร่งไม่มีเวลาเอาใจใส่กันและกัน และไม่มีเพื่อนหรือญาติรุ่นราวคราวเดียวกัน ที่แม่จะพูดคุยเรื่องบางเรื่องที่ไม่อยากพูดคุยกับลูก ๆ ได้ ทำให้โลกของแม่ยิ่งแคบลง อាកารหลงลืมของแม่จึงรุนแรงยิ่งขึ้น แม่จะพูดถึงญาติชื่อมูมมะให้หลานและคนในบ้านฟัง แต่กับลูกจะไม่พูด

“เมื่อรู้ว่าแม่ชอบพูดถึงคุณมูมมะบ่อย ๆ ผมก็เกิดสนใจเรื่องนี้ ที่บ้านคนที่ไม่รู้เรื่องนี้มีแต่ผมคนเดียว แม้แต่ป้าซึ่งเป็นผู้ช่วยแม่บ้านก็รู้ว่าแม่จะพูดถึงคุณมูมมะเหมือนกับเป็นคนรักของตัวเอง พอผมพูดถึงเรื่องนี้กับคุะโกะเมื่อมาที่บ้าน คุะโกะบอกว่าคุณยาย (แม่) ไม่ยอมพูดเรื่องนี้ต่อหน้าฉันเด็ดขาด แต่เรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านเดิมของแม่หรือในหมู่ญาติรู้กันทั่ว ที่ไม่ยอมพูดกับพวกเราลูก ๆ คงจะเกรงใจกรรมมัง เรื่องนั้นแม่ยังแยกออก” (18)

จากพฤติกรรมของแม่ที่หาเพื่อนคุย เพื่อจะเล่าเรื่องบางเรื่องที่ไม่อยากเล่าให้ลูก ๆ ฟัง อาจจะมีพออนุมานได้ว่า คนชราที่บางครั้งก็อยากมีคนอื่นที่จะพูดคุยด้วยนอกจากลูก ๆ ของตัวเอง ในตอนแรกแม่ไม่ค่อยยอมมาค้างที่บ้าน ‘ผม’ ซึ่งมีหลาน ๆ ลูกสะใภ้และผู้ช่วยแม่บ้านอยู่ แต่นาน ๆ เข้าก็เกิดความรู้สึก

อยากมาเอง ซึ่งก็น่าจะคิดได้ว่าอยากจะหาเพื่อนคุยที่ไม่ใช่ลูก ๆ ของตัวเอง ถึงแม้จะเป็นหลาน ๆ หรือลูกสะใภ้ที่ไม่ใช่คนรุ่นราวคราวเดียวกันก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย และเรื่องที่เล่าให้หลาน ๆ ฟังนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องที่เคยคุยให้คนที่บ้านเดิมและญาติคนอื่น ๆ ฟัง แต่กับลูกแม่อาจรู้สึกเกรงใจหรืออายที่จะเล่า ดังนั้นจึงอาจจะพูดได้ว่า การที่มนุษย์คนหนึ่งต้องจากสถานที่ ๆ ตนเองเคยอาศัยอยู่เป็นเวลานานจนถึงวัยชรา ไปสู่อีกสถานที่หนึ่งซึ่งมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เช่น ในกรณีของแม่ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” ที่ต้องจากชนบทมาสู่โตเกียว เพื่อใช้ชีวิตแบบคนเมือง ต้องจากเพื่อนบ้านญาติมิตรที่คุ้นเคยมาอยู่ในแวดวงของลูกหลาน ซึ่งในแง่หนึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ดีเป็นความอบอุ่นที่ครอบครัวฟังจะมีให้กับแม่ผู้ชราได้ แต่สิ่งที่แม่ต้องสูญเสียไปก็คือสังคมซึ่งมีเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ที่คุ้นเคยกันมานานจนสามารถพูดคุยเรื่องบางเรื่องที่ไม่อยากจะพูดกับลูก ๆ ได้

อย่างไรก็ตามอิโนะอุเอะ มิได้กล่าวถึงปัญหาการขาดเพื่อนของแม่อย่างชัดเจนนัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีคนชราจำนวนมากที่ต้องจากบ้านเดิมในชนบทของตัวเองมาอยู่กับลูก ๆ ในเมือง เกิดมีอาการหลงลืมมากขึ้น เพราะขาดการติดต่อกับเพื่อนฝูง ทำให้ความมีชีวิตชีวาค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง มีบางรายที่ต้องถูกทิ้งอยู่บ้านคนเดียวในตอนกลางวัน เพราะทั้งลูกหลานต่างออกไปทำงานและไปโรงเรียนกันหมด คนชราบางคนอาศัยโทรทัศน์เป็นเพื่อนพูดคุยแทนมนุษย์จริง ๆ

2. ลูกชายคนโตกับการดูแลพ่อแม่

ในประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ลูกชายคนโตซึ่งเป็นผู้สืบทอดกิจการของครอบครัวหรือผู้สืบทอดมรดก จะต้องเป็นผู้ดูแล

พ่อแม่ตลอดไป ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” แม่เลือกไปอยู่กับลูกสาวซึ่งใช้ชีวิตอยู่คนเดียว เนื่องจากแยกทางกับสามี แต่ในความเป็นจริงถ้าลูกสาวยังมีสามีอยู่ด้วย พ่อแม่จะรู้สึกเกรงใจลูกเขย และเลือกที่จะไปอยู่กับครอบครัวของลูกชายคนโต ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมมากกว่า หรือในกรณีที่เลือกอยู่กับครอบครัวของลูกสาวและลูกเขย ก็มักจะเป็นไปในลักษณะที่พ่อแม่ให้ลูกสาวและลูกเขยเข้ามาปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพราะฉะนั้นบางครั้งพ่อแม่ที่มีลูกคนเดียวจะรู้สึกลำบากใจที่ต้องอยู่กับครอบครัวลูกสาว จึงพยายามสะสมเงินเพื่อไว้ใช้ในยามชรา เพื่อที่จะได้ไม่ต้องพึ่งพาลูก ๆ

การที่แม่ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” เลือกที่จะอยู่กับลูกสาวอาจเป็นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับลูกสะใภ้ ในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณมักจะได้ยินเรื่องแม่ผัวรังแกลูกสะใภ้อยู่เนือง ๆ ในปัจจุบันแนวโน้มเริ่มจะเปลี่ยนไปคือ ลูกสะใภ้บางรายเริ่มแข็งข้อไม่ยอมอมอยู่ใต้อาณัติของแม่ผัวอีกต่อไป จึงทำให้แม่ผัวต้องเปลี่ยนท่าที อ่อนข้อให้ลูกสะใภ้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ดูแลตัวเองในยามชราต่อไปในอนาคต

นอกจากนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องสั้นเรื่อง ‘ความตาย’ (Shi : 1979) ของคิตะ โมริโอะ ก็เป็นงานเขียนอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นสภาพของคนชราที่ก่อนตายได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนได้บรรยายถึงสภาพก่อนตายของพ่อซึ่งเป็นกวีผู้มีชื่อเสียง คือ ชะอิโต โมะกิชิ พ่อมีนิสัยขี้เมงวด แต่เมื่อแก่ตัวลงได้ล้มป่วยและมีอาการหลงรุนแรงยิ่งขึ้น พ่อเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของลูก ๆ ‘ผม’ ผู้บรรยายในเรื่องเป็นคนที่สนใจและชอบศึกษาเกี่ยวกับแมลง พ่อบอกว่าการเรียนเกี่ยวกับแมลงคงไม่ช่วยให้ชีวิตก้าวไกลเท่ากับการเรียนเป็นแพทย์ ‘ผม’ จึงเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์ตามที่พ่อต้องการ ในขณะที่กำลังเป็นแพทย์อินเทอร์นอยู่ที่โรงพยาบาลที่เซ็นดะอิ ‘ผม’ ก็ได้ข่าวว่าพ่อป่วย

หนัก จึงเดินทางกลับบ้านมาเยี่ยมพ่อที่โตเกียว 'ผม' ได้เล่าถึงอาการป่วยของพ่อตั้งแต่เป็นโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ มีอาการชัก หายใจหอบ มือเท้าเป็นจุดสีม่วง พุดไม่ค่อยได้ เมื่อกลับไปบ้านปีที่แล้ว พ่อมีอาการหนักยิ่งขึ้น เวลาปอกส้มมือจะสั่น และจะหยิบเปลือกใส่ปากแทนเนื้อส้ม อีกทั้งดูเหมือนจะจำ 'ผม' ไม่ได้ เมื่อก่อนหน้านี้ยังแสดงความดีใจเมื่อเห็นหน้า จากนั้นก็เริ่มมีปัสสาวะออกมาโดยไม่รู้ตัว บริเวณรอบ ๆ ตัวพ่อจึงมีแต่กลิ่นปัสสาวะ 'ผม' เห็นสภาพของพ่อแล้ว รู้สึกไม่สบายใจ จึงรีบกลับเซ็นตะอิ ในช่วงวันหยุดตอนนั้น ในที่สุดพ่อก็ถึงแก่ความตาย คิตะ โมริโอะ ไม่ได้ยกปัญหาของความลำบากในการรักษาพยาบาลคนชราที่ป่วยและมีอาการหลงขึ้นมาพูด แต่เป็นการเล่าถึงสภาพของพ่อที่เคยเป็นคนเข้มงวดเอาแต่ใจตัวเอง เมื่อล้มป่วยลงมีอาการหลงอย่างรุนแรง จนกระทั่งเสียชีวิตในที่สุด ครอบครัวของเขาไม่มีปัญหาในเรื่องเงินทองหรือคนที่จะมาช่วยดูแล แต่ตัว 'ผม' ผู้บรรยายในเรื่องเองมีความรู้สึกหดหู่ ไม่สบายใจถึงขั้นทนดูพ่อในสภาพที่หลงไม่สามารถรับรู้เรื่องใด ๆ ได้ เขารีบกลับมาอยู่ที่มหาวิทยาลัยที่เซ็นตะอิ แทนที่จะอยู่ดูแลพ่ออีกสักกระยะหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยยังปิดอยู่

ถึงแม้ 'ความตาย' จะมีได้กล่าวถึงปัญหาในการดูแลคนชราโดยตรง แต่สภาพของพ่อที่มีอาการหลงลืม ไม่สามารถช่วยตัวเองได้เช่นเดียวกับคนชราที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านอดจะคิดถึงปัญหาในการดูแลคนชราที่อยู่ในสภาพเช่นนั้นและสภาพของตัวเองในยามแก่มีได้ ความแก่ความตายนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอาจหลีกเลี่ยง เราจะเตรียมตัวเตรียมใจรับสภาพนั้นได้อย่างไร ในยุคสมัยที่ช่วงเวลาของวัยชรายาวนานขึ้น เพราะความเจริญต่าง ๆ ได้ช่วยยืดชีวิตมนุษย์ให้ยืนยาวกว่าเดิม

สรุปบทที่ 2

จากวรรณกรรมที่ได้นำมาวิเคราะห์แล้วนี้ จะเห็นได้ว่าภาพของสังคมญี่ปุ่นกำลังเนืองแน่นไปด้วยผู้สูงอายุจำนวนมากมาย และติดตามมาด้วยปัญหาของการดูแลผู้สูงอายุเหล่านั้น 'หลง' แสดงให้เห็นปัญหาการดูแลผู้สูงอายุที่มีอาการหลงลืมอย่างรุนแรงจนถึงขั้นช่วยตัวเองไม่ได้เลย ถึงแม้จะมีผู้ดูแลคือ สะใภ้ก็ตาม แต่ภวะนั้นค่อนข้างจะหนักหนาสาหัส จนอาจทำให้ผู้ดูแลมีอาการป่วยทางจิต หรือหย่าร้างกับสามีผู้เป็นลูกของคนชราได้ ดังนั้นถึงแม้จะมีผู้ดูแล ก็มีไข่ว่าทุกอย่างจะราบรื่น ต้องอาศัยกำลังใจและเมตตาธรรมของผู้ดูแล และความร่วมมือของคนในครอบครัว มิใช่ปล่อยเป็นหน้าที่ของสะใภ้เพียงผู้เดียว ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังในเมืองใหญ่ ไม่มีลูกหลานคอยดูแล เช่น สามีภรรยาในเรื่อง 'บุพเพสันนิวาสอันใด' แสดงให้เห็นว่าการดำรงชีวิตอยู่กันตามลำพังคนชราด้วยกันเองนั้น เมื่อถึงคราวเจ็บป่วย ก็เริ่มจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ เพราะฝ่ายที่ยังไม่เจ็บป่วยเมื่อต้องดูแลคนป่วยทุกวัน สุขภาพก็เริ่มทรุดโทรม ไม่สามารถจะดูแลคนป่วยได้ดี จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ ซึ่งนั่นก็หมายความว่ารัฐบาลจะต้องเตรียมงบประมาณและกำลังคนไว้เพื่อช่วยเหลือคนชราเหล่านี้ แม้ในเรื่อง 'ใต้เงาดอกซากุระ' แสดงให้เห็นปัญหาของผู้สูงอายุที่ต้องย้ายถิ่นฐานจากชนบทที่ตัวเองคุ้นเคย และมีเพื่อนฝูงพูดคุยกันได้ มาอยู่ในเมืองใหญ่ที่แม้จะมีลูกหลาน แต่ก็มีได้คุ้นเคยเช่นเพื่อนในบ้านเดิม จึงทำให้สภาพจิตใจขาดความมีชีวิตชีวา นำไปสู่อาการหลงลืมที่รุนแรงยิ่งขึ้น

ปัญหาการดูแลคนชราที่สะท้อนมาในวรรณกรรมเหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมสมัยใหม่ทั้งสิ้น สมัยใหม่ทำให้อายุขัยของคนยืนยาวมากกว่าเดิม ระยะเวลาของความชรายาวนานจนกลายเป็นปัญหาในที่สุด

เชิงอรรถ

- (1) Sawako Ariyoshi, Kōkotsu no Hito (Tokyo : Shinchōsha, 1993), 135.
- (2) Ibid, p.173.
- (3) Ibid, p.147.
- (4) Ibid, p.154.
- (5) Ibid, p.211.
- (6) Ibid, p.293.
- (7) Ibid, p.295.
- (8) Ibid, pp.296-297.
- (9) Ibid, p.300.
- (10) Ibid, p.302.
- (11) Ibid, p.304.
- (12) Norimashi Sukegawa, "Kōkotsu no Hito" Kaishaku to Kanshō (April 1989) : 120.
- (13) Haruto Kō, "Donna Goende", Shinchō (November 1988) : 568.
- (14) Ibid, p.569.
- (15) Ibid.
- (16) Ibid, p.570.
- (17) Ibid, p.571.
- (18) Yasushi Inoue, "Hana no Shita", Kyōyōshōsetsumeisakuzen (Tokyo: Shūeisha, 1979), 377.

บทที่ 3

สมัยใหม่กับสิ่งแวดล้อม

เมื่อญี่ปุ่นก้าวจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งมุ่งสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมตั้งแต่สมัยปฏิวัติเมจิ สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปดังได้กล่าวมาบ้างแล้วในบทที่ 1 เรื่องสภาพครอบครัว และบทที่ 2 เรื่องปัญหาการดูแลคนชรา อีกสิ่งหนึ่งที่มีอาจจะอยู่ยงคงกระพัน จำต้องแปรผันไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงก็คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ สิ่งแวดล้อมนี้ก็คือ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ดำรงอยู่ในธรรมชาติรอบ ๆ ตัวมนุษย์ เมื่อผู้คนยังยึดอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่อาศัยแรงงานคนหรือแรงงานสัตว์เป็นหลัก พวกเขาต้องพึ่งพาธรรมชาติ จำนวนผลผลิตที่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติในปีนั้น ๆ ว่าจะอำนวยให้เพียงใด แต่เมื่อได้ย่างเข้าสู่สมัยใหม่ซึ่งมีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพของการผลิต ความเจริญก้าวหน้า ความสะดวกสบาย ความสะอาดสวยงาม ทั้งในเรื่องอาหารการกินและอื่น ๆ มนุษย์จึงต้องพยายามคิดค้นหาสิ่งต่าง ๆ มาสนองความต้องการนั้น แต่ในบางครั้งสิ่งที่คิดค้นขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มผลผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนั้นกลับกลายเป็นความหายนะแก่มวลมนุษย์ทั้งหลายเอง ซึ่งกว่ามนุษย์จะรู้สึกตัวก็เกือบจะสายไปเสียแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทำให้ผู้คนมีรายได้จากการเข้าทำงานในโรงงาน แต่ในขณะเดียวกันสารเคมีบางอย่างที่ถูกระบายทิ้งมาพร้อมกับน้ำเสียจากโรงงานลงแม่น้ำลำคลอง และควันพิษที่ปล่อยออกไปสู่อากาศ ก็ได้ก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่มนุษย์อย่างใหญ่หลวงเช่นกัน สารปรอทที่ถูกปล่อยลงไปในทะเลบางแห่งของญี่ปุ่น ทำให้ปลาและสัตว์

น้ำอื่น ๆ เกิดมลพิษ และเมื่อมนุษย์จับปลาเหล่านั้นมาบริโภคด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มนุษย์ผู้ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโรงงานทั้งหลายก็ต้องกลายเป็นแพะรับบาปป่วยเป็นโรคแปลก ๆ ที่ในตอนแรกแม้แต่แพทย์เองก็มีโอกาสวินิจฉัยและรักษาได้ ประชาชนที่เคยประกอบอาชีพอยู่กับท้องทะเล ไม่สามารถจะประกอบอาชีพที่เป็นอิสระดังกล่าวต่อไปได้ จากการเน้นประสิทธิภาพในการผลิตของสมัยใหม่ ทำให้มนุษย์พยายามคิดค้นสารต่าง ๆ ที่จะใส่ลงไปในพื้นที่ที่เพาะปลูก เพื่อให้พืชผลงอกงามได้ผลผลิตมากกว่าเดิม อีกทั้งพยายามหาสารต่าง ๆ มาฆ่าแมลงที่คิดว่าเป็นศัตรูของพืชที่ปลูก แต่กลับกลายเป็นว่าสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้ทำให้ร่างกายมนุษย์ต้องทรุดโทรม เกิดการเจ็บป่วยโดยมีทรานสฮาเนต ผลผลิตที่ได้ก็มีได้ปลอดภัยต่อการบริโภค อากาศ น้ำ ดิน เกิดมลพิษแปดเปื้อน เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้น พื้นที่เพาะปลูกได้ถูกนำไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ทำงานในสถานที่ดังกล่าว พื้นที่เพาะปลูกจึงน้อยลง สิ่งก็ตามมาก็คือสภาพธรรมชาติที่มีต้นไม้ใบหญ้าสีเขียวขจีก็ลดจำนวนลงเช่นเดียวกัน เมื่อสภาพธรรมชาติไม่อยู่ในสภาพของธรรมชาติอีกต่อไปแล้ว มนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจะเป็นเช่นไร นี่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงที่ญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม นักเขียนบางคนได้หยิบยกเอาเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมาพูดในงานเขียนของพวกเขา ผู้เขียนได้เลือกงานเขียนต่อไปนี้ขึ้นมาพิจารณาในแง่ของสิ่งแวดล้อม คือ 1. “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของจีน” (Kugaijōdo Wagaminamatabyō) ของ อิชิโมริ มิชิโกะ (Isimure Michiko) 2. “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen) ของ อะริโยชิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) 3. “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai) ของ ทะเตมะวะชิ วะเฮะชิ (Tatematsu Wahei) สาเหตุที่เลือกงานเขียนเหล่านี้ขึ้นมาศึกษา ก็

เพราะเป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นในช่วงหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน และกล่าวถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในสมัยใหม่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างชัดเจน

1. “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมิเนะมะตะของจีน” (Kugaijōdō : Wagaminamatabyō : 1968)

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมิเนะมะตะของจีน” เป็นงานเขียนประเภทเรื่องไม่สมมุติ หรือวรรณกรรมที่ไม่ใช่นวนิยายและเป็นเรื่องจริง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมิเนะมะตะของจีน” จัดอยู่ในเรื่องไม่สมมุติประเภทรีพอร์ตเทจ (reportage) หรือวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็นรายงาน เป็นการเขียนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยผู้เขียนจะอยู่นอกเหตุการณ์นั้น “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมิเนะมะตะของจีน” ได้บอกให้ผู้อ่านรู้ว่าสาเหตุของโรคมิเนะมะตะนั้น เกิดจากสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียจากโรงงานมินนิฮนชิชิเซะ น้ำเสียเหล่านี้ถูกปล่อยลงไปในทะเลรอบ ๆ หมู่บ้านมิเนะมะตะ เมืองมิเนะมะตะ ในจังหวัดคุมะโมะโตะ เกาะคิวชู โดยมีได้ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำเสีย ทำให้ปลาในทะเลบริเวณนั้นเกิดมลพิษจากสารปรอท ประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงเมื่อบริโภคปลาเหล่านี้เข้าไป จึงเกิดล้มป่วยด้วยอาการแปลก ๆ เช่น มีอาการชัก กล้ามเนื้อบริเวณปากแข็ง ทำให้ความสามารถในการพูดแย่งลง หรือพูดไม่ค่อยได้ หูตึง ไม่มีทางรักษาให้หายได้ บางรายถึงกับเป็นอัมพาตไปในที่สุด กล่าวโดยสรุปก็คือสารปรอทได้เข้าไปทำลายระบบประสาทของมนุษย์นั่นเอง ผู้ป่วยรายแรกพบเมื่อปลายปี 1954 ก่อนหน้านี้ไม่ปรากฏว่ามีผู้ป่วยที่มีอาการเช่นนี้เลย

โรงงานที่หมู่บ้านมิเนะมะตะ ได้เริ่มผลิตacetaldehyde (สารที่ใช้ฉาบแก้ว

ให้เป็นกระจก และใช้ในการสังเคราะห์อินทรีย์สาร) ซึ่งต้องใช้สารปรอทในกระบวนการผลิตมาตั้งแต่ปี 1933 และตั้งแต่ปี 1942 ได้เริ่มผลิต vinyl chloride ซึ่งใช้สารปรอทในการผลิตเช่นกัน น้ำเสียจากโรงงานที่ปล่อยลงไปในอ่าวมีนมะตะจึงมีสารปรอทเจือปนมากขึ้น จำนวนน้ำเสียที่ปล่อยลงในทะเลได้เพิ่มจากเดิม คือในการผลิต acetaldehyde จะปล่อยน้ำเสียลงทะเลวันละ 1 แสน 9 หมื่นตัน เมื่อมีการผลิต vinyl chloride ปริมาณน้ำเสียได้เพิ่มขึ้นเป็นวันละ 3 แสน 1 หมื่นตัน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นวันละ 6 แสนตัน และ 1 ล้าน 2 แสนตัน ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยคึมมะโตะได้ทำการวิจัยหาสาเหตุของโรคประหลาด ซึ่งต่อมาได้ให้ชื่อว่าโรคมีนมะตะตามสถานที่เกิด และได้เสนอผลการวิจัยว่าสาเหตุของอาการป่วยแปลกประหลาดของประชาชนในแถบนี้ มาจากสารปรอทซึ่งสะสมอยู่ในปลา ปลากินแพลงตัน แพลงตันดูดซึมสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำทะเล และสารปรอทเหล่านั้นมาจากน้ำเสียที่โรงงานปล่อยออกมา ในตอนแรกโรงงานได้ออกมาปฏิเสธว่าไม่เกี่ยวข้องกับโรงงานของตน และมีได้ให้ความสนใจกับชาวประมงและผู้ป่วย ปลาที่วางขายตามร้านแม้จะติดป้ายว่าจับมาจากทะเลเล็กก็ไม่มีใครซื้อ ราคาเครื่องกระป๋องและเนื้อสัตว์แพงขึ้น สภาพของท่าเรือที่เคยคึกคักเงียบเหงากลายเป็นสุสานเรือ เพราะไม่มีใครออกไปหาปลาอย่างที่เคยเป็น อาชีพชาวประมงของชาวบ้านถึงแก่กาลอวสาน ชาวบ้านพากันไปประท้วงขู่ฆ่าป่าโรงงาน และเข้าไปทำลายข้าวของภายในโรงงานด้วยความโกรธแค้น มีการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหายให้กับผู้ป่วย จนกระทั่งในปี 1969 โรงงานจึงติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสีย และยอมจ่ายค่าเลี้ยงดูให้ผู้ป่วยที่เป็นผู้ใหญ่อีก 100,000 เยน เด็กอีก 30,000 เยน ผู้ที่เสียชีวิตคนละ 300,000 เยน

อิมิมุระได้แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นเรื่องราวที่ได้ยิน

ได้ฟังมาจากคนไข้และชาวบ้าน จะเขียนด้วยภาษาถิ่นของจังหวัดคุมาโมโตะ และส่วนที่เป็นการเล่าถึงขั้นตอนในการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหาย รายงานจาก โรงพยาบาลของบริษัทมินนิฮิชิชิโตะ รายงานจากจังหวัดต่อกระทรวงสาธารณสุขและอื่น ๆ จะเขียนด้วยภาษามาตรฐานที่เป็นทางการ ส่วนที่เป็นเรื่องราวที่ได้ยินจากคนไข้โรคมินะมะตะจะแสดงถึงความเจ็บปวดทรมานของคนไข้และครอบครัว ความผูกพันกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ความเสียใจที่ต้องสูญเสียท้องทะเลที่ตัวเองได้ใช้เป็นที่ยับปลามาขายเพื่อเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว

ประเด็นสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่องนี้คือ

1. สมัยใหม่กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านชายทะเล
2. วัยเด็กกับโรคมินะมะตะ

1. สมัยใหม่กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านชายทะเล

การสร้างโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ โรงงานต่าง ๆ จึงนับเป็นผลิตผลอย่างหนึ่งของความเป็นสมัยใหม่ในสังคมทั่วโลก การผลิตสิ่งของต่าง ๆ ในโรงงานอุตสาหกรรมมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต สารเคมีเหล่านี้จะยังคงตกค้างเจือปนอยู่ในน้ำเสีย ถ้าน้ำเสียเหล่านี้ถูกปล่อยลงสู่พื้นดินแม่น้ำ ลำคลอง โดยมีได้ผ่านการบำบัดในปริมาณมากก็จะทำให้เกิดมลพิษในพื้นดินและแม่น้ำลำคลอง โรงงานมินนิฮิชิชิโตะที่หมู่บ้านมินะมะตะ ในระยะแรกที่มีการผลิต acetaldehyde เพียงอย่างเดียว ปริมาณสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียซึ่งโรงงานปล่อยลงในทะเลจึงยังมีปริมาณน้อยและมีได้แสดงพิษสงใด ๆ แต่เมื่อมีการผลิต vinyl chloride ได้มีการปล่อยน้ำเสียมากขึ้น ทะเลจึงเกิดมลพิษอย่างรุนแรง จนมีผลกระทบต่อชาวบ้านในแถบนั้น ทั้งด้านชีวิตความ

เป็นอยู่และสุขภาพอนามัย ชาวบ้านในหมู่บ้านมินะมะตะส่วนใหญ่มีอาชีพเป็น
ชาวประมง มีความผูกพันกับธรรมชาติคือท้องทะเลอย่างลึกซึ้ง เข้าตรูชาวบ้าน
จะเอาเรือออกไปหาปลา ทำเรือคึกคักมีชีวิตชีวา แต่เมื่อเกิดโรคมินะมะตะขึ้น
ทำเรือกลับเงียบเหงา เรือจอดนิ่งสนิทราวกับเป็นสุสาน อิฉิมุระได้บรรยาย
สภาพของท่าเรือเมื่อครั้งที่ทะเลยังสดใสและเมื่อครั้งที่ทะเลเต็มไปด้วยมลพิษไว้ว่า

“สิ่งที่เรียกว่าท่าเรือนั้น ในอดีตแม้จะเข้าตรูขนาดใหญ่ก็เห็นร่างตะคุ่ม
ของคนบนเรือที่วิ่งอยู่ในหมอก เสียงคน เสียงใบพาย เสียงเครื่องยนตร์ กล่าว
คือแม้ท่าเรือจะเคยมีชีวิตชีวาในหมอกยามเช้า แต่เมื่อเกิดโรคมินะมะตะขึ้น ท่า
เทียบเรือ และท่าเรือมินะมะตะในยามเช้ามีเพียงเรือที่เก่ากำลังจะผูกโยงลำไหว
ไปมาเพราะถูกคลื่นซัดอย่างเงียบเหงา แทบจะไม่เห็นเงาของผู้คนเลย นอกจาก
เวลาที่พวกเด็ก ๆ ขึ้นมาปีนปายเรือที่ผูกโยงในเวลากลางวันเท่านั้น” (1)

การออกเรือไปจับปลาในยามเช้าตรูของชาวบ้านในหมู่บ้านมินะมะตะ ได้
ถึงกาลสิ้นสุดลง อาชีพที่เคยทำมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายต้องสูญสลายไป เพราะ
คลื่นของความเป็นสมัยใหม่ พวกเขาได้พากันไปประท้วงที่หน้าโรงงานซูบាយมีข้อ
ความว่า

“ ‘เอาทะเลของพวกเราคืนมา’

‘คืนหนี้สินให้พวกเรา’

‘หยุดปล่อยน้ำเสียทันที’ ” (2)

ความเดือดร้อนของชาวบ้านมิใช่เพียงการขาดรายได้ ที่จะนำมาเลี้ยงชีพตัว
เองและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงภาระหนี้สินที่ก้ำกั้มมาด้วย เมื่อไม่
มีงาน พวกเขาก็ไม่สามารถจะชำระหนี้สินได้ ทุกชั้นนั้นจึงทับถมเป็นทวีคูณ

ชาวบ้านบางคนเมื่อต้องล้มปวยลง ก็ทวนคิดถึงเวลาที่ตัวเองได้ออกเรือไป
ทะเล และอยากจะให้วันเวลาเช่นนั้นทวนกลับมาอีก ยุคคนใช้หมายเลข 37 เป็น

อีกคนหนึ่งที่เกิดเป็นเหยื่อของโรคประหลาดนี้ ตามปกติยูกิจะออกทะเลไปช่วย สามีจับปลาทุกวัน เธอเป็นคนมีสุขภาพแข็งแรง เกิดที่หมู่เกาะอะมะงุซะ จึง ใกล้ชิดกับทะเลมาตั้งแต่เด็ก ยูกิจะช่วยสามีพายเรือ เรือของยูกิมีพาย 2 อัน เวลาที่อยู่ในทะเลต้น ๆ ยูกิจะเป็นคนพาย เมื่อออกไปถึงทะเลลึก สามีจะเป็น คนพาย ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาดีมาก เธอรักเรือเหมือนลูก แต่เมื่อ ล้มป่วยลงจึงต้องขายเรือไป ยูกิรู้สึกเสียใจและอาลัยอาวรณ์เรืออย่างที่สุด

เมื่อล้มป่วยลงในตอนแรก เธอมีอาการอ่อนเพลีย จึงไปตรวจที่โรงพยาบาล หมอบอกว่าอาจจะขาดสารอาหาร และแนะนำให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ สามีซึ่งยังคงไปจับปลาตามปกติ ได้พยายามเลือกปลาดี ๆ มาให้ยูกิกิน แต่ยูกิ กลับมีอาการแปลกขึ้นคือ กล้ามเนื้อที่ริมฝีปากแข็ง พูดไม่ค่อยได้ กินอะไรก็ไม่รู้ รส มือสั่นจนไม่สามารถจะจับตะเกียบหรือถ้วยน้ำชาได้ ในที่สุดจึงต้องเข้ารักษา ที่โรงพยาบาลคุมะโมะโตะ ความรู้สึกขมขื่นของยูกิได้ถูกบรรยายไว้ว่า

“เวลาอยู่ในทะเลดี เวลาอยู่ในทะเลดีจริง ๆ ยังไง ๆ ฉันก็ยังอยากกลับไป ไม่มีร่างกายเหมือนเดิมอีกครั้ง พายเรือเอง ทำงานได้ ตอนนี้อันรู้สึกที่ว่าตัวเองนำ สมเพศจริง ๆ” (3)

และอีกตอนหนึ่งยูกิได้พูดถึงความรู้สึกที่ผูกพันกับทะเลว่า

“เวลากลางคืนสิ่งที่ฉันคิดถึงมากที่สุดก็คือ เวลาอยู่ในทะเล อยู่ในทะเลดี ที่สุด ช่วงระหว่างฤดูใบไม้ผลิ ถึงฤดูร้อน ในท้องทะเลจะมีดอกไม้หลากหลาย ชนิดบาน ตอนนั้นทะเลของเราจะสวยงามสักเพียงไหนนะ.....”

‘ทิวทัศน์ใต้ทะเล มีทั้งฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูร้อน ฤดูหนาวเหมือน บนบก ฉันคิดว่าใต้ทะเลคงมีวังของพระยานาคอยู่ คงจะสวยเหมือนฝัน ฉันไม่เคยเบื่อทะเลเลย’ ” (4)

การได้ออกทะเล อยู่บนเรือหาปลานั้น เป็นความสุขของยูกิ เป็นความ

สุขที่เกิดจากความผูกพันกับธรรมชาติคือทะเล เธออยากจะกลับไปเป็นเช่นนั้นอีก แต่ใครเล่าจะช่วยให้ความฝันของเธอเป็นจริงได้ ในเมื่อโรคนี้มียาการรักษาได้และปลาในทะเลก็จับขึ้นมากินไม่ได้อีกแล้ว

เหยื่อผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ตัวเองภาคภูมิใจ เพราะโรคร้ายอีกคนหนึ่งก็คือ ลุงเซ็นซุเกะ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน ลุงเซ็นซุเกะ เคยเข้าร่วมรบในสงครามรัสเซียญี่ปุ่น (ค.ศ. 1904) หลังจากนั้นก็มาใช้ชีวิตเป็นชาวประมง ลุงเซ็นซุเกะต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่จากการต้มเหล้า แต่ชาวบ้านในหมู่บ้านก็มีได้ตำหนิในเรื่องนี้ เพราะเมื่อภรรยาป่วยหนัก ลุงเซ็นซุเกะได้ช่วยพยาบาลภรรยาที่นอนป่วยอยู่อย่างดีจนถึงวาระสุดท้าย แสดงให้เห็นความมีมนุษยธรรมและความรับผิดชอบ หลังจากนั้นลุงเซ็นซุเกะจึงใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังคนเดียว ลุงเซ็นซุเกะเปรียบเสมือนนาฬิกาประจำหมู่บ้าน เมื่อสุขภาพยังแข็งแรงอยู่ ลุงเซ็นซุเกะจะออกทะเลเวลาตีห้า ชาวบ้านเมื่อเห็นเรือของลุงเซ็นซุเกะออกจากท่า ก็รู้ว่าตี 5 แล้ว เมื่อออกหาปลาไม่ได้ ลุงเซ็นซุเกะก็จะมิกิจวัตรที่ทำเป็นประจำคือ จะลุกขึ้นมาตมน้ำซังน้ำชาที่ริมทะเลเวลา 6 โมงเช้า หุงข้าวเวลาเที่ยง และออกไปกินเหล้าเวลาบ่าย 4 โมงครึ่ง ลุงเซ็นซุเกะป่วยเป็นโรคมีเนมะมะตะตั้งแต่อายุ 70 ปี และเสียชีวิตเมื่ออายุได้ 78 ปี ชาวบ้านต่างพูดกันว่าเมื่อลุงเซ็นซุเกะล้มป่วยลงเหมือนกับนาฬิกาของหมู่บ้านเสีย ถ้าไม่ได้ป่วยเป็นโรคนี้ก็จะมียายุอยู่ได้ถึง 100 ปี ลุงเซ็นซุเกะเคยภูมิใจว่าตัวเองแข็งแรงไม่เคยป่วยจนต้องเข้าโรงพยาบาลเลย

โรคมีเนมะมะตะทำลายการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของลุงเซ็นซุเกะลงโดยสิ้นเชิง ลุงเซ็นซุเกะได้รำพึงว่า

“โรคมีเนมะมะตะ โรคทรมาณ ทำไมข้าต้องเป็นโรคนี้ด้วย” (5)

ใครจะเป็นผู้ตอบคำถามนี้ของลุงเซ็นซุเกะได้เล่า

ครอบครัวของหนูน้อยโมะกุตะโร เป็นครอบครัวผู้โชคร้ายอีกครอบครัวหนึ่ง พ่อและโมะกุตะโรป่วยเป็นโรคมินะมะตะ โมะกุตะโรเป็นลูกคนกลาง มีพี่น้องอีกสองคนอาศัยอยู่กับปู่และย่า แม่กลับไปบ้านเดิมของตนและไม่กลับมาอีก พ่อของโมะกุตะโรเมื่อก่อนที่จะป่วยเป็นโรคมินะมะตะ เป็นคนขยันขันแข็ง ส่วนโมะกุตะโรเริ่มเป็นตั้งแต่เกิด อาการของโมะกุตะโรคือ กินข้าวเองไม่ได้ ไปห้องน้ำเองไม่ได้ พูดไม่ได้ ส่วนตามองเห็นและหูได้ยิน ปู่ซึ่งเป็นผู้ดูแลระดับประคองครอบครัวรู้สึกเป็นห่วงว่า โมะกุตะโรจะมีชีวิตอยู่อย่างไร ถ้าปู่สิ้นชีวิตลง เมื่อครั้งที่ยังหนุ่มอายุได้ 16 ปี ปู่ได้ออกจากหมู่บ้านอะมะกุชะซึ่งเป็นบ้านเกิด มาทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้างโรงงานที่หมู่บ้านมินะมะตะ ปู่มีความรู้สึกอยากร่ำรวย แม้อายุมากแล้วก็ยังมีได้ร่ำรวยตามที่ใจปรารถนา แต่ปู่ก็ดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องจริงจังไม่เคยทำอะไรให้ผู้อื่นเดือดร้อน เหตุใดจึงต้องประสบเคราะห์กรรมเช่นนี้ด้วย ในตอนหนึ่งปู่ได้พูดถึงโรคมินะมะตะว่า

“ไม่มีทางหายหรอก โรคมินะมะตะนี้ โรคอย่างนี้เทพเจ้าองค์ไหนก็ไม่รู้จัก ไม่มีทางรู้จักหรอก เพราะเป็นโรคที่เพิ่งเกิดมาในโลกมนุษย์” (6)

ความรู้สึกของปู่ก็คือ ความท้อแท้หมดหวังกับโรคร้ายที่ตัวเองคิดว่าแม้เทพเจ้าก็คงไม่รู้จักเพราะเป็นโรคที่เพิ่งมีขึ้นมาในโลกนี้

ชีวิตชาวประมงที่อยู่ในทะเลได้กินปลาสด ๆ เป็นสิ่งที่ปู่ภาคภูมิใจ และการดำรงชีวิตแบบคนโตเกียวก็น่าสงสาร ปู่พูดกับผู้เขียนเรื่องว่า

“ชีวิตคนโตเกียวจะน่าสงสาร ลุงได้ยินว่า ลูกขึ้นปลาที่โตเกียวจะ ทำจากปลาที่เสียแล้ว ถึงจะเอาไปปิ้งกินก็เป็นของเก่า คนโตเกียวจะตลอดชีวิตไม่เคยรู้จักรสชาติของปลาสด ๆ ไม่ได้เจอแสงแดด เป็นชีวิตที่ไม่ช่วยให้สุขภาพดี แล้วก็จบชีวิตลงอย่างนั้น ลุงได้ยินว่าคนโตเกียวน่าสงสาร เพราะไม่ว่าจะเป็นปลาทะเลหรือปลาชะบะก็เอามาทำสึชาย

ถ้าเปรียบเทียบกันนะ พวกชาวประมงอย่างลุงนี้ มีชีวิตอยู่อย่างราชาเลยละ
วันอาทิตย์นาน ๆ ที่พวกคนในเมืองก็จะนั่งรถไฟออกมาที่ชายทะเล เสียเงิน
แพง ๆ มาเช่าโรงแรมพักค้างคืน เขาเรือออกไปตกปลา แพงแค่ไหนก็ยอมจ่าย
อยู่ในทะเลช่างดีเหลือเกิน
เมื่ออยู่ในทะเลก็เหมือนกับพระราชองค์หนึ่ง
ปลาถ้ากินบนเรืออร่อยที่สุด
เอาหม้อ เต้าอั้งโล่ ถ้วย และจานมาอย่างละหนึ่ง แล้วก็เอาเต้าเจี้ยว
ซีอิ๊วไปด้วย แล้วอย่าลืมขวดเหล้าด้วยนะ

ปลาทะเลนี้เป็นปลาที่ถวายให้เจ้านายเสวยมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่พวกเรา
ชาวประมงกินกันเป็นของธรรมดา ลันพวกเราได้ลิ้มรสเหมือนเจ้านายเลย” (7)

ปู่มีความสุขกับการเป็นชาวประมง ได้สัมผัสแสงแดดสดใส ได้กินปลาที่
จับมาสด ๆ จากทะเล ตรงข้ามกับคนที่อยู่ในเมืองที่ต้องจ่ายเงินแพง ๆ เพื่อออก
มาสัมผัสกับทะเลและแสงแดด และไม่ได้มีโอกาสกินปลาสด ๆ เช่น ชาวประมง
อย่างปู่ แต่เมื่ออารยธรรมสมัยใหม่แห่งการพัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมด้วย
การสร้างโรงงานต่าง ๆ เกิดขึ้น ความสุขของปู่ก็พังทลายลงโดยสิ้นเชิง ปู่ไม่มี
โอกาสออกไปจับปลาและใช้ชีวิตบนเรืออย่างแสนสุขได้อีกต่อไป

2. วัยเด็กกับโรคมีเนมะตะ

นอกจากผู้ใหญ่ที่ต้องสูญเสียวิถีชีวิตของตนเองเพราะโรคนี้แล้ว พวกเด็ก ๆ
จำนวนไม่น้อยก็ต้องประสบกับโชคชะตาเดียวกันกับโมะกุตะโร ยูริ เด็กสาวที่มีใบ
หน้าที่ดงาม เริ่มป่วยตั้งแต่อายุได้ 5 ปี 7 เดือน พอเริ่มป่วยก็มีอาการเป็นอัมพาต
ไม่สามารถทำอะไรได้ กลายเป็นมนุษย์พืช หมอที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยคุมะ-
โมะโตะได้บอกกับพ่อแม่ว่า ยูริไม่มีทางหาย หมอได้บันทึกอาการป่วยของยูริไว้ว่า

“ - เริ่มป่วยเมื่ออายุ 5 ปี 7 เดือน

- วันที่เริ่มป่วย วันที่ 8 มิถุนายน 1957

- อาชีพ ประมง ที่สาวก็มีอาการป่วย ตัวเองเคยมีสุขภาพแข็งแรงมาโดย

ตลอด

- 8 มิถุนายน น้ำลายไหลออกมามาก

- 15 มิถุนายน มือ และนิ้วมือไม่สามารถเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว

- 18 มิถุนายน มือ และนิ้วมือสั่น เริ่มเดินไม่ได้คล่องแคล่ว

- 20 มิถุนายน พุดไม่ชัด เข้ารักษาในโรงพยาบาลของโรงงานซีซีไอเซ

- 3 กรกฎาคม เดินไม่ได้ ศีรษะสั่นไปมา

- 10 กรกฎาคม ตาเริ่มมัว มองไม่เห็นชัด

- 30 กรกฎาคม พุดไม่ได้

- 30 สิงหาคม เข้ารักษาในโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยคุเมโมะโตะ มี
อาการตัวเกร็งเป็นอัมพาต นอนไม่หลับ หงุดหงิด น้ำตาไหล ตามอง
ไม่เห็น การฟัง การพูด การรู้สึกกับรู้เลวลง เวลานอนพลิกตัวไม่ได้
ยืนเดินไม่ได้ กลืนอาหารไม่ได้ดี เอ็นเริ่มเสื่อมสมรรถภาพ บัสสาวะ
รดที่นอน” (8)

ยुरิเป็นอัมพาตเช่นนี้จนถึงอายุ 17 ปี และจะมีชีวิตอยู่ในสภาพเช่นนี้ถึงเมื่อ
ใดก็ไม่มีใครรู้ได้ นอกจากยुरิเองที่ต้องทุกข์ทรมานทั้งกายและใจแล้ว พ่อแม่ของ
ยुरิเองก็ต้องรู้สึกปวดร้าวขมขื่นที่เห็นลูกต้องอยู่ในสภาพเช่นนี้ แม่ของยुरิพูดกับพ่อ
ว่า

“พ่อ... ฉันน่าจะคิดอยู่แต่ว่ายูรินอนแบบนั้น มันก็เหมือนคนตายแล้วนั่น
แหละ เหมือนกับต้นหญ้าหรือต้นไม้ที่หายใจได้ ถ้ายुरิเป็นต้นไม้ต้นหญ้า ฉันก็
เป็นแม่ของต้นไม้ต้นหญ้า...” (9)

แม้ลูกจะตกอยู่ในสภาพเช่นใด ความรู้สึกของพ่อแม่ก็คือ ลูกก็คือลูก มิอาจตัดสายสัมพันธ์ได้ ในที่สุดยूरिก็ต้องตกอยู่ในสภาพของคนเป็นอัมพาต ตาบอดและหูหนวก นักข่าวต่างพากันมาถ่ายรูปลูกไปลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีผู้คนสงของขวัญมาให้มากมาย ครอบครัวของยूरิมีข่าวของมากขึ้น จนมีคนพูดว่ายूरิได้ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่แล้ว แต่แม่ของยूरิไม่ชอบให้ใครพูดแบบนี้ แม่ต้องการเห็นยूरิเติบโตเป็นหญิงสาวที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และตอบแทนพ่อแม่ตามกำลังความสามารถของตนมากกว่าที่จะต้องมาเจ็บป่วย ทำให้ได้ข่าวของมากมายเช่นนี้ ยूरิเปรียบเสมือนดอกไม้ที่ต้องเหี่ยวเฉาไป ตั้งแต่นั้นยังเป็นดอกตูมเล็ก ๆ มิได้มีโอกาสขยายกลีบอวดสีแสนสดใสตามวิถีทางตามธรรมชาติที่ควรจะเป็น

ยะมะนะกะ คุเฮะอิ เด็กหนุ่มวัย 16 ปี เป็นอีกผู้หนึ่งที่ต้องสูญเสียความสดใสในวัยเด็กด้วยโรคมินะมะตะ คุเฮะอิอาศัยอยู่กับแม่ พ่อเสียชีวิตแล้ว คุเฮะอิเริ่มป่วยตั้งแต่อายุ 6 ปี พี่สาวของเขาที่ต้องเสียชีวิตด้วยโรคนี้นี้ตั้งแต่อายุ 11 ปี คุเฮะอิเคยเข้ารักษาในสถานพยาบาล ภายหลังจึงได้กลับมารักษาตัวที่บ้าน อาการของเขาคือ ตามองไม่เห็น มือ เท้า ปาก ไม่สามารถเคลื่อนไหวตามใจชอบได้ พี่สาวและเพื่อน ๆ ที่เคยเล่นกับคุเฮะอิเมื่อป่วยเป็นโรคมินะมะตะ และเข้ารักษาในโรงพยาบาลต่างเสียชีวิตที่โรงพยาบาลทั้งสิ้น คุเฮะอิจึงคิดว่าถ้าเข้าโรงพยาบาลแล้วจะถูกฆ่า เขาจึงไม่ออกไปตรวจรักษา ลักษณะภายนอกของเขาก็คือ ขาและสะโพกไม่มีแรงพอที่จะยืนได้อย่างมั่นคง หลังของเขาโค้งงอลงไป เมื่อมองจากข้างหลังจะเหมือนคนแก่ คุเฮะอิชอบเบสบอลมาก เขามักจะฟังการถ่ายทอดเบสบอลจากวิทยุและพยายามเล่นเบสบอลตามแบบของเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบากทีเดียว เขาจะเริ่มด้วยการใส่เกียะก่อน

“เมื่อเอาเท้าใส่เข้าไปในเกียะแล้ว เขาจะพยายามเกร็งสะโพก รวบรวม

พละกำลังลงไปให้ทั้งสอง ทำให้เกิดอาการหลังสั้นเล็กน้อย เขาจะก้มอยู่อย่างนั้น แล้วใช้มือสองข้างจับท่อนไม้พยายามจะตีพื้น วาดลำตัวเป็นวงโค้ง เอียงศีรษะที่มีผมสั้นเกรียนและกำลังจะเริ่มยาว ค่อย ๆ เดินช้า ๆ แล้วจะเอามือข้างหนึ่งวางลงบนพื้น ยื่นไม้ออกไปด้วยมือเพียงข้างเดียว ทำท่าเหมือนจะใช้ปลายไม้เขี่ยหาอะไรสักอย่างหนึ่ง มีเสียงดังแก๊ก ไม้กระทบกับก้อนหินที่หายม่น ที่ต้องทำแบบนี้ก็เพราะเด็กชายตามองไม่เห็น” (10)

ความสุขของคุเซะอินอกจากการฟังวิทยุรายการถ่ายทอดเบสบอลก็คือการพยายามจะเล่นเบสบอลด้วยการใช้ท่อนไม้กับก้อนหินแทนไม้ตีเบสบอล และลูกเบสบอล แม้วดวงตาจะมีดสนิท เพราะโรคร้าย ถ้าคุเซะอิมีร่างกายปกติเช่นเมื่อเขาเกิดมา เขาก็คงจะสามารถวิ่งเล่นเบสบอลได้อย่างมีความสุขในสนามกับเพื่อน ๆ คนอื่น มองเห็นลูกเบสบอลและโลกอันสดใส เรียนจบอย่างน้อยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเป็นชาวประมงที่มีร่างกายแข็งแรง ดูแลครอบครัวของตนเองได้ตามอัธยาศัย แต่เมื่อเขาป่วยเป็นโรคมีเนมะตะ เขาจึงได้รับค่าเลี้ยงดูปีละ 3 หมื่นเยน ซึ่งเงินจำนวนนั้นได้นำมาใช้จ่ายในครอบครัว แม่ของคุเซะอิก็เช่นเดียวกับแม่ของยูริ ที่รู้สึกเจ็บปวดกับสภาพที่ทุกข์ทรมานของลูก และปรารถนาจะเห็นลูกเติบโตตามธรรมชาติ แม่ได้พูดถึงคุเซะอิว่า

“เขาขึ้นราคาค่าเลี้ยงดูให้ ถ้าไม่มีเงินก็ไม่มีอะไรกิน ถ้าคุเซะอิเป็นปกติ เขาก็โตเป็นหนุ่มแล้ว พอจบชั้นมัธยมต้น เด็กผู้ชายแถวนี้ก็เป็นชาวประมงได้ คนที่ให้ค่าเลี้ยงดูก็ยังคงดูว่าเป็นเด็ก ให้ปีละ 3 หมื่นเยน เขาชอบเบสบอลมาก ตัวเองเล่นไม่ได้ ก็ได้แต่ฟังวิทยุอยู่อย่างนั้น จริง ๆ นะในโลกนี้ก็มีแต่วิทยุนี้แหละที่เป็นความสุขของเขา” (11)

คุเซะอิและยูริเป็นตัวอย่างของเด็กผู้บริสุทธิ์จำนวนไม่น้อย ที่ต้องประสบเคราะห์กรรมจากการพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ขาดการคำนึงถึง

สภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง มุ่งผลกำไรจากการผลิตเพียงอย่างเดียว เงินทองที่พวกเขาได้รับเป็นค่าเลี้ยงดู ของขวัญที่ได้มาจำนวนมากมายกก็มีอาจเทียบได้กับการมีร่างกายที่สมบูรณ์ สุขภาพแข็งแรง สามารถเดินเหินเคลื่อนไหวได้ตามใจชอบ ได้ยินและมองเห็นเช่นมนุษย์คนอื่น ๆ โรคมีเนะมะตะนับเป็นบทเรียนราคาแพงที่ประเทศทั้งหลายที่ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมพึ่งสังคมนั้นระวางอย่างยิ่ง ชีวิตมนุษย์ที่ต้องสูญเสียไปเพราะความโลภ และความโง่เขลาเบาปัญญาของคนบางกลุ่มเป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจเกินกว่าที่จะให้เกิดขึ้นได้อีก

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีเนะมะตะของฉัน” เป็นวรรณกรรมที่เปิดเผยให้คนทั่วไปได้รู้อย่างชัดเจนว่า สาเหตุที่แท้จริงของโรคมีเนะมะตะคือสารปรอทที่เจือปนในน้ำเสียที่โรงงานดินนิยอนชิโซะปล่อยลงไปในทะเลโดยมิได้ผ่านการบำบัดและโรคมีเนะมะตะนั้นมีความร้ายแรงขนาดไหน ทำให้ผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องป่วยด้วยโรคนี้ต้องทุกข์ทรมานเพียงใด และนี่เองที่ทำให้รัฐบาลมีอาจเพิกเฉยกับความทุกข์ร้อนของประชาชนผู้บริสุทธิ์เหล่านี้ได้ นักวิจารณ์วรรณกรรมบางคนได้ชี้ให้เห็นคุณค่าอีกอย่างหนึ่งของงานเขียนชิ้นนี้ คือ เป็นการวิพากษ์วิจารณ์อารยธรรมสมัยใหม่ หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมจากแง่มุมของชนบท แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาได้ทำลายธรรมชาติและชีวิตมนุษย์ลงอย่างไร นอกจากงานเขียนนี้แล้ว อิมิมุระ มิชิโกะ ยังได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับประชาชนผู้เดือดร้อนเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจปัญหาและช่วยเหลือประชาชนอย่างจริงจังด้วย

2. “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen : 1975)

อะริโยะมิ ชะวะโกะ เขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงที่ความเจริญทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกำลังเติบโต

อย่างรวดเร็ว นวนิยายเรื่องนี้ทำให้ชาวญี่ปุ่นหันมาสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นหนังสือขายดีเล่มหนึ่ง คำว่า ฟุคุงิโอะเซ็น ได้กลายเป็นคำฮิตติดปากของคนทั่วไป ในตอนแรกอะริโยะมิได้เขียนเป็นตอน ๆ ลงในหนังสือพิมพ์ อะซะฮิ ระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม ปี 1974 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน ปี 1975 และสำนักพิมพ์ชินโชะวะได้รวบรวมจัดพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม คือเล่มที่ 1 ในเดือนเมษายน และเล่มที่ 2 ในเดือนมิถุนายน ปี 1975 “หลากหลายมวลมลพิษ” เป็นนวนิยายที่ไม่เหมือนนวนิยายทั่ว ๆ ไป เพราะในเรื่องไม่มีตัวละครเอกที่เป็นหนุ่มหล่อสาวสวย ตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายคือ นักวิชาการ เกษตรกร ที่อะริโยะมิได้ไปพบเพื่อสอบถามหาข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษต่าง ๆ ผู้อ่านบางคนอาจจะไม่เห็นว่า เป็นนวนิยายซึ่งก็แล้วแต่การให้คำนิยามคำว่า “นวนิยาย” ของคน ๆ นั้นว่าจะกว้างหรือแคบเพียงใด อย่างไรก็ตามโอะคุโนะ ทะเกะโอะ (Okuno Takeo) นักวิจารณ์วรรณกรรมได้กล่าวไว้ว่า “‘ฟุคุงิโอะเซ็น’ เป็นผลงานทางวรรณกรรมอย่างแน่นอน ความประทับใจที่ได้จากงานเขียนเล่มนี้ จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากความประทับใจทางวรรณกรรมอย่างแท้จริง เป็นผลงานทางวรรณกรรมที่ให้ความรู้สึกประทับใจ ที่นักวรรณคดีผู้หนึ่งได้ถ่ายทอดออกมาจากจิตวิญญาณของนักวรรณคดี ด้วยความรู้สึกที่ทนไม่ได้ ความรู้สึกนี้เกิดจากคุณสมบัติของนักวรรณคดี และความเป็นมนุษย์ เป็นผลงานที่นักวรรณคดี อ้อ! ไม่ใช่ต้องเป็นนักเขียนนวนิยายเท่านั้นที่จะเขียนได้” (12)

ผู้เขียนเมื่อได้อ่านงานเขียนนี้แล้วก็รู้สึกเห็นด้วยกับโอะคุโนะ ทะเกะโอะ “หลากหลายมวลมลพิษ” เริ่มเรื่องเมื่อผู้บรรยายในเรื่องคือ อะริโยะมิ ได้เกิดความคิดต่าง ๆ ในเรื่องมลพิษขึ้นเมื่อคราวที่ออกไปช่วยฉิมกาะวะและคิเฮะอิหาเสียง เพื่อรับเลือกเป็นวุฒิสมาชิก คิเฮะอิและผู้ที่มาช่วยปราศรัยหาเสียง ได้พูดถึงปัญหามลพิษที่รัฐบาลมิได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร การนั่งรถออกไปช่วย

หาเสียง ทำให้ต้องดูควันพิษตามท้องถนน อะริโยะฉิรู้สึกปวดศีรษะ และคิดว่ารถยนต์เหมือนกับโรงงานเคลื่อนที่ เพราะปล่อยควันพิษไปในอากาศที่คนหายใจ คนนั่งรถเป็นทั้งผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหาย เบื้องหลังของความสะดวกนั้นมีอันตรายอยู่ คิเฮะฉิได้พูดถึงการใช้สาร AF 2 ใส่ในเตาหุงเพื่อกันบูดว่าเป็นอันตรายต่อมนุษย์ นอกจากเตาหุง อาหารอย่างอื่นที่ทำขึ้นเพื่อเป็นการถนอมอาหารให้อยู่ได้นาน เช่น ลูกชิ้นปลา แฮมไส้กรอก ผู้ผลิตต่างใส่สารกันบูดซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์เข้าไปทั้งสิ้น เพื่อมิให้อาหารเสียเร็ว นั่นคือเน้นความสะดวกที่จะเก็บอาหารไว้นาน ๆ โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น คิเฮะฉิจะพูดถึงสาร AF 2 ในเตาหุงอยู่เสมอ จนอะริโยะฉิเกิดความไม่ไว้วางใจในอาหารจำพวกที่ไม่ค่อยน่าเสียดาย ๆ และนึกขึ้นมาได้ว่าข้าวสารเดี๋ยวนี้อาจไม่ค่อยมีมอดขึ้น

ทางด้านการเกษตรอะริโยะฉิ ได้พูดถึงสารเคมีที่ใช้ในการเพาะปลูกว่ามีมากมายหลายชนิด สารเคมีที่ใช้ในนาข้าวมี ยาฆ่าแมลง ยาถอนแมลง ยาฆ่าหญ้า ซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อมนุษย์ทั้งสิ้น และได้พูดถึงสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรว่ายังลำบากอยู่ ถึงแม้สมาคมเกษตรกรจะพยายามยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าเกษตรกร โดยการจัดทัวร์ไปยุโรปซึ่งทำให้อะริโยะฉิได้มีโอกาสพูดคุยกับเกษตรกรบนเครื่องบิน จึงได้ทราบว่าเกษตรกรยังต้องออกไปหางานทำในเมืองใหญ่เพื่อนำเงินมาซื้อเครื่องจักรและปุ๋ยสำหรับการเพาะปลูก

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของเกษตรกรปลูกข้าวซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี 1952 คือการใช้สารปรอทฆ่าเชื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนเอาไปปลูกเพื่อป้องกันโรค ซึ่งเป็นผลจากการค้นคว้าของนักวิชาการ และในอีก 5 ปีต่อมา ก็มีการค้นพบว่าสารปรอทที่ตกค้างอยู่ในข้าวทำให้เกิดโรคตับต่างๆ ผลที่ได้รับคือเกษตรกรคนแล้วคนเล่ามีอาการป่วยโดยหาสาเหตุไม่ได้ อะริโยะฉิได้พูดถึงสารปรอทในยาฆ่าแมลงของ

ญี่ปุ่นว่ามีมากกว่าของอเมริกาถึง 30 เท่า และการที่ญี่ปุ่นใช้วิธีโปรยยาฆ่าแมลงจากเฮลิคอปเตอร์ลงมานั้นเป็นอันตรายอย่างมากทั้งต่อคนและธรรมชาติแวดล้อม ผลที่เกิดขึ้นทันที คือ คนที่โดนสารปรอทจะมีอาการเปลือกตาบวม สารปรอทจะตกค้างในดินถึง 50 ปี นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยโตเกียวได้ประกาศว่าจะต้องเลิกการโปรยยาฆ่าแมลงโดยเด็ดขาด ซึ่งใช้เวลาถึง 3 ปี จึงสามารถเลิกการกระทำดังกล่าวได้ อะริโยะมิคิดว่ากระทรวงเกษตรขายสิ่งที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์เพียงเพื่อจะทำให้มูลค่าของ GNP สูงขึ้น

อันตรายจากสารปรอทอีกอย่างหนึ่งคือ สารปรอทในน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่ทะเล ทำให้ปลากินสารปรอทเข้าไป และมนุษย์ก็กินปลาที่มีพิษดังกล่าว จึงทำให้เกิดโรคมินะมะตะ คนใช้โรคมินะมะตะรายแรกปรากฏขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ปี 1954 และบางครั้งน้ำเสียเหล่านี้ก็ไหลเข้าไปในนาข้าวทำให้พื้นที่เกษตรมีมลพิษ

นอกจากสารปรอทแล้ว อะริโยะมิได้พูดถึงสารอื่น ๆ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์อีกคือ แคดเมียม ตะกั่ว ดีดีที พีซีบี แคดเมียมเป็นสาเหตุของโรคอิตะอิตะอิ

ปัญหาของการเกษตรในญี่ปุ่นอีกอย่างหนึ่งก็คือ จำนวนประชากรในภาคเกษตรไหลเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรจำนวนมากเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและพยายามที่จะผลิตสิ่งต่าง ๆ ออกมาขายให้เกษตรกร เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง การเกษตรสมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากการเกษตรแบบดั้งเดิมที่เกษตรกรสามารถจัดหาสิ่งที่จำเป็นในการเพาะปลูกด้วยตัวเองได้ พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง เพราะถูกซื้อไปทำโรงงานและที่อยู่อาศัย

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเกษตรเกิดความสับสน ก็คือการเอาการค้าขึ้นมานำหน้า โดยกำหนดราคาของผลผลิตที่ขนาดและสีสัน เกษตรกร

ต้องพยายามใช้วิธีต่าง ๆ (รวมทั้งการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์) เพื่อให้ผักหรือผลไม้
ของตัวเองมีขนาดใหญ่ และเอาแว็กซ์ (ขี้ผึ้งหรือสารเคมีที่คล้ายขี้ผึ้ง) เคลือบผิว
เพื่อให้สีดูสวยงามซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคทั้งสิ้น

น้ำเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่อะริโยะมิได้ยกขึ้นมาพูดถึง สิ่งที่ทำให้น้ำสกปรกก็
คือ น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม น้ำซักผ้า ล้างจาน น้ำสบูจากการอาบน้ำ
แชมพูจากการสระผม ล้วนทำให้น้ำเกิดมลพิษทั้งสิ้น น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก
แชมพู ครีมนวดผม น้ำยาปรับผ้านุ่ม ล้วนมีพิษเช่นเดียวกับพวกยาฆ่าแมลงที่
ใช้ในการเกษตร สารที่อยู่ในน้ำยาเหล่านี้เป็นตัวก่อให้เกิดโรคมะเร็งและทำให้เด็ก
ทารกในครรภ์มารดาพิการได้ อะริโยะมิจิดคิดว่าคนญี่ปุ่นใช้สารซักล้าง (Synthetic
detergent) มากเกินไป

สารอีกชนิดหนึ่งที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์คือ สารกันเชื้อรา ซึ่งจะมีคุณ-
สมบัติคล้ายพีซีบี สารกันเชื้อราจะอยู่ในกระดาษที่ใช้ทำกล่องใส่ผลไม้ซึ่งส่งมา
จากต่างประเทศ เช่น เลมอน ส้ม เกรฟฟรุต สารจะถูกดูดซึมเข้าไปในผิวของ
ผลไม้ ถึงแม้จะไม่เข้าไปในเนื้อผลไม้ก็จริง แต่ถ้าเกิดติดมือเข้าปากสู่ร่างกาย
ก็จะเป็นอันตรายต่อตับ

อะริโยะมิได้วิพากษ์วิจารณ์การใช้พีซีบีของคนญี่ปุ่นว่า ใช้โดยไม่ศึกษาให้
รอบคอบ ทั้ง ๆ ที่ในต่างประเทศมีผู้ที่เคยได้รับอันตรายจากพีซีบีมาแล้ว ญี่ปุ่น
เริ่มผลิตพีซีบีมาตั้งแต่ปี 1954 และเลิกผลิตเมื่อปี 1972 ในปี 1973 หนังสือพิมพ์
จึงเริ่มลงข่าวว่าปลาในทะเลใกล้ฝั่งถูกมลพิษพีซีบีไปหมดแล้ว ซึ่งแน่นอนปลาย
ทางของพีซีบีก็คือมนุษย์ผู้บริโภคปลานั้นเอง พีซีบีที่ถูกปล่อยทิ้งไปในอากาศ
พื้นดิน ทะเล ย่อมทำให้พื้นแผ่นดินและทะเลเกิดมลพิษ ผลผลิตทางเกษตร
เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ก็ย่อมเกิดมลพิษด้วย และในที่สุดก็เข้าไปสู่ร่างกายของมนุษย์
ต้องใช้เวลาหลายสิบปีกว่าพีซีบีจะหมดไปจากทะเล

ทางการเลี้ยงสัตว์ อะริโยะฉิได้ยกปัญหาที่กระทรวงเกษตรสนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ให้ได้ปริมาณมาก ทำให้เกษตรกรต้องไปกู้ยืมเงินจากสมาคมเกษตรกรเพื่อสร้างคอกเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่หลายหลัง เมื่อเลี้ยงสัตว์จำนวนมากก็เกิดปัญหาในเรื่องอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ จึงต้องมีการสั่งข้าวโพดจากต่างประเทศเข้ามาทำอาหารสัตว์สำเร็จรูป ซึ่งมีราคาแพงขึ้นเรื่อย ๆ จนบางครั้งราคาสัตว์ที่ขายได้ ถูกกว่าค่าอาหารสัตว์เสียอีก และพอรวมค่าทำความสะอาดคอกสัตว์ ค่ายาต่าง ๆ สำหรับสัตว์เข้าไปด้วย ก็ถึงกับขาดทุนก็มี

อะริโยะฉิได้พูดถึงการเลี้ยงสัตว์ในคอกว่า ทำให้สัตว์ขาดการออกกำลังกายและป่วยง่าย การให้ออร์โมนเพื่อเร่งการเจริญเติบโต ทำให้เนื้อสัตว์มีมลพิษเป็นสาเหตุให้เกิดโรคมะเร็ง อะริโยะฉิได้เสนอทางออกว่าควรจะให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ในปริมาณที่สามารถจัดหาอาหารสัตว์ได้เอง คือใช้ข้าว ข้าวสาลี ถั่ว ผักที่ตัวเองปลูกได้เองมาใช้เลี้ยงสัตว์

ในตอนสุดท้ายได้พูดถึงจำนวนรถยนต์ที่มากขึ้นตาม GNP ที่เพิ่มขึ้น แต่ผลที่ตามมาก็คือ ควันพิษจากรถยนต์ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ การเข้าร่วมประชุมเกษตรกรธรรมชาติที่ปารีส ทำให้อะริโยะฉิได้ไปเห็นทุ่งนาที่มีหญ้าขึ้นปะปน เกษตรกรชาวฝรั่งเศสบอกว่า หญ้าที่เห็นไม่ถือว่าเป็นวัชพืชแต่เป็นหญ้าที่ให้ประโยชน์แก่พืชผลที่ปลูกอยู่ เกษตรกรญี่ปุ่นมีค่านิยมว่าจะต้องถอนหญ้าในไร่นาให้หมด จึงจะเป็นไร่นาที่ดี เป็นเกษตรกรที่ขยันขันแข็ง ผลก็คือมีการขายหญ้าในปริมาณที่นำกลับ ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์ทั้งสิ้น

อะริโยะฉิได้เสนอปัญหามลพิษที่เกิดจากเกษตรกรรมสมัยใหม่จากโรงงานอุตสาหกรรม จากรถยนต์ได้อย่างละเอียดและเห็นภาพชัดเจน

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่องนี้คือ

1. การพยายามถนอมอาหารโดยไม่คำนึงถึงสัจธรรมของธรรมชาติ
2. การทำพืชผัก ผลไม้ ให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
3. เกษตรกรรมสมัยใหม่ให้ผลดีจริงหรือ
4. ปุ๋ยเคมีช่วยเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มมลพิษ
5. ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ฯลฯ กลับมาฆ่าคน
6. สัตว์ที่เลี้ยงแบบสมัยใหม่ปลอดภัยต่อการบริโภค และทำให้เกษตรกร
ร่ำรวยจริงหรือ
7. น้ำ พลังแห่งชีวิตกลายเป็นพลังแห่งมลพิษ

1. การพยายามถนอมอาหารโดยไม่คำนึงถึงสัจธรรมของธรรมชาติ

อะริโยะมิได้พูดถึงความพยายามของผู้ผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคที่จะทำ

ให้อาหารของตัวเองเน่าเสียช้า โดยการใส่สารกันบูดต่าง ๆ ใส่ลงไปในการ
ซึ่งกลับเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ทำให้ตับและลำไส้อักเสบ เช่น การใส่สาร
AF₂ ลงไปในเต้าหู้ การใส่สารกันบูดและสารฆ่าเชื้อลงไปในลูกชิ้นปลา แยม
ไส้กรอกว่า "ไม่ว่าจะเป็นลูกชิ้นปลาแบบซิกูวะ หรือ คะมะโอะโกะ หรือ แยม
ไส้กรอก จุดประสงค์ในการผลิตแต่เดิมก็คือ การถนอมไว้เพื่อรับประทานนานๆ
เก็บไว้นานกว่าปลาสดและเนื้อสด แต่พวกผู้ประกอบการอยากจะให้เก็บได้นาน
ยิ่งขึ้น ไม่ต้องกังวลว่าจะเน่าเสียอยู่บนหน้าร้าน ถึงจะมีความสกปรกในกระบวนการ
การผลิตบ้าง ถ้าใส่สารกันบูด และสารฆ่าแบคทีเรียลงไปก็ไม่เกิดปัญหา ตอนแรก
ผู้ซื้อเองก็ยินดีกับกะมะโอะโกะและไส้กรอกที่ไม่เน่าเสีย ของที่ซื้อมาถ้าเสียที่บ้าน
ก็เท่ากับเงินที่ซื้อไปเป็นศูนย์ ของกินที่ซื้อเก็บไว้ช่วยให้แม่บ้านประหยัดเวลาใน
การวิ่งออกไปซื้อของเมื่อมีแขกมากะทันหัน

แต่สิ่งมีชีวิตนั้น การตายแล้วเน่าเปื่อยเป็นเรื่องธรรมดา เต้าหู้ และ

คะมะโอะโกะ ที่เก็บไว้เดือนหนึ่งแล้วไม่เสีย ถ้าคิดตามสามัญสำนึกก็ต้อง เป็นอาหารที่น่ากลัว ของที่มีกำลังในการฆ่าเชื้อแบคทีเรียอย่างรุนแรงขนาดนั้น เมื่อ ผ่านปากลงไปในกระเพาะ กระเพาะก็คงจะถูกย่อยออกเป็นชิ้น ๆ หรืออีกตัว อย่างหนึ่งคือ การทำผักดอง ซึ่งอะริโยะฉิได้เรียนรู้จากคนทำผักดองที่เกียวโต ซึ่งมีรสชาติอร่อยกว่าผักดองทั่ว ๆ ไปว่า

“ผักดองร้านนี้ เทียบกับร้านอื่นแล้วไม่กรอบ ทำไมล่ะคะ”

“ที่ร้านฉันใช้แต่เกลืออย่างเดียวค่ะ”

“แล้วที่กรอบ ๆ ล่ะ”

“เวลาดองผักจะต้องเอาของหนัก ๆ ทับเอาไว้ เป็นวิธีทำผักดอง ที่ถูกต้อง สืบทอดมาจากเมืองจีน”

“อ้อ ค่ะ”

“เกลือเป็นสารกันบูด รักษาให้ผักอยู่ได้นาน ของดองก็คืออาหารที่ทำไว้กิน นาน ๆ”

“ค่ะ”

“แต่พอใส่เกลือ แล้วเอาของหนักทับเอาไว้ น้ำจะออกมา ผักดองจะมีน้ำ หนักลด ผักดองขายด้วยการชั่งน้ำหนัก เพราะฉะนั้นร้านที่คิดว่าจะขาดทุนเพราะ น้ำหนักเบา ก็จะใส่น้ำลงไป”

“อ้อ”

“ก็จะทำให้เสียง่าย แน่นอนล่ะค่ะ”

“ค่ะ”

“เพราะฉะนั้นถึงใส่สารกันบูดลงไป ร้านผักดองที่กลัวบาปก็มีแต่ร้านฉันนี่แหละ”

“อ้อ ก็เลยต้องใส่สารกันบูดเพราะเหตุนี้”

‘พอใส่สารกันบูดลงไป รสชาติก็จะจืดลง จึงต้องเติมพวกสารชูรสลงไปด้วย เวลาฉันเห็นผักดองกองเป็นภูเขาในถุงตามซูเปอร์มาเก็ตแล้วรู้สึกกลัวพวกสารกันบูดนี้มีพิษทั้งนั้น’ ” (13)

แต่สิ่งที่ร้านผักดองร้านนี้ได้รับก็คือ ต้องเลิกทำผักดองขายส่ง เพราะถูกกล่าวหาว่าทำผักดองไม่ดีเสียง่าย สีไม่สวย ผักดองถูกส่งกลับคืนมาอยู่เสมอ ถึงกับต้องเลิกทำผักดองขายส่ง หันมาทำร้านเล็ก ๆ ขายปลีกแทน

2. การทำพืชผักผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

อะริโยะมิได้พูดถึงการเกษตรที่ถูกการค้าและอุตสาหกรรมมารุกรานจนทำให้ล้มความสำคัญของธรรมชาติ ผัก ผลไม้ต่าง ๆ ถูกแปลงสภาพเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม นั่นก็คือการเน้นคุณภาพของผักและผลไม้ที่ขนาด สี สัน รูปร่าง เช่น แดงกว่าญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิมจะมีลักษณะโค้งคล้ายเคียว ก็ถูกพัฒนาให้มีรูปร่างตรง แดงกว่าที่มีความโค้งมากถือว่าไม่ใช่แดงกว่าเกรดเอ นอกจากนั้นจะต้องมีสี สัน สดใสด้วย อะริโยะมิได้พูดถึงมาตรฐานของแดงกว่าไว้ว่า

“แดงกว่าเกรดเอคือ 1. เติบโตในระดับพอดี (เรื่องธรรมชาติอย่างนี้ทำไมต้องเอามาเขียนด้วย) 2. สี สัน สดใส (ถ้าพูดอย่างนี้ เกษตรกรก็ต้องเอาผักมาชดกันละ) 3. มีพันธุ์ดี (แดงกว่าก็คือแดงกว่าไม่ใช่หรือ) 4. รูปร่างดี 5. ระดับความโค้งอยู่ระหว่าง 2 ซม. 6. ล้างจนสะอาด แดงกว่าเกรดบีจะต้องมีคุณสมบัติตั้งแต่ข้อ 1 ถึง 6 เหมือนเกรดเอ ยกเว้นข้อ 5 ที่บอกว่าระดับของความโค้งจะต้องอยู่ภายใน 4 ซม.” (14)

อะริโยะมิได้พูดถึงผลเสียของการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวว่า ทำให้เกษตรกรต้องพยายามที่จะทำให้แดงกว่ามีรูปร่างตรง มีขนาดใหญ่ ล้างขัดจนสวยงามแล้วจึงบรรจุกล่องส่งมาขาย ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลามากกว่าการไถดิน

หว่านเมล็ด เก็บผลมาเสี้ยวอีก เมื่อนำมาประกอบอาหารไม่ว่าจะเป็นสลัด ผักดองหรืออะไรก็ตาม ไม่มีอาหารประเภทใดเลยที่มีเงื่อนไขว่าต้องใช้แตงกวาที่มีรูปร่างตรง แม้บ้านทั้งหลายยินดีที่จะซื้อแตงกวารูปร่างโค้งที่มีราคาถูกมากกว่า อะริโยะมิได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า เป็นเรื่องของตลาดผักสดและกระทรวงเกษตร

“ผู้ที่ยกเอาคุณภาพและลักษณะโค้งของแตงกวาขึ้นมาเป็นปัญหาก็คือ ตลาดผักและผลไม้ และกระทรวงเกษตรเป็นผู้สร้างมาตรฐานของผักขึ้นมา” (15)

อย่างไรก็ตามอะริโยะมิได้บอกเหตุผลว่าทำไมแตงกวาตรงจึงถูกพิจารณาว่าเป็นแตงกวาคคุณภาพดีกว่าแตงกวาโค้ง แต่ก็อาจจะคิดได้ว่าแตงกวาที่มีรูปร่างตรงเหมือน ๆ กันทุกลูกคงดูสวยงามกว่าแตงกวาโค้ง ซึ่งจะมีทั้งโค้งมากและโค้งน้อย

ไม่เฉพาะแตงกวาอย่างเดียวเท่านั้น ผักอื่น ๆ เช่น หอมหัวใหญ่ ผักกาดหอม กระหล่ำปลี มะเขือเทศ มะเขือ พริกหยวกเขียว ต่างถูกกำหนดมาตรฐานด้วยขนาด รูปร่าง สีล้นทั้งสิ้น ผู้ที่เข้ามาเป็นตัวกลางระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค สร้างภาพของผักในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นมาก็คือองค์กรที่นำสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือองค์กรทางการค้านั่นเอง อะริโยะมิเห็นว่าการค้าที่กำหนดราคาและคุณภาพของสินค้าที่รูปร่าง ลักษณะภายนอก ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคลืมความเป็นธรรมชาติของผักซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริโภค

นอกจากผักแล้ว ผลไม้ต่าง ๆ ก็ตกอยู่ในโชคชะตาเดียวกัน ผลไม้จะต้องมีสีล้นสดใส มีขนาดใหญ่จึงจะขายได้ราคาดี เกษตรกรจึงต้องใช้แว็กซ์เคลือบเพื่อให้สีสวยเหมือนพลาสติก ผลก็คือต้องเสียเวลากับสิ่งเหล่านี้โดยใช่เหตุ ผลไม้บางชนิดที่เคยรับประทานได้ทั้งเปลือก ก็ต้องปอกเปลือกทิ้ง เพราะถ้ารับประทานเข้าไป แว็กซ์ที่เคลือบอยู่ก็จะป็นอันตรายต่อร่างกาย อะริโยะมิได้พูดถึงเรื่องนี้ผ่านเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่แต่งงานกับชาวฝรั่งเศส และกลับมาเห็นความเปลี่ยนแปลง

แปลงของสภาพผักและผลไม้ของญี่ปุ่นว่า

“นี่ ผัก ผลไม้ญี่ปุ่นนี้เป็นอะไรไปนะ ฉันรู้สึกกลัวจังเลย”

เธอขมวดคิ้ว แล้วพูดขึ้นเมื่อตอนที่พบกัันหลังจากที่ไม่ได้พบกัันมานาน

‘กลัวอะไรเธอ’

‘ก็ทั้งแอปเปิลทั้งส้มผิวใสเป็นมันนะสิ ไม่ว่าจะเป็มะเขือ ไม่ว่าจะเป็แตงกวาทั้งสี่ทั้งรูปร่างเหมือนกันเหมือนกับผลิตภัณฑ์พลาสติกเลย เกิดอะไรขึ้นนะ สงสัยว่าผักคงจะถูกทำเป็ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปเสียแล้วกระมัง’

‘ที่ว่าถูกทำเป็ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมคงจะจริง สมัยก่อนชาวสวนจะเก็บมะเขือใสตะกร้าใหญ่ ๆ ส่งออกมาขาย เด็วนี้เขาส่งเสริมให้เลิกขายปลีกเป็ลูก ๆ แต่ให้ใส่ภาชนะออกมาขาย สำหรับชาวสวนการคัดเลือกผักผลไม้ที่มีขนาดเท่ากันใส่กล่อง เป็เรื่องที่เสียเวลามาก’

‘เป็เพราะอย่างนั้นเองเธอ แม้แต่หอมใหญ่ก็มีขนาดเท่ากันหมด แปลกดีนะ ฉันคิดว่าจะใช้หัวใหญ่หันใส่สตูว์ หัวเล็กผัดกับเนยวางไว้ข้าง ๆ เนื้อ คนซื้อควรจจะเลือกแบบนั้นะ’

‘จริงด้วยชายแยกดีกว่านะ’

‘แล้วก็มีกล้วยอีกอย่างก็คือ ผักไม่มีดินติดเลย’

‘อ้อ’

‘ดินเป็สิ่งจำเป็นที่จะช่วยรักษาผักให้สด สมัยก่อนร้านขายผักญี่ปุ่นเคยขายผักที่มีดินติดโคนมาด้วย’

‘อ้อ’

‘ลูก ๆ របเร้าเหลือเกิน แอปเปิลที่หล่นจากต้นนี่ที่ญี่ปุ่นจะซื้อได้ที่ไหนนะ’

‘แอปเปิลที่หล่นจากต้นเธอ’

‘แอปเปิลที่ถูกหนอนกินนะ พอคิดจะซื้อแอปเปิลที่ขายตามร้านมาทำพาย

กับน้ำแอปเปิล แอปเปิลพวกนั้นก็สวยเหมือนกับงานศิลปะ แพงเกินไปด้วย เลย
ไม่เกิดความอยากจะซื้อเลย” (16)

สิ่งที่อะริโยะฉิมอยากจะทำให้ผู้อ่านเห็นก็คือ การเห็นธรรมชาติของผัก ผลไม้
ว่าจะต้องมีขนาดแตกต่างกัน ผักผลไม้ไม่ว่าจะขนาดเล็กใหญ่หรือแม้ผลไม้ที่ถูก
หนอนกินต่างก็มีประโยชน์ในการทำอาหารเหมือนกัน การคำนึงถึงผลประโยชน์
ทางการค้ามากเกินไป หรือการให้ความสำคัญต่อความสวยงามที่ผิดธรรมชาติ
ล้วนทำให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเสียประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นไปไม่ได้ที่สิ่งที่เป็น
ผลิตผลจากธรรมชาติ จะมีขนาดหรือสีส้มเหมือนกันที่เดียวเฉกเช่นผลิตภัณฑ์
ทางอุตสาหกรรมที่มีออกมาจากแม่พิมพ์เดียวกัน มนุษย์จะต้องเรียนรู้ยอมรับ
ธรรมชาติของพืชผัก และทำตัวให้กลมกลืนกับธรรมชาตินั้น ทั้งนี้เพื่อความ
สันติสุขของมวลมนุษยชาติเอง

3. เกษตรกรรมสมัยใหม่ให้ผลดีจริงหรือ

เกษตรกรรมของญี่ปุ่นได้ก้าวไกลไปกว่าประเทศใด ๆ ในเอเชีย มีการ
พัฒนาไปสู่การใช้เครื่องจักรเพื่อการผ่อนแรงคน การใช้สารเคมีฆ่าหญ้าฆ่าแมลง
ปุ๋ยเคมีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต เมื่อมองเพียงผิวเผินย่อมเห็นแต่ความสะอาด
สบายของเกษตรกร และผลผลิตที่พูนเพิ่มขึ้น เพราะพืชผลปลอดจากการถูก
แมลงทำลาย อะริโยะฉิมมองลึกลงไปจนเห็นภัยที่ซ่อนอยู่ในเทคโนโลยีเหล่านี้
เธอได้กล่าวถึงความทุกข์ของเกษตรกรที่เกิดจากการเกษตรสมัยใหม่ โดย
เริ่มจากการให้ความหมายของเกษตรกรรมสมัยใหม่ว่า

“สิ่งที่เรียกว่าการเกษตรสมัยใหม่ก็คือ การใช้สามสิ่งที่ใช้เงินจำนวนมาก
ร่วมกันคือ เครื่องจักรในการเพาะปลูก ปุ๋ยเคมี สารเคมีสำหรับฆ่าแมลง และ
ฆ่าหญ้า

- เครื่องจักรมีอะไรบ้าง

ถ้าจะพูดถึงเครื่องจักร ก็มีเครื่องไถดิน เครื่องหว่านปุ๋ย เครื่องหว่านเมล็ดพันธุ์ เครื่องตัดหญ้า เครื่องปักดำ เครื่องถอนหญ้าในนาดำ เครื่องหว่านปุ๋ยเคมี เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องตัดข้าวโพด เครื่องนวดข้าว เครื่องมัดฟ่อนข้าว เท่าที่คนไม่รู้เรื่องทางนี้ อย่างฉันจะเข้าใจได้ก็มีราว ๆ นี้ แล้วก็เกษตรกรจะต้องมีรถยนต์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก

- จนเพราะเครื่องจักร

ถ้าจะซื้อแต่เครื่องจักรที่จำเป็น อย่างน้อยก็จะใช้เงินถึงกว่า 10 ล้านบาท ถึงจะตั้งสมมติฐานว่าเครื่องจักรจะใช้ได้ถึง 10 ปี เพราะสิ่งที่เรียกว่าเครื่องจักร เป็นสิ่งที่ทนทาน ก็จะมีค่าใช้จ่ายถึงปีละ 1 ล้านบาท ที่แพงกว่านั้นก็คือผู้ผลิตเครื่องจักรจะไม่รับรองว่าจะใช้ได้ถึง 10 ปีแน่นอน ถ้าเสียใช้ไม่ได้ในเวลา 4-5 ปี จะทำอย่างไร

ผู้ผลิตจะเปลี่ยนแบบเครื่องจักรทุกปี เพราะฉะนั้นจึงไม่มีอะไรที่จะซ่อมเครื่องจักรที่เสียในเวลา 4-5 ปี เครื่องจักรที่ใช้งานเพียงปีละครั้ง เดียวนี้เป็นสนิมง่าย โคลนจากท้องไร่ท้องนาและก้อนหินเล็ก ๆ เข้าไปก็จะเสียง่าย ถ้าไม่มีอะไหล่ซ่อม สภาพเศรษฐกิจของชาวนาจะเป็นอย่างไร

คำว่า 'จนเพราะเครื่องจักร' จะได้ยินในหมู่บ้านเกษตรทุกแห่ง เกษตรกรจะเป็นหนี้สหกรณ์การเกษตร เพื่อเอาเงินมาซื้อเครื่องจักร ต้องมีรายได้เป็นเงินสดเพื่อนำไปจ่ายหนี้ ดังนั้น จึงต้องออกมหางานทำในเมืองใหญ่ หมู่บ้านเกษตรกรที่ถูกอุตสาหกรรมดูดประชากรไป จึงประสบภาวะการขาดแคลนแรงงานจากการออกไปหางานที่อื่น" (17)

อะริโยะฉิได้ชี้ให้เห็นว่า เครื่องจักรทั้งหลายในเกษตรกรรมสมัยใหม่ที่ภาคอุตสาหกรรมได้หยิบยื่นให้เกษตรกรนั้น แม้จะช่วยผ่อนแรงได้ก็จริง แต่เกษตรกร

กลับต้องเป็นหนี้ และต้องไปหางานอย่างอื่นทำเพื่อปลดหนี้มัน เมื่อปลดหนี้หมดแล้ว เครื่องจักรก็หมดอายุการใช้งาน เพราะผู้ผลิตเครื่องจักรผลิตเครื่องจักรให้มีอายุการใช้งานสั้นขึ้นเรื่อย ๆ อะริโยะมิเคะไคได้ยื่นชาวสื่อในหมู่บ้านแห่งหนึ่งว่า

“ผู้ผลิตเครื่องจักรเกษตรกรรมปรึกษากันว่า จะผลิตเครื่องจักรที่ใช้งานสักสามหรือสี่ปีดี” (18)

เทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรต้องแบกภาระหนี้สินก็คือ การทำกรีนเฮ้าส์พลาสติกแบบง่าย ๆ เพื่อปลูกแตงกวา มะเขือเทศ ได้ทุกฤดูกาล เกษตรกรจะกู้เงินจากสหกรณ์การเกษตรมาสร้างกรีนเฮ้าส์แบบนี้ และต้องออกไปหางานทำเพื่อใช้หนี้สินนั้น แต่เมื่อกลับมาถึงบ้านกลับพบว่ากรีนเฮ้าส์ถูกพายุพัดพังหมด กรีนเฮ้าส์เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างหนึ่งในโลกเกษตรกรรมที่สร้างหนี้ให้เกษตรกรเช่นเดียวกันเครื่องจักรกลต่าง ๆ อะริโยะมิเคะไคคิดว่านักการเมืองน่าจะยกปัญหาเรื่องระยะเวลาการใช้งานของเครื่องจักร และบริการหลังการขายขึ้นมาพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรบ้าง แต่ปัญหาก็คือ พวกนักการเมืองมักจะรับเงินบริจาคจากบริษัทเหล่านี้จนพูดอะไรไม่ออก เทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่อนแรงในการเพาะปลูก แต่เกษตรกรต้องเอาแรงงานบางส่วนนั้นไปทำงานอย่างอื่นเพื่อใช้หนี้

4. ปุ๋ยเคมีช่วยเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มมลพิษ

ญี่ปุ่นเริ่มพัฒนาปุ๋ยเคมีในสมัยเมจิ ในช่วงระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการใช้อย่างมาก เพราะคำนึงถึงปริมาณการผลิตเพียงอย่างเดียว ปุ๋ยเคมีอาจจะช่วยเพิ่มผลผลิตได้จริง แต่ผลกระทบที่มีต่อพื้นแผ่นดินซึ่งใช้ในการเพาะปลูกพืชพันธุ์เพื่อให้มนุษย์บริโภคนั้นมากล้นยิ่งนัก ปุ๋ยเคมีที่หว่านลง

ไปในดินเป็นเวลาหลายปีย่อมมีปริมาณมากและทำให้ดินเสีย ถ้าหว่านปุ๋ยเคมี ดินจะแข็ง เป็นสาเหตุของการที่รากพืชแห้ง เวลาฝนตกหนัก ๆ น้ำฝนจะไหลชะล้างรากพืช เวลาฝนไม่ตก จะเป็นสาเหตุของดินแข็ง อะริโยะฉิได้บอกผู้ อ่านผ่านคำพูดของเกษตรกรหนุ่มแห่งหมู่บ้านทะกะปะตะไซ จังหวัดยะมะกะตะ ที่เธอได้เดินทางไปดูการเกษตรมาว่า

“อย่างเช่นนะ ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายก็คือ ดินที่ไม่มีไส้เดือนอยู่นั่นเอง ถ้าใส่ปุ๋ยเคมี (แอมโมเนีย ซัลเฟต) ลงไป ไส้เดือนจะตายทันที พอไม่มีไส้เดือนดินก็จะแข็ง ไม่รู้จะทำอย่างไรดี การที่ดินตายก็คือไส้เดือนตายนั่นแหละครับ” (19)

อะริโยะฉิได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเมื่อใส่ปุ๋ยเคมีลงไป พืชจะดูดซึมเอาแอมโมเนีย ฟอสฟอรัสหรืออื่น ๆ เหลือแต่กรดซัลเฟอริก ทำให้ดินกลายเป็นกรด ไส้เดือนจะอยู่ในดินที่เป็นกรดไม่ได้ ไส้เดือนจะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการกินดินทุกวัน ดินที่ไส้เดือนกินเข้าไปแล้ว ถ่ายออกมา ก็จะกลายเป็นดินอีก แต่ดินก่อนที่ไส้เดือนจะกินเข้าไป กับดินที่ไส้เดือนถ่ายออกมาจะมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน ข้อแรกคือ ดิน และใบไม้ใบหญ้าสด และฟางซึ่งกำลังจะเน่าที่ไส้เดือนกินเข้าไป จะเข้าไปผสมกับน้ำย่อยในตัวไส้เดือน ออกมาเป็นดินสีน้ำตาลที่อุดมสมบูรณ์ ข้อที่สอง ดินซึ่งออกมาจากตัวไส้เดือนจะเป็นเม็ดเล็ก ๆ อากาศผ่านได้สะดวก และเป็นดินนิ่ม อะริโยะฉิได้อ้างถึง ชาร์ล ดาร์วิน ว่า ชาร์ล ดาร์วิน ได้กล่าวว่าดินที่อุดมสมบูรณ์ ทุกปีหน้าดินจะเพิ่มขึ้นประมาณ 1/2 นิ้วจากมูลดินที่ไส้เดือนถ่ายออกมา นอกจากนั้นช่องทางที่ไส้เดือนเลื้อยยังช่วยดูดน้ำในดินที่มีมากเกินไปเวลาที่ฝนตกหนัก และทำให้รากพืชหยั่งลงไปดินได้ดีด้วย

ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่ดาร์วินพูดถึงก็คือ ดินที่มีลักษณะเป็นอินทรีย์วัตถุมาก ไส้เดือนจะชอบอยู่ในดินเช่นนี้ ซึ่งก็คือดินที่มีปุ๋ยธรรมชาติที่ประกอบด้วยหญ้า ฟางที่เน่าเพื่อผสมกับมูลสัตว์ ดินที่ใช้ปุ๋ยธรรมชาติจะมีไส้เดือนอาศัยอยู่มาก

ได้เดือนจะกินดินและเลื้อยขึ้นมาบนดินสามปีครึ่งหนึ่ง ยิ่งได้เดือนมีการปฏิบัติ-
การมากเท่าใด อินทรีย์วัตถุในดินก็จะผสมเข้ากันได้ดี ดินจะอุดมสมบูรณ์
มีปริมาณมากขึ้นเหมาะกับการเพาะปลูก นอกจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่า
หญ้า ก็ทำให้ได้เดือนตาย เช่นกัน

นอกจากนี้ ปุ๋ยเคมียังทำให้แร่ธาตุที่มีอยู่ในดินตามธรรมชาติ เช่น
แมงกานีส โบรอน สูญสลายไปด้วย

เมื่ออะริโยะฉิได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงภัยของปุ๋ยเคมีที่มีต่อดินซึ่งเป็นต้นกำเนิด
แห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารของมนุษย์แล้ว ก็ยังได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่าง
ระหว่างผลผลิตข้าวจากปุ๋ยเคมีและปุ๋ยธรรมชาติที่นำมาจากหมู่บ้านทะกะปะตะไซ
ในจังหวัดยะมะกะตะว่า

“ฉันเอารวงข้าวทั้งสองชนิดใส่กระเป๋ากลับมาโตเกียว เวลาผ่านไปสิบวัน
จึงนึ่งขึ้นได้ ฉันลองเอารวงข้าวทั้งสองชนิดมาวางเรียงเปรียบเทียบกัน ข้าวที่ใช้ปุ๋ย
เคมี เมล็ดข้าวเปลือกจะมีรอยย่นเต็มไปหมด ส่วนข้าวที่ใช้ปุ๋ยธรรมชาติยังเหมือน
เดิม ข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมีจะมีช่องว่างระหว่างเปลือกกับเมล็ดมาก พอแห้งเมล็ดข้าวก็
หดเล็กลงอีก แม้จะเป็นตาของคนที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางนี้ก็สามารถเข้าใจได้
อย่างลึกซึ้ง” (20)

ข้าวจากปุ๋ยเคมีมีคุณภาพด้อยกว่าข้าวจากปุ๋ยธรรมชาติ อะริโยะฉิได้บอก
อีกว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมีจะมีอายุสั้น ถ้าเก็บไว้เพียง 3 ปี แล้วนำไปหว่านใน
ดินก็จะไม่งอก ในขณะที่เมล็ดพันธุ์ที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีงอกได้เมื่อถูกนำไปหว่านแม้จะ
เก็บไว้นาน เพราะดินซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชีวิตพืชได้ตายไปเสียแล้ว พืชผลต่าง ๆ
จึงมีชีวิตรสั้นไปด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะความพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตข้าวของ
กระทรวงเกษตรในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นระยะที่ญี่ปุ่นตกอยู่ในภาวะ
ขาดแคลนอาหาร จนมิได้คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา อะริโยะฉิเรียกร้องให้คิด

ถึงสภาพของดิน และคุณภาพของข้าวด้วย

5. ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า กลับมาฆ่าคน

สารต่าง ๆ ที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชในญี่ปุ่นมีมากมายหลายชนิด และล้วนเป็นอันตรายต่อมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น สารเคมีที่อะริโยะฉิมได้ยกขึ้นมาคือ ยาฆ่าแมลง ซึ่งต้องการฆ่าแมลง แต่ก็ฆ่าแมลงที่มีประโยชน์ด้วย ยาโปรยกันไม่ให้นกมากินพืชผล ยาฆ่าเชื้อราและแบคทีเรีย (รวมทั้งฆ่าแบคทีเรียที่มีประโยชน์ด้วย) ยาฆ่าไร ยาฆ่าพยาธิที่ทำลายรากต้นไม้ (ปกติไส้เดือนจะกินพยาธิพวกนี้ แต่เมื่อในดินไม่มีไส้เดือน ก็ไม่มีตัวช่วยกำจัด) ยารวมฆ่าแมลงแบคทีเรีย (ใช้ฆ่าแมลงที่ทำให้เกิดโรคในต้นข้าวชนิดต่าง ๆ) ยาฆ่าหญ้า ยาควบคุมการเจริญเติบโตของพืช (ยาควบคุมการแตกหน่อ ยาเร่งให้ต้นไม้ออกผลมาก ยากระตุ้นให้ผลไม้มิขนาดใหญ๋ ยาป้องกันไม่ให้ผลไม้ง่วง ยาทำให้ผลไม้ง่วง ยาเร่งให้ผลไม้มิขนาดใหญ๋ขึ้น ยาทำให้ใบร่วง ยาป้องกันไม่ให้ผลไม้ง่วงบนต้นเน่า) ฯลฯ อะริโยะฉิมได้กล่าวไว้ว่า ในความเป็นจริง (ตอนที่เขียนนวนิยายเล่มนี้) กระทรวงเกษตรอนุญาตให้ใช้ยาต่าง ๆ กับพืชผักผลไม้ถึง 400 กว่าชนิด

ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า เหล่านี้เมื่อตกค้างอยู่ในผักผลไม้ย่อมเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคอย่างแน่นอน เพราะมีส่วนประกอบที่คล้ายกับก๊าซพิษ เช่น พาราเธออน (parathion) ซึ่งมีผลต่อระบบประสาทสมอง ชาวไร่ชาวนาผู้ใช้ยาเหล่านี้ ฟันหรือโปรยลงไป ในไร่นาของตนจะเป็นผู้ประสบภัยเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะแม่บ้านมีอาการเป็นโรคโลหิตจางมากขึ้นกว่าสมัยก่อนสงคราม จากเหตุผลสองประการที่อะริโยะฉิมได้ยกขึ้นมา คือ

“เหตุผลประการแรก รายงานจากนักวิชาการทางการแพทย์ชนบทกล่าวว่า เมื่อใช้สารประเภทยาฆ่าแมลงและอื่น ๆ มาก จะมีผลต่อระบบประสาทเป็นอันดับแรก จะมีอาการอารมณ์แปรปรวน นอนไม่หลับ และค่อย ๆ เกิดความ

รู้สึกอยากฆ่าตัวตายอย่างรุนแรง

เหตุผลประการที่สอง ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการออกไปหางานทำในต่างเมืองมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่เคยมั่นคงพังทลายลง ฝ่ายชายมีผู้หญิงคนใหม่ในเมืองที่ออกไปทำงาน เมื่อทำทีของสามีที่หอบเอาเงินสดกลับมาผิดไป ภรรยาจะสังเกตเห็น และลงท้ายด้วยการทะเลาะกันอย่างรุนแรง

‘ฉันจะฆ่าตัวตายให้ คุณจะได้ไปมีเมียใหม่’

ภรรยาพูดแล้วตีมือโพรืดอลต่อหน้าสามี กรณีเช่นนี้มีมากจริง ๆ” (21)

ด้วยมองเห็นอันตรายดังกล่าว อริยะะณีได้เรียกร้องให้มีการใช้ในปริมาณที่เหมาะสม และใช้อย่างถูกต้อง เพราะญี่ปุ่นใช้ยาฆ่าแมลงเป็นยาป้องกันแมลงด้วย คือฉีดก่อนแมลงจะมา ซึ่งเป็นการใช้ที่ผิด นอกจากนั้นยังมีการใช้โพร็ดอลที่ทำให้เจ็จจาง 1,000-2,000 เท่า พ่นใส่ผักเพื่อให้ผักสดได้นาน ผลก็คือทำให้ผู้บริโภคเป็นโรคตับและปากอักเสบ

อริยะะณีได้พูดถึงอันตรายของสารพิษต่าง ๆ ที่ใช้ในเกษตรกรรมอีกว่า สามารถจะเข้ามาทำลายร่างกายมนุษย์ได้โดยผ่านวัฏจักรของอาหาร

“สารต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตรซึ่งถูกโปรยลงไปในวันไหน พอฝนตกลงมาก็จะซึมลงไปดิน ทำให้น้ำในดินเกิดมลพิษ เมื่อน้ำเหล่านั้นไหลลงแม่น้ำสู่ทะเล แพลงตันก็จะกินสารพิษเหล่านั้นเข้าไปก่อน ปลาเล็ก ๆ จะกินแพลงตัน ปลาขนาดกลางจะกินปลาเล็ก ปลาใหญ่กินปลาขนาดกลาง เหมือนกับน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงาน แพลงตันกินสารปรอทที่ปล่อยมากับน้ำเสียจากโรงงานที่มีนิมะตะ ปลาเล็กกินแพลงตัน ปลาขนาดกลางกินปลาเล็ก ปลาใหญ่กินปลาขนาดกลาง สิ่งเหล่านี้เรียกว่า “วัฏจักรของอาหาร” ชีวิตสั้นลงทุกลูกไซ่ของอาหาร ไก่ก็ไซ่ วัวก็ไซ่ หมูก็ไซ่

และจุดสุดท้ายของลูกโซ่อาหารก็คือปากมนุษย์” (22)

ในสายตาของอะริโยะฉิ เมื่อดินและน้ำเกิดมลพิษ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายซึ่งต้องพึ่งทั้งดิน น้ำ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตย่อมเกิดมลพิษไปด้วย และสุดท้ายมนุษย์ผู้บริโภคสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เพื่อยังชีพ ก็คือปลายทางของมลพิษนั่นเอง

6. เนื้อสัตว์ที่เลี้ยงแบบสมัยใหม่ปลอดภัยจริงหรือ

การเลี้ยงสัตว์ก็ตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกันกับการเพาะปลูก หลังสงครามรัฐบาลญี่ปุ่นเร่งที่จะผลิตเนื้อสัตว์เพื่อเป็นอาหารให้ได้จำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ กับเกษตรกร และเนื้อสัตว์ที่ผลิตออกมา

อะริโยะฉิได้พูดถึงผลของการที่กระทรวงเกษตรส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์จำนวนมากว่า ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหาอาหารมาให้สัตว์ได้อย่างเพียงพอ

“กระทรวงเกษตรสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์แบบสมัยใหม่ และให้มีการเลี้ยงสัตว์เป็นจำนวนมาก แนะนำว่าควรจะเลี้ยงมากกว่าสามร้อยตัวขึ้นไป จึงจะกำไร ผลจากการแนะนำ ทำให้เกิดอะไรขึ้นล่ะ

เกษตรกรไปกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตรมาสร้างคอกเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่หลาย ๆ หลัง เลี้ยงหมูเพิ่มขึ้น เลี้ยงไก่เพิ่มขึ้น เลี้ยงวัวเพิ่มขึ้น แล้วก็เกิดภาวะไม่สามารถหาอาหารมาให้สัตว์กินได้” (23)

เมื่อเกษตรกรไม่สามารถจัดอาหารสัตว์ได้ด้วยตนเองเหมือนเช่นที่เคยทำได้ เมื่อครั้งที่เลี้ยงเพียงไม่กี่ตัว จึงมีการสั่งข้าวโพดจากอเมริกาและแคนาดาเข้ามาผลิตเป็นอาหารสัตว์ออกจำหน่ายให้เกษตรกร ปัญหาที่ตามมาก็คือ เกษตรกรต้องจ่ายเงินจำนวนมากในการซื้ออาหารสัตว์ บางครั้งราคาสัตว์ที่ขายได้ถูกกว่าค่าอาหารสัตว์ อีกทั้งกระทรวงเกษตรก็แนะนำมิให้เกษตรกรเอาฟางข้าวให้วัวกิน เพราะฟางข้าวมีสารพิษจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีต่าง ๆ เมื่อรวมค่าล้างคอกสัตว์

ค้ายาเวลาสัตว์ป่วยลงไปแล้ว จึงปรากฏว่าขาดทุนไม่ได้กำไรอย่างที่กระทรวง เกษตรบอก

การเลี้ยงจำนวนมากแบบอุตสาหกรรมในคอกขนาดใหญ่ที่อยู่กันแออัด ทำให้สัตว์ขาดการออกกำลังกาย และป่วยมากขึ้น การให้อาหารสัตว์สำเร็จรูปซึ่งประกอบด้วยเมล็ดธัญพืช โปรตีน สารแอนติเซพติก สารเร่งการเจริญเติบโต ที่มีคุณสมบัติเป็นฮอร์โมนและปฏิชีวนะเป็นอันตรายต่อสัตว์ เพราะสัตว์ซึ่งยังไม่ได้มีอาการป่วยใด ๆ ถ้าต้องกินยาปฏิชีวนะทุกวัน ผลก็คือสัตว์ป่วย อะริโยะฉิ ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับมนุษย์ว่า เหมือนกับให้ยาแก้หวัดแก่เด็กที่ไม่ได้มีอาการจามหรือไอเนื่องจากเป็นหวัดเลย ถ้าให้รับประทานทุกวันเด็กก็จะต้องป่วยอย่างแน่นอน กรณีนี้เหมือนกับการหว่านยาฆ่าแมลงลงในไร่นา ในขณะที่แมลงยังไม่มีเลยแม้แต่ตัวเดียว

อันตรายอีกประการหนึ่งที่อะริโยะฉิพูดถึงก็คือ การให้สารเร่งการเจริญเติบโตซึ่งมีฮอร์โมนเพศหญิงแก่สัตว์ เพื่อให้อ้วนท้วนและเนื้ออร่อย แต่เนื้อสัตว์ที่กินฮอร์โมนเหล่านี้มีลักษณะเป็นเนื้อร้าย (มะเร็ง) ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างน้อย 20 ประเทศ ได้ประกาศห้ามใช้สารเร่งการเจริญเติบโต ประเทศญี่ปุ่นยังอนุญาตให้ใช้ได้ (ในขณะที่อะริโยะฉิเขียนนวนิยายเรื่องนี้) แต่ให้อยู่ในการดูแลของสัตวแพทย์

อะริโยะฉิได้เสนอวิธีแก้ปัญหาคาการเลี้ยงสัตว์จำนวนมาก คือ เปลี่ยนมาเลี้ยงให้น้อยลงในจำนวนที่เกษตรกรสามารถจัดหาอาหารสัตว์ได้ด้วยตนเอง จากการปลูกพืช เช่น ข้าว ข้าวสาลี ถั่ว ผักในไร่ นาของตน

7. น้ำ พลังแห่งชีวิตกลายเป็นพลังแห่งมลพิษ

น้ำเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่อะริโยะฉิกล่าวถึง น้ำมีคุณสมบัติละลาย

สิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนผิวดิน เมื่อมาพบกับสิ่งที่ไม่สามารถละลายได้เป็นครั้งแรก น้ำจึงกลายเป็นผู้ร่วมก่อมลพิษด้วย

น้ำเสียจากโรงงานที่รั่วไหลลงไปในแม่น้ำ น้ำเสียจากบ้านเรือน ซึ่งเกิดจากการซักผ้า อาบน้ำ ล้างจาน ล้วนทำให้น้ำเกิดมลพิษทั้งสิ้น เพราะในผงซักฟอกมีกรดฟอสฟอริก แคมพูทั้งหลายจะมีสารเอบีเอส ซึ่งต้องใช้เวลาหลายวันกว่าจะสลายตัว ถ้าเอบีเอสไหลลงสู่ทะเลโดยที่ยังไม่สลายตัวไปพบพีซีบีจากโรงงานอุตสาหกรรม ก็จะทำปฏิกิริยาต่อกัน ปลาซึ่งกินแพลงตอนที่ดูดซึมสารเหล่านี้เข้าไป ก็ยังเกิดมลพิษมากขึ้น โดยเฉพาะพีซีบีกว่าจะสลายตัวหมดไป จะต้องใช้เวลาหลายสิบปี อะริโยะมิได้พูดถึงความเป็นมาของพีซีบีว่าเกิดจากการใช้ทำวัตถุที่ทนไฟในสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อนำมาใช้ทำอาวุธ ครั้นเมื่อสงครามโลกเสร็จสิ้นลง ก็ยังมีการใช้พีซีบีในการทำดินปืน ทำปุ๋ยเคมี ก๊าซชนิดต่าง ๆ โดยเปลี่ยนชื่อออกมาในรูปของยาฆ่าแมลง และสารพิษที่ใช้ในการเกษตรเข้ามาทำให้พืชผัก ข้าวต่าง ๆ เกิดมลพิษ เอบีเอส ซึ่งถูกนำมาใช้แทนสบู่ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังคงใช้อยู่และทำให้ดิน น้ำ เกิดมลพิษ (รวมทั้งกรดฟอสฟอริกในผงซักฟอก)

พีซีบีที่มีคุณสมบัติทนไฟได้ กลายเป็นวัสดุที่ดีที่สุดสำหรับการทำอาวุธ เครื่องไฟฟ้าที่ใช้ในการทหาร และได้ถูกนำมาใช้เป็นวัตถุพิษของพวกวัตถุทนไฟ สารที่ทำให้พลาสติกอ่อนตัวอย่างกว้างขวาง ญี่ปุ่นเองไม่ได้ศึกษาก่อนที่จะนำพีซีบี เข้ามาใช้ว่า ในต่างประเทศนั้นมีผู้ได้รับผลร้ายจากการใช้พีซีบีแล้ว และละเลยการคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้ อะริโยะมิได้เปรียบเทียบการมองเพียงด้านดีด้านเดียวของคนญี่ปุ่นกับการเห่ดอกกุหลาบว่า

“คนญี่ปุ่นมักจะมีแนวโน้มที่จะเห็นด้านงามของสิ่งต่าง ๆ เหมือนกับตอนที่ดอกกุหลาบเข้ามาเป็นแพชชันในญี่ปุ่นเป็นงานอดิเรกของเศรษฐี เขาแต่

กุหลาบเข้ามา ลืมไปว่าจะต้องปลูกกระเทียมปนไปด้วย (เพื่อกันแมลง) คนญี่ปุ่นกระโดดเข้าหากุหลาบโดยไม่ได้กังวลกับแมลงที่จะมาทำลายดอกไม้” (24)

อะริโยะมิได้กล่าวต่อไปว่า การลืมคำนึงถึงข้อดีข้อเสียทำให้ในปี 1972 ญี่ปุ่นได้พบว่าทะเลเกิดมลพิษจากพีซีบี ในปี 1973 สถาบันวิจัยทางด้านสุขภาพอนามัยแห่งเมืองโอซากาได้รายงานว่ พบพีซีบีในน้ำนมแม่ นี่เองเป็นสาเหตุให้หนังสือพิมพ์นำไปเขียนเป็นข่าวใหญ่ ในปี 1974 รัฐบาลจึงบัญญัติกฎหมายการตรวจสอบวัตถุเคมีว่าจะต้องมีการแจ้ง และตรวจสอบก่อนที่จะผลิตวัตถุเคมีชนิดใหม่

นอกจากสารเคมีชนิดต่าง ๆ ที่ทำให้แม่น้ำและทะเลเกิดมลพิษดังได้กล่าวมาแล้ว สารปรอทจากโรงงาน ก็นับว่าเป็นตัวการก่อมลพิษที่ร้ายแรงที่ทำให้น้ำเกิดมลพิษ มีผลต่อปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อมาถึงมนุษย์ได้ ทำให้เกิดโรคมีเนมะตะไนหมู่บ้านมีเนมะตะจังหวัดคุเมโมะโตะในเกาะคิวชู ตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่อง “สวรรค์แห่งในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีเนมะตะของฉัน” สารแคดเมียมก็เป็นสารที่ทำให้เกิดโรคร้ายแรงแก่มนุษย์เช่นกัน นั่นก็คือทำให้เกิดโรคอิตะอิตะอิ โรคนี้มีอาการปวดเอว ปวดเข่า เดินไม่ได้มีความรู้สึกเหมือนกระดูกจะร้าวไปทั้งตัว

3. “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai : 1980)

“เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้ถูกตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในนิตยสาร “บุงเงอิ” (Bungei) เมื่อเดือนมีนาคม ปี 1980 ทะตะมะรุซุ วะเฮะอิ แสดงให้เห็นสภาพของหมู่บ้านชนบทที่ถูกคลื่นสมัยใหม่ถาโถมเข้ามา จนต้องแตกสลายไปในที่สุด ผ่านเรื่องราวของครอบครัววะตะ ซึ่งประกอบด้วย มิทซุโอะ พี่ชาย (ทำงานอยู่ที่ธนาคารไนโตเกียว) พ่อ แม่และย่า ครอบครัวของวะตะ มิทซุโอะ อาศัยอยู่ในหมู่

บ้านชนบทแห่งหนึ่งในจังหวัดโทละมิจทางเหนือของโตเกียว ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรปลูกข้าวมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนกระทั่งเมื่อมีนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินในหมู่บ้านเพื่อสร้างอพาร์ทเมนต์และโรงงานอุตสาหกรรม ครอบครัวของมิทซึโอะจึงต้องตัดสินใจขายที่ดินที่เป็นไร่นาไป เช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน พ่อแม่ และมิทซึโอะต้องเลิกอาชีพทำนา เข้าทำงานในโรงงานทำขนม ตามข้อตกลงที่นายทุนนักพัฒนาที่ดินได้สัญญาเอาไว้ ทั้งสามคนทำอยู่ได้ไม่นานก็ลาออกเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน มิทซึโอะหันกลับมาทำอาชีพทางเกษตร แต่เป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่ คือการทำกรีนเฮาส์ปลูกมะเขือเทศบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ ที่เหลืออยู่ ส่วนแม่ออกไปทำงานก่อสร้าง พ่อตกอยู่ในสภาพที่แย่กว่าใคร คือหมกมุ่นกับการเที่ยวเตร่ยามค่ำคืนด้วยเงินที่ได้จากการขายที่นา จนกระทั่งเกิดมีความสัมพันธ์กับหญิงบริการในบาร์ และในที่สุดก็ออกจากบ้านพร้อมด้วยสมุดฝากเงินในธนาคาร ไปอยู่กับผู้หญิงคนนั้น พ่อเอาเงินที่ได้จากการขายที่ดินให้ผู้หญิงไปเปิดสเน็ก (ร้านขายอาหารประเภทอาหารเบาๆ) แต่กิจการถึงแก่กาลล่มจมในที่สุด พ่อเคยคิดจะกลับมาอยู่กับครอบครัวเหมือนเดิม แต่เมื่อกลับมาแล้ว เขาไม่รู้ว่าจะทำอะไร ไม่มีไร่นาให้ทำอีกต่อไปแล้ว ในที่สุดพ่อก็หวนกลับไปหาผู้หญิงบาร์คนเดิม และหายไปจากชีวิตของมิทซึโอะ และแม่ชั่ววันจันทร์ ครอบครัวของมิทซึโอะอยู่ในสภาพที่แตกสลาย บ้านที่ปลูกใหม่สวยงาม ใหญ่โต แต่สกปรกเต็มไปด้วยฝุ่น เพราะแม่ไม่ได้ทำหน้าที่แม่บ้านอย่างที่เคยเป็น ทุกคนในบ้านอยู่ในสภาพต่างคนต่างไปไกล ๆ กรีนเฮาส์ของมิทซึโอะมีแฟลต บาร์ สเน็ก ร้านกาแฟผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ด แม่น้ำที่เคยใสสะอาดเกิดมลพิษส่งกลิ่นเหม็นโชยมา วัฒนธรรมการกินเปลี่ยนไป อาหารสำเร็จรูปแบบรับประทานได้ทันทีเริ่มเข้ามาแพร่หลาย ย่าของมิทซึโอะซึ่งแก่มากแล้ว มักจะนอนดูโทรทัศน์อยู่ในบ้านและพร่ำบ่นถึงเรื่องในอดีตอยู่เสมอ

เมื่อหิวก็จะกินน้ำตาลกรวด

ในขณะที่มีหิวโหะซึ่งอยู่ในวัยเพียง 23 ปี กำลังมุ่งมั่นกับการปลุกมะเขือเทศขายอยู่นั้น เขาก็ถูกผู้หญิงซึ่งอาศัยอยู่ที่แฟลตใกล้เคียง ๆ และมีครอบครัวแล้ว ชื่อคะเอะเดะหลอกล่อจนเกิดมีความสัมพันธ์กันขึ้น สามีของคะเอะเดะรู้เรื่องนี้ จึงห้ามปรามมิให้หิวโหะยุ่งกับภรรยาของตน ต่อมาหิวโหะได้เข้าพิธีดูตัวเพื่อแต่งงานกับอะยะโกะ และตกลงแต่งงานกันในที่สุด ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันก่อนจนอะยะโกะตั้งครรภ์ ในขณะที่เดียวกันโคจิเพื่อนของหิวโหะก็เข้าไปมีความสัมพันธ์กับคะเอะเดะแทนหิวโหะ ทั้งสองหนีไปด้วยกัน เมื่อเที่ยวจนเงินหมดก็เกิดการทะเลาะกันขึ้น โคจิฆ่าคะเอะเดะตาย ต่อมาได้มีนายหน้าซื้อที่ดินเข้ามาติดต่อขอซื้อที่ดินที่หิวโหะปลุกมะเขือเทศอยู่ เพื่อเอาไปทำศูนย์ขายรถยนต์มือสอง เพราะเป็นทำเลที่ดีอยู่ใกล้กับแฟลต หิวโหะปฏิเสธโดยสิ้นเชิง พ่อของอะยะโกะซึ่งร่ำรวยจากการขายไร่ นา หันไปทำกิจการสนามกอล์ฟ กับภัตตาคารได้อย่างดี ได้แนะนำให้มีหิวโหะเลิกปลุกมะเขือเทศ เอาที่ดินมาทำที่จอดรถหรือกิจการอย่างอื่นแทน

หิวโหะเข้าพิธีแต่งงานกับอะยะโกะ เทะหิวโหะ พี่ชายซึ่งทำงานธนาคารอยู่ในโตเกียวและครอบครัวได้มาร่วมงานด้วย คนในหมู่บ้านประมาณสองร้อยคนมาช่วยงาน บรรยากาศของหมู่บ้านชนบทที่สูญสลายไป หลังจากที่ชาวบ้านขายที่ดินและเลิกทำไร่ นา ได้หวนกลับมาอีกครั้ง ในขณะที่กำลังมีพิธีแต่งงานของหิวโหะอยู่นั้น ยาก็เสียชีวิตลง หิวโหะร้องไห้คิดถึงยาที่จากไปและลูกที่กำลังจะเกิดมา เขาได้ยินเสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล เสียงฟ้าร้องที่หิวโหะได้ยินน่าจะอนุมานได้ว่าเป็น สัญลักษณ์ของการคุกคามจากภาคอุตสาหกรรม ที่กำลังจะเข้ามายึดครองที่ดินผืนสุดท้ายของเขาไปในอนาคต

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สามารถมองเห็นได้ในนวนิยาย

เรื่องก็คือ

1. การล่มสลายของหมู่บ้านชนบท
2. เกษตรกรกับวิถีชีวิตใหม่
3. ธรรมชาติกับมนุษย์

1. การล่มสลายของหมู่บ้านชนบท

หมู่บ้านชนบทที่ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ท้องทุ่งสวนผัก ไร่เกาลัด บัดนี้สูญสลายไปจนหมดสิ้น เหลือเพียงบางสวนเล็กน้อยที่เจ้าของยังเก็บไว้ไม่ยอมขาย ท้องทุ่ง สวนผัก ไร่เกาลัด ได้กลายสภาพเป็นอพาร์ทเมนต์ โรงงานอุตสาหกรรม สเน็ก บาร์ และอื่น ๆ สำหรับคนที่ผูกพันกับผืนดินและธรรมชาติเช่นมิทซ์ซูโอะจึงรู้สึกอาลัยอาวรณ์ยิ่งนัก ทะเตะมะทซ์ุได้พรรณนาความรู้สึกของมิทซ์ซูโอะ เมื่ออยู่ในกรีนส์เฮ้าส์มะเขือเทศมองผ่านออกไปเห็นอพาร์ทเมนต์ที่สร้างใหม่ และภูเขาที่อยู่เบื้องหน้าว่า

“สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยตั้งแต่สมัยโบราณก็คือ ภูเขา เมื่อสองปีที่แล้วไม่มีอพาร์ทเมนต์และอื่น ๆ ผืนดินทั้งหมดเป็นทุ่งนา ไร่เกาลัด และป่าไม้หลายหลากชนิด สัญญาณแห่งการมีชีวิตอย่างเรียบง่ายของต้นไม้ หญ้า นก สัตว์แมลง ปลา มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ทุ่งนาแผ่กว้างอยู่ในผืนดินที่มีลักษณะเป็นหุบเขาซึ่งล้อมรอบด้วยป่าไม้หลายชนิด มีแม่น้ำไหลผ่านกลางหุบเขา เป็นท้องทุ่งดงามที่ไถพรวนกันมาหลายชั่วอายุคน ข้าวก็ปลูกได้ผลดี ทุ่งนาในหมู่บ้านจะรวมกันอยู่บริเวณนี้มิทซ์ซูโอะจะออกไปไถนา ดำนา ถอนหญ้า เกี่ยวข้าวกับพ่อแม่ในตอนที่ยังมีแสงตะวัน ส่งเสียงดังทักทายกับคนในหมู่บ้านที่อยู่ไกล ๆ” (25)

ภาพหมู่บ้านที่ดงามและอุดมสมบูรณ์ ความอบอุ่นใกล้ชิดกับเพื่อนบ้าน

ยังชัดเจนอยู่ในใจของมิทซ์ซูโอะ แต่นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นจนถึงในอดีตเมื่อสองปีมาแล้ว บัดนี้สิ่งเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง พื้นที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ได้หดหายไป ซึ่งก็หมายถึงว่าจำนวนผู้ที่เคยประกอบอาชีพเพาะปลูกได้ลดน้อยลงไปด้วย การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เกิดขึ้นจากการที่ทางจังหวัดมีโครงการที่จะสร้างแฟลตที่อยู่อาศัยและนิคมอุตสาหกรรมที่นี่ ทุกคนปล่อยมือจากที่ดิน เพราะถูกฟอนธนบัตรฟาดหัว เมื่อมิทซ์ซูโอะปรึกษากับเทะทซ์ซูโอะ พี่ชายที่ทำงานเป็นพนักงานธนาคารในโตเกียว ก็ได้รับการแนะนำว่า ถ้าขายได้ราคาดีก็ขายไปเถอะ ทั้งหมู่บ้านยอมขายหมด ครอบครัวของมิทซ์ซูโอะจึงไม่สามารถจะแข่งขันอยู่เพียงครอบครัวเดียวได้ และเมื่อทั้งหมู่บ้านตกลงขายที่ดิน หมูร์กแทรกเตอร์ก็เข้ามาเปลี่ยนภูมิประเทศท้องทุ่งที่สวยงาม ให้กลายเป็นป่าคอนกรีตในช่วงเวลาพริบตาเดียว

“หมูร์กแทรกเตอร์เข้ามาในหมู่บ้าน ล้มต้นไม้ใหญ่ ถอนรากถอนโคน ปรับหน้าดิน ถมที่นา พังไร่เก่าลัด เปลี่ยนเส้นทางแม่น้ำ ในช่วงพริบตาเดียวก็สร้างที่ราบโล่งราวกับจะมองเห็นเส้นขอบฟ้าขึ้นมาได้ แล้วเอาอิฐมาเรียงบนพื้นดินเกิดเป็นตึกขึ้นมา ผู้คนขนของใส่รถบรรทุกมารวมกันอยู่ที่นี่ ถนนในทุ่งนาถูกขยายให้กว้างขึ้น ราวตยางมะตอย รถวิ่งผ่านไปมาไม่ขาดสาย มีซูเปอร์มาร์เกต ร้านซูมิ สแน็ก” (26)

นี่คือผลพวงของการพัฒนาอุตสาหกรรม สัญญลักษณ์ของความเป็นสมัยใหม่ เมื่ออุตสาหกรรมเข้ามาถึงชนบท ชนบทก็ถึงกาลพ่ายแพ้แปรสภาพไปตามที่อำนาจเงินจะสั่งได้ เมื่อไม่มีไร่นาที่จะให้เพาะปลูกพืชผลอีกต่อไป ชาวไร่ชาวนาทั้งหลาย จึงต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นตามข้อตกลงในการซื้อขายที่ดิน นั่นก็หมายความว่า จำนวนผู้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมได้ถูกดูดเข้าไปในภาคอุตสาหกรรมอีกจำนวนหนึ่ง ผู้เขียนได้บรรยายถึงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

“มีท์ซูโอะกับพ่อแม่ได้รับการว่าจ้าง ให้ทำงานในโรงงานทำขนมในนิคมอุตสาหกรรมตามข้อตกลงให้ปล่อยที่ดิน เมื่อโทรศัพท์ปรึกษาพี่ชายที่อยู่โตเกียว ก็ได้รับการบอกเล่าว่า การมีที่ทำงานก็ดี จะได้ไม่ต้องใช้เงินในธนาคารที่ได้จากการขายที่ดิน มีท์ซูโอะเป็นคนขับรถบรรทุกขนาดเล็ก ขับรถไปส่งของที่ร้านขายส่ง พ่อกับแม่เป็นเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดโรงงาน เป็นงานนำเบือ เงินในธนาคารก็มี ไม่จำเป็นต้องอดทนทำ ทั้งสามปรึกษากันแล้วลาออกพร้อมกัน พรรคพวกในหมู่บ้านเดียวกันก็ทำงานในโรงงานได้ไม่นาน มีท์ซูโอะทำกรีนส์-แฮร์สพลาสติกในที่ดินซึ่งมีหญ้าขึ้นรกที่ยังเหลืออยู่ จะปลูกมะเขือเทศ แดงกว่าหรือไม้ดอกก็ได้ อยากรู้ก็อยากทำเกษตร ตั้งต้นใหม่” (27)

ผู้ที่เคยเป็นเกษตรกรผูกพันกับแผ่นดินที่ตัวเองเกิดและเติบโตขึ้นมา ทำงานเลี้ยงชีพอยู่บนแผ่นดินนั้นมาโดยตลอด เมื่อต้องพรากจากผืนแผ่นดินก็เท่ากับเป็นการสูญเสียตัวของตัวเอง อีกทั้งการทำงานที่เป็นระบบเหมือนเครื่องจักรในโรงงาน มีหัวหน้าคอยควบคุมตรวจตรา จึงอาจไม่เหมาะสมกับนิสัยของชาวไร่ชาวนาที่เคยมีอิสระในการทำงาน เป็นนายของตนเองในไร่นาซึ่งเป็นสมบัติของตัวเอง

เมื่อเลิกทำงานในโรงงาน มีท์ซูโอะหันกลับมาทำกรีนส์แฮร์สปลูกมะเขือเทศ เขารู้สึกว่ามะเขือเทศเป็นชีวิตของเขา ในการต่อสู้เพื่อทำการเกษตรขนาดเล็ก ๆ ในหมู่บ้านชนบทที่ล่มสลายไปแล้ว มีท์ซูโอะต้องการกำลังใจจากหญิงสาวสักคนหนึ่ง ในที่สุดเขาก็แต่งงานกับอะยะโกะ และกำลังจะมีลูกด้วยกัน แต่ผืนดินเล็กผืนสุดท้ายของเขา กำลังถูกกระแสของสมัยใหม่พัดกระหน่ำอย่างรุนแรง มีคนต้องการผืนดินผืนสุดท้ายของเขาไปทำศูนย์ขายรถเก่า เขาจะต่อสู้ต่อไปอีกได้นานเท่าใด มีท์ซูโอะสร้างครอบครัวใหม่ของเขาขึ้นมาแล้ว ขณะที่ครอบครัวเก่าซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ย่า และตัวเขาเองได้แตกสลายไปตามกระแสคลื่นที่

ดาโถมเข้ามา พอออกจากบ้านไปอยู่กับผู้หญิงบาร์ พร้อมทั้งนำเงินที่เหลืออยู่ในธนาคารไปให้ผู้หญิงจนหมดสิ้น แม่ออกไปทำงานก่อสร้าง บ้านไม่มีใครดูแล ครอบครัวที่อบอุ่นเมื่อครั้งยังทำนาปลูกข้าวได้แตกสลายไปโดยสิ้นเชิง ยาเสียชีวิตในระหว่างที่กำลังมีพิธีแต่งงานของเขา ครอบครัวของมิทซ์ซูโอะพังทะลายไปพร้อมกับหมู่บ้านชนบทที่งดงาม

2. เกษตรกรกับวิถีชีวิตใหม่

ชาวไร่ชาวนาที่เคยมีชีวิตเรียบง่าย ใช้จ่ายอย่างประหยัด เมื่อได้เงินจำนวนมากจากการขายที่ดิน รูปแบบของการดำเนินชีวิตจึงเปลี่ยนไป ครอบครัวของของมิทซ์ซูโอะก็อยู่ในจำพวกที่ถูกกระแสความเปลี่ยนแปลงนั้นพัดพาไปด้วย

“สามปีที่แล้ว เมื่อเงินที่แลกกับที่ดินสะพัดเหมือนฟองสบู่ ชาวบ้านในหมู่บ้านเริ่มปั่นป่วนกันทุกคน จากการที่ถูกจุดประกายความฝันสีรุ้งลาบครั้งหนึ่งในชีวิต มิทซ์ซูโอะ ซึ่งมีอายุ 20 ปี ก็เกิดความรู้สึกเหมือนกับได้เห็นความสว่างไสวอย่างฉับพลันอยู่เบื้องหน้า สู้สำหรับใส่ในพิธีบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่ สั่งตัดพิเศษด้วยผ้าจากอังกฤษ

พวกผู้หญิงสั่งทำกิโมโนปักสีสด ราคาถึง 5 แสน และ 1 ล้านเยน เข้าไปติดกับร้านขายกิโมโนนั่นเอง เซลล์แมนขายรถยนต์ บริษัทซื้อขายที่ดินจากฮอกไกโดที่ไม่เคยเห็นว่าเป็นอย่างไร ธนาคาร บริษัทประกัน ร้านขายต้นไม้ บริษัทท่องเที่ยวที่เข้ามาแนะนำให้ไปเที่ยวต่างประเทศ กลุ่มคนที่ไม่น่าไว้วางใจเหล่านี้มาอยู่ร่วมกัน เหมือนมดตอมน้ำตาล” (28)

ชีวิตที่เรียบง่ายของชาวไร่ชาวนาเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อมีคนเข้ามาเสนอให้ใช้เงินในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นผลประโยชน์ของคนเหล่านั้นทั้งสิ้น ทะตะมะทซ์ซูเปรียบเทียบกับได้อย่างเห็นภาพชัดเจนว่าเหมือนกับ “มดตอมน้ำตาล” เงินนั้นแม้

จะมีมากมายเพียงใด แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ก็ย่อมจะต้องหมดไปอย่างแน่นอน พ่อของ มิทซ์โฮะเป็นตัวอย่างของคนที่ถูกอำนาจเงินทำลายชีวิตที่เคยเรียบง่ายจนปั่นป่วน และในที่สุดก็ต้องสูญเสียเงินจำนวนมากที่ได้จากการขายที่ดินไป พ่อหลงไหล แสงสีในยามราตรี จนกระทั่งถูกผู้หญิงหลอกเอาเงินไปลงทุนทำสแน็ก และ ประสบกับความล้มเหลว เพราะไม่มีความสามารถในการบริหารธุรกิจ

อีกคนหนึ่งที่เกิดเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือ โคจิ เพื่อนของ มิทซ์โฮะ บ้านของโคจียังมีที่ดินเหลือพอที่จะทำนา อีกทั้งยังมีเงินจำนวนหนึ่ง จากการขายที่ดิน โคจิถูกผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้วและอาศัยอยู่ในแฟลตหลอก ล่อชวนกันไปเที่ยว จนต้องสูญเสียเงินจำนวนมาก และในที่สุดเมื่อไม่รู้จะ จัดการกับชีวิตของตัวเองและผู้หญิงอย่างไร จึงหาทางออกด้วยการฆ่าผู้หญิง ส่วนตัวเองต้องเข้าไปอยู่ในคุกหลายปี

พ่อของอะยะโกะเป็นตัวอย่างของชาวนาที่ร่ำรวยจากการขายที่ดิน และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการของสมัยใหม่ได้ คือนำเงินไปลงทุนทำให้เกิดดอก ผลมากขึ้น พ่อของอะยะโกะมีความสามารถในการทำธุรกิจ และไม่รู้สึกอาลัย อารมณ์กับอาชีพที่ต้องอยู่กับผืนแผ่นดิน อีกทั้งยังไม่ส่งเสริมให้บุตรสาวไปแต่งงานกับชาวนา แต่ที่อนุญาตให้แต่งงานกับมิทซ์โฮะ ก็เพราะการทำกรีนส์เฮ้าส์ ปลุกมะเขือเทศเป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่ ไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานกลางแจ้ง และยังแนะนำให้มิทซ์โฮะไปทำกิจการอย่างอื่น เช่น บิมน้ำมัน หรือแฟมิลี เรซทัวรอง แล้วปลุกมะเขือเทศเป็นงานอดิเรก นอกจากนั้นพ่อของอะยะโกะยัง ชอบแต่งตัวเลียนแบบฝรั่งอีกด้วย เช่น ใส่กาวน์สีม่วง สูบไปป์ แบบดาราในหนัง อเมริกัน บ้านที่ปลุกใหม่มีโคมไฟแบบฝรั่งเช่นเดียวกับบ้านมิทซ์โฮะ แต่ทุกอย่าง ดูมีราคาแพงกว่า พ่อของอะยะโกะพยายามจะเปลี่ยนตัวเองจากชาวนาเป็นนัก ธุรกิจ ถ้าจะมองในแง่ดีก็คือสามารถปรับตัวให้เข้ากับคลื่นสมัยใหม่ที่กำลังถาโถม

เข้ามาได้ ในขณะที่พ่อของมิทซูโอะถูกกระแสน้ำพัดจมหายลงไปในท้องทะเล วิถีชีวิตของเกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของแต่ละคน ผู้ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ก็สามารถจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุข ส่วนพวกที่ปรับตัวไม่ได้ก็ต้องเป็นเหยื่อของยุคสมัยไปในที่สุด

3. ธรรมชาติกับมนุษย์

หมู่บ้านชนบททั้งหมู่บ้านได้กลายเป็นนิคมอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัยร้านค้า สถานบริการ ตามที่ภาคอุตสาหกรรมได้สั่งการมา จะเหลือเพียงแม่น้ำที่เป็นหัวใจของหมู่บ้านที่ยังคงอยู่ แต่ก็ไม่วายจะเกิดความเปลี่ยนแปลง คือมีการเปลี่ยนเส้นทางแม่น้ำบางตอนเพื่อให้การก่อสร้างทำได้ง่ายขึ้น และเมื่อผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัย แม่น้ำใสสะอาดที่เคยเห็นปลาแหวกว่ายไปมา ก็แปรสภาพไปอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของมิทซูโอะที่มีต่อแม่น้ำว่า

“เกิดความรู้สึกอยากตกปลาขึ้นมา ตอนเป็นเด็ก ชอบตกปลาในแม่น้ำคนเดียว พอมองแม่น้ำแล้วจิตใจจะสงบอย่างประหลาด เวลาเป็นหัดมีใช้ พ่อจะจับปลาเล็ก ๆ จากแม่น้ำข้างหลังไปปล่อยในถัง พ่อได้เอามือแก่งในน้ำ จับปลาดูเล็ก ๆ ไข่ก็ลดลง พ่อแม่มักจะพูดเสมอว่า ลูกคนนี้ไม่เปลืองเงิน ไม่ต้องใช้ยานาหมอต ตั้งแต่ชายที่เดินไปทำอาชีพฟาร์มมิทซูโอะนี่ก็ขึ้นได้ว่าไม่เคยไปตกปลาที่แม่น้ำข้างหลังนี้เลย ปลาอาจไม่มีแล้วคงจะมีแต่กุ้งน้ำจืดตัวเล็ก ๆ กระมัง” (29)

มิทซูโอะมีความผูกพันกับแม่น้ำอย่างลึกซึ้ง เพียงได้มองลำน้ำเขาก็เกิดความสงบอย่างประหลาด แต่เมื่อมิทซูโอะออกไปตกปลาอีกครั้ง หลังจากชายที่เดินไปแล้วเขาก็ได้พบกับสภาพแม่น้ำที่เปลี่ยนไป

“มิทซูโอะปล่อยสายเบ็ดลงไปในน้ำ ได้กลิ่นเหม็น เศษด้วยขามแตก ขวด

เปล้า กระบองเปล้า ตึกตาพลาสติกจมอยู่ในน้ำ แม่น้ำไหลตัดผ่านอพาร์ทเมนต์ เพียงใช้รถขุดดินออก เอาคอนกรีตโบกกับริมแม่น้ำ ก็สามารถเปลี่ยนเส้นทาง แม่น้ำได้อย่างง่ายดาย ช่วงที่แม่น้ำผ่านอพาร์ทเมนต์กลายเป็นคูสกปรก เพราะมีน้ำเสียปล่อยลงมา” (30)

แม่น้ำของมิทซูโอะบางตอน ได้กลายเป็นคูสกปรกเต็มไปด้วยขยะไปเสียแล้ว ตามความเจริญทางวัตถุที่เข้ามา แต่แม้กระนั้นสำหรับมิทซูโอะ แม่น้ำก็ทำให้จิตใจของเขาสงบลงได้

“เขามองดูแม่น้ำ เศษผัก กล่องผงซักฟอกลอยมา แม้กระนั้นเมื่อมองน้ำแล้ว ก็ทำให้จิตใจสงบ” (31)

ธรรมชาติกับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ ธรรมชาติช่วยปลอบประโลมเยียวยาจิตใจที่เจ็บป่วยให้ผ่อนคลายลงได้ แต่มนุษย์มักจะไม่ค่อยรู้สึกถึงความสำคัญของธรรมชาติในจุดนี้ และมักจะเข้าไปทำลายธรรมชาติจนถึงกาลวิกฤติแล้ว จึงเริ่มที่จะคิดถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติเอาไว้มิทซูโอะเป็นผู้ที่ผูกพันและสำนึกถึงความสำคัญของธรรมชาติ แต่เขาเพียงคนเดียวมีโอกาสจะตัดทอนกระแสแห่งการทำลายล้างได้ ความรู้สึกของเขาจึงน่าจะพูดได้ว่ามีทั้งความอาลัยอาวรณ์และเจ็บปวดอยู่ด้วย ความรู้สึกนี้คงเป็นความรู้สึกเดียวกับผู้เขียนคือ ทะตะมะทซุ วะเฮะอิ ที่ได้เขียนถึงแม่น้ำเอะกะวะในหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่ซึ่งก็คือแม่น้ำของมิทซูโอะในนวนิยายเรื่องนี้ว่า

“แม่น้ำเอะกะวะซึ่งเคยเป็นเสมือนเส้นชีวิตของหมู่บ้าน ถูกเปลี่ยนเส้นทางน้ำไหล เพื่อความสะดวกในการก่อสร้างอพาร์ทเมนต์ และกลายเป็นคูน้ำสกปรกส่งกลิ่นเหม็น กันแม่น้ำที่เคยมีทรายสีขาวหยาบ ๆ ทั่วมุม ก็มีเศษขวดแตกจมอยู่กระบองเปล้า ขยะ เศษพลาสติกลอยมาตามน้ำ เด็ก ๆ หย่อนสายเบ็ดลงไปก็ได้แต่กุ้นน้ำจืดตัวเล็ก ๆ” (32)

การพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมย่อมจะนำความหายนะมาสู่มนุษย์อย่างแน่นอน เพราะมนุษย์มีอาจจะอยู่ได้โดยไม่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ผืนแผ่นดิน อากาศ สายน้ำ ทะเล ภูเขา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชีวิตมนุษย์มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจและร่างกาย จุดนี้อาจเป็นจุดหนึ่งที่ทะเลาะทะเลาะที่สุดต้องการชี้ให้ผู้อ่านได้มองเห็นในนวนิยายเรื่องนี้

ถ้าจะกล่าวโดยสรุปก็คือ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” เป็นการมองสมัยใหม่จากแง่มุมของชนบท ทะเลาะทะเลาะที่สุดได้พรรณนาให้เห็นภาพของหมู่บ้านชนบทที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ เมื่อความเป็นสมัยใหม่เข้ามาถึงได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เป็นการมองปัญหาทางด้านจิตใจของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่ยพยายามจะดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินที่ตัวเองเกิดและเติบโตมา ด้วยอาชีพที่บรรพบุรุษทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ นับเป็นการเสนอปัญหาในด้านที่ต่างกับนวนิยายในสมัยเมจิ และทออิโมะ ที่มักจะเสนอปัญหาจากสถานภาพของชายหนุ่มจากชนบทที่เข้าไปพบความเป็นสมัยใหม่ในเมืองใหญ่ ในเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ก็คือสถานภาพของพี่ชายของมิทซึโอะที่ไม่ยอมสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมของพ่อ เขาเลือกที่จะเข้าไปทำงานเป็นพนักงานธนาคารในโตเกียว

ถ้าจะมองในแง่ของปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ก็อาจจะพูดได้ว่าการรुक้าเข้าไปสร้างโรงงาน ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านชนบท ทำให้พื้นที่เพาะปลูกลดน้อยลง ซึ่งก็หมายความว่าพืชพันธุ์ไม้ย่อมลดน้อยลงด้วย จำนวนประชากรในภาคเกษตรลดน้อยลง จากการสูญเสียพื้นที่ในการทำกิน และในที่สุดก็ถูกดูดกลืนเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรมอย่างถาวร และแน่นอนที่สุดสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติถูกทำลาย แม่น้ำเกิดความสกปรก สัตว์น้ำก็ลดน้อยลงด้วย

ถ้าจะมองในแง่ของสภาพจิตใจชาวไร่ชาวนาที่ผูกพันกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

เช่น มิทซูโอะ ต้องเผชิญกับสภาพจิตใจที่เกิดมลพิษ กล่าวคือต้องต่อสู้กับกระแสคลื่นที่เขี้ยวกรากของสมัยใหม่ ไม่สามารถกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบเดิมได้ ต้องต่อสู้ปกป้องผืนดินผืนสุดท้ายอย่างเต็มที่ และรู้สึกขมขื่นที่เห็นธรรมชาติที่งดงามต้องถูกทำลายอย่างโหดร้าย

นอกจากนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว “หอรักษาโรค” (Chiryoto : 1990) ของโอเอะ เค็นสะบุโร นักเขียนรางวัลโนเบลคนล่าสุด ก็เป็นงานเขียนอีกเรื่องหนึ่งที่พูดถึงโลกในอนาคต เมื่อมนุษย์ใช้ทรัพยากรจนหมด และสภาพแวดล้อมถูกทำลายโดยสิ้นเชิง โลกในตอนนั้นอยู่ในสภาพทรุดโทรม จนมนุษย์ไม่อาจจะดำรงชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป จึงได้เกิดความคิดที่จะสืบทอดวัฒนธรรมอารยธรรม ศิลปะ เทคโนโลยี ของมนุษยชาติเอาไว้ ด้วยการเลือกผู้เยาว์ชายหญิงที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ในแต่ละสาขา จำนวน 1 ล้านคน เพื่อเดินทางไปอยู่โลกอื่น ส่วนคนที่ไม่ได้รับเลือกจำนวนมาก ก็จะถูกทิ้งอยู่ในโลกนี้และต้องตายในที่สุด เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่เลวร้ายมาก ในจำนวนผู้ที่ยังอยู่ในโลกเก่ามีผู้ที่ได้รับเลือกให้เดินทางไปโลกใหม่แต่สมัครใจที่จะอยู่ด้วย พวกเขาอยู่เพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือคนที่ไม่ได้มีความรู้ความสามารถเท่าพวกที่ถูกเลือก และอยู่เพื่อช่วยสืบทอดอารยธรรม เทคโนโลยีของมนุษยชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป แม้จะอยู่ในระดับต่ำกว่าเดิมก็ตาม

เมื่อกลุ่มคนที่ได้รับเลือกเดินทางไปสู่โลกใหม่ ก็ได้พบหอรักษาโรคโดยบังเอิญ ใครก็ตามเมื่อเข้าไปในหอนี้ร่างกายจะกลับแข็งแรง สามารถต้านทานกับสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มคนพวกนี้ซึ่งอยู่ในองค์การสตาร์ชิฟต้องเดินทางกลับมาสู่โลกเก่า เพราะสภาพแวดล้อมในโลกใหม่เลวร้ายกว่าจนไม่สามารถอยู่ได้ คนเหล่านั้นวางแผนไว้ว่าเมื่อกลับมาอยู่ในโลกเก่าก็จะใช้คนที่เหลืออยู่เยี่ยงทาสเพื่อต่ออายุมนุษยชาติ ฮะจิเมะ ตัวละครเอกในเรื่อง

เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเลือกให้เดินทางไปโลกใหม่ และเข้าไปในหอรักษาโรค ได้รับการฟื้นฟูสุขภาพกลับมา เธอเป็นสมาชิกขององค์การสตาร์ชิพ ฮะจิเมะกำลังจะมีลูกกับคนรักที่ชื่อริทซัง เมื่อฮะจิเมะคิดถึงอนาคตของลูกที่กำลังจะเกิดมา และจะต้องอยู่ในสังคมที่ผู้แข็งแกร่งเท่านั้นที่จะอยู่ได้แล้ว ทำให้เขารู้สึกขมขื่นและตัดสินใจเข้าร่วมกับฮะนะวะซึ่งเป็นแกนนำในการต่อต้านการเดินทางไปโลกใหม่ ต่อสู้กับองค์การสตาร์ชิพ เพื่อช่วยเหลือคนที่เหลืออยู่ในโลกนี้ ทะกะกะมิฟอของฮะจิเมะ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในองค์การสตาร์ชิพ ได้พยายามพาฮะจิเมะและฮะนะวะไปที่สำนักงานสตาร์ชิพ แต่เมื่อมีการพูดคุยกันก็ทำให้ทะกะกะมิเปลี่ยนความคิดไปในทางที่ดี

ริทซังได้มีโอกาสดูวิดีโอที่ทะกะกะมิเอาให้ดู ได้เห็นสภาพของคนญี่ปุ่นวัยกลางคนคนหนึ่งเข้าไปในหอรักษาโรค มีอาการเหน็ดเหนื่อยดูไม่มีความสุข เธอเกิดความรู้สึกว่าคุณผู้ชายทุกคนต่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็พวกที่ได้รับความนิยมหรือพวกที่ถูกทอดทิ้งอย่างตัวเอง ถึงแม้คนเหล่านี้จะดูแข็งแรงสดชื่นเมื่อออกจากห้องก็ตาม

อาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งสำคัญที่โอเอะต้องการให้ผู้อ่านทบทวนกลับมาคิดก็คือ การพัฒนาเทคโนโลยีนั้นทำให้เกิดผลอะไรบ้าง มิใช่เพียงแต่ทำลายสิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนหมดสิ้นหรือ การพัฒนาเทคโนโลยีได้สร้างมนุษย์ประเภทใดขึ้นมาในสังคมสมัยใหม่ที่ผู้แข็งแกร่งเท่านั้น จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ คนอ่อนแอด้วยความสามารถจะถูกทอดทิ้ง โอเอะคิดว่าคนอ่อนแอก็สามารถจะร่วมอยู่ในสังคมได้ตามความสามารถที่มีอยู่ ถึงแม้ว่าโอเอะจะมีได้กล่าวถึงปัญหาสภาพแวดล้อมโดยตรงเช่นนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็สามารถทำให้ผู้อ่านจินตนาการถึงความน่ากลัวของโลกในอนาคต เมื่อสภาพแวดล้อมถูกทำลายโดยสิ้นเชิง และทรัพยากรสูญสลายไปจนหมดได้อย่างดี

สรุปบทที่ 3

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนระมะตะของฉัน” “หลากหลายมวลมลพิษ” และ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดจากความเป็นสมัยใหม่คือ ธรรมชาติถูกทำลายอันมีอิทธิพลถึงความเป็นอยู่ของมนุษย์ เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อนำประชาชนส่วนหนึ่งให้พ้นจากความยากจน ด้วยการบอกว่า จะได้มีงานทำในโรงงานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมา สิ่งติดตามมาก็คือของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีได้ผ่านการบำบัดกำจัดพิษออกอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดความมั่งงายและความโลภของผู้ประกอบการ ก็ทำให้ท้องทะเล อากาศ พื้นแผ่นดินเกิดเป็นพิษ และในที่สุดพิษนั้นก็กลับมาสู่มนุษย์ทำให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ โรคร้ายนั้นทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีนระมะตะในเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนระมะตะของฉัน” คือตัวแทนของมนุษย์ที่ต้องประสบชะตากรรมเช่นนั้น และเมื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขยายตัวออกไปมากขึ้น ก็นำไปสู่ความหายนะของชนบท เป็นกลางร้ายแห่งการล่มสลายของเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูก และประชากรในภาคเกษตรได้ถูกดูดซึมเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม พื้นที่สีเขียวลดลง

ในด้านการเกษตร สมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าการเกษตรจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่จ้างแรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ได้ผลผลิตตามธรรมชาติมาเป็นการเกษตรที่ถูกอุตสาหกรรมและการค้าครอบงำ เกษตรกรต้องหันมาใช้เครื่องจักรราคาแพง ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมีต่าง ๆ ในการเพาะปลูกเพื่อทุนแรงและเพิ่มผลผลิต เครื่องจักรทำให้เกษตรกรต้องออกไปทำงานหากินที่อื่น เพื่อนำเงินมาผ่อนจ่ายค่าเครื่องจักร กล่าวคือเกษตรกรไม่ต้องใช้แรงงานในการเกษตร แต่ต้องเอาแรงงานไปใช้ในงานอย่างอื่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมี ทำให้ดิน น้ำ อากาศ เกิด

มลพิษ และเป็นอันตรายต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภค หลักการสมัยใหม่ที่เน้นประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว ความสวยงาม ทำให้วิถีการดำรงชีวิตถูกบิดเบือนไป จากวิถีที่ควรเป็นที่ต้องทำตัวให้เข้ากับธรรมชาติ มิใช่เอาชนะธรรมชาติ การพยายามจะเพิ่มผลผลิต โดยใช้ผลิตภัณฑ์วิทยาศาสตร์เข้าช่วย การทำให้พืชผักผลไม้ดูสวยงามเกินความจริง ด้วยการใส่สิ่งที่มีโซผลิตผลจากธรรมชาติมาเสริมแต่ง ทำให้เกิดผลร้ายแก่ตัวมนุษย์เอง และกว่ามนุษย์จะรู้ว่าการพยายามจะเอาชนะธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็เกือบจะสายเกินไปเสียแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถ

- (1) Michiko Ishimure, Kugaijōdō : Wagaminamatabyō (Tokyo : Kōdansha, 1993), 72.
- (2) Ibid, p.69.
- (3) Ibid, p.128.
- (4) Ibid, p.142.
- (5) Ibid, p.66.
- (6) Ibid, p.170.
- (7) Ibid, p.186.
- (8) Ibid, p.233.
- (9) Ibid, p.231.
- (10) Ibid, pp.14-15.
- (11) Ibid, p.27.
- (12) Sawako Ariyoshi, Fukugōosen (Tokyo :Shinchōsha, 1992), 507.
- (13) Ibid, p.230.
- (14) Ibid, p.216.
- (15) Ibid, p.219.
- (16) Ibid, p.192.
- (17) Ibid, p.155.
- (18) Ibid, p.157.
- (19) Ibid, p.158.
- (20) Ibid, p.175.

(21) Ibid, p.182.

(22) Ibid, p.211.

(23) Ibid, p.402.

(24) Ibid, p.391.

(25) Wahei Tatematsu, **Enrai** (Tokyo : Kawadeshobōshinsha, 1993), 24.

(26) Ibid.

(27) Ibid, p.12.

(28) Ibid, p.141.

(29) Ibid, p.91.

(30) Ibid, p.93.

(31) Ibid, p.184.

(32) Ibid, p.278.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุป

จากการศึกษาผลงานทางวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่ถูกพัฒนาเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ และเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัวก็คือ

1. สภาพของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะของครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยว การรับเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา ทำให้ลูกชายคนโตมีทางเลือกใหม่ที่มีใ้ไขการสืบทอดอาชีพของบิดาเพียงอย่างเดียวเช่นสมัยก่อน เขามีอิสระที่จะประกอบอาชีพใด ๆ ก็ได้ เมื่อจบการศึกษาดำเนินระบบการศึกษาสมัยใหม่ ลัทธิประชาธิปไตยได้ลดอำนาจของพ่อลง ความคิดในเรื่องสิทธิเสมอภาคระหว่างชายหญิง ทำให้สถานภาพสตรีสูงขึ้น สตรีกล้าที่จะประพฤติฝ่าฝืนข้อห้ามทางจริยธรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ความรู้สึกในหน้าที่แม่บ้านเจือจางลง ครอบครัวจึงอยู่ในสภาพที่มีเพียงกรอบที่ประคองให้เห็นเป็นรูปร่างของครอบครัวอยู่เท่านั้น ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเปลี่ยนไป จากสมัยก่อนที่พ่อมีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด เมื่อเป็นเช่นนี้ เด็กหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อยจึงประสบกับภาวะโดดเดี่ยวอ้างว้าง พวกเขาพยายามสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้น เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะคลุมเครือ ก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเพื่อนและคนรัก แต่ละคนจะอยู่ในโลกแคบ ๆ ของตัวเอง ไม่ต่อสู้ แต่จะทำตามที่ตัวเองพอใจ รัศมีดวงที่จะไม่เข้าไปส่องล้ำอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันต่างก็มีความเข้าใจในความทุกข์ ความโดดเดี่ยวของกันและกัน

2. ปัญหาคนชรา สภาพของประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีคนเกิดน้อยตายน้อย และอายุยืนยาวเพราะกินดีอยู่ดี ได้รับการดูแลรักษาพยาบาลอย่างดี ทำ

ให้คนมีอายุยืนมากขึ้น และจำนวนคนชราก็มากขึ้นด้วย ปัญหาที่ตามมาก็คือ การดูแลคนชรา เมื่อมีอายุยืนยาว ก็ย่อมหมายความว่าช่วงเวลาในวัยชราจะ นานขึ้น และต้องการการดูแลมากขึ้น การดูแลคนชราบางรายที่ป่วยหนักถึงขั้น หลงลืม จึงเป็นภาระหนักอึ้งของครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ทั้งสามี และภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่ คนชราที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับลูกหลานยิ่ง เป็นปัญหาหนักเมื่อคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บป่วยขึ้นมา แน่นนอนเมื่อถึงเวลานั้นการ ช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาล ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ในกรณีของ คนชราที่ต้องย้ายที่อยู่จากชนบท เพื่อมาอยู่กับครอบครัวของลูกหลานในเมือง ยามแก่เฒ่าก็จะเกิดปัญหาอีกแบบหนึ่ง คือการขาดเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยที่จะพูดคุยกันได้อย่างถูกใจ เมื่อเกิดอาการเหงา การหลงลืมก็จะยิ่งแสดงอาการให้ เห็นเร็วยิ่งขึ้น

3. ปัญหาสิ่งแวดล้อม สมัยใหม่และอุตสาหกรรมได้ทำลายสิ่งแวดล้อม ลงโดยสิ้นเชิง แม่น้ำ ทะเล อากาศ ฝุ่นแผ่นดินเกิดมลพิษจากสารเคมี ควัน พิษจากโรงงานอุตสาหกรรม รถยนต์ และมีผลต่อมาถึงตัวมนุษย์เอง เพราะ ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ล้วนแต่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวทั้งสิ้น การ ไม่ใส่ใจกับสภาพแวดล้อมทำให้เกิดโรคประหลาดที่ทำให้มนุษย์ต้องทุกข์ ทรมาณตลอดชีวิต วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ผูกพันกับธรรมชาติต้องถึงกาลอวสาน พื้นที่เพาะปลูกลดน้อยลง เพราะถูกภาคอุตสาหกรรมยึดครองไปเป็นโรงงาน ที่อยู่ อาศัยและอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปมีอิทธิพลต่อชีวิต ของมนุษย์ทั้งด้านความเป็นอยู่ และชีวิตจิตใจ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้ญี่ปุ่นสมัยใหม่จะได้กลายเป็นประเทศ ที่มั่งคั่ง ก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีอย่างสูงก็ตาม แต่การพัฒนานั้นได้ทิ้งร่องรอย ไว้ในสังคมที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นต้องหยุดหันมามองว่า ขณะที่ได้รับความสมบูรณ์พูน

สุขทางวัตถุมากมาย พวกเขาได้สูญเสียอะไรไปบ้าง และสิ่งที่ได้มาคุ้มค่า
กับสิ่งที่สูญเสียไปหรือไม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 1

ประวัตินักเขียน

โคะจิมะ โนะบุโอะ

โคะจิมะ โนะบุโอะ (Kojima Nobuo : 1915-ปัจจุบัน)

โคะจิมะ โนะบุโอะ เกิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1915 ที่จังหวัดกิฟุ เขาเริ่มสนใจวรรณคดีตั้งแต่เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมปลาย และเริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ตอนนั้น หลังจากจบมัธยมปลายโคะจิมะเข้าเรียนต่อในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียวอิมพีเรียล เมื่อจบจากมหาวิทยาลัยโตเกียวอิมพีเรียล เขาก็ถูกส่งไปประเทศจีนในฐานะทหารของหน่วยสืบราชการลับ หลังจากนั้นได้กลับมาเป็นครูในโรงเรียนมัธยมปลาย ในช่วงที่ทำงานในโรงเรียนได้ร่วมกับเพื่อนออกวารสารชื่อ “โดจิดะอิ” (Dōjidai) ซึ่งเป็นโอกาสให้เขาได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ในรถไฟ” (Kisha no Naka) และอื่น ๆ ลงในวารสารฉบับนี้

ต่อมาโคะจิมะได้รับรางวัลอะกุตะงะวะครั้งที่ 3 จากเรื่อง “โรงเรียนอเมริกัน” (Amerikan Sukūru : 1954) งานเขียนในระยะแรก ๆ ของโคะจิมะส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเสียดสีและมีอารมณ์ขัน และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่นวนิยายที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แสดงนัยเปรียบเทียบมากขึ้น

ในช่วงระหว่างปี 1957-1958 โคะจิมะเดินทางไปศึกษาที่อเมริกาด้วยทุน รอคักฟีลเลอร์ หลังจากกลับมาได้ 5 ปี ภรรยา ก็เสียชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งเต้านม ในปี 1963 เขาได้นำประสบการณ์ชีวิตในช่วงนี้มาเป็นวัตถุดิบในการ

เขียนนวนิยายเรื่อง “ครอบครัวสลาย” (Hōyōkazoku : 1965) นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลทงนิสะกิ จุนอิชิโร ครั้งที่ 1 ต่อมาในปี 1968 โคะจิมะได้เขียนนวนิยายเรื่อง “เมือง” (Machi) ลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสารกุนไซ (Gunzō)

ในปี 1982 โคะจิมะได้รับรางวัลเกะอิจุทซุอินจากเรื่อง “เหตุผลของการแยกทาง” (Wakareru Riyū) ในนวนิยายเรื่องนี้เขาใช้วิธีเขียนแบบเหมือนจริง ผสมกับการสมมุติแต่งขึ้นมา และใช้สำนวนการเล่าที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา โคะจิมะใช้วิธีการเขียนเดียวกันนี้ในเรื่อง “มิโนะ” (Mino : 1977-1980) นวนิยายที่พูดถึงจังหวัดกิฟุซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา ส่วนเรื่อง “จดหมายของคันโนะมิทซึโกะ” (Kanno Mitsuko no Tegami : 1981-1985) ได้ใช้วิธีเขียนแบบจดหมาย

นวนิยายบางเรื่องของโคะจิมะจะมีลักษณะเป็นบทละครอยู่ด้วยเช่นเรื่อง “ไม่ว่าจะทางไหน” (Dochirademo : 1970) “ข้างหน้าคือความมืด” (Issunsa-kiwa Yami : 1978) ผลงานเหล่านี้ได้ถูกนำไปแสดงเป็นละครเวทีโดยคณะละครต่าง ๆ นอกจากนั้นโคะจิมะยังมีงานเขียนที่มีลักษณะเป็นบทวิจารณ์ด้วย เช่น “ชีวประวัตินักเขียนเชิงวิจารณ์ของฉัน 1, 2, 3” (Watashi no Sakka Hyōden I,II,III : 1972, 1975) “การเดินทางของนักเขียนของฉัน 1, 2, 3” (Watashi no Sakka Henrei I,II,III : 1980, 1981) งานเขียนทั้งสองเรื่องนี้ได้รับรางวัลเกะอิจุทซุเซ็นมมุนดะอิจิน ครั้งที่ 23 และรางวัลนิฮนบุงะกุดะอิ ครั้งที่ 13 ตามลำดับ

งานเขียนอื่น ๆ นอกจากนี้ก็ยังมีเรื่อง “ดาว” (Hoshi : 1954) “แบบหญิง” (Joryū : 1960) “ความสุข” (Happinesu : 1973) รวมงานเขียนของโคะจิมะ โนะบุโอะ มีทั้งหมด 6 เล่ม จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ เมื่อปี 1971

โค ฮะรุโตะ

โค ฮะรุโตะ (Kō Haruto : 1906-1988)

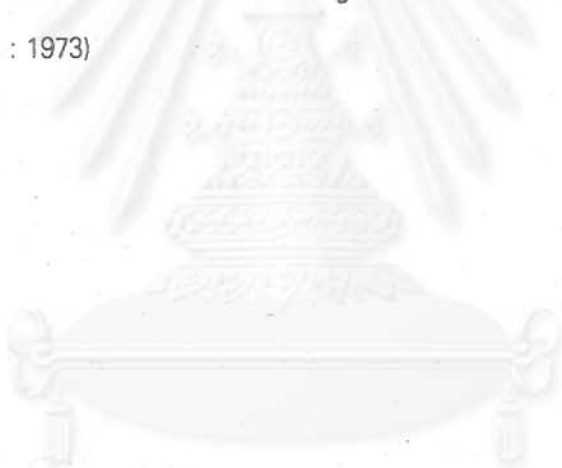
โค ฮะรุโตะ เป็นทั้งกวีและนักเขียนนวนิยาย เกิดที่จังหวัดคุมาโมะโตะ พ่อทำงานในบริษัทปูนซีเมนต์ของญี่ปุ่น เมื่อจบชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนเมจิจะกุอิน ตอนแรกโคคิดจะเป็นจิตรกร จึงไปศึกษาการวาดรูปกับบนะกะงะวะ คะสุมะซะ (Nakagawa Kazumasa) ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่เมจิจะกุอินก็เกิดเปลี่ยนใจอยากเป็นกวี จึงได้หันมาศึกษาทางด้านกวีนิพนธ์กับเซ็งกะโมะโตะมะโร (Senka Motomaro) หลังจากจบการศึกษาโคได้เข้าทำงานในสำนักพิมพ์ชูฟูโนะโตะโมะฉะ (Shufu no Tomosha) หลังจากที่ทำงานอยู่ในบริษัทนี้ได้ 7 ปี จึงออกมาเป็นนักเขียนอิสระ ในระหว่างนั้นได้เขียนบทกวีลงในนิตยสารดะอิโหวะ (Daichōwa) ซึ่งมุฉะโนะโคจิ ซะเนะอะทซุ (Mushanokoji Saneatsu) เป็นผู้จัดทำขึ้น ในปี 1936 ภายหลังจากได้รวบรวมพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือชื่อ “รวมบทกวีของโค ฮะรุโตะ” เป็นบทกวีที่สืบทอดแนวการเขียนของโมะโตะมะโร แสดงให้เห็นความมีมนุษยธรรม ในปี 1939 เขาได้จัดพิมพ์หนังสือรวมบทกวี ชุดที่ 2 ขึ้น ชื่อ “หมอนในน้ำ” (Suijū no Kuwa) มีความหนาถึง 370 หน้า

ในปี 1940 ได้เขียนนวนิยายชื่อ “แผ่นดินแห่งเงา” (Kage no Tochi) ลงในนิตยสาร “bungakukai” (Bungakukai) ถือเป็นการเริ่มต้นการเขียนนวนิยายของเขา งานเขียนเรื่องนี้ถึงแม้จะยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย แต่ก็เป็งานเขียนที่แสดงให้เห็นโชคชะตาที่ขมขื่นของตัวละครเอกซึ่งถูกตำรวจจับไปคุมขังและถูกสอบสวนเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นพวกนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ โค ฮะรุโตะเข้าสู่วงการนักเขียนในช่วงเวลาเดียวกันกับอะเบะ โคโบ และนักเขียนในกลุ่ม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 งานเขียนที่สำคัญคือ “สาวอีสาน” (Tōhoku no Onna : 1948) “กลางหน้าร้อน” (Manatsu : 1948) “หุบเขาแห่งหนึ่ง” (Aru Tanima : 1994) “ลายนิ้วมือ” (Shinmon : 1950) “บุพเพสันนิวาสอันใด” (Donna Goende : 1988) และอื่น ๆ งานเขียนของโค ฮะรุโตะส่วนใหญ่จะอิงอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของเขา

ในปี 1971 เขาได้รับรางวัลโยะมิอุริครั้งที่ 2 จากนวนิยายเรื่อง “ลำแสง” (Jichijō no Hikari : 1970) และในปี 1973 ได้รับรางวัลฮิระบายะชิ ครั้งที่ 2 จากนวนิยายชื่อ “แขกที่ได้รับเชิญมาในโลกนี้” (Konoyo Ni Manekarete Kyaku : 1973)

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทะเลเตมะทซุ วะเฮะอิ

ทะเลเตมะทซุ วะเฮะอิ (Tatematsu Wahei : 1947-ปัจจุบัน)

ทะเลเตมะทซุ วะเฮะอิ เกิดที่จังหวัดโทะฉิมิจิ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1947 ชื่อจริงคือ โยะโกะมะทซุ คะสุโอะ (Yokomatsu Kazuo) จบการศึกษาจากคณะเศรษฐศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยวะเซดะ เมื่อปี 1971 ในสมัยที่เป็นนักศึกษาได้เดินทางไปท่องเที่ยวในแถบโอกินาวา เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เขาได้นำประสบการณ์ที่ได้มาเขียนเรื่องสั้นชื่อ “จักรยาน” (Jitensha) ลงในวารสารวะเซดะบุงะกุ ฉบับเดือนตุลาคม ปี 1970 ซึ่งทำให้ได้รับรางวัลวะเซดะบุงะกุสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ ครั้งที่ 1 และในเดือนมีนาคม ปี 1971 เขียนเรื่องสั้นชื่อ “ตอนนี้ได้เวลาแล้ว” (Ima mo Tokida) ลงในนิตยสาร “ชินโงะ” (Shinshō) และได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลชินโงะสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ ต่อมาในปี 1973 ทะเลเตมะทซุได้กลับไปเมืองอุทซุโนะมียะ จังหวัดโทะฉิมิจิ และเข้าทำงานที่ฝ่ายการศึกษาของที่นั่นเป็นเวลา 5 ปี 9 เดือน

ในเดือนธันวาคม ปี 1978 เขาได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลอะกุตะงะวะจากเรื่องสั้นชื่อ “ภูเขาเรืองแสงแดง” (Akakuterikagayaku Yama) ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารชินโงะ ทะเลเตมะทซุได้ลาออกจากราชการ และเริ่มชีวิตนักเขียนอย่างแท้จริงตั้งแต่ตอนนั้น

ในปี 1979 เขาได้เขียนเรื่อง “บ้านที่ปิดตาย” (Tojiru Ie) ลงในนิตยสาร “บุงะกุวะอิ” และได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลอะกุตะงะวะอีกครั้ง จากเรื่อง “มูระซะมะ” (Murasame)

ในปีเดียวกันนี้ทะเลเตมะรุได้จัดพิมพ์นวนิยายหลายเรื่องออกเป็นรูปเล่มคือ “รถเพลิง” (Hi no Kuruma) จากสำนักพิมพ์มุเอะอิฉะ “บางครั้งก็ต้องพักผ่อน” (Tamami wa Kyusoku mo Hitsuyo da) จากสำนักพิมพ์เดียวกัน “แสงสว่าง” (Hikari Nioi Michiteyo) จากสำนักพิมพ์โมเอฉะ “บ้านที่ปิดตาย” จากสำนักพิมพ์บุงเงอิฉุมนฉุ ผลงานเหล่านี้ทำให้ทะเลเตมะรุได้รับการยอมรับในฐานะนักเขียนหน้าใหม่ที่มีความสามารถ

ในเดือนมีนาคม ปี 1980 เขาได้เขียนเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai) ลงในนิตยสาร “บุงเงอิ” และในเดือนมิถุนายนได้รวมพิมพ์เป็นรูปเล่มร่วมกับเรื่อง “มูระชะเมะ” โดยสำนักพิมพ์คะวะเดะโอบิฉินฉะ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้รับรางวัลโนะมะบุงเงอิสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ และถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์โดยบริษัท ATG เมื่อเดือนตุลาคม ปี 1981 หลังจากนั้นทะเลเตมะรุได้เขียนนวนิยายอีกสองเรื่อง เป็นภาคสองและสามของ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ในชื่อเรื่อง “ฟ้าร้องในฤดูใบไม้ผลิ” (Shunrai) ลงติดต่อกันเป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “ชิโจ” (Chijō) และจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คะวะเดะโอบิฉินฉะในเดือนกันยายน และเรื่อง “การเปิดเผย” (Seiteki Mokujiroku) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โทะเรอิรุ ในเดือนตุลาคม ปี 1985 นวนิยายทั้งสองเรื่อง เป็นเรื่องราวของมิทซุโอะที่พยายามจะต่อสู้เพื่อผืนแผ่นดินสุดท้ายที่เขาต้องการจะเก็บไว้เพื่อทำการเกษตร แต่ในที่สุดเขาก็ไม่สามารถสู้กับกระแสของทุนนิยมสมัยใหม่ได้ เขาต้องขายที่ดินนั้นไป ชีวิตครอบครัวกับอะยะโกะประสบความล้มเหลว เขาหย่าขาดจากอะยะโกะ และต้องมีชีวิตเหมือนกับพ่อคือเที่ยวเตร่ตามบาร์ ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง

ต่อมาเขาเริ่มเขียนนวนิยายขนาดยาวถึงพันหน้าชื่อ “เมืองแห่งความปิติ” (Kanki no Shi) ซึ่งพูดถึงสภาพวุ่นวายหลังสงครามในปี 1945 ซึ่งเป็น

ช่วงที่คนรุ่นพ่อแม่กำลังสับสนหลงทาง ต่อมาได้พิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มโดยสำนักพิมพ์ฉุเอะอิฉะ ในเดือนสิงหาคมปี 1981 และในเดือนตุลาคมปี 1981 ได้จัดพิมพ์เรื่องสั้นชุด “สายฝนและพระจันทร์” (Ugetsu) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เฮะอิบนฉะ ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ราชาแห่งดวงอาทิตย์” (Taiyo no ō) ซึ่งเป็นเรื่องราวของชายหนุ่มที่ทำงานตัดอ้อยที่เกาะโยะนะงุณีที่โอกินาวา ลงในนิตยสารมินโอมิ และจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 1982 โดยสำนักพิมพ์มินโอมิฉะ

ในเดือนธันวาคม ปี 1982 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “น้ำผึ้งพระจันทร์” (Mitsuketsu) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ฉุเอะอิฉะ และได้ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ โดย ATG ในปี 1984

ในช่วงระยะปี 1983 - 1985 ทะตะมะทซุเริ่มเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง “พระอาทิตย์สองดวง” (Futatsu no Taiyō) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คะวะเดะโอะโบฉินฉะ

ทะตะมะทซุย้ายจากจังหวัดโทะฉิมิจิเข้ามาอยู่ในโตเกียวเมื่อเดือนมีนาคม ปี 1985 หลังจากนั้นได้เดินทางไปเลบานอน เมื่อกลับมาได้เขียนนวนิยายเรื่อง “สงครามเลบานอนในสายตาของผม” (Rebanongoku Shisen) จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์คะวะเดะโอะโบฉินฉะ ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้เขียนหนังสือเรื่อง “เกะกิรอน เซ็งเกียวโต โอะระตะชิ โนะ เก็นเต็น” (Gekiron Zenkyōtō Oretachi no Genten) ร่วมกับนะกะงะมิ เค็นจิ (Nakagami Kenji) และ ทะกะฮะชิ บันเมะอิฉะ (Takahashi Banmei) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โอดันฉะ

ต่อมาในเดือนกันยายนปี 1985 เขาเดินทางไปร่วมแข่งฮองกงปักกิ่งแรลลี่ ปี 1986 ได้เข้าเป็นร็พอร์ทเตอร์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์

อะชะอิ ในปีเดียวกันนี้เอง เขาได้รับรางวัลโลดส์จากการประชุมนักเขียนเอเชียอเมริกา

ปี 1987 ทะตะมะทซุได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ผืนของโลก” (Tenchi no Yume) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องต่อเนื่องจาก “เมืองแห่งความมืด” ลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “ซุบะรุ” ต่อมาสำนักพิมพ์ดะเอะอิอะได้จัดพิมพ์รวมเป็นเล่ม เดือนกันยายนปีเดียวกัน ได้จัดพิมพ์รวมงานเขียนเรื่องสั้น ชื่อ “นิพนาน” (Higan no Eki) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ฟุคุตะเกะโอะโอะโบ เดือนธันวาคมได้เขียนบทวิจารณ์ ชื่อ “แรงยั่วชวนจากเส้นแบ่งเขต : พลังจินตนาการของนวนิยายและคติชาวบ้าน” (Kyōkai no Yuwaku-Shosetsu to Minzoku no Sōzōryoku)

ปี 1988 มีผลงานนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “สัตว์สายฟ้า” (Raijū) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คะวะตะโอะโอะโบ ในเดือนธันวาคม ปี 1989 เขียนนวนิยายเรื่อง “อุมตะแห่งทะเล” (Umi no Kanata no Eien) ลงในนิตยสาร “คะอิเอ็น” (Kaizen) ต่อมาได้จัดพิมพ์เป็นเล่มโดยสำนักพิมพ์ฟุคุตะเกะโอะโอะโอะเด็น ในเดือนพฤศจิกายน จัดพิมพ์นวนิยายเรื่อง “อุณตะมะงิรุ” (Untamakiru) โดยสำนักพิมพ์อิวะนะมิโอะโอะเด็น เรื่องนี้เคยลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “อะชะอิอะอิ”

นอกจากนี้ทะตะมะทซุยังสนใจทางด้านคติและความเชื่อของชาวบ้านในหมู่เกาะทางใต้และโอกินาวาด้วย ทำให้ได้เขียนผลงานในแวดวงเรื่องเหล่านี้ ซึ่งก็มีรวมบทความชื่อ “วิญญาณวิง” (Tamashi no Hashiriya) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ซุนะโอะโอะโอะเด็น “เที่ยวเกาะญี่ปุ่น” (Yaponesia) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ฟูโนะยะมะ “บันทึกการเดินทางเอเชีย” (Ajia Konton Kiko) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มิคุมะโอะโอะโบ รวมเรื่องราวจากการสนทนา “เสียง

ทะเล นุภูเขา” (Umi no Koe, Yama no Mimi) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์
เห็นเด่นฉะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยะซุโอะกะ โฉตะโร

ยะซุโอะกะ โฉตะโร (Yasuoka Shōtarō : 1920-ปัจจุบัน)

ยะซุโอะกะ โฉตะโร เกิดเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1920 ที่เมืองโคชิ ชีวิตในวัยเด็กต้องย้ายตามบิดาซึ่งเป็นสัตวแพทย์ทหารไปตามจังหวัดต่าง ๆ จนเกิดความเกลียดชังโรงเรียน เพราะต้องย้ายโรงเรียนชั้นประถมศึกษาถึง 6 ครั้ง เมื่อจบชั้นมัธยมต้น ยะซุโอะกะไม่ได้เข้าเรียนชั้นมัธยมปลายเลยทันที เขาไม่ได้เรียนหนังสืออยู่สามปี จนกระทั่งในปี 1941 จึงเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแผนกศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเคโอ ระหว่างที่เป็นนักศึกษาได้เขียนเรื่องสั้นชื่อ “ถูกไล่ออก” (Kubikiri no Hanashi) ลงในวารสารที่เพื่อนร่วมชั้นช่วยกันจัดพิมพ์ขึ้น ในปี 1944 เขาถูกเกณฑ์ เป็นทหารไปร่วมสงครามแมนจูเรีย ระหว่างที่อยู่ในแมนจูเรีย ยะซุโอะกะต้องเข้าโรงพยาบาลเนื่องจากป่วยเป็นโรควัณโรค กองกำลังที่เขาสังกัดอยู่เคลื่อนย้ายไปเกาะเลเตฟิลิปปินส์ และเสียชีวิตหมด ปีต่อมาเขาถูกส่งตัวกลับมาญี่ปุ่น และได้รับการยกเว้นไม่ต้องเป็นทหาร

หลังสงครามยะซุโอะกะป่วยเป็นวัณโรคที่กระดูกสันหลัง การที่บิดากลับมาจากสงครามเป็นสาเหตุให้การใช้ชีวิตกับแม่เป็นเวลานานเพียงสองคนเปลี่ยนไป และชีวิตความเป็นอยู่ขัดสนลำบากขึ้น

ยะซุโอะกะจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคโอ ในปี 1948 เมื่ออายุได้ 28 ปี ประมาณปี 1949 อาการของวัณโรคที่กระดูกสันหลังรุนแรงขึ้น จนต้องใช้เครื่องรัดลำตัว และนอนอยู่นิ่ง ๆ ในระหว่างที่นอนป่วยอยู่เขาได้เขียนนวนิยายไปด้วย งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “รองเท้าแก้ว” (Garasu no Kutsu : 1951) ซึ่งเป็นเรื่องที่มีลักษณะแบบเทพนิยาย งานเขียนเรื่องนี้ได้รับเสนอเข้า

ชิงรางวัลอะกุตะงะวะ และ “การบ้าน” (Shukudai : 1952) ต่อมาเขาได้รู้จักกับ โฉโมะ จุนโซ (Shōnō Junzō) นิมาโอะ โทะมิโอะ (Shimao Toshio) โยะชิยุกิ จุนโนะซุกะ (Yoshiyuki Junnosuke) ในปี 1953 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ความสุขอัปยศ” (Inkina Tanoshimi) และ “เพื่อนเลว” (Warui Nakama) เรื่อง “เพื่อนเลว” ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะ ครั้งที่ 29 หลังจากนั้นในปี 1954 ได้เขียนเรื่อง “นุพระราชา” (Ōsama no Mimi) “นกละครสัตว์” (Sakasu no Tori) “อะโอะบะบะฉิมิงะระระรุ” (Aobashigerareru) ซึ่งล้วนเป็นผลงานที่ใช้ประสบการณ์มาเขียนทั้งสิ้น ยะซุโอะกะเป็นนักเขียนที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของนักเขียนหลังสงครามในกลุ่มนักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3 เขาให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ใช้ลีลาการเขียนที่ละเอียดถี่ถ้วน

ในปี 1955 ยะซุโอะกะได้นำเรื่องราวการเสียชีวิตของแม่ที่ป่วยเป็นโรคจิต มาเขียนเป็นนวนิยายเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei) นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลโนะมะบุงะเออิ ทำให้สถานภาพการเป็นนักเขียนของยะซุโอะกะมั่นคงขึ้น

ในปี 1960 ยะซุโอะกะเดินทางไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกาพร้อมกับภรรยา เมื่อกลับมาได้เขียนสารคดีท่องเที่ยวชื่อ “เที่ยวอเมริกา” (Amerika Kanjō Ryokō : 1962) ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญอย่างมาก หลังจากนั้นในปี 1964 ได้เขียนสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับสหภาพโซเวียตชื่อ “เที่ยวโซเวียต” (Sobietto Kanjo Ryoko : 1964) และบทความอื่นๆ อีก

ในปี 1965 พ่อของยะซุโอะกะเสียชีวิตลง นับเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตครั้งใหญ่มาก ยะซุโอะกะได้เขียนนวนิยายเกี่ยวกับพ่อหลายเรื่อง เช่น “โซตะ โทะ อินุ โทะ” (Sota to Inu to) ซึ่งเป็นเรื่องราวการแต่งงานใหม่ของพ่อลงในนิตยสารกุนโซ ในปี 1968 ได้เขียนเรื่อง “บันทึก

ของพ่อ” (Chichi no Nikki) ลงในนิตยสารบุงเงอิเต็นโบ จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ายะซุโอะกะได้นำแก่นเรื่องเกี่ยวกับ “พ่อ” “ครอบครัว” “บ้านเกิด” เข้ามาใช้ในงานเขียนของเขาอีกครั้ง

ในปี 1971 งานเขียนทั้งหมดของยะซุโอะกะ ได้รับการพิมพ์รวมเป็น “รวมผลงานเขียนของยะซุโอะกะ โฉมตะโร” มีทั้งหมด 2 เล่ม โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ และยะซุโอะกะยังได้เป็นกรรมการตัดสินรางวัลอะกุตะงะวะระ ต่อมาในปี 1976 ได้รับรางวัลเกะอิจุทซุอิน และเป็นกรรมการของสถาบันศิลปะแห่งนี้ด้วย ตั้งแต่ปี 1976 ยะซุโอะกะได้เริ่มเขียนงานเขียนขนาดยาวชื่อ “ริวริตัน” (Ryūritan) ลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสารมินโม ตั้งแต่เดือนมกราคม ปี 1976 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปี 1981 และในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้จัดพิมพ์รวมเล่ม มีทั้งหมด 2 เล่ม ได้รับรางวัลวรรณกรรมญี่ปุ่นมินโม

ในปี 1988 ได้เขียนเรื่อง “โฉวะระ” (Shōwa) และ “ประวัติสมัยโฉวะระ ของผม” (Boku no Showashi) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ ยะซุโอะกะ ได้รับรางวัลโนะมะบุงเงอิจากเรื่องนี้

ผลงานสำคัญอื่น ๆ ของยะซุโอะกะคือ “เทวดาแลบลิ้น” (Shitadashi tenshi : 1958) “เทศกาลดอกไม้” (Hanamatsuri : 1961) รวมเรื่องสั้น “เมียบโรงรับจำนำ” (Shichiya no Nyōbō : 1963) “หลังจากปิดมาน” (Maku ga Oritekara : 1967) เรื่องนี้ได้รับรางวัลมะฮินิชิบุปบันบุงกะ “พระจันทร์ขึ้นทางทิศตะวันออก” (Tsuki wa Higashi ni : 1972) และอื่น ๆ อีก

นอกจากนี้ยะซุโอะกะยังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับทฤษฎีการเขียนของนักเขียนและบทความอื่น ๆ ด้วย เช่น “บทวิจารณ์ส่วนตัวของฉิกะ นะโอะยะะ” (Shiga Naoya : 1968) “ทฤษฎีนวนิยายของนักเขียน” (Shōsetsuka no Shosetsuron : 1970) “รวมบทความของยะซุโอะกะ โฉมตะโร” (Yasuoka

Shōtarō Zensesishu : 1975-1976) มีทั้งหมด 8 เล่ม และ “รวมผลงานของ
ยะซุโอะกะ โดเตะโร” (Yasuoka Shōtarōshū : 1986-1988) มีทั้งหมด 6 เล่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ (Yoshimoto Banana 1964-ปัจจุบัน)

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ เกิดที่โตเกียว เป็นบุตรสาวของกวีและนักวิจารณ์ชื่อ โยะฉิมะโตะ ริวเมะอิ จบการศึกษาจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิฮอน เธอเริ่มเขียนเรื่อง “แสงจันทร์-เงา” (Munraito-Shado) เมื่อปี 1986 งานเขียนเรื่องนี้เป็นงานเขียนเพื่อจบการศึกษา และได้รับรางวัลจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิฮอน ในปี 1987 ได้รับรางวัล “คะอิเอ็น” สำหรับนักเขียนหน้าใหม่จากเรื่อง “คิทเชน” (Kitchin) และในปี 1988 เรื่อง “คิทเชน” ก็ได้รับรางวัลอสิมุเคียวกะ ในปี 1989 ได้รับรางวัลเกะอิจุทซุเซ็น-โชฉิมินจิน จากเรื่อง “คิทเชน” “อุตะกะตะ ซันกุซุอะริ” (Utakata Sankuchuari) และรางวัลยะมะโตะฉุโงโร จากเรื่อง ทัซุงุมิ (Tsugumi)

โยะฉิมะโตะเป็นนักเขียนที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยรุ่นหญิงมาก เพราะมีแนวการเขียนที่แปลกใหม่ออกไป เรื่องของโยะฉิมะโตะมักจะเป็นเรื่องความรักของหญิงสาววัยรุ่น แสดงความรู้สึกที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งไม่เคยมีนักเขียนคนใดเขียนมาก่อน การใช้ถ้อยคำและสำนวนที่เป็นภาษาพูด ก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้งานเขียนของโยะฉิมะโตะโดดเด่นไม่เหมือนใคร อย่างไรก็ตามนักวิจารณ์บางคนก็เห็นว่างานเขียนของโยะฉิมะโตะเป็นเพียง “การ์ตูนที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวของเด็กผู้หญิง” ลักษณะเด่นของงานเขียนของ โยะฉิมะโตะ บะนะนะ คือ ผู้บรรยายในเรื่องจะเล่าเรื่องโดยการนึกถึงความหลังที่ไม่ไกลจากปัจจุบันมากนัก ความหลังนั้นเป็นสิ่งที่ผู้อื่นก็รู้อยู่เหมือนกัน ดังนั้นผู้บรรยายจะแยกระหว่างสิ่งที่เห็นกับสิ่งที่ได้ยินอย่างชัดเจน สิ่งที่ได้ยินมา โยะฉิมะโตะ บะนะนะ จะให้ผู้พูดเข้ามาเล่าให้ฟังจริง ๆ แต่มิได้หมายความว่า

ว่าผู้พูดจะอยู่ในที่นั้นจริง ๆ ทั้งนี้ก็เพราะโยะฉิมะโตะ บะนะนะ ไม่ต้องการจะล่องล่ำเข้าไปในอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ดังนั้น ตัวละครในเรื่องจึงอยู่ในแวดวงของคนไม่กี่คนที่เข้าใจความรู้สึกของตนดี แต่ละครต่างมีความทุกข์ของตนอยู่ และแต่ละคนเข้าใจว่าความทุกข์นั้นเป็นความทุกข์ของตนเพียงคนเดียว จะไม่เข้าไปยุ่งกับความรู้สึกของผู้อื่น อย่างไรก็ตามจะมีความเห็นอกเห็นใจกันอยู่ นวนิยายที่แสดงให้เห็นสภาพจิตใจที่อ้างว้างโดดเดี่ยวของมนุษย์นั้นมีมาก แต่ที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครต่างเข้าใจความโดดเดี่ยวของกันและกันจะไม่ค่อยมี ในงานเขียนของโยะฉิมะโตะ บะนะนะ จะแสดงให้เห็นจุดนี้จากการเล่าของผู้เล่าเรื่อง วิธีการเขียนเช่นนี้ทำให้ความหนักแน่นของเรื่องน้อยลง เพราะผู้อ่านจะไม่ได้รับการบอกเล่าอย่างชัดเจนว่าทำไมตัวละครจึงมีความทุกข์มากขนาดนั้น ผู้เขียนจะปล่อยให้ผู้อ่านคิดเอาเอง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้อ่านจะมีประสบการณ์กับความเจ็บปวดมากน้อยแค่ไหน และรับความเจ็บปวดนั้นได้เพียงใด แนวการเขียนเช่นนี้นับว่าแตกต่างจากนวนิยายต่าง ๆ ที่มีมาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อะริโยะฉนิ ซะวะโกะ

อะริโยะฉนิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako 1931-1985)

อะริโยะฉนิ ซะวะโกะ เป็นนักเขียนสตรีในยุคหลังสงครามจนถึงปัจจุบันนี้ ได้รับความนิยมนักอ่านคนหนึ่ง อะริโยะฉนิเกิดที่จังหวัดวะกะยะมะ พ่อทำงานธนาคารโตเกียว จึงต้องย้ายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ตอนที่อะริโยะฉนิเกิดพ่อได้เดินทางไปประจำอยู่ที่นิวยอร์ก ส่วนแม่กลับมาบ้านเกิดที่จังหวัดวะกะยะมะ เพื่อคลอดอะริโยะฉนิ ในปี 1938 พ่อย้ายไปประจำอยู่ที่ซาวา อะริโยะฉนิได้ใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นกับครอบครัวจนถึงปี 1942 ซึ่งเป็นช่วงที่อะริโยะฉนิมีอายุ 7-11 ปี เธอต้องย้ายโรงเรียนประถมถึง 5 ครั้ง จนทำให้กลายเป็นคนช่างคิด ประสบการณ์จากการอยู่ในต่างประเทศ ทำให้อะริโยะฉนิมองคนญี่ปุ่นอย่างคนต่างชาติ และการที่พ่อแม่เริ่มให้การศึกษาตั้งแต่อายุน้อย ทำให้มีนิสัยรักการอ่านหนังสือ เมื่อตอนอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 อะริโยะฉนิประทับใจกับหนังสือ "ประวัติชีวิตของมาตามคิวิรี" และความสำเร็จในการค้นคว้าเรื่องวิตามิน A ของลุงทำให้เธออยากจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ จากความปรารถนานี้เองที่มีส่วนในการสร้างนิสัยที่มุ่งมั่นให้กับตัวเธอ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อะริโยะฉนิอพยพลี้ภัยสงครามไปอยู่ที่บ้านเดิมของแม่ที่จังหวัดวะกะยะมะ ในตอนนี้เอง เธอได้มีโอกาสเรียนสนทนาภาษาอังกฤษจากคุณยายซึ่งพูดภาษาอังกฤษได้ดี เนื่องจากตอนสาว ๆ เคยอยู่ในบ้านของคนอังกฤษที่โกเบ เมื่อสงครามสงบอะริโยะฉนิเดินทางกลับมาศึกษาต่อที่โตเกียว และได้เข้าพิธีเป็นคริสตศาสนิกชน ในปี 1950 เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยสตรีโตเกียว (Tokyojoshidai) แผนกวรรณคดีอังกฤษ พ่อได้เสียชีวิตลงในระหว่างที่อะริโยะฉนิกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย พ่อก็เป็นผู้สนใจในงานเขียน เคยเข้าร่วมกลุ่มกับอะริโยะฉนิมะ ทะกะ

โอะ (Arishima Takeo) นักเขียนในกลุ่มฉิมระกะบะสะ (Shirakabaha) และเรียกตัวเองว่าเป็นศิษย์ของ อะริชิมะ อะริโอะมิคังจะได้รับอิทธิพลจากพ่อในเรื่องนี้ จึงได้มุ่งศึกษาทางด้านวรรณคดีอย่างเอาจริงเอาจัง อีกทั้งยังสนใจเรื่องละครคาบูกิ เคยเขียน “ทฤษฎีละคร” และเคยทำงานเป็นเลขานุการของดาราละครคาบูกิที่มีชื่อเสียง ต่อมาได้เข้าร่วมกับกลุ่ม “ฉินฉิชโอะ” (Shinshichō) ทำให้มีโอกาสสนิทสนมกับมิอุระ ชิวมอน (Miura Chumon) โซโน อะยะโกะ (Sōnō Ayako) โยะมิยุกิ จุนโนะซุเกะ (Yoshiyuki Junnosuku) ทั้งสามคนเป็นนักเขียนหลังสงครามในกลุ่มนักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3 (Daisan no Shinjin) เรื่องสั้นชื่อ “จิอุตะ” (Jiuta) ของอะริโอะมิซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร “bungakukai” (Bungakukai) ฉบับเดือนมกราคม 1957 ได้รับเสนอชื่อเข้าพิจารณาได้รับรางวัลอะกุตะงะวะซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นนักเขียนของเธอ ในปีเดียวกันนี้เองก็ได้เขียนเรื่อง “คิริกูบิ” (Kirikubi) “มัทฉิโรกะโนะเกะ” (Masshirokenoke) ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเริ่มเสื่อมสลายของศิลปินวงการดนตรีพื้นเมืองละครคาบูกิและอื่น ๆ นอกจากนี้จะเขียนนวนิยายแล้วอะริโอะมิยังเขียนบทละครโทรทัศน์ด้วย และเคยได้รับรางวัลจากเรื่อง “โอะมูระ” (Homura) ในปี 1960 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “คิโนะงะวะ” (Kinogawa) ลงเป็นตอน ๆ ในวารสาร “ฟูจิงโอรอน” (Fujinkōron) ซึ่งถือเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมชิ้นหนึ่งของอะริโอะมิ นอกจากนั้นก็มี “โคเงะ” (Kōge) “โจเซะเอะมอนยอนดะอิกิ” (Josae-monyondaiki) “อะริตะงะวะ” (Aritagawa) นวนิยายทั้งหมดเป็นเรื่องราวของสตรีที่อยู่ในครอบครัวซึ่งสืบทอดกันมาถึง 3-4 ชั่วคน โดยใช้บ้านเกิดของมารดาเป็นภูมิหลัง ในปี 1967 ได้เขียนเรื่อง “คะตะโอะกะเซะอิฉุ โนะ ทัซุมะ” (Kataokaseishu no Tsuma) ซึ่งทำให้เธอได้รับรางวัลนักเขียนสตรีครั้งที่ 6 เรื่องนี้แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างแม่สาวกับลูกสะใภ้ในสมัยเอะโดะ ภายหลังได้

กลายเป็นละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง นอกจากนั้นยังมีเรื่องที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมอย่างมาก เช่น “อิชิโร” (Ichirō) ซึ่งเป็นเรื่องของผู้หญิงญี่ปุ่นที่แต่งงานกับทหารอเมริกันนิโกรในช่วงสงคราม และเรื่อง “โคโกะทซุโนะ ฮิโตะ” (Kōkotsu no Hito : 1972) ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาคนชรา และ “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen : 1975) ซึ่งเป็นงานเขียนที่ชี้ให้เห็นภัยจากมลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสมัยใหม่

อะริโยะมิได้เข้าพิธีแต่งงานกับจิน อะกิระ ในปี 1963 และหย่าขาดจากกันในปี 1965

อะริโยะมิเสียชีวิตเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม ปี 1985 เมื่อมีอายุได้เพียง 53 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิชิมุระ มิชิโกะ

อิชิมุระ มิชิโกะ (Ishimure Michiko : 1927-ปัจจุบัน)

อิชิมุระ มิชิโกะ เป็นนักเขียนเรื่องประเภทไม่สมมุติ (non-fiction) เกิดที่ตำบลอะมะกุซะ จังหวัดคุมะโมะโตะ ในเกาะคิวชู และมาเติบโตที่หมู่บ้านมินะมะตะ เดิมบิดาประกอบกิจการขนส่งทางเรือและรับเหมาก่อสร้าง ภายหลังกิจการประสบความล้มเหลว จึงได้หันมาเป็นช่างแกะสลักหิน ตาของอิชิมุระเป็นคนแรกที่ริเริ่มสร้างถนนในหมู่บ้านมินะมะตะ แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลวในอาชีพเช่นเดียวกัน ครอบครัวจึงตกอยู่ในสภาพที่ขัดสน เมื่ออิชิมุระจบการศึกษาจากโรงเรียนที่มินะมะตะ ได้ทำงานเป็นผู้ช่วยสอน และได้เข้าพิธีแต่งงานในปี 1948 ต่อมาได้เข้าร่วมกิจกรรม “ซะกุระมุระ” (Sakuramura) ซึ่งทะนิกะวะ คัน (Tanikawa Kan) เป็นผู้จัด อิชิมุระได้เริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับโรคมินะมะตะเมื่อปี 1969 โดยได้ไปพูดคุยกับผู้ป่วยโรคมินะมะตะ และนำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากผู้ป่วยมาเขียนเป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องไม่สมมุติในชื่อเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของฉัน” (Kugaijōdō Wagaminamatabyō) ในตอนแรกได้เขียนลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสารต่าง ๆ ต่อมาในเดือนมกราคมปี 1968 สำนักพิมพ์โคดันฉะได้นำมารวบรวมจัดพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของฉัน” ได้รับรางวัลโอยะโซอิชิประเภทเรื่องไม่สมมุติครั้งที่ 1 (Ōyasoichi non fuikushonsho) ในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน แต่อิชิมุระได้ปฏิเสธไม่ยอมรับรางวัลนี้ “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของฉัน” เป็นเสมือน “เอกสารที่ฟ้องถึงพิษภัยของมลพิษ” ประกาศให้คนทั่วไปรู้ว่าสาเหตุของโรคมินะมะตะก็คือ สารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียจากโรงงานฉินนิฮนชิซ-

โชะที่ปล่อยลงสู่ทะเลบริเวณอ่าวมิเนะมะตะ และมีผู้ป่วยจำนวนมากที่ต้องทุกข์ทรมานจากโรคร้ายนี้ อิฉิมุระได้เริ่มจัดการประชุมประชาชน เพื่อหาวิธีจัดการกับโรคมินะมะตะในเดือนมกราคม 1969 จุดประสงค์ของการประชุม คือเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งหาสาเหตุที่แท้จริงของโรคมินะมะตะ และให้ความช่วยเหลือกับครอบครัวของผู้ป่วย นอกจากนี้ยังได้ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรคมินะมะตะ เช่น ร่วมเข้าร้องเรียนกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เดินขบวนประท้วงในหมู่บ้านมิเนะมะตะ และนั่งประท้วงที่หน้าสำนักงานใหญ่ของบริษัทชิโชะในโตเกียว

อิฉิมุระได้เขียนเรื่อง “เมืองของคนไร้ที่อยู่” (Rumin no Miyako : สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น ตอนที่ 2 : 1973) “ปลาสวรรค์” (Ten no Sakana : สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น ตอนที่ 3 : 1984) ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นถึงความปวดร้าวอย่างที่สุดที่มีอยู่ในจิตวิญญาณของผู้ป่วย และในปี 1976 ได้ก่อตั้ง “สมาคมร้องทุกข์เรื่องโรคมินะมะตะ” และ “วารสารร้องทุกข์ เพื่อสนับสนุนการฟ้องร้องเรื่องโรคมินะมะตะในชั้นศาล”

นอกจากนี้อิฉิมุระยังได้มีผลงานเขียนอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักอาลัยต่อวัยเด็กที่เติบโตในธรรมชาติที่งดงามริมฝั่งทะเล ได้แก่ “บันทึกทะเลแห่งดอกคามิเลีย” (Tsubaki no Umi no Ki : 1976) “สารของต้นหญ้า” (Kusa no Kotozute : ปี 1980) “ทะเลน้ำนม” (Nyū no Shio : 1988)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิโนะอุเอะ ยะซุฉิ

อิโนะอุเอะ ยะซุฉิ (Inoue Yasushi : 1907-1992)

อิโนะอุเอะ ยะซุฉิ เป็นนักเขียนนวนิยาย เกิดที่เกาะฮอกไกโด เนื่องจากพ่อเป็นแพทย์ทหารต้องย้ายครอบครัวไปประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ อิโนะอุเอะ จึงไปอยู่กับย่าซึ่งไม่ใช่ย่าจริง ๆ แต่เป็นภรรยาของย่า เมื่อจบชั้นมัธยมปลายแล้ว ได้เข้าศึกษาในแผนกปรัชญาของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกียวโต ในระหว่างที่เรียนอยู่เคยเขียนนวนิยายส่งชิงรางวัลของมหาวิทยาลัย และได้รับคัดเลือกให้เข้ารอบ และเมื่อจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกียวโต อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวชื่อ “ริวเต็น” (Ryūten : 1930) ลงในนิตยสารซันเดย์มะอินิชิ ได้รับรางวัลชิบะกะเมะโอะ (Chibakameo) และเป็นโอกาสให้อิโนะอุเอะได้เข้าทำงานในบริษัทหนังสือพิมพ์มะอินิชิ และใช้ชีวิตเป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่ถึง 15 ปี ในปี 1949 เดือนตุลาคม อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ปิ่นล่าสัตว์” (Ryojū) ลงในนิตยสารนุงะกุกะอิ และในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้เขียนเรื่อง “โทกิอู” (Tōgyū) ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะระครั้งที่ 22

อิโนะอุเอะลาออกจากหนังสือพิมพ์มะอินิชิและได้เริ่มชีวิตนักเขียนอย่างแท้จริงเมื่ออายุ 43 ปีบริบูรณ์ เขาเดินทางไปที่ต่างประเทศหลายแห่ง เช่น ยุโรป อเมริกา โซเวียต อินเดีย ตะวันออกกลาง เนปาล ซึ่งสถานที่เหล่านี้เขาได้ใช้เป็นภูมิหลังในนวนิยายของเขา ในปี 1955 อิโนะอุเอะได้ดำรงตำแหน่งกรรมการตัดสินรางวัลอะกุตะงะวะระ ในปีเดียวกันนี้เขาได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “กำแพงน้ำแข็ง” (Hyōheki) และนวนิยายขนาดกลางเรื่อง “กระเบื้องเห็นเปียว” (Tenpyō no Iraka) ได้รับรางวัลเกะอิจัทซุอิน (Geijutsuinshō)

และเกะอิจัทซุอินเซ็นโอมอนบุตะอิจิน (Geijutsuinzenshō-monbudaijinshō) ตามลำดับ ต่อมาในปี 1959 ได้รับรางวัลมะอิชิเกะอิจัทซุ (Mainichigeijutsushō) จากเรื่อง “ทงโค” (Tonkō) และในปี 1961 รางวัลโนมะบุงะเงชิ (Nomabungeisho) จากเรื่อง “บันทึกของโยะโดะ” (Yodo no Nikki) และในปี 1963 นวนิยายขนาดยาวเรื่อง “ฟูโด” (Fūdō) ได้รับรางวัลโยะมิอุริ (Yomiurishō) อีกด้วย

ในเดือนมิถุนายน ปี 1967 เขาได้รับเชิญเข้าร่วมสัมมนาฤดูร้อนที่มหาวิทยาลัยฮาวายในฐานะอาจารย์ทางด้านวรรณคดีญี่ปุ่น ในปี 1968 เดือนตุลาคม อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “โอะโรชะกะโกะกุซุอิมุตัน” (Oroshakokusuiutan) ลงในนิตยสาร “bungะอิฉุนฉุ” ได้รับรางวัลวรรณกรรมญี่ปุ่นยอดเยี่ยม ในปี 1969 เดือนเมษายนได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากรัฐบาลโปรตุเกสจาก “รวมผลงานโมราเอซ” ในปี 1975 เดือน มีนาคม ได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “บันทึกของแม่” (Wagahaha no Ki) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ ในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกัน ได้เป็นหัวหน้าคณะนักเขียนเดินทางไปเยือนประเทศจีน ในปี 1977 เดือนพฤศจิกายนได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทางด้านวัฒนธรรม และอีกปีหลังจากนั้นอิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “วะดะทซุมิ” (Wadatsumi) ได้รับรางวัลคิกุชิ คัน (Kikuchi Kanshō)

ในปี 1981 เดือนพฤษภาคมอิโนะอุเอะได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมนักเขียนญี่ปุ่น ต่อมาในปี 1985 เดือนมกราคม ได้รับรางวัลอะชะชิ จากการสร้างผลงานทางวรรณกรรม และอุทิศตัวเพื่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ในปี 1986 เดือนเมษายน ได้รับปริญญาเอกดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และยังได้รับรางวัลอื่น ๆ อีกมากมาย งานเขียนที่

สำคัญก็มี “กำแพงน้ำแข็ง” (Hyōheki : 1957) “กระเบื้องเทินเปียว” (Tenpyō no Iraka : 1957) “บันทึกของโยะโดะ” (Yōdō no Nikki : 1961) และเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969) ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่ยะซุมิเขียนลงในนิตยสารกุนไซ

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 2

สภาพของวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมในระยะช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1950

หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาจนถึงปี ค.ศ. 1951 ในปีนี้เองญี่ปุ่นได้ทำสัญญาสันติภาพกับอเมริกาและประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรอื่น ๆ จึงทำให้หลุดพ้นจากสภาพการถูกยึดครองหลังการพ่ายแพ้สงคราม จากจุดนี้เองที่ทำให้การเมืองของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไป ในส่วนของวรรณกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

ในระยะปี ค.ศ. 1952 และ ค.ศ. 1953 ได้มีการพูดถึง “ทฤษฎีวรรณกรรมประชาชน” (Kokuminbungakuron) อย่างแพร่หลายในหมู่นักวิจารณ์ นักวิจัยและนักเขียน ทฤษฎีวรรณกรรมประชาชนนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างวรรณกรรมใหม่สำหรับชาวญี่ปุ่น ทั้งนี้ได้วิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังสงครามสงบจนถึงปี ค.ศ. 1951 แต่ทฤษฎีนี้ได้สร้างวรรณกรรมขึ้นมาเพียงเรื่องเดียวคือ “นาระยะมะบุชิโก” (Narayamabushikō : 1956) ของ ฟูกะซะวะ ชิชิโร (Fukazawa Shichirō) ซึ่งเขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1956 สาเหตุที่ทำให้ทฤษฎีนี้ไม่บังเกิดผลก็คือ การมุ่งที่จะใช้วรรณกรรมเป็นตัวกระตุ้นหรือสร้างอิทธิพลแก่การเมืองและสังคม และการมองวรรณกรรมว่าเป็นเพียง “หลักการหรือลัทธิ” เพียงอย่างเดียวเท่านั้น “หลักการหรือลัทธิ” ดังกล่าว ได้แก่ “ลัทธิปัจเจกนิยม” “ลัทธิสมัยใหม่” เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมหลังสงครามก็คือ การให้ความสำคัญกับ ‘ความสัมพันธ์’ ระหว่าง ‘ตัวเอง’ กับ ‘ผู้อื่น’ และ ‘ตัวเอง’ กับ ‘สิ่งต่าง ๆ’ มากกว่า ‘ลัทธิหรือหลักการ’ ดังกล่าว นักเขียนที่สร้างวรรณกรรมที่มีรูปแบบ

ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ได้แก่ เอ็นโด ฌุซุเกะ (Endō Shūsaku : 1923-ปัจจุบัน) ยะซุโอะกะ โมตะโร (Yasuoka Shōtarō : 1920-ปัจจุบัน) โยะชิยุกิ จุนโนะซุเกะ (Yoshiyuki Junnosuke : 1924-ปัจจุบัน) โคะจิมะ โนะบุโอะ (Kojima Nobuo : 1915-ปัจจุบัน) ชิมาโอะ โทะชิโอะ (Shimao Toshio : 1918-ปัจจุบัน)

สำหรับทางด้านเศรษฐกิจ การเกิดสงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 ทำให้อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นฟื้นตัวขึ้น เพราะสหรัฐอเมริกาได้ใช้ญี่ปุ่นเป็นแหล่งผลิตวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสงคราม เมื่อสงครามเกาหลีสงบลงในปี ค.ศ. 1953 ชีวิตความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่นจึงเริ่มมั่นคง สภาพลับสนุ่นวาย ความยากจนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แทบจะไม่มีหลงเหลือให้เห็นอีกเลย และพูดได้ว่าจากจุดนี้เองที่ทำให้ญี่ปุ่นก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

นักเขียนที่ถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงเวลานี้ในรูปแบบของนักเขียนที่เป็นนักศึกษาก็คือ อิชิฮาระ รินตะโร (Ishihara Rintarō : 1932-ปัจจุบัน) ซึ่งมีผลงานสำคัญคือเรื่อง “ฤดูแห่งความรุนแรง” (Taiyō no Kiseki) “ฤดูแห่งความรุนแรง” พูดถึงมนุษย์สัมพันธ์และเพศสัมพันธ์ที่ไม่อยู่ในพันธนาการใด ๆ ของหนุ่มสาวหลังสงคราม

ในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1950 คนหนุ่มสาวที่ถูกเรียกว่า “กลุ่มหลังสงครามที่แท้จริง” หรือกลุ่มที่เติบโตขึ้นมาในช่วงหลังสงคราม ไม่ได้มีความคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงความต้องการที่จะต่อต้านผู้ใหญ่

ระยะนี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้เลิกวิธีการปฏิวัติโดยใช้อาวุธ ในช่วงปีทศวรรษที่ 1960 กลุ่มนักศึกษาได้ก่อตั้งองค์การนักศึกษาทั่วประเทศ (เซ็งงะกุเร็น) ขึ้น มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกายกเลิกสนธิสัญญาความ

มันคงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา แต่เนื่องจากองค์การนักศึกษาเพิ่งก่อตั้งขึ้นมา จึงยังไม่มีพลังอำนาจที่จะเรียกร้องใด ๆ ได้

นักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นมาในสภาพการณ์เช่นนี้ ได้พยายามที่จะแสวงหาแนวความคิดซึ่งเป็นพื้นฐานของพฤติกรรม เพื่อนำมาเสนอในผลงานของตน นักเขียนที่สำคัญ ได้แก่ อิชิฮาระ รินตะโร คิคุมุระ อิตะรุ (Kikumura Itaru : 1925-ปัจจุบัน) คะอิโก ทะเกะฉิ (Kaikō Takeshi : 1930-1989) และ โอเอะ เค็นสะบุโร (Ōe Kenzaburō : 1935-ปัจจุบัน) อิชิฮาระ รินตะโร ยึดแนวความคิดของพฤติกรรมที่ไร้จุดมุ่งหมาย และ “พฤติกรรมที่ไม่เรียกร้องผลตอบแทน” มาเป็นแนวความคิดพื้นฐานในงานของตน ถือเป็น การต่อต้านแนวความคิดของวรรณกรรมหลังสงครามที่ให้ความสำคัญกับความคิดและการเมือง ส่วนคิคุมุระ อิตะรุ คะอิโก ทะเกะฉิ และ โอเอะ เค็นสะบุโร ต่างก็พยายามเสนอแก่นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในงานเขียนของตน

วรรณกรรมแห่งความสัมพันธ์

วรรณกรรมหลังสงครามของญี่ปุ่นมีแนวโน้มของลัทธิเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์ (Existentialism : หลักปรัชญาที่เน้นความสำคัญของประสบการณ์ของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน) และออนโทโลยี (Ontology : ทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของสิ่งที่ดำรงอยู่) ซึ่งก็คือการยึดติดอยู่กับการดำรงอยู่ของตัวเอง และพยายามพิจารณาว่าสำหรับตัวเองแล้วโลกภายนอกคืออะไร นักเขียนที่มีแนวการเขียนเช่นนี้เริ่มปรากฏตัวขึ้นในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1940 และมีชื่อเรียกว่า “นักเขียนหลังสงครามโลกกลุ่มที่ 1” (Daiichijisengoha) นักเขียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม ได้แก่ ฮะนิยะ ยูตะกะ (Haniya Yutaka : 1910-ปัจจุบัน) โนะมะ ฮิโระฉิ (Noma Hiroshi : 1920-ปัจจุบัน) ชิอิโนะ รินโซ (Shiina Rinzō : 1911-1973) ต่อมาแนวความคิดนี้

อะเบะ โคโบ (Abe Kōbō : 1924-1993) ฮัตตะ โยะมิเอะ (Hotta Yoshie : 1919-ปัจจุบัน) ซึ่งถูกเรียกว่า “นักเขียนหลังสงครามโลกกลุ่มที่ 2” (Dainijisen-goha) ได้นำมาพัฒนาไปสู่ทิศทางของแนวความคิดแบบอุดมคติ นักเขียนเหล่านี้เริ่มมีผลงานตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1950

ในช่วงกลางของปีทศวรรษที่ 1950 ได้มีนักเขียนกลุ่มใหม่เกิดขึ้นอีกกลุ่มหนึ่ง นักเขียนกลุ่มนี้พยายามที่จะหาความหมายใหม่ให้แก่ความสัมพันธ์แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไประหว่างตัวเองกับผู้อื่น ตัวเองกับสิ่งต่าง ๆ ปัญหาของความสัมพันธ์เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นแนวการเขียนของวรรณกรรมหลังสงคราม (โดยทั่วไปวรรณกรรมหลังสงครามหมายถึง วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วง 30 ปี ตั้งแต่ปี 1946 ที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง) แต่ในสายตาของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่ต้องการจะใช้วรรณกรรมหลังสงครามเป็นศูนย์รวมของความคิดทางการเมือง กลับเห็นว่านักเขียนกลุ่มนี้ขาดความคิดที่เป็นแกนกลาง และเรียกนักเขียนกลุ่มนี้ว่า “นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” (Daisan no Shinjin) ซึ่งแฝงความหมายในทางลบอยู่ 3 ประการคือ “ไม่สมบูรณ์” “ถอยหลัง” และ “ไร้สาระ” นักเขียนกลุ่มนี้ไม่มีแนวการเขียน และแก่นเรื่องร่วมกันเลย หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ “นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” เป็นชื่อเรียกนักเขียนที่ไม่เสนอความคิดทางการเมืองในงานเขียนของพวกเขาเลย

“นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” จะสืบทอดความคิดในเรื่อง “การแสวงหาความสัมพันธ์” ในวรรณกรรมหลังสงครามของญี่ปุ่น นักเขียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนี้ ได้แก่ ยะซุโอะกะ โมตะโร โคะจิมะ โนะบุโอะ โยะมิยุกิ จุนโนะซุเกะ และ เอ็นโด ฉุซงุ ยะซุโอะกะ โมตะโร แสดงให้เห็นการแสวงหาทฤษฎีเอ็กซ์ิสเท็นเชียลลิสม์ โดยมุ่งเน้นไปที่มนุษย์สัมพันธ์ งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “ความสุขอัปยศ” (Inkina Tanoshimi : 1954) “ทิวทัศน์ริม

ทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959) โคะจิมะ โนะบุโอะ แสดงให้เห็นราก
เหง้าของมนุษยสัมพันธ์อย่างเจ็บแสบ งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “โรงเรียน
อเมริกัน” (Amerikan Sukūru : 1954) “ครอบครัวสลาย” (Hoyokazoku :
1965)

โยะฉิยุกิ จุนโนะซุกะ แสดงให้เห็นถึงความหมตหวังในมนุษยสัมพันธ์
และความโดดเดี่ยวของมนุษย์แต่ งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “ท่าฝน” (Shuu :
1954) “ห้องโสมภณี” (Shōfu no Heya : 1959)

เอ็นโด ฉุซะกุ เป็นนักเขียนที่นับถือศาสนาคริสต์ จึงให้ความสำคัญ
กับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ “พระเจ้า” งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “คน
ผิวขาว” (Shiroihito : 1955) “ความเจ็บ” (Chinmoku : 1966)

ฉิมะโอะ โทมิโอะ ก็เช่นเดียวกัน ได้เสนอแง่มุมของความสัมพันธ์
ระหว่างตัวเองกับสังคม และตัวเองกับผู้อื่น โดยนำเรื่องราวในชีวิตของตัวเอง
มาเป็นวัตถุดิบในการเขียน งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “คนเดินทางคนเดียว”
(Tandokuryokōsha : 1948) “หนามแห่งความตาย” (Shi no Toge : 1960)

นักเขียนสตรี

ในช่วงปีทศวรรษที่ 1950 เป็นช่วงที่มีการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ มีผล
ทำให้สตรีมีสิทธิเกือบจะเท่าเทียมบุรุษ แต่คนทั่วไปยังไม่เข้าใจความหมายของ
การมีสิทธิอย่างแท้จริง นักเขียนสตรีในยุคนั้นได้สะท้อนความไม่เข้าใจนั้นใน
งานเขียนของตน

นักเขียนสตรีที่ปรากฏตัวขึ้นมาในระยะเวลา นี้ ได้แก่ เอ็นชิ ฟุมิโกะ
(Enchi Fumiko : 1905-1986) โคดะ อะยะ (Kōda Aya : 1904-ปัจจุบัน)
โอะโนะ ชิโยะ (Ono Chiyo : 1897-ปัจจุบัน) อะริโยะฉิ ซะวะโกะ (Ariyoshi
Sawako : 1931- 1985) โซะโนะ อะยะโกะ (Sono Ayako : 1931-ปัจจุบัน)

เซโตะอุชิ ฮะรุมิ (Setouchi Harumi : 1922-ปัจจุบัน) นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ นอกจาก โตะโนะ อะยะโกะ มักจะเขียนถึงเรื่องราวของผู้หญิงที่ต้องทนจำยอมต่อข้อห้ามทางศีลธรรม ข้อห้ามต่าง ๆ ในชีวิตของผู้หญิง ผู้หญิงที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน ชีวิตของผู้หญิงที่อยู่ในกฎข้อบังคับและชีวิตความเป็นอยู่แบบเก่า โตะโนะ อะยะโกะ มีลักษณะเด่นในงานเขียนของตนเองคือ จะไม่เขียนถึงเรื่องราวของผู้หญิงที่เคื่องแค้น เพราะถูกกดขี่หรือความรู้สึกมีปมด้อยกับผู้ชาย งานเขียนเรื่อง "อาคันตุกะจากแดนไกล" (Enrai no Kyakutachi) มีลักษณะเด่นดังกล่าว อะริยะมิ ฮะวะโกะ มีผลงานที่สะท้อนให้เห็นปัญหาของสตรีที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในระเบียบประเพณีแบบเก่า เช่น เรื่อง "แม่น้ำคิโนะกะวะ" (Kinogawa) "คะตะโอะกะเซะอิฉุ โนะ ทัซุมะ" (Kataokasei-shu no Tsuma)

โมะริ มะริ (Mori Mari : 1904-ปัจจุบัน) เป็นนักเขียนสตรีอีกคนหนึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวคือการปฏิเสธความเป็นผู้ใหญ่ และพยายามจะดำรงความเป็นเด็กสาวไว้ตลอดไป

นวนิยายที่แสดงพฤติกรรม

ในช่วงครึ่งหลังของปีทศวรรษที่ 1950 ยังไม่ปรากฏแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นในวรรณกรรม และในเวลานี้เองที่ อิชิฮะระ รินตะโร ได้เริ่มต้นการเป็นนักเขียน ในปี ค.ศ. 1956 อิชิฮะระได้รับรางวัลอะกุตะกะวะ จากเรื่อง "ฤดูแห่งความรุนแรง" (Taiyō no Kisetu) ต่อมาได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ผลงานของเขาเป็นที่นิยมของคนหนุ่มสาวอย่างมาก นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นพฤติกรรมของคนหนุ่มสาวหลังสงคราม ที่ประพฤติด้อย่างอิสระ ทำทายกฎเกณฑ์ และจริยธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ แก่นสำคัญของงานเขียนของอิชิฮะระก็คือ "พฤติกรรมที่ไม่ต้องการคำนึงถึงผลตอบแทน"

แม้คุณค่าทางวรรณคดีในงานเขียนเขาจะยังเป็นปัญหาอยู่ แต่ก็ได้รับการต้อนรับจากคนหนุ่มสาวที่ไม่พอใจกับแนวโน้มของลัทธิทางการเมือง ลัทธิเรียลลิสต์หลังสงครามที่เรียกร้องผลจากพฤติกรรมตลอดเวลา

โอเอะ เค็นสะบุโร เข้าสู่วงการนักเขียนด้วยการแสดงออกที่ชัดเจนผ่านตัวละครเอกซึ่งจะเป็นผู้บรรยายในเรื่อง โดยใช้คำว่า “ผม” แทนตัวเอง งานเขียนเรื่อง “เลี้ยงดู” (Shiiku : 1958) ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะวะในปี ค.ศ. 1958 และ “เมะมุฉิริโกะอูชิ” (Memushirikouchi : 1955) แสดงให้เห็นสภาพของเด็ก ๆ ในหมู่บ้านชนบทในช่วงสงคราม ลักษณะเด่นของงานเขียนทั้งสองนี้คือการพรรณนาภาพธรรมชาติที่งดงามชัดเจน และสภาพจิตใจที่อ่อนไหวบริสุทธิ์ของเด็ก ๆ ผลงานหลังจากนั้นของเขาเป็นการเรียกร้องแทนคนรุ่นหนึ่งผ่านวรรณกรรม ตัวละครเอกของเขาจะเป็นชายหนุ่มที่อ่อนแอ ซึ่งมีสาเหตุจากการที่สภาพการเมืองของญี่ปุ่นตกอยู่ภายใต้การครอบงำของสหรัฐอเมริกา แต่ในความเป็นจริงก็เป็นส่วนที่อยู่ในตัวของผู้เขียนเองด้วย ผลงานของเขาได้รับการต้อนรับ และสนับสนุนอย่างดีจากคนหนุ่มสาวในช่วงเวลาแห่งการสับสนลังเลทางด้านความคิด โอเอะ เค็นสะบุโร เป็นนักเขียนคนล่าสุดของญี่ปุ่นที่ได้รับรางวัลโนเบลทางวรรณกรรมเมื่อปี 1994

คะอิโก ทะเกะฉิมิ ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะวะ จากเรื่อง “พระราชินีเครื่องทรง” (Hadaka no Osama : 1957) ในปี ค.ศ. 1957 ลักษณะเด่นในงานเขียนของเขา คือ ตัวละครเอกจะมีพฤติกรรมที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของตัวเอง แต่ต้องปฏิบัติเช่นนั้นเพราะตกอยู่ในสภาพที่หลีกเลี่ยงการกระทำนั้น ๆ ไม่ได้ และพฤติกรรมนั้นจะต้องล้มเหลว ลักษณะเช่นนี้ปรากฏให้เห็นในเรื่อง “วุ่น” (Panic : 1957) และ “นิฮันซันบุโนโอะเปะระะ” (Nihonsan-

bunopera : 1959) เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมช่วงหลังปีทศวรรษที่ 1950 ได้อย่างดี

ช่วงสุดท้ายของยุค “หลังสงคราม”

การต่อต้าน “สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา” ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959-1960 ไม่ประสบความสำเร็จ รัฐบาลดำเนินนโยบายสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศทุนนิยมที่ยิ่งใหญ่ ในช่วงปีทศวรรษที่ 1960 ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการวิเคราะห์แยกแยะแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังสงคราม ในแวดวงทีวีระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961-1963 ได้เกิดการโต้แย้งใน 3 หัวข้อ คือ “วรรณกรรมบริสุทธิ์” “วรรณกรรมหลังสงครามเป็นเพียงแค่ภาพลวงตา” และ “การเมืองกับวรรณกรรม”

การโต้แย้งในเรื่อง “วรรณกรรมบริสุทธิ์” นั้น ฮิระโนะ เค็น (Hirano Ken : 1907-1978) ได้เสนอว่าวรรณกรรมสมัยปัจจุบันควรมี “ความเป็นจริง” ความคิดนี้ได้ถูกนำมากล่าวถึงอย่างกว้างขวาง การโต้แย้งได้มีการพูดถึงแนวความคิดหลักของ “วรรณกรรมบริสุทธิ์” ซึ่งเป็นมาตรฐานแห่งคุณค่าของวรรณกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยทะชิโอมิ (1912-1926) และโอมวะ (1926-1989)

สำหรับในหัวข้อที่ว่า “วรรณกรรมหลังสงครามเป็นเพียงแค่ภาพลวงตา” ได้เน้นที่การทำความเข้าใจวรรณกรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และสังคม ส่วนการโต้แย้งในเรื่อง “การเมืองกับวรรณกรรม” นั้น ได้ถกเถียงกัน ในจุดที่ว่า “วรรณกรรมอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าการเมือง” การโต้แย้งนี้ได้ทำให้การให้ความสำคัญต่อการเมือง และความเป็นจริงซึ่งมีอยู่อย่างเหนียวแน่นในแนวความคิดหลังสงครามสิ้นสุดลง

กล่าวได้ว่าวรรณกรรมหลังสงครามได้ถูกนำมาผ่าตัดในช่วงระยะเวลานี้

วรรณกรรมในช่วงหลังจากนี้มีแนวโน้มหลากหลาย ขาดแนวความคิด วิธีการชี้
นำและการเป็นผู้นำ

อิโนะอุเอะ มิทซุฮะรุ แกนนำของวรรณกรรมในช่วงปีทศวรรษที่ 60

งานเขียนของ อิโนะอุเอะ มิทซุฮะรุ (Inoue Mitsuharu : 1926- ปัจจุบัน)
สะท้อนถึงความจริงของมนุษย์สัมพันธ์ที่ยังรากลึกอยู่ในโครงสร้างที่ซ้อนเป็น
ชั้น ๆ ของสังคมญี่ปุ่น โดยมีพระจักรพรรดิอยู่สูงสุด อิโนะอุเอะมองความจริง
ที่คนอื่น ๆ มองไม่เห็นผ่านวรรณกรรมของเขา

ฟูกะซะวะ มิชิโร และ โอเอะ เค็นสะบุโร ถูกคุกคามจากกลุ่มอนุรักษ์
นิยมจากงานเขียน ที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระจักรพรรดิของพวกเขา หลัง
จากนั้นได้มีการห้ามวิพากษ์วิจารณ์พระจักรพรรดิทางสื่อมวลชน

คิตะ โมริโอะ (Kita Morio : 1927-ปัจจุบัน) เป็นทั้งจิตแพทย์และนัก
เขียน ได้สร้างผลงานทั้งที่เป็น “วรรณกรรมบริสุทธิ์” และ “วรรณกรรมเพื่อ
ความเป็นจริง” งานเขียนเรื่อง “ความตาย” (Shi : 1979) แสดงให้เห็นสภาพ
ของคนชราที่ป่วยหนักก่อนจะเสียชีวิตลงได้อย่างชัดเจน

การต่อสู้ในมหาวิทยาลัย บทส่งท้ายของยุคหลังสงคราม

ลักษณะสำคัญของความคิด ศิลปะ วิชาการในช่วงหลังของปีทศวรรษที่
1960 ได้ถูกนำขึ้นมาพิจารณาบททวนใหม่อย่างถี่ถ้วน สิ่งเหล่านี้ได้แสดงออก
มาในรูปแบบของการต่อสู้ในมหาวิทยาลัย (Daigakutoso) การรณรงค์ของประ-
ชาชน ปัญหาไอกินาวา โดยเฉพาะการต่อสู้ในมหาวิทยาลัยได้มีผลต่อวัฒน-
ธรรมโดยส่วนรวมของญี่ปุ่น และมีอิทธิพลต่อวงการวรรณกรรมอย่างกว้าง-
ขวาง เนื้อหาของการต่อสู้มีหลากหลาย แต่สิ่งที่กลุ่มซ้ายใหม่เรียกร่องอยู่ใน
มหาวิทยาลัยหลายแห่งก็คือ “การต่อต้านอำนาจ การต่อต้านการเมือง” โดย
เฉพาะความคิดเรื่องการปฏิเสธการเมือง เป็นการแตกแนวออกไปจากความคิด

ในเรื่องประชาธิปไตยหลังสงคราม ซึ่งมีลักษณะที่เป็นทั้งความคิดทางการเมือง และเป็นลัทธิทางความคิด

ในความหมายหนึ่ง การต่อสู้นี้มุ่งไปสู่แนวทางของการเป็นปัจเจกชน เน้นความสำคัญของตัวเอง และปฏิเสธองค์กร

นอกจากนั้น ภาษายังถูกมองว่าเป็นระบบอย่างหนึ่ง และมีการแสดงความไม่เชื่อถือและปฏิเสธต่อระบบ ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของสมัยนี้ แนวโน้มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดของ มิชิมาะ ยูกิโอะ (Mishima Yukio : 1925-1970) อย่างมาก ในทางตรงข้ามโฮเอะ เค็นสะบุโร ได้คัดค้านความคิดนี้และกล่าวว่า “พลังจินตนาการอยู่ที่ภาษาเท่านั้น”

การต่อสู้ในมหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมจากฝ่ายที่ถูกปกครองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ความคิดในยุคหลังสงคราม ได้ถูกนำมาผ่าตัดอย่างสิ้นเชิง แนวความคิดที่จะชี้นำวัฒนธรรมได้สูญสลายไป การพิพากษาตัวเองของ มิชิมาะ ยูกิโอะ

มิชิมาะ ยูกิโอะ ได้เข้าไปในกองกำลังป้องกันตนเองซึ่งตั้งอยู่ที่ อิมิกะยะโตเกียว และกล่าวคำปราศรัยที่แสดงอารมณ์รุนแรง เพื่อให้กองกำลังป้องกันตนเองได้สำนึกถึงหน้าที่ต่อประเทศชาติ หลังจากนั้นได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยการคว้านท้องตัวเองที่นั่น

มิชิมาะเชื่อว่าพระจักรพรรดิ คือเทพเจ้าตามเทพนิยาย และตำนานที่ได้กล่าวไว้ เขาคิดว่าความเชื่อนั้นทำให้เกิดความสุขในจิตใจอย่างที่สุด ความคิดนี้เน้นที่การแสดงออกทางการกระทำมากกว่าทางคำพูดซึ่งเป็นลักษณะของกระแสความคิดในโลกในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1960

“พฤติกรรมบริสุทธิ์” ของมิชิมาะ ให้ความสำคัญกับพลังจินตนาการของพฤติกรรมมากกว่าจะสร้างอิทธิพลให้กับสิ่งอื่น ๆ การฆ่าตัวตายของเขา

ซึ่งมิได้ต้องการที่จะสร้างอิทธิพล หรือเรียกร้องสิ่งตอบแทนใด ๆ ทำให้คนทั่ว ๆ ไปตื่นตกใจและหันมาหาความหมายของชีวิตและจุดหมายของสังคม

ในปี ค.ศ. 1970 ควะวะบะตะ ยะซุนะริ (Kawabata Yasunari : 1899-1972) ได้รับรางวัลโนเบลทางวรรณกรรมจากเรื่อง "เมืองหิมะ" (Yukiguni) และต่อมาได้ฆ่าตัวตายเช่นเดียวกับมิฉิมะ เหตุการณ์ทั้งสองอย่างนี้ได้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นในสังคม เป็นผลให้คนทั่วไปเริ่มหันกลับมาหาความหมายของชีวิตและความตายกันมากขึ้น

แนวโน้มของวรรณกรรม

ทางด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสำนักทางค่านิยม ขอบเขตของวัฒนธรรม เปลี่ยนจากกลุ่มใหญ่มาเป็นกลุ่มเล็ก จากกลุ่มเล็กไปสู่ปัจเจกชน ความสนใจลดขอบเขตลงมาสู่ขอบเขตที่แคบลง ในส่วนลึกของสำนักนี้มีความรู้สึกต่อต้านต่อการก่อตัวของสังคมที่เป็นระบบ และสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารอยู่ด้วย

ช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 60 ได้เกิดงานเขียนประเภทการ์ตูนขึ้นมา มาก รวมทั้งงานเขียนที่เป็นเรื่องทางเพศและเรื่องลึกลับ จุดนี้เรียกได้ว่าเป็นแนวคิดต่อต้านสมัยใหม่และต่อต้านเหตุผล เป็นสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานทางสังคม ร่วมกับความคิดที่ "ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ" ในตอนนั้น

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมในปีทศวรรษที่ 1970

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมในทศวรรษที่ 1970 คือไม่มีการแบ่งแยกระหว่าง "วรรณกรรมบริสุทธิ์" และ "วรรณกรรมมวลชน" นักเขียนประเภทนี้ ได้แก่ อิทซุกิ ฮิโรยุกิ (Itsuki Hiroyuki : 1932-ปัจจุบัน) โนะซะกะ อะกิยุกิ (Nosaka Akiyuki : 1931-ปัจจุบัน) อิโนะอุเอะ ฮิซะชิ (Inoue Hisashi : 1934-ปัจจุบัน) งานเขียนของอิทซุกิ เป็นที่นิยมของผู้อ่านวัยหนุ่มสาวจำนวนมาก

เพราะมีลีลาการเขียนที่แปลกใหม่และอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จุดประสงค์ทางวรรณกรรมของอิทซูกิ ฮิโรยุกิ ก็คือการแสดงให้เห็นความล้มเหลวในเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมือง ธุรกิจ ความรัก และความรู้สึกที่ว่างเปล่า งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “ชายหนุ่มมุ่งหน้าไปสู่ทุ่งรกร้าง” (Seinen wa Koya o Mesasu : 1968)

งานเขียนของ โนะซะกะ อะกิยุกิ นอกจากจะแสดงให้เห็นความจอมปลอมของความคิดหลังสงครามแล้ว ยังแสดงให้เห็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางเพศ ความหิวโหยอีกด้วย งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “อเมริกาฮิจิกิ” (Amerika Hijiki : 1967) “สุสานหิ่งห้อย” (Hotaru no Haka : 1967)

อิโนะอุเอะ ฮิซะมิ มักจะเขียนถึงความเอื้ออาทร การเสียสละซึ่งเน้นความเป็นมนุษย์ในหมู่คนยากจนอ่อนแอ ใช้ลีลาการเขียนที่แฝงด้วยอารมณ์ขัน จึงเป็นที่นิยมของนักอ่านวัยหนุ่มสาว

เอ็นโด ฌุชะกุ ให้ความสำคัญกับปัจเจกชน เน้นแก่นของเรื่องที่ “ทฤษฎีของผู้อ่อนแอ” นวนิยายชุด “กุตตะระ” (Guttara : 1975) ได้ทำให้เอ็นโดกลายเป็นนักเขียนเบสเซลเลอร์ไปในที่สุด

วรรณกรรมที่แสดงถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม

ตั้งแต่ช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1960 ถึงช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1970 กระแสของวรรณกรรมจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนจริง และอนโทโลจี (ทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของสิ่งที่ดำรงอยู่) งานเขียนของอะเบะ โคโบ จะมีแนวโน้มไปในทางอนโทโลจี คุระบะชิ ยูมิโกะ (Kurabashi Yumiko : 1936-ปัจจุบัน) เขียนนวนิยายในแนวปรัชญา ไอเอะ เค็นสะบุโร ใช้ปัจเจกชนเป็นแกนกลาง ในขณะเดียวกันก็พยายามที่จะจับเอาภาพรวมทั้งหมดไว้ด้วย

อะนิยะ ยุตะกะ และ ฌิมะโอะ โทะมิโอะ แสดงให้เห็นแนวโน้มของ ทฤษฎีออนโทโลจีในวรรณกรรมหลังสงคราม ในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1970 งานเขียนของพวกเขากลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง

ฟูคุนะกะ ทะเกะฮิโอะ (Fukunaka Takehiko : 1919-ปัจจุบัน) เขียน นวนิยายประเภทแอนตี้เรียลลิสม์มาโดยตลอด จนถึงในปี ค.ศ. 1971 เขาได้ เขียนเรื่อง “เกาะแห่งความตาย” (Shi no Shima) เป็นนวนิยายที่ถือได้ว่าเป็น จุดสูงสุดจุดหนึ่งของวรรณกรรมในปีทศวรรษที่ 1970

ในช่วงปีทศวรรษที่ 1970 มีนักเขียนจำนวนมากที่เขียนนวนิยายประเภท “วรรณกรรมที่แสดงให้เห็นการมีชีวิตรอยู่ในสังคมปัจจุบัน” นักเขียนเหล่านี้จะ พยายามมองลึกเข้าไป ในความรู้สึกภายในจิตใจของตัวเอง และพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่น พวกเขาพยายามที่จะแสดงพลังจินตนาการทางร่างกายออกมาเป็นคำพูด ลักษณะการเขียนแบบนี้เป็นลักษณะสำคัญ อย่างหนึ่งของวรรณกรรมในทศวรรษนี้

นักเขียนที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันก็มี โอะงะวะ คุนิโอะ (Ogawa Kunio : 1928-ปัจจุบัน) ฟูรุอิ ยูกิฉิมิ (Furui Yukishi : 1938-ปัจจุบัน) ทะเกะอิ ยูอิชิ (Takai Yuichi : 1932-ปัจจุบัน) อีกด้านหนึ่ง ทซุจิ คุนิโอะ (Tsuji Kunio : 1925-ปัจจุบัน) คะงะ โอะโตะฮิโอะ (Kaga Otohiko : 1929-ปัจจุบัน) ได้ใช้แนวการเขียนแบบใหม่ด้วยการมองมนุษย์แบบ ที่มองเห็นได้ด้วยตาจริง ๆ

อย่างไรก็ตามก็ยังมีนักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีลีลาการเขียนที่ต่างออกไป โดยสิ้นเชิง นักเขียนกลุ่มนี้จะใช้ถ้อยคำที่รุนแรง ท่วงทำนองก้าวร้าว ได้แก่ มะรุยะมะ เค็นจิ (Maruyama Kenji : 1943-ปัจจุบัน) นะกะงะมิ เค็นจิ (Nakagami Kenji : 1946-ปัจจุบัน)

แนวโน้มอีกอย่างหนึ่งของวรรณกรรมในสมัยนี้ก็คือ งานเขียนของนักเขียนเกาหลีที่อยู่ในญี่ปุ่นได้รับความสนใจอย่างมาก

นวนิยายที่แสดงให้เห็นถึงการล่มสลายของเทพนิยายแห่งความเป็นแม่

ในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1960 มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมของสตรีอย่างแพร่หลาย นักเขียนสตรีจำนวนมากได้ขานรับการเรียกร้องนี้ โดยการเขียนนวนิยายที่แสดงถึงการเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมบุรุษ

งานเขียนของทะกะสะฉิมิ ทะกะโกะ (Takahashi Takako : 1932-ปัจจุบัน) แสดงให้เห็นความเกลียดชังผู้ชายและแสดงสภาพจิตใจของ “ผู้หญิง”

นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในทศวรรษนี้คือ โคโนะ ทะเอะโกะ (Kono Taeko : 1926-ปัจจุบัน) โอบะ มินะโกะ (Oba Minako : 1930-ปัจจุบัน)

ซะเอะงุซะ คะสุโกะ (Saegusa Kazuko : 1929-ปัจจุบัน)

นวนิยายเรื่อง “ทซุกะ โนะ ยูเมะ” (Tsuka no Yume : 1972) ของ โอบะ มินะโกะ เป็นงานเขียนที่มีแก่นของเรื่องแสดงถึงการปฏิเสธบทบาทที่ยิ่งใหญ่ของผู้หญิงคือ การปฏิเสธความเป็นแม่

นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงปีทศวรรษที่ 1970 ก็มี ทะกะนิชิ ฮิโรโกะ (Takenishi Hiroko : 1929-ปัจจุบัน) โมะริสะกิ คะสุเอะ

(Morisaki Kazue : 1927-ปัจจุบัน) คะนะเอะ มิเอะโกะ (Kanai Mieko : 1947-ปัจจุบัน) โทะมิโอะกะ ทะเอะโกะ (Tomioaka Taeko : 1935-ปัจจุบัน) ยะมะโมะโตะ มิชิโกะ (Yamamoto Michiko : 1936-ปัจจุบัน)

วรรณกรรมในช่วงปีทศวรรษที่ 1980

วรรณกรรมในช่วงปีทศวรรษที่ 1980

ในช่วงครึ่งหลังของปีทศวรรษที่ 1970 กลุ่มนักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดและเติบโต หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปรากฏตัวขึ้นในโลกวรรณกรรมอย่างต่อเนื่อง งานเขียนของนักเขียนเหล่านี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกับนักเขียนรุ่นก่อนๆ

นะกะกะมิ เค็นจิ ได้หันเหแนวการเขียนจากการเน้นที่ความรู้สึกหดหู่ของวัยรุ่นในเมืองใหญ่ มาสู่ปัญหาของการผูกพันทางสายเลือด ความสัมพันธ์กับบ้านเกิด อีกนัยหนึ่งก็คือปัญหาของการดำรงอยู่ของตัวเอง งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “โคคาโคล่าสีเทา” (Hairo no Kokakōra : 1973) “แผนที่อายุสิบเก้า” (Jūkyūsai no Chizu : 1974)

มิตะ มะซะฮิโร (Mita Masahirō : 1946-ปัจจุบัน) แสดงให้เห็นถึงมนุษยสัมพันธ์ที่ตึงเครียดในเมืองใหญ่และการยืนยันการมีตัวตนของตัวเองละครเอกในเรื่อง งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “ตัวผมคืออะไร” (Bokutte Nani : 1978) “วันที่ทารกน้อยไม่ได้เกิด” (Akanbō no Umarenaihi : 1978)

มูระกะมิ ริว (Murakami Ryu : 1953-ปัจจุบัน) ใช้ลีลาการเขียนที่แสดงให้เห็นภาพชัดเจน แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของคนหนุ่มสาว งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “สีน้ำเงินที่เกือบใสสว่าง” (Kagirinaku Tomeini Chikaibrū : 1977) “สงครามเริ่มที่ฝั่งทะเลด้านโน้น” (Umi no Mukōde Sensō ga Hajimaru : 1978)

ทะตะมะทซุ วะเฮะชิ (Tatematsu Wahei : 1947-ปัจจุบัน) เขียนเรื่อง “ฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai) ขึ้นในปี 1980 แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของชายหนุ่มคนหนึ่งในหมู่บ้านชนบทที่พยายามจะยืนหยัดทำการเกษตรบนผืนแผ่นดินสุดท้ายที่เหลืออยู่จากการกว้านซื้อของนายทุนนักพัฒนาที่ดิน และสภาพของหมู่บ้านชนบทที่ต้องล่มสลายไป จากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม

โยะชิโมะโตะะ บะนะนะ (Yoshimoto Banana : 1964-ปัจจุบัน) เขียนเรื่อง “คิทเชน” (Kitchin) ขึ้นในปี 1987 แสดงให้เห็นความโดดเดี่ยวของคนหนุ่มสาวในยุคปัจจุบัน ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านวัยรุ่นหนุ่มสาวเป็นจำนวนมาก

อาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะร่วมกันของนักเขียนที่เกิดหลังสงครามก็คือ

1. การใช้ภาษาที่พูดกันในชีวิตประจำวันของคนในโตเกียว
2. การเชื่อมั่นว่ามีตัวของตัวเองด้วยความรู้สึกสัมผัสทางสรีระ
3. ถึงแม้จะมีความสนใจในสังคมที่ตัวเองดำรงชีวิตอยู่ แต่จะไม่เข้าไป

เกี่ยวข้องกับโดยตรง นอกจากนี้จะใช้วิธีเขียนแบบตลกล้อเลียนสังคมส่วนรวม รวมทั้งตัวเองด้วย

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าวรรณกรรมในช่วงหลังของปีทศวรรษที่ 1970 ถึงแม้จะมีความหลากหลายมากก็ตาม แต่ก็มีกระแสที่สำคัญที่มองเห็นได้ ได้แก่ นักเขียนที่เกิดในช่วงปีทศวรรษที่ 1930 ซึ่งผลิตงานเขียนที่มีการแสดงถึงการดำรงอยู่ของตนเองในสังคม และนักเขียนที่เกิดหลังสงคราม ที่เน้นงานเขียนที่เป็นตัวของตัวเอง นอกจากนั้นยังมีนักเขียนสตรีที่สร้างวรรณกรรมแนวใหม่เกิดขึ้นอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาญี่ปุ่น

- Ariyoshi, Sawako. Fukugōosen. 35th ed. Tokyo: Shinchōsha, 1992.
- _____. Kōkotsu no Hito. 34th ed. Tokyo: Shinchōsha, 1993.
- Eto, Jun. Seijuku to Sōshitsu "Haha" no Hōkai. Tokyo: Kōdansha, 1993.
- Isimure, Michiko. Kugaijōdō Wagaminamatabyō. 37th ed. Tokyo: Kōdansha, 1993.
- Inoue, Yasushi. "Hana no Shita" in Kyōyōshosetsumeisakuzen. Tokyo: Shueisha, 1979.
- Kita, Morio. "Shi" in Kyōyōshōsetsumeisakuzen. Tokyo: Shueisha, 1979.
- Kojima, Nobuo. "Hōyōkazoku" in Kojima Nobuoshu Shinchōnihon bungaku 54. 8th ed. Tokyo : Shinchōsha, 1992.
- Miyoshi, Yukio. ed. Nihonbungakuzenshi 6. Gendai. Tokyo: Gakutōsha, 1979.
- Muramatsu, Sadataka and Watanabe, Sumiko. Gendaijoseibungakuji ten. Tokyo: Tōkyōdōshuppan, 1990.
- Natsume, Soseki. Sorekara. 34th ed. Tokyo: Shinchōsha, 1985.
- Oe, Kenzaburo. Chiryotō. 3rd ed. Tokyo: Iwanamishoten, 1992.
- Sakata, Noboru. Nihongata Kindai Seikatsuyōshiki no Seiritsu. Tokyo: Shōwabunka, 1990.
- Somuchōtōkeikyoku. Nihon no Tōkei 1992/1993. Tokyo: Somuchōtōkeikyoku, 1993.

Sorifu. Kōreishakaimondai no Genjō Semarikurukōreikashakai.

Tokyo: Okurashōinsatsukyoku, 1982.

Tatematsu, Wahei. Enrai. 34th ed. Tokyo: Kawadeshobōshinsha, 1983.

Yasuoka, Shōtarō. Kaihen no Kōkei. 35th ed. Tokyo: Shinchōsha, 1993.

Yoshimoto, Banana. Kitchin. 14th ed. Tokyo: Fukutakeshōten, 1993.

Yoshimoto, Banana. Mangetsu. 14th ed. Tokyo : Fukutakeshōten, 1993.

หนังสือภาษาไทย

ทะตะฉนิ ฟุกุตะเกะ “โครงสร้างสังคมญี่ปุ่น” แปลจาก “Nihonshakai no Kozo” โดย บุญยง ชื่นสุวิมล. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2538.

อาทร ฟุ้งธรรมสาร. วิวัฒนาการวรรณกรรมญี่ปุ่นหลังสงคราม กรุงเทพฯ : ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษาสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2528.

วารสาร

Fujizawa, Zen. “Inoue Yasushi” Kokubungaku. 5, 6 (May 1990) : 28-29.

Furuhashi, Nobutaka. “Yoshimoto Banana” Kokubungakun. 5, 6 (May 1990): 202-201.

Ishizaki, Hitoshi. “Tatematsu Wahei” Kokubungaku. 5, 6 (May 1990) : 120-121.

Kō, Haruto. “Donna Goende” Shinchō. (November 1988) : 564-592.

Mishima, Yuzuru. “Kojima Nobuo” Kokubungaku. 5, 6 (May 1990) : 76-77.

1990): 202-201.

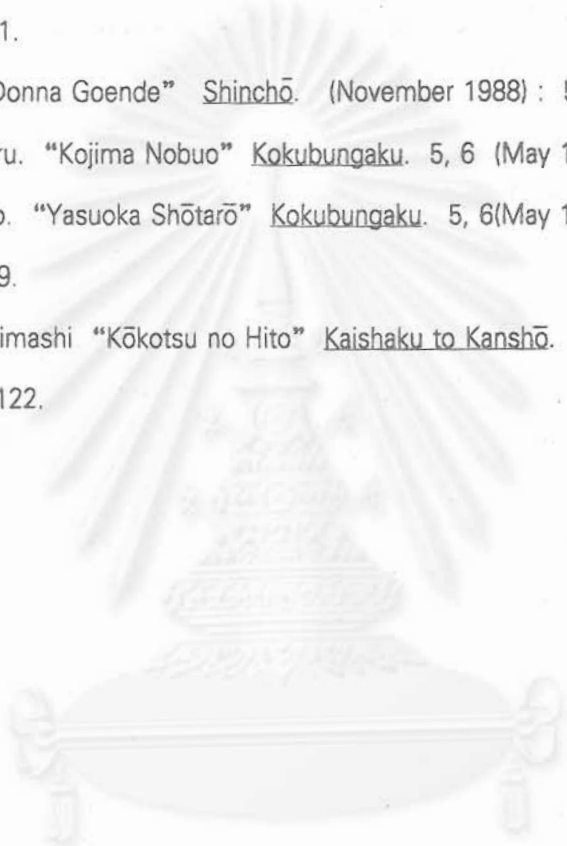
Ishizaki, Hitoshi. "Tatematsu Wahei" Kokubungaku. 5, 6 (May 1990) :
120-121.

Ko, Haruto. "Donna Goende" Shinchō. (November 1988) : 564-592.

Mishima, Yuzuru. "Kojima Nobuo" Kokubungaku. 5, 6 (May 1990) : 76-77.

Nosaka, Yukihiro. "Yasuoka Shōtarō" Kokubungaku. 5, 6(May 1990):
198-199.

Sukegawa, Norimashi "Kōkotsu no Hito" Kaishaku to Kanshō. (April 1989)
: 120-122.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบบการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ใช้ระบบการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น (ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์, ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน) และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (ผศ.ดุชนิพร ชำนิโรคคานต์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหลักในการเขียนคำภาษาญี่ปุ่นออกมาเป็นภาษาไทย

ส่วนคำที่ใช้กันจนเป็นที่แพร่หลายแล้วเช่น โตเกียว เกียวโต โอซากา ซามูไร เมจิ ก็จะใช้ตามความนิยมเช่นเดิม และเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจระบบการถอดอักษรนี้ ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนเป็นอักษรโรมัน (โรมะจิ) เป็นอักษรไทย จึงขอยกตารางเปรียบเทียบมาให้ดูดังต่อไปนี้

สระ

อักษรโรมะจิ

(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)

a, ā

i, ii

u, ū

e, ē

o, ō

-ya, -yā

อักษรไทย

อะ, อา

อิ, อี

อุ, อู

เอะ, เอ

โอะ, โอ

เอียะ, เอีย

สระ

อักษรโรมะจิ
(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)

-yu, -yū

อิว, อิว

*-yo, yō

เอียว, เอียว

พยัญชนะ

อักษรโรมะจิ

อักษรไทย

p เมื่อเกิดต้นคำ

พ

เมื่อเกิดที่อื่น ๆ

ป

b

บ

m

ม

f

ฟ

w

ว

t เมื่อเกิดต้นคำ

ท

เมื่อเกิดที่อื่น ๆ

ต

*ts

ทซ์

ch

ช

d

ด

n

น

n (ที่เป็นพยัญชนะก่อกพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด)

เมื่อเกิดหน้า p, b, m

ม

เมื่อเกิดหน้า k, g, w

ง

3 0021 00329020 2

พยัญชนะ

อักษรโรมัน	อักษรไทย
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	น
n (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s	ซ
*sh	ฌ
*z	ซ
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ง
h	ฮ

สถาบันวิจัยการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

